

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

**DÜNDEN BUGÜNE JAPON BUDİZMİ: İNANÇ VE
UYGULAMALARI**

Halil İbrahim ŞENAVCU

Danışman

Prof. Dr. Ali İhsan YİTİK

İZMİR-2015

**DOKTORA
TEZ ONAY SAYFASI**

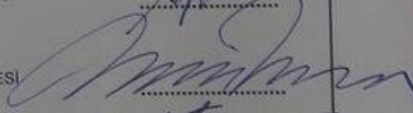
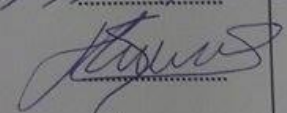
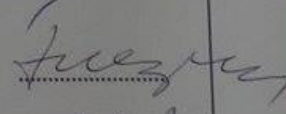
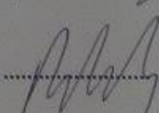
2008800837

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Halil İbrahim ŞENAVCU
Tez Başlığı : Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları

Savunma Tarihi : 03.04.2015

Danışmanı : Prof.Dr.Ali İhsan YITIK

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Ali İhsan YITIK	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Hakkı Şah YASDIMAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Himmet KONUR	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Hidayet IŞIK	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Bekir Zakir ÇOBAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği ☒
Oy Çokluğu ()

Halil İbrahim ŞENAVCU tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları" başlıklı tezi kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2015

Halil İbrahim ŞENAVCU

ÖZET
Doktora Tezi
Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları
Halil İbrahim ŞENAVCU

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucu, küreselleşme denilen bir olguyla karşı karşıya kalan dünyamız her geçen gün büyük bir köy haline gelmiştir. Bu durum toplumların birbirlerini daha iyi tanımaları ve anlaşma yollarını keşfetmelerini zorunlu kılmıştır. İnsanları ve toplumları tanımanın en önemli yollarından birisi onların dini inanç ve uygulamalarını bilmektir.

Sosyal ve ekonomik ilişkilerimizin daha da arttığı Japonya'ya özgü kültürün temel unsurlarından birisi Budizm'dir. Öyle ki Budizm, başlangıçta Japon halkı için yalnızca ölüm ve sonrası işleri düzenleyen bir din iken, zamanla toplumu her açıdan etkileyen ve geleneksel Japon dini Şintoizm'le de bütünleşen ikinci din haline gelmiştir.

Japon insanı, Budizm'i Çin ve Kore üzerinden gelen, seyyah, rahip ve misyonerler vasıtasıyla tanımış, benimsemiş ve ona yerel bazı unsurlar eklemek suretiyle adeta Japonlaştırmıştır. Ama bu süreçte Japonya'ya özgü pek çok Budist mezhebi ve yorumu ortaya çıkmıştır.

Japon Budizmi'nde farklı yorumların, mezhep ve akımların ortaya çıkışı tedricen gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Japon Budizmi'ni incelerken bu durumu mutlaka göz önüne almak gerekir. Bu nedenle tezde öncelikle Japonya'nın kültürel ve coğrafi durumu ile mevcut dinleri hakkında bilgi verilmiş, ardından tarihi süreç içerisinde Budizm'in durumu ele alınmış, daha sonra ise Japon Budizmi'nin inanç, ibadet ve uygulamaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Budizm, Japon Budizmi, Şintoizm, Japonya, Japon Kültürü

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Doctor of Philosophy (PhD)

Japanese Buddhism: From Past to Present, Its Beliefs and Practices

Halil İbrahim ŞENAVCU

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Philosophy & Religion Sciences

Philosophy & Religion Sciences Program

As a result of the development of transportation and communication, our world that faced with a phenomenon called globalization, has become a big village every passing day. As a consequence, societies have chosen to recognize each other in order to have better communications with other communities.

Our social and economic relations with Japan have increased even further in recent years. One of the greatest effects related to the factors of Japanese culture has taken shape in Buddhism. Initially, Buddhism was seen as a religion dealing with death and after death transaction by Japanese people but it has affected the Japanese people and all the aspects of society. In a process of time, Buddhism has become indispensable as the second religion.

Japanese people have recognized Buddhism via travelers, priests and missionaries coming from China and Korea and they Japanized this belief adding some elements that they have acquired. In the integration of Buddhism with Japanese culture, many interpretations of Buddhism have emerged.

Different interpretations, sects and movements in Japanese Buddhism, have emerged through some processes. Therefore, while examining the formation of Japanese Buddhism, it is important to assess this process. Hence, basic information about Japan is given in this thesis related to the present religions in Japan, within the status of Buddhism in the historical process and finally, the beliefs of Japanese Buddhism and the practices of Buddhism have been reflected.

Keywords: Buddhism, Japanese Buddhism, Shintoism, Japan, Japanese Culture

DÜNDEN BUGÜNE JAPON BUDİZMİ: İNANÇ VE UYGULAMALARI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM JAPONYA VE DİN

1.1. JAPONYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	9
1.1.1. Coğrafya	9
1.1.2. Tarih	11
1.1.3. Kültür	13
1.1.3.1. Nüfus	13
1.1.3.2. Dil	13
1.1.3.3. Ev	15
1.1.3.4. Aile	16
1.1.3.5. Eğitim	18
1.1.3.6. Halk İnançları	19
1.2. JAPONYA'DAKİ DİNLER	20
1.2.1. Japonların Din Algısı	21
1.2.2. Şintoizm	23
1.2.2.1. Şinto Kavramı	23
1.2.2.2. Yapısı ve Tarihi	24

1.2.2.3. Temel İnancı: Kami	25
1.2.2.4. Kutsal Metinler	28
1.2.2.5. İbadet ve Mabet	28
1.2.2.6. Hayat Evrelerinde Şintoizm	34
1.2.2.7. Yaşam Şekilleri ve Mezhepleri	35
1.2.2.8. Matsuri / Bayramlar	36
1.2.3. Konfüçyanizm	44
1.2.3.1. Konfüçyanizm'in Japonya'ya Tanıtılması	44
1.2.3.2. Devlet ve Sosyal İlişkilere Etkisi	44
1.2.3.3. Aile ve Eğitime Etkisi	45
1.2.3.4. Askeriye ve Ticarete Etkisi	46
1.2.4. Hristiyanlık	46
1.2.4.1. Hristiyanlığın Japonya'ya Tanıtılması ve Yasaklı Dönem	46
1.2.4.2. 1853'den Günümüze Japonya'daki Serüveni	47
1.2.4.3. Japonya'da Yayılmasının Önündeki Engeller	48

İKİNCİ BÖLÜM

BUDİZM VE JAPON BUDİZMİ

2.1. BUDİZM	50
2.1.1. Buda'nın Hayatı	52
2.1.2. Buda'dan Sonra Budizm	55
2.1.2.1. İlk Konsiller	55
2.1.2.2. Mezhepler	57
2.1.2.3. Budizm'in Yayılışı	58
2.1.2.4. Kutsal Metinler	60
2.1.2.5. Budizm'in İnanç Esasları	62
2.1.2.6. Budizm'de İbadet, Mabet ve Ek Bilgiler	67
2.1.2.7. Budizm'de Ahlâk	71
2.2. JAPONYA'DA BUDİZM	73
2.2.1. Budizm'in Japonya'ya Tanıtılması (538-710)	74

2.2.2. Nara Dönemi (710–784)	75
2.2.3. Heian Dönemi (784–1185)	78
2.2.4. Kamakura Dönemi (1185–1333)	80
2.2.5. Muromaçi Dönemi (1336-1573)	83
2.2.6. Momoyama Dönemi (1573-1603)	84
2.2.7. Edo Dönemi (1603-1867)	85
2.2.8. Meici Dönemi (1868-1912)	86
2.2.9. Taişo ve Şôva Dönemi (1912-1945)	88
2.2.10. İşgalden Günümüze (1945 - ...)	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JAPON BUDİZMİ'NDE İNANÇ, İBADET VE UYGULAMALAR

3.1. İNANÇLAR	93
3.1.1. Zen Budizm	94
3.1.1.1. Zen Budizm'in Temel İnançları	99
3.1.2. Cōdō Budizmi	111
3.1.2.1. Cōdō Budizmi'nin Temel İnançları	114
3.1.3. Niçiren Budizm	118
3.1.3.1. Niçiren Budizm'in Temel İnançları	122
3.1.4. Şingon Budizm	124
3.1.4.1. Şingon Budizm'in Temel İnançları	129
3.2. İBADETLER	133
3.2.1. Günlük İbadetler	133
3.2.2. Yıllık İbadetler	134
3.3. UYGULAMALAR	135
3.3.1. Başlıca Budist Bayramları	135
3.3.1.1. O-Bon (Ataları Anma Bayramı)	135
3.3.1.2. Hana Matsuri (Çiçek Bayramı)	140
3.3.1.3. Cōdō Ayini (Buda'nın Aydınlanmasını Anma)	143
3.3.1.4. Şōgatsu (Yeni Yıl Bayramı)	145
3.3.1.5. Setsubun (Mevsim Değişimi)	152

3.3.1.6. Higan (Gece-Gündüz Eşitliği)	157
3.3.2. Hayat Evrelerinde Budizm	159
3.3.2.1. Doğum	159
3.3.2.2. Yetişkinlik	161
3.3.2.3. Evlilik	162
3.3.2.4. Ölüm	163
3.3.3. Uygulama Mekanı Olarak Tapınaklar	166
SONUÇ	169
KAYNAKÇA	173
EKLER	

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
ev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
Krş.	: Karşılaştırınız
M.Ö.	: Milâttan önce
M.S.	: Milâttan sonra
No	: Numara
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa numarası
ss.	: Sayfadan sayfaya
t.y.	: Yayın tarihi yok
vd.	: ve diğerleri
y.y.	: Yayın yeri yok
(w)	: İnternet sitesi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Japonya’da Kullanılan Dünya Haritası	s. 9
Şekil 2: Japonya Haritası	s. 10
Şekil 3: Çocuklar ve Çitose Ame (Bin Yıl Şekeri)	s. 20
Şekil 4: <i>Torii</i> (Mabet Kapısı), <i>Şimenava</i> (Halat) ve <i>Komainu</i> (Koruyucular)	s. 29
Şekil 5: <i>Cinca</i> (Şinto Mabedi)	s. 30
Şekil 6: <i>Temizuya</i> (Şadırvan) ve <i>Ema</i> (Tahta Levha)	s. 32
Şekil 7: <i>Kamidana</i> (Kami Rafı) ve <i>Butsudan</i> (Buda Köşesi)	s. 33
Şekil 8: Geleneksel Bir Japon Düğünü	s. 34
Şekil 9: Gion Bayramı’nda <i>Mikoşi</i> Taşıma	s. 37
Şekil 10: Budistlerin Bölgesel Dağılımı	s. 52
Şekil 11: Tayland’da 92 Metrelik Buda Heykeli	s. 59
Şekil 12: <i>Malas</i> (Budist Tesbihi)	s. 69
Şekil 13: Bodhi Gaya’da Mahabodhi Tapınağı	s. 70
Şekil 14: Todaici Tapınağında 15 Metrelik Buda Heykeli	s. 77
Şekil 15: Zen Budizm’e Ait Kongobuci Tapınağı, Wakayama	s. 96
Şekil 16: Zazen Uygulaması	s. 102
Şekil 17: Kamakura’da Büyük Amida Buda (12 metre, Bronz)	s. 115
Şekil 18: Niçiren Mezhebinin Kuonci Tapınağı	s. 119
Şekil 19: Kongobuci Tapınağı	s. 126
Şekil 20: Mandala Örnekleri	s. 132
Şekil 21: Nehre Fener Bırakarak Ruhları Uğurlama	s. 137
Şekil 22: <i>Bon Odori</i> ve <i>Ava Odori</i>	s. 138
Şekil 23: Budist Tapınakta Minyatür Tapınak ve Buda Heykeli	s. 141
Şekil 24: Beyaz Fil ve Üstündeki Küçük Tapınakta Buda Heykeli	s. 143
Şekil 25: Cōdō Âyini Gününde Rahiplerin Sutra Okuyuşu	s. 144
Şekil 26: Şōgatsu Bayramında Budist Tapınak Ziyareti	s. 147
Şekil 27: Şōgatsu Bayramında Mabet Ziyareti	s. 149
Şekil 28: Şōgatsu Bayramında İmparatorluk Sarayı	s. 150
Şekil 29: Mabette Soya Fasülyesi Saçılması	s. 154
Şekil 30: Soya Fasülyesi Yiyenler ve Poşette Yedi Mutluluk Kamisi	s. 155
Şekil 31: Higan Zamanı Kabir Ziyareti	s. 157

Şekil 32: Atalara Sunmak ve Yemek İçin Tatlı Pirinç ve Fasülye Keki	s. 158
Şekil 33: Küllerin Defnedildiği Mezarlık	s. 164

EKLER LİSTESİ

EK 1: Kronolojik Japon Tarihi	ek s.1
EK 2: Japonya'daki Bazı Budist Mezheplerin Mensup Sayıları	ek s.4
EK 3: Dönemlere Göre Japonya'da Budist Mezhepler	ek s.5

GİRİŞ

a. Tezin Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusu, Japon Budizmi'ni incelemek ve Budizm'in Japon yaşamındaki önemini ortaya koymaktır. Çünkü Japon dini ve kültürü içinde büyük bir yer tutan Japon Budizmi anlaşılmadıkça Japon kültürünü tam olarak anlamak mümkün değildir.

Bu tez, Japon Budizmi'nin diğer Budist yorumlardan farkını tespit etmeyi, Japonya'daki Budizm'in dünü, bugünü ve tarihî gelişimi hakkında bilgi vermeyi, Budizm'in Japon yaşamındaki yerini, inanç, ibadet ve uygulamalarını ortaya koymayı hedefleyen bir çalışmadır.

Tezle cevaplanması hedeflenen temel sorular şunlardır: Budizm'in, Japon Budizmi diye bilinen türünün ayırıcı özellikleri nelerdir? Japon Budizmi'nin kendi içinde çeşitli yorumları, farklı uygulamaları söz konusu mudur? Japon Budizmi'nin yayılmacı özelliği var mıdır? Japon Budizmi'nde kutsal metinlere bakış nasıldır? Japon Budizmi'nde Batı'nın tanrı anlayışına benzer inançlar var mıdır, varsa nasıldır? Japon Budizmi'nde farklı din ve mezheplere bakış nasıldır, özellikle farklı dinlerin müntesipleriyle evliliklere müsaade edilir mi? Japon Budizmi denildiğinde ilk akla gelen niçin cenaze törenleridir; dünyevî iş ve davranışları düzenlemek için ortaya çıkan Budizm'in ölüm sonrası işlerle ilişkilendirilmesinin sebebi nedir? Japonya'da Budist tapınak ve din adamlarının toplum içindeki rolü nedir? Japonya'da Budizm'in ülkenin kültürüne ve ilerlemesine katkısı olmuş mudur, olmuşsa ne ölçüdedir?

b. Tezin Önemi

Küreselleşen dünyamızda toplumlar, yeryüzündeki diğer toplulukları daha yakından tanıma ihtiyacı hissetmektedir. Bu bağlamda son yıllarda bilhassa ticaret ve turizm konusunda yakın ilişki içinde olduğumuz Japonya'nın dini ve kültürü hakkında yapılacak araştırmalar gittikçe önem kazanmaktadır. Bu güne kadar Japon kültürü, ekonomisi gibi konularda bazı Türkçe kaynaklar ve araştırmalar mevcut olsa bile Japon dini ve uygulamaları hakkındaki araştırmalar yok denecek kadar azdır.

Oysa insanları tanımanın, onlarla sağlıklı ilişkiler geliştirmenin önemli koşullarından biri, onların dinî inanç ve tutumlarını öğrenmek ve ikili ilişkilerde bunlara uygun davranış modelleri geliştirmekle mümkündür. Bu nedenle Japon kültürünün önemli öğelerinden dinî inanç ve uygulamaların araştırılıp ortaya konulması, hem Japon halkının daha iyi tanınmasına, hem de onlarla olan mevcut ilişkilerimizin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca din-kültür ilişkilerinin durumu ve dinin toplumsal gelişmeye paralel olarak değişimi gibi sosyolojik ve tarihsel konular da Japonya örneğinden hareketle anlaşılmış olacaktır.

c. Tezin Kapsam ve Sınırları

Bu çalışmada, önce Japonya hakkında genel bir bilgi verilecek, ardından Japonya'daki geleneksel dinler kısaca ele alınacak, sonrasında ise Budizm ve Japon Budizmi'nin tarihsel süreci, inanç, ibadet ve uygulamaları incelenecektir.

Japonya'da bulunan ve her biri ayrıntılı olarak incelenmesi gereken onlarca Budist mezhebini tüm ayrıntılarıyla anlatmak tezimizin kapsamını aşacağından, tarihsel süreçteki pek çok mezhepten sadece büyük ve meşhur mezhepler hakkında bilgi sunulacaktır.

Japon Budizmi'nde inançlar başlığı altında, Japon Budizmi'ndeki dört farklı eğilim meşhur örnekleri ışığında ortaya konulacaktır. Bunlar, bir master / mürşit veya kutsal metnin rehberliği olmaksızın bireyin kendi kendine kurtuluşunun imkanını savunan Zen Budizm; ancak Amida Buda'nın inayetiyle kurtuluşa erişilebileceğini iddia eden Cōdō Budizmi; kurtuluşun sadece kutsal metinlere sıkı sıkıya bağlılıkla gerçekleşebileceğini savunan Niçiren Budizmi ve yalnızca belli büyüsel ve gizemli uygulamalar ile kurtuluşa ulaşılabileceğini savunan Şingon Budizmi'dir.

Çalışmamızda bu dinsel akımların temel öğretileri verilirken, zaman zaman karşılaştırmalara yer verilecek ve bu sayede farklılaşmaları etkileyen sosyal ve dinî sebepler ortaya konulmaya gayret gösterilecektir. Bu arada yeri geldiğinde, Japon dinsel uygulamalarıyla İslam tasavvufundaki benzeri öğreti ve uygulamalara işaret edilecektir. Daha önceki çalışmalarda yer alan bu konuya dair yorumların da değerlendirmeleri yapılacaktır.

ç. Tezin Kaynakları ve Değerlendirmesi

Konuyu araştırmak için çeşitli kütüphanelerde ve internette literatür taraması yapılmış, yurt içi ve yurt dışındaki konuyla ilgili kitap, dergi, internet belgeleri, broşür gibi ulaşılan kaynaklar toplanıp değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın konu edildiği dinlere mensup kişilerle irtibata geçilerek onların bilgi, belge ve tecrübelerine başvurulmuştur.

Japon Budizmi'nden kısaca bahseden birkaç anı kitabı ve kısa kısa Japonya'daki mezheplerden bahseden “Japon Budizmi” adında yayımlanmamış bir yüksek lisans tezi¹ haricinde Türkçede bu konuyu ayrıntısıyla ele alan herhangi bir basılı kaynak bulunmamaktadır. İngilizce yazılmış kitapları taradığımızda da Japon Budizmi hakkında bilgi veren bazı kitaplar bulunmakla birlikte, Japon Budizmi'nin tarihsel gelişimini detaylıca işleyen bir kaynak yoktur. İşte bu açıdan tezimizin bu alandaki bir boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir.

Bu çalışmada başvurduğumuz en temel kaynak olarak kutsal metinleri belirtmeliyiz. Bu çerçevede Budizm ve Şintoizm'e ait pek çok dini metin karşımıza çıkmaktadır. Japon milli dini Şintoizm'in birincil metinleri 712 yılında yazılan *Kociki* ve 720 yılında bu kitabın yorumu mahiyetinde kaleme alınan *Nihongi*'dir.² Türkçeye “Asya Dinleri” olarak çevrilmiş olan kitabın içindeki Joseph M. Kitagawa'ya ait “Japonya Dinleri” bölümü, *Kociki*'den bazı kesitlerin yer alması hasebiyle istifade ettiğimiz kıymetli bir eserdir.³ Ayrıca, Japon tarihi ve kutsal değerleri hakkında bilgi edinmek maksadıyla *Kociki* ve *Nihongi*'nin İngilizceye çevrilmiş metinlerine de başvurulmuştur.⁴

Genelde Mahayana Budizmi, özelde ise Japon Budizmi'nde en önemli kaynaklardan sayılan ve Buda menkıbesi şeklinde derlenen *Lotus Sutra* (Nilüfer Çiçeği Sutrasi), konumuz açısından öncelikli öneme sahip bir metindir. Bu nispetle,

¹ Hayrettin Şahin, **Japon Budizmi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1990.

² Şintoizm'in kutsal metinleri ile ilgili ayrıntılı bilgi ileriki sayfalarda verilecektir. Bkz. Şintoizm/Kutsal Metinler.

³ Joseph M. Kitagawa, “Japonya Dinleri”, **Asya Dinleri**, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâb Yayınları, İstanbul, 2002, (Japonya Dinleri), ss. 475-615.

⁴ William Theodore de-Barry (Ed.), **The Buddhist Tradition in India, China & Japan**, Vintage Books, New York, 1972, ss. 256-268; John Bruno Hare, **Shinto and Japanese Religions**, <http://www.sacred-texts.com/shi/>, (17.05.2014).

Japon Budizmi içerisinde zikredilen tüm mezheplerde yer alan Buda, Budalık, kurtuluş gibi pek çok kavramın kaynağını ve nasıl anlaşıldığını görmek açısından başvurduğumuz kaynakların başında gelir.⁵ Bu metinler kadar olmasa da Çin ve Japon Budizmi'nde kutsal sayılan diğer metinlere de zaman zaman müracaat edilmiştir.⁶

Konumuzu incelerken, kutsal metinler dışında kullandığımız ikincil kaynaklar ise şunlardır:

1- **A History of Japanese Religion**, Kazuo Kasahara (Ed.), İngilizceye çev. Paul McCarty ve Gaynor Sekimori, Kosei Publishing Co., Tokyo, 2003. Yirminci yüzyılın önemli Japon Budizmi profesörlerinden birisi olan Kazuo Kasahara'nın editörlüğünde onaltı kişilik uzman yazar kadrosuyla hazırlanan bu eser, Japonya'daki dönem sınıflandırması esas alınarak, oradaki dinler ve mezheplerin durumu hakkında kapsamlı bilgi veren bir kaynaktır. Bu itibarla eser, çalışmamızda gerek dönem sınıflandırması yaparken gerekse çalışmanın diğer aşamalarında temel aldığımız kaynakların ilk sıralarında yer almaktadır.

2- **A History of Japanese Buddhism**, Kenji Matsuo, Global Oriental Ltd., Kent, 2007. Japon Budizmi konusunda uzman bir akademisyen olan Kenji Matsuo, bu kitabı Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Çin'deki çeşitli üniversitelerde verdiği ders notlarını düzenleyerek yakın tarihte yayımlamıştır. Yazarın, alanında yazdığı onaltıncı kitabı olan eser, Japon Budizmi'nin karakteristik özellikleri, tarihsel gelişimi, günümüzdeki durumu, Japonya'daki Budist rahipler, tapınaklar ve kutlamalar hakkında önemli bilgiler içermektedir. Bu nedenle tezimizin çeşitli aşamalarında yararlandığımız temel kaynaklardan birisi olmuştur.

3- **Religions in Japan: Buddhism, Shinto, Christianity**, William K. Bunce, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 15. baskı, 1969. Dr. William Kenneth Bunce, tarih, uluslararası hukuk, askerî hükümet, Güneydoğu Asya hükümetleri, ekonomileri ve kültürleri konusunda çalışmaları olan bir akademisyen ve Amerika Birleşik Devletleri'nin çeşitli büyükelçiliklerinde çalışmış olan bir diplomattır.

⁵ Numata Center for Buddhist Translation and Research, **The Lotus Sutra**, Çince'den İngilizce'ye çev. Tsugunari Kubo ve Akira Yuyama, Numata Center for Buddhist Translation and Research Yayınları, California, 2007.

⁶ Korhan Kaya, **Buddhistlerin Kutsal Kitapları**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999; Ian Reader ve diğerleri, **Japanese Religions: Past & Present**, Japan Library, Kent, 1993; Wing-tsit Chan, "Çin Dinleri", **Asya Dinleri**, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâb Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 411-432.

Bunce, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgal kuvvetlerince, bir donanma subayı olarak, Japonya'daki mevcut yöneticilerin siyasi amaçlarla kullandıkları kurumları dinden, dini ise askerî vesayetten arındırması için görevlendirilmiştir.⁷ Onun yayımlamış olduğu bu kitap ilk olarak, 1948 yılında Japonya'yı işgal eden Müttefik Kuvvetler Komutanlığı'nca, Japon inançları hakkında hazırlatılan bir rapora dayanır. Kitabın önsözünde yer alan bilgiye göre, bu rapor sonraki yıllarda pek çok Japon akademisyen ve din adamı tarafından incelenmiş, gerekli düzeltmeler yapılmış ve ilk olarak 1955 yılında basılmıştır. 1969 yılında yayımlanan 15. baskısını kullandığımız bu eser, Japon dinleri ve mezhepleri hakkında anlaşılır bir dille kaleme alınmış kıymetli bir el kitabı niteliğindedir.

4- A Guide to Japanese Buddhism, Kôdô Matsunami (Ed.), Japan Buddhist Federation, Tokyo, 2004. Kôdô Matsunami editörlüğünde hazırlanan eser, Japon Budizmi hakkında bir el kitabı niteliğindedir. Bu inancı dünyaya doğru tanıtmaya iddiasıyla Japon Budist Federasyonu tarafından yayımlanan kitap, kısaca Budizm'in Japonya'daki serüvenini inceler. Budizm'in, Japon günlük yaşamındaki etkisi, Japonya'daki başlıca Budist tapınakları ve bayramları ile Budizm'in dünya barışına katkısı ve Japon Budist Federasyonu'nun bu aşamadaki rolü gibi konuları ele alır. Eser, özellikle araştırmamızın genel çerçevesinin çizilmesi hususunda yol gösterici ve tezin çeşitli aşamalarında istifade ettiğimiz bir kaynak olmuştur.

5- Religion in Japanese Culture, Noriyoshi Tamaru ve David Reid (Ed.), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996. On iki akademisyenle rahibin yazdığı makalelerden oluşan eserde, Japonya'daki dinler, mezhepler ve çeşitli inançlar ile bunların günümüzdeki mevcut durumu işlenmektedir. Eser, ülke dinleri ve Budizm'in Japon günlük hayatındaki rolünün araştırılması esnasında sıkça kullandığımız kaynaklardandır.

6- On Understanding Japanese Religion, Joseph M. Kitagawa, Princeton University Press, New Jersey, 1987. Japon dini denilince ilk akla gelen isimlerden olan Joseph M. Kitagawa tarafından yazılan bu kitap, tarih öncesi zamandan günümüze kadar Japonların geçirmiş oldukları inanç evrelerini, özellikle

⁷ Patricia Sullivan, "William Bunce, 100; Demilitarized Japanese Institutions After War", **The Washington Post**, 14.08.2008, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2008/08/13/AR2008081303499.html>, (12.02.2015).

Şinto ve Budizm'in etkileri bağlamında incelemiştir. Bu açıdan tezimizin hemen her aşamasında kullandığımız bir kaynak olmuştur.

7- **Religion in Contemporary Japan**, Ian Reader, MacMillan Press Ltd., London, 1991. Çağdaş Japon çalışmaları uzmanı Ian Reader tarafından kaleme alınan bu eser, Japonya'nın mevcut dinî ve mezhebî durumu, eski ve yeni inançların Japonlar üzerindeki etkilerini inceler.

8- **Japanese Religions: Past and Present**, Ian Reader, Esben Andreasen ve Finn Stefansson (Ed.), Japan Library, Kent, 1993. Üç araştırmacı tarafından hazırlanan eser, genelde Japonya'daki dinler, özelde ise Japon Budizmi ve Japonların din anlayışı açısından konumuzla ilgili önemli bilgiler içermektedir. Bu nedenle çalışmamızın pek çok kısmında yararlandığımız kaynaklardan biridir.

9- **An Introduction to Zen Buddhism**, Daisetz Teitaro Suzuki, Evergreen Black Cat Edition, New York, 1964. Zen Budizm ve Japon Budizmi'nin Batı'ya tanıtılmasında en önemli isimlerden olan Daisetz Teitaro Suzuki tarafından yazılan bu kitap, yıllardır bu alanda araştırma yapanların ilk başvuru kaynaklarından olmuş, bu çalışmanın hazırlanması aşamasında da, özellikle Zen Budizm kısmında sıkça kullanılmıştır.

10- **Kodansha Encyclopedia of Japan**, Gen Itasaka (Ed.), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983. Büyük bir araştırmacı kitlesi tarafından dokuz cilt halinde yazılan ansiklopedi, Japonya hakkında geniş bir bilgi içeriğine sahiptir. Bu nedenle pek çok konu başlığında başvurduğumuz el kitabımız olmuştur.

11- **Şinto: Kamilerin Yolu**, Sokyō Ono, çev. Suat Ertüzün, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004. Japonya'nın önemli Şinto araştırmacılarından Sokyō Ono tarafından kaleme alınan ve yukarıdaki eserlerin aksine Türkçe'ye çevrilen eser, ülkenin yerel dini olan Şintoizm'i anlamak ve doğru yorumlayabilmek amacıyla temel aldığımız kaynaklardan birisidir.

12- **Japon Kültürü**, Bozkurt Güvenç, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002. Bozkurt Güvenç, alandaki uzun araştırma ve gözlemlerinin sonucu olarak kaleme aldığı bu kitapta, Japon kültürünün pek çok ögesi incelenmiştir. Bir Türk akademisyenin konuya bakışını yansıtan eser, Japonların dine ve dinsel uygulamalara karşı tavrını anlama hususunda bize ışık tutmuştur.

13- Bugünkü Japonya, Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi Yayınları, Tokyo, 1989. Japonya'daki ülke tanıtımıyla ilgilenen bir merkezin hazırladığı bu kitap, ülkenin tarih ve coğrafyasından başlayarak, devlet yapısı, Japonya'daki ekonomi, bilim ve teknoloji, toplum, eğitim, kültür, dinler, edebiyat, sanat, müzik gibi pek çok alanda birinci elden bilgi sağlayan önemli bir kaynak niteliğindedir.

14- Asya Dinleri, P. T. Raju, Wing-tsit Chan, Joseph M. Kitagawa, İsmail R. Farukî, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâb Yayınları, İstanbul, 2002. İlk olarak "The Great Asian Religions" adıyla 1969 yılında yayımlanmış olan ve Asya Dinleri diye Türkçemize çevrilen bu kitap, Asya dinleri için önemli bir kaynaktır. Özellikle kitabın tezimizle ilgili "Japonya Dinleri" bölümünün (ss. 475-615) tanınmış araştırmacı Joseph M. Kitagawa tarafından kaleme alınmış olması onu daha önemli hale getirmektedir. Japonya'daki dinler, bu ana başlık altında, kutsal metinlere de referansla işlendiğinden çalışmamız esnasında faydalandığımız temel kaynaklardan biri olmuştur.

15- Zen Budizm: Bir Yaşama Sanatı, İlhan Güngören, 5. Baskı, Yol Yayınları, İstanbul, 2003. İlhan Güngören, Türkiye'de Zen Budizm hakkında ilk kitap yayımlayan araştırmacıdır. 1978'te ilk baskısı yapılan bu eser, Budizm, Zen Budizmi, Mahayana ve Japon Budizmi hakkında anlaşılması kolay, yararlı bilgiler içermektedir.

Tezdeki harita ve fotoğraflar için, sahiplerinden izin alma konusunda gerekli girişimlerde bulunulduktan sonra çalışmamızda kullanmaya gayret edilmiştir. Japon Budizmi'nin günümüzdeki durumunu incelemek amacıyla, internet sitelerine ve anı kitaplarına da başvurulmuştur. Çünkü bunlar, mevcut durumun en iyi görülmesine imkân veren kaynaklardır. Bu internet adreslerinin dipnotlarda uzunca verilmesi çok yer tutacağından, dipnot yöntemine uygun şekilde, aynı internet kaynağının ikinci kez ve sonraki kullanımlarında, yazarın veya konunun başlığından sonra sadece (w) sembolü yazılmıştır.

Bu çalışmada internet siteleri önem sırası takip edilerek kullanılmıştır. Buna göre ilk olarak Japon devlet kurumlarının, ikinci olarak o ülke vatandaşlarının, ardından da Japonya ile ilgili araştırma ve anıları olan kişilerin hazırlamış olduğu internet siteleri sırasıyla değerlendirilmiştir.

d. Yabancı Kelime ve Kavramların Kullanımı

Bu tezde Türkçe olmayan kelime ve kavramlar, İngilizce okunuşlarıyla değil, okuma ve anlama kolaylığı açısından çoğunlukla Türkçede okunduğu gibi verilmiştir. Örneğin, kelime *Shinto* ve *Buddha* olarak değil, *Şinto* ve *Buda* olarak yazılmıştır. Japoncada sıkça kullanılan uzatmaları göstermek amacıyla da bazı sesli harflerin üstüne şapka (^) işareti konulmuştur; *şûkyô* (din) kavramının yazılışında olduğu gibi.

Bu çalışma, bir din ve kültür araştırması olduğundan, temel kavramları orijinal şekliyle kullanma yoluna gidilmiştir. Zira bir kültüre ait olan kavramların bir başka kültürde tam olarak karşılığını bulmak her zaman mümkün olmamaktadır. Japon milli dini olan Şintoizm'deki “*kami*” kavramını örnek olarak ele alırsak bu durum daha da anlaşılır olacaktır. Kami kavramı, bazı yazarlar tarafından dilimize “tanrı” şeklinde çevrilmiştir. Tanrı denildiğinde hemen hemen Türklerin hepsinin zihninde, “Yaratıcı, Tek ve Yüce olan, başlangıcı ve sonu olmayan, her şeye gücü yeten bir varlık / Allah” anlayışı belirir. Oysa Japonlar, atalarına, doğadaki var olan veya var olduğu düşünülen veyahut da üstün olarak tasavvur edilip görünmeyen varlıklara *kami* demektedirler. Bu varlıklarda tanrısal bazı niteliklerin varlığını kabul etmekle birlikte, tüm tanrısal vasıflara sahip bir tanrı anlayışını da benimsemezler. Birtakım üstün niteliklere sahip bir *kami*, bazı şeyleri yapma kabiliyetine sahip olmayabilir veya kötülük yaptığında cezalandırılabilir; hatta öldürülebilir. Öte yandan kötü insanların ruhları da kötü *kami* olarak kabul edilir. Hatta Fuci Dağı gibi bazı dağlar, kayalar veya ağaçlar da kutsal kabul edilip *kami* olarak nitelendirilebilirler.

Kültürümüzde ayrı ayrı varlıklar olarak yer alan “ruh”, “cin”, “tanrı”, “melek” gibi kavramların hepsini birden karşılamak üzere Japon kültüründe *kami* kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında Türkçede tanrı kavramının *kami* kavramını tam olarak karşılamayacağı ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde Japon kültüründe olup da bizim kültürümüzde tam olarak karşılığı bulunmayan daha pek çok kavram vardır. İşte tüm bu sayılan nedenlerden dolayı Japon kültürüne ait temel kavramlar orijinal haliyle olduğu gibi korunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

JAPONYA VE DİN

1.1. JAPONYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1.1. Coğrafya

Japoncada adı *Nihon* yani “Ni= güneş + hon= köken, doğum / Güneşin Doğduğu Ülke” olan Japonya, doğu ve güneyinde Büyük Okyanus, kuzeyinde Ohotsk denizi, batısında ise Japon Denizi bulunan ve dört büyük adayla pek çok küçük adacıktan oluşan bir ülkedir.⁸

Şekil 1: Japonya’da Kullanılan Dünya Haritası

Kaynak: Hiroshi Shin-ya, **Where We Live**, <http://31church.net/>, (23.02.2015).

Japonya, Batılılara göre Asya’nın en doğusunda, Japonlara göre ise dünyanın ortasındadır. Japonya, Honşu, Hokkaido, Kyuşu, Şikoku isimli dört büyük ada ve

⁸ Cemil Lee Hee-Soo, “Japonya, Fizikî ve Beşerî Coğrafya”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, Cilt: 23, ss. 570-571.

yaklaşık 3.900 küçük adacıktan oluşur. Japonya'nın yüzölçümü 377.815 km² olup, İngiltere'den biraz büyük, Türkiye'nin ise yaklaşık yarısı kadardır.⁹

Ülkenin % 71'i dağlıktır ve dağların çoğunluğu volkanik karakterlidir. Bu yüzden ülkede sık sık depremler olmaktadır. En yüksek dağ, Japonların kutsal saydığı, 3776 metre yüksekliğindeki en son 1707 yılında patlamış olan Fuci Dağı'dır. Japonya, 30 ile 45 derece kuzey enlemleri arasında yer alır. Başkent Tokyo, Atina ve Tahran ile aynı enlem üzerindedir. Ilıman bölgede yer alan Japonya'da genellikle dört mevsim yaşanır.¹⁰ Japonya'nın dağlık alanı çok, oturulabilir alanı % 30'un altında olduğundan ülkede nüfus yoğunluğu da fazladır.¹¹

Şekil 2: Japonya Haritası

Kaynak: Antoine Maddox, **Japan Latitude and Longitude Map**,

http://www.mapsofworld.com/lat_long/japan-lat-long.html#, (23.02.2015).

⁹ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, **Bugünkü Japonya**, Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi Yayınları, Tokyo, 1989, s. 1; Martin Collcutt ve diğerleri, **Cultural Atlas of Japan**, Facts on File, New York, 1991, s. 12; Japonya Dışişleri Bakanlığı, **Japonya'yı Tanıyalım**, Güzeliş Ofset Matbaacılık, Ankara, 2009, ss. 2-3; Japonya Büyükelçiliği-Ankara, **Japonya Hakkında**, http://www.tr.emb-japan.go.jp/T_07/01.htm, (25.06.2014).

¹⁰ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 1-3; Collcutt, ss. 12-19; Japonya Büyükelçiliği-Ankara, (w); Harold R. Kerbo ve John A. McKinstry, **Modern Japan**, McGraw-Hill, Singapore, 1998, s. 2; W. Scott Morton, **Japan: Its History and Culture**, McGraw-Hill Inc., New York, 1994, s. 7.

¹¹ Japonya Dışişleri Bakanlığı, s. 4.

1.1.2. Tarih

Japon adalarına ilk yerleşim, Japonya'nın 100 bin yıl önce Asya'nın bir parçası olduğu Yontma Taş Devri / Paleolitik Çağ'da olmuştur. O dönemde insanların avcılık ve toplayıcılıkla uğraştıkları, arkeolojik kalıntılardan anlaşılmaktadır. Günümüzden 10 bin yıl önceki Cilalı Taş Devri / Neolitik Çağ'da ise avcılık aletlerinde gelişmeler sağlanmış, yemek kapları kullanılmaya başlanmıştır. M.Ö. 8000 ile M.Ö. 300 yılları arasında sicim desenli kaplar yapılmasından dolayı da bu döneme *Cômon* (Sicim Desenli) Dönemi denmiştir. Ayrıca bu yıllarda ülkeye Asya kıtasından tarım ve metal işleme teknikleri gelmiştir. Bu dönemde kabilelerin kendi devletçiklerini kurdukları görülmektedir. Ardından gelen *Yayoi* (Çömlek) Döneminde (M.Ö. 300 - M.S. 300) büyük çömleklerde seramik üretimi yapılmıştır.¹²

Adalardaki ilk birleşik devlet, 4. yüzyılda kurulan *Yamato* Devletidir. Günümüzde Nara olarak bilinen Yamato bölgesi devlete başkentlik yapmıştır. Yine bu dönemde ülkeye Çin'den, Budizm ve Konfüçyanizm gibi inanç sistemleri, yazı, tıp ve astronomi gelmiştir. 794 yılında yaklaşık 1000 yıl kadar devlete başkentlik yapacak olan Kyoto'da Çin stili örnek alınarak bir başkent kurulur. 9. yüzyılın sonlarına doğru Çin ile ilişkilerin kesilmesiyle ana karadan alınan unsurların Japonlaştırılması başlar. Bu dönemde iki Japon alfabesi *Hiragana* ve *Katakana* üretilir. Ardından başkentte eğlence düşkünlüğünün artması sonucunda sosyal bağlar gevşer ve kabileler arası savaşlar çıkar. Ülke, kabilelerin askeri yöneticilerinin (*şogun*)¹³ eline geçer ve bunlar yaklaşık yedi yüzyıl idarede hâkim konumda bulunurlar. Öte yandan Moğollar, adalara 1274 ve 1281'de iki kez saldırırlarsa da tayfun ve güçlü savunma karşısında başarılı olamazlar. İç savaşlar yüzyıllarca devam eder.¹⁴

¹² Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 4; Morton, ss. 7-8; Joy Hendry, **Understanding Japanese Society**, Routledge, London, 1995, s. 144; Kerbo ve McKinstry, s. 7; Japonya Büyükelçiliği-Ankara, (w).

¹³ *Şogun*, 1600-1868 yılları arası Japonya'da belli bölgeleri yöneten askeri başkomutan demektir. *Şogunluk* ise, askeri komutanlıkla yönetilen yerlere verilen isimdir. Bkz. Hendry, s. 14; Güvenç, Japon Kültürü, s. 72; Kerbo ve McKinstry, s. 6.

¹⁴ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 4-6; Hendry, ss. 9-14; Güvenç, Japon Kültürü, s. 73. Ayrıntılı bilgi için bkz. Morton, ss. 8-121. Çin kültürünün Japon kültürü üzerindeki etkilerini ayrıntılı incelemek için bkz. W.G. Beasley, **The Japanese Experience: A Short History of Japan**, Weidenfeld ve Nicolson, London, 1999, ss. 42-60.

Tokugava Şogunluğu'nun kurucu ve yöneticisi olan Ieyasu Tokugava 1603 yılında ülkede tekrar hâkimiyeti eline alarak Edo'da (şimdiki Tokyo) bir başkent kurar. 1549'da gelen Hristiyanlığın ülke bütünlüğünü bozma tehlikesine karşı ülkede önce Hristiyanlık yasaklanır, 1639 yılında da Japonya'nın kapıları diğer ülkelere kapatılır. Bu kapanış yaklaşık 250 yıl sürecektir. Amerika Birleşik Devletleri'nden bir filo, 1853 yılında Tokyo körfezine girer. Ertesi yıl tekrar gelen Amerikan kuvvetleri Japonya ile dostluk anlaşması imzalar. Böylece ülkenin kapıları dışa açılmış olur. Bundan sonra Tokugava Şogunluğu'nun yönettiği devlet çökme aşamasına girer.¹⁵

1868'de imparator Meici, tüm yetkileri kendinde toplayarak Japonya'da hâkimiyetini ilan eder. Meici, kısa süre içinde Batıdan pek çok yeniliği alarak ülkesinde uygular ve modern dönemi başlatmış olur. Japonya, 1894'te Çin, 1904'te ise Rusya ile girdiği savaşlarda galip gelir. 1912 yılında imparator Meici'nin ölmesiyle Meici dönemi kapanmış olur.¹⁶

1912-1926 yılları arası İmparator olarak ülkeyi yöneten Taişo'dan sonra, 1926 yılında imparator olan Hirohito ile 1989 yılında vefat edene kadar sürecek olan Şôva dönemi başlamıştır. Atom bombaları atılması sonucu Japonya İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkar. 1945'ten itibaren altı yıldan uzun bir süre (1951'e kadar) başta Amerika olmak üzere Müttefik Kuvvetler'in işgali altında kalan Japonya'nın, anayasasında ve kurumsal yapısında önemli değişiklikler yapılır. 1956'da Birleşmiş Milletler'e katılan Japonya, 1964'te olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapar. 1989 yılında sembolik yeni imparatorun tahta oturmasıyla bugüne kadar devam edecek olan Heisei dönemi başlamıştır. Savaştan günümüze kadar hızlı bir şekilde gelişmesini sürdüren Japonya, şu anda dünyanın en büyük ekonomi ve teknoloji güçlerinden birisi haline gelmiştir. Japonya, günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra Gayri Safi Yurtiçi Hasıla bakımından ikinci sıradadır ve G8 üyesidir.¹⁷

¹⁵ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 6-10; Japonya Büyükelçiliği-Ankara, (w); Hendry, ss. 14-15. Ayrıntılı bilgi için bkz. Morton, ss. 123-148.

¹⁶ Kerbo ve McKinstry, ss. 14-17; Hendry, ss. 16-17; Morton, ss. 149-180.

¹⁷ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 11-13; Beasley, ss. 251-268. Yukarıda, kısaca Japon tarihinin özeti verilmiştir. Japon Tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. John Whitney Hall, **Japan: From Prehistory to Modern Times**, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 1995; Morton, ss. 181-299; Elçin Kısacık, **Tarih**, <http://www.cafebunka.com/kategori/japonya/tarih>, (29.06.2014).

1.1.3. Kültür

Kültür kavramı, pek çok anlamı bünyesinde barındırmaktadır.¹⁸ Bu başlık altında, sadece bu çalışmanın daha iyi anlaşılması için gerekli olacağını düşündüğümüz, Japon kültürünün bazı öğeleri hakkında kısa bilgiler verilecektir.

1.1.3.1. Nüfus

Japonya Sağlık Bakanlığının yaptığı açıklamaya göre, 31 Mart 2013 itibarıyla Japonya'nın nüfusu 126 milyon 393 bin 679 idi. Bakanlık, nüfusun bir önceki yıla göre 244 bin kişi yani 0,2 oranında azaldığını duyurdu. Ülke nüfusunun aynı şekilde düşmeye devam etmesi durumunda Japonya'nın gelecek 50 yıl içerisinde nüfusunun üçte birini kaybedeceği bildiriliyor.¹⁹

Japonya'da genç nesil ya hiç çocuk yapmamakta ya da tek çocukla yetinme yoluna gitmektedir. Bunun bir sonucu olarak ülkede yaşlı nüfus sayısı da gittikçe artmaktadır. Nüfusun dörtte birinin 65 yaş ve üstü kişilerden oluştuğu ve böyle giderse 2060 yılında bu oranın yüzde 40 olacağı ifade ediliyor.²⁰ Yaşam standartlarının yüksek olduğu ülkede yaşam süresi kadınlar için yaklaşık 81, erkekler içinse yaklaşık 75 yıl civarındadır. Bu durumda Japonya, ortalama yaşam süresi dünyanın en yüksek olan ülkesidir.²¹

Japonya, ikamet edilebilir toprak miktarı az olduğundan dolayı nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu (~343/km²) bir ülkedir. Nüfusun % 80'i şehirlerde yaşamaktadır.²²

1.1.3.2. Dil

Japonya'nın resmi dili Japoncadır. Japonca, dünyanın öğrenilmesi en zor dillerinden biridir.²³ Bunun nedeni Japoncanın üç alfabeden oluşmasıdır. Bunlar,

¹⁸ Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, (İnsan), ss. 95–112, 114–115.

¹⁹ BBC Türkçe, **Japonya Nüfusunda Rekor Düşüş**, 01.01.2014, http://www.bbc.co.uk/turkce/ekonomi/2014/01/140101_japonya_nufus.shtml, (25.06.2014).

²⁰ BBC Türkçe, (w).

²¹ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 77–78; Susan O. Long, “The Society and Its Environment”, **Japan: A Country Study** (Ed. R. E. Dolan ve R. L. Worden), Federal Research Division, Washington D.C., 1992, ss. 87–89.

²² Hee-Soo, s. 571; Japonya Dışişleri Bakanlığı, s. 4.

Hiragana, *Katakana* ve *Kanci*'dir. Japonya'da pek çok reklam ve gazetede bu üç alfabe yanında bir de Latin alfabesi kullanılmaktadır. Yani Japonya'da bir gazeteyi rahat bir şekilde okuyabilmek için dört alfabe de bilmek gerekmektedir.²⁴

Kanci, Çin resim yazısına dayalı alfabenin adıdır. Japon konuşma dili, Çin'den 6. yüzyılda alınan *Kanci* üzerine oturtulmuştur. Japonlar, aldıkları karakterlerin okunuşunu Japonca yapmışlar, fakat Çince okunuşunu da kaybetmemişlerdir. Bazı kelimeler söylenirken Çince telaffuz kullanılmaktadır. Bu yüzden her *Kanci* karakterinin pek çok okunuşu ortaya çıkmıştır. Çin karakterleri aynen korunduğundan dolayı bir Japon ile bir Çinlinin konuşmadan yazı diliyle anlaşması mümkündür. *Kanci* alfabesi, bir nevi resim yazısı / hiyeroglif olduğu için her karakter bir anlama gelir. Mesela bir karakter, bir ağaç anlamına gelmektedir. Günümüzde *Kanci* bilmeden Japonca okumak ve anlamak imkansız gibidir. Ayrıca Japonya'da kişilerin bildiği *Kanci* sayısı, onların kültür seviyelerini göstermektedir. İkinci Dünya Savaşından önce günlük yazışmalarda binlerce *Kanci* kullanılırken daha sonra bu sayı, Amerika Birleşik Devletleri'nin baskısıyla 2000 ile sınırlandırılmıştır.²⁵

Hiragana; *Kanci* alfabesinin zorluğundan dolayı Japon kadınları tarafından oluşturulmuş bir alfabedir. Bu alfabede 46 harf vardır. Harfler tek başına bir anlam ifade etmez, Latin alfabesindeki gibi ancak başka harflerle birleştiklerinde bir anlam kazanır. Japoncadaki bağlaçlar ve ekler bu alfabe ile yazılır ve *Kanci* bilmeyenler için bazen *Kanci* üstlerinde kullanılır. *Katakana* ise; Japoncaya diğer dillerden geçen kelimeleri ayırt etmek için geliştirilmiş bir alfabedir. Yazılış ve okunuşları *Hiragana*'ya benzer ve bu alfabe de 46 harften oluşmaktadır. Japonlar, kendi isimlerini *Kanci* ile yazarken, yabancıların isimlerini *Katakana* alfabesi ile yazarlar. Japoncada “-n” harfi hariç, sessiz harfler mutlaka bir sesli harf yanlarına gelerek okunduğundan dolayı, tüm kelimelerin sonu sesli harfle biter. Ayrıca Batı

²³ A. Mete Tuncoku, **Güneşin Doğduğu Adalardan Mektup Var: Bir Türk Öğrencinin Japonya İzlenimleri**, Türk Japon Üniversiteler Derneği, Ankara, 2001, ss. 57, 58.

²⁴ Bkz. Petek Kitamura, **Japonya: Kiraz Çiçeklerinin Ülkesi**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 125; Japonya Dışişleri Bakanlığı, s. 11.

²⁵ Bozkurt Güvenç ve diğerleri, **Japon Eğitimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998, ss. 20-22; Tuncoku, ss. 55-60; Kitamura, ss. 125-127; Japonya Dışişleri Bakanlığı, s. 11.

dillerindeki bazı harfler Japoncada olmadığından dolayı Japonlar bazı yabancı dilleri konuşmada zorluk çekmektedir.²⁶

Japoncanın, Malay dilleri grubuna girdiği ve aynı zamanda Ural-Altay dillerinin etkisi altında kaldığı öne sürülmektedir. Japonca ile Türkçe arasında bazı benzer yönler vardır. Gerek “özne+nesne+yüklem” şeklindeki cümle kurma düzeni, gerek bazı kelimeler birbirine çok benzemektedir.²⁷ Mete Tuncoku, Japon dil ve kültürünün Türk dil ve kültürüyle olan benzerliğinden yola çıkarak, Türklerle Japonları akraba gibi göstermeye çalışanları şiddetle eleştirerek bu durumun, piyango çıkmış birinin akrabalarının çoğalmasına benzediğini belirtir. Tuncoku’ya göre benzerliğin sebebi, her iki kültürün de zengin “Asya ana kültürü” içinde yoğrulmasıdır.²⁸

Japonca, Japon kültürünün sosyal hiyerarşiye aşırı önem atfetmesinin etkilerini taşır. Japoncada kadınla erkeğin, küçükle büyüğün, büyükle küçüğün, eşit seviyedeki kişilerin konuşurken kullandığı kelimeler bazen farklılık arzeder. Bu yüzden bu incelikleri öğrenene kadar pek çok yabancı, Japonca öğreniminde zorluk çekmektedir.²⁹

1.1.3.3. Ev

Geleneksel bir Japon evi, kiremit çatılı, küçük ve ahşaptan yapılmış olup, evin çevresi genellikle yüksekçe bir şekilde bambu ve tahta çitlerle çevrilmiştir. Kuzeydoğu yönü şeytanların gelip gittiği yön olarak kabul edildiğinden dolayı ev girişleri bu yöne doğru yapılmaz. Türkiye’de de yaygın olduğu gibi, girişte *genkan* denilen bölümde ayakkabılar çıkarılarak eve girilir. Evin kapı ve pencereleri yerden tasarruf amacıyla iki yana doğru kayarak açılır. Evin tabanı *tatami* denilen bir hasır ile kaplıdır. Tatami serili olan oturma odası, aile üyelerinin toplanma odasıdır. Aile,

²⁶ Güvenç ve diğerleri, ss. 20-22; Tuncoku, ss. 55-60; Kitamura, ss. 125-127.

²⁷ Tuncoku, s. 58. Bunun yanında Japoncanın, Ural-Altay dil ailesine girdiğini ya da hiçbir dil ailesine girmeyip yapayalnız bir dil olduğunu iddia edenler de vardır. Bkz. Bozkurt Güvenç, **Japon Kültürü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002, (Japon Kültürü), ss. 283, 288–290.

²⁸ Tuncoku, ss. 61–64.

²⁹ Tuncoku, ss. 60–61; Mesela “ben” kavramını ele alalım: Yaşlı bir Japon erkeği “ben”in karşılığı olarak “*vaşi*”, onun hanımı “*vataşi*” veya “*ataşi*”, oğulları “*boku*”, kızları ise “*atai*” kavramını kullanır. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 284, 290–293.

vaktinin çoğunu burada geçirir. Bu odanın bir köşesi *butsudan*³⁰ için ayrılmıştır ve odanın ortasında, üzerinde kalın bir örtü bulunan büyükçe bir sehpa (*kotatsu*) vardır. Bunun etrafında minderler ve sehpanın altında da bir ısıtıcı yer alır. Aile üyeleri kışın soğuk günlerinde kalın giyinip kotatsunun etrafında toplanır, bacaklarını da bu örtünün altına sokarlar. Böylece hem sıcaklığın dağılması önlenir hem de diğer odaların ısıtılmasına harcanacak masraf önlenmiş olur. Günümüzde pek çok evde, koltukların bulunduğu odalar da bulunmakla birlikte Japonların özellikle tercihi, kotatsu etrafındaki minderlerde oturmaktır. Eve misafir geldiğinde de evin en güzel odası olan oturma odasında yatırılır. Yatak ve yorganlar Türkiye'nin bazı bölgelerinde olduğu gibi, Japonya'da da katlanarak dolaplara kaldırılır, gece yatılacağı zaman yere serilir.³¹

Tabii ki değişen şartlar sonucunda halkın çoğunluğu şehirlere göç etmek ve apartmanlarda oturmak zorunda kalmıştır. Ya da ilerleyen teknoloji sayesinde daha sağlam betonarme yapılara yönelmişlerdir. Fakat köylerde veya küçük yerleşim birimlerinde geleneksel ev stilleri korunmuştur.³²

Ev, Japonlar için özel ve gizlenmesi gereken bir mekândır. Bundan dolayı Türkiye'deki yaygın uygulamanın aksine ev toplantıları ve ev gezmeleri yoktur. Japonlar, bir yabancıyı gerçekten kendine çok yakın hissetmedikçe eve davet etmezler. Buluşmalar, toplantılar ve muhabbetler genelde kafe, spor merkezleri ve alışveriş merkezi gibi yerlerde yapılır.³³ Yıllarca Japonya'da yaşamasına, onları araştırmasına rağmen Japon evine girememiş kişilerden bahsedilir.³⁴

1.1.3.4. Aile

Japon aile sistemi, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası olmak üzere iki başlık altında değerlendirilebilir. Değişmeyen bazı ailevî özellikler varsa da, savaş sonrası çok önemli bazı değişikliklerin olduğu gözlenmiştir. Savaştan önce Japonya'da, geniş aile tipi yayginken daha sonra anne-baba ve çocuklardan oluşan

³⁰ *Butsudan*: Buda rafi, dolabı, mihrabı, evlerdeki kutsal dua köşesi. Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 451.

³¹ Kitamura, ss. 35–37, 104; Tuncoku, ss. 70, 129, 168, 169; Japonya Dışişleri Bakanlığı, s. 6.

³² Bkz. Tuncoku, ss. 169–170; Japonya Dışişleri Bakanlığı, s. 6.

³³ Kitamura, s. 37.

³⁴ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 29.

çekirdek aileye doğru bir gidiş başlamıştır. Günümüzde ise çekirdek aile tipi toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmiştir. Japon aile sisteminde savaş sonrası görülen bir değişiklik de, çocuk doğumlarındaki azalmadır. 1930 yılında kadın başına düşen çocuk sayısı ortalama 4,7 iken, bu rakam 1950 yılında 3,6'ya, 1985'te ise 1,8'e düşmüştür. Japonya'da yaşam süresinin gittikçe uzaması, bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bunun en bariz örneği, yalnız yaşayan yaşlı nüfusta görülen artıştır. 1955 yılında 65 yaş ve üzeri yaşlılardan oluşan ailelerin oranı % 2,2 iken, 1985 yılında bu oran % 8,8'e çıkmıştır. Kısacası, yalnız kalan yaşlılar sorunu, çekirdek ailenin yaygınlaşmasının getirdiği problemlerden bir tanesidir.³⁵

Japonya'da maaşlar, tek kişinin çalışması durumunda aileye rahatça yetecek şekilde ayarlanmıştır. Ailede çalışan çoğunlukla babadır. Ülkede, bir işte çalışmak erkeğin; alışveriş ve ev işleri ise hanımının görevidir. Japonların çoğunluğu, dadı ve temizlikçi tutmaz. Japon düşüncesine göre, bunlar annenin tabii görevi addedilir. Çoğunlukla erkek, maaşını alınca hanımına teslim eder ve gerektiği zaman ondan harçlık alır. Yani evin bütçesini, çocukların masraf tespitini ve harcamaları kadın yapar.³⁶ Bu anlamda bakıldığında, Japonya'da eşler arasında tam bir işbölümü olduğu görülmektedir. Her ne kadar dışarıda kocasının ardından yürüse de, ona tam itaat etse de evde hâkimiyet kadındadır. Kadınlar, Japonya'da çoğunlukla önlisans ya da lisans düzeyinde eğitim almıştır. Evlenene kadar çalışan kadınlar, daha sonra kocasına evde huzur verme ve iyi bir nesil yetiştirme düşüncesiyle işi bırakır.³⁷ Kadınların çoğunluğu bundan sonraki hayatında çalışmamayı tercih ederken, çocuklar büyüdüğünde yarı zamanlı veya ağır gelmeyecek bir işe girenler de vardır. Japon kadınları genellikle öğretmenlik, hizmet sektörü ve pazarlama gibi işleri tercih etmektedir. Bununla birlikte Japonya'da kadın idareci sayısı diğer ülkelere oranla çok azdır. Kadınlar erkeklerle aynı işi yapsalar da erkeklerin kazancının ancak yarısı kadarını (% 52) kazanmaktadırlar. 1946 yılında kabul edilen Japon Anayasasının 14. maddesine göre her ne kadar, sosyal ilişkilerde ırk, din, cinsiyet, sosyal statü ayrımı olmadığı yazılı ise de bunun henüz tam anlamıyla uygulamaya geçmediği görülmektedir. 1986 yılında aile kurumu hakkında yapılan bir ankette, kadınların

³⁵ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 79–80.

³⁶ Kitamura, s. 37; Tuncoku, s. 150.

³⁷ Tuncoku, ss. 148–151; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 82.

% 90'ından fazlası, çocuk bakımı ve ev işlerinin kadınların asıl işleri olduğunu ifade etmişlerdir.³⁸

Kadınların ortalama evlilik yaşı 26, erkeklerinse 29'dur. Japonya'da erkekler 55–60 yaşlarında emekli olurlar. Emekli olan erkek, kendini bir boşlukta hisseder ve bunun sonucunda kısa süre içinde başka bir işe girer. Çalışmaya devam etmesinin nedeni, aldığı maaşın yetmemesi değil, çalışmadan geçen hayatın kendisine anlamsız gelmesi ve boş durmaktan sıkılmasıdır.³⁹

Japonya'da boşanma, genellikle çocuğu olmayan çiftlerde görülür. Diğer ülkelerle kıyaslandığında Japonya'daki boşanma oranının düşük olduğu görülecektir. Eşlerden her iki tarafın istediği boşanma, çok kolay gerçekleşmekle birlikte, tek tarafın istemediği durumlarda mahkemeler uzamakta, uzlaştırma yoluna gidilmeye çalışılmaktadır. Boşanma durumunda çocuklar, çoğunlukla anne ile kalır ve onlar büyüyene kadar baba, anneye maaşının yarısına yakınını nafaka olarak vermek zorundadır.⁴⁰

1.1.3.5. Eğitim

Japonya'da zorunlu eğitim 9 yıldır ve 6 ile 15 yaş arasına tekabül eder. Eğitimde şu 5 aşamalı sistem benimsenmiştir:

1- Anaokulu (3–6 yaş)	
2- İlkokul (6–12 yaş)	} Zorunlu
3- Ortaokul (12–15 yaş)	
4- Lise (15–18 yaş)	
5- Üniversite (18-...)	

Her ne kadar zorunlu ve parasız eğitim 9 yıl (yani liseye kadar) olsa da öğrencilerin çoğunluğu (%98) liseye devam etmektedir. Meslekî ağırlıklı okullar, ülkede çok tercih edilen eğitim kurumları arasındadır. Ayrıca eğitimin her aşamasında özel okul seçeneği vardır. Büyük şirketlerde çalışabilmek için saygın bir üniversitenin önemli bir bölümünden mezun olmak isteyen gençler arasındaki rekabet çok şiddetlidir. Bu yüzden üniversite sınavlarına hazırlayıcı pek çok dersane

³⁸ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 81–84.

³⁹ Kitamura, ss. 31–33.

⁴⁰ Kitamura, ss. 33–34.

tarzında özel kurum ortaya çıkmıştır. Japonya’da her üniversite, giriş sınavını kendisi yapmaktadır. Ülkedeki üniversitelerin çoğunluğu özeldir.⁴¹

Japonya’da okuma yazma oranı % 100’dür. Okul, Nisan ayından başlayarak 3 dönemden oluşur, hafta içi ve Cumartesi öğleye kadar eğitim vardır. Ayrıca devlet okullarında din eğitimi verilmesi yasaktır. Sadece özel okul ve üniversitelerin din eğitimi vermelerine izin verilmektedir.⁴²

1.1.3.6. Halk İnançları

Günümüzde Japon kültürü içerisinde halk inançları da denilen Şamanist unsurların varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Japonya’da sık karşılaşılan, uğur-uğursuzluk, sihir, ruhlar âlemi ile ilişki, günler, sayılar ve bazı varlıkların şans ya da şanssızlık getireceği gibi inançlar bunlardandır. 4 rakamının uğursuz sayılıp pek çok yere yazılmaması, *Şiçi-go-san* Bayramı’nda çocukların uzun ömürlü olması amacıyla onlara “bin yıl şekeri” anlamına gelen *çitose-ame* verilmesi Japonya’daki Şamanist inançlara örnek olarak gösterilebilir.⁴³ Aynı şekilde Setsubun Bayramı’nda soya fasülyesi yenilmesinin kötülüklerden koruyacağı, Şôgatsu Bayramı’nda *kadomatsu* denilen bambu ve çam ağacı dallarının kapı önlerine konarak kötü ruhları uzaklaştıracağı, çoğu bayramda uğur getirmesi için pirinç keki yenilmesi gibi inanışlar da geleneksel halk inançları bağlamında değerlendirilebilir. Buradan hareketle, Japonya’da geleneksel halk inançlarının, daha çok bayram uygulamalarında açığa çıktığı söylenebilir.⁴⁴

⁴¹ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 90–93; Japonya’daki eğitimin her yönüyle ilgili Türkiye’de Bozkurt Güvenç’in başkanlığında çalışmış olan bir komisyonun hazırladığı rapor, “Japon Eğitimi” adı altında 1998 yılında kitap olarak basılmıştır. Japonya’daki eğitim hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Güvenç ve diğerleri. Ayrıca bkz. Japonya Dışişleri Bakanlığı, ss. 8-10. Japonya Büyükelçiliği-Ankara, (w); Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Japan Fact Sheet**, http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e37_education.pdf, (25.06.2014).

⁴² Bkz. Kitamura, s. 31; Yoshiko Oda, “Japonya’da Din Eğitimi”, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, çev. Hamit Er, 2004, Sayı: 14, s. 103; Japonya Dışişleri Bakanlığı, ss. 8-10. Japonya Büyükelçiliği-Ankara, (w); Ministry of Foreign Affairs of Japan, Japan Fact Sheet, (w).

⁴³ William P. Fairchild, “Shamanism in Japan”, **Folklore Studies**, 1962, Sayı: 21, ss. 1–122. Ayrıca bkz. Kitamura, ss. 104–105; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 149-157; Halil İbrahim Şenavcu, **Japon Dinî Bayramları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2006; Yaşar Kalafat, **Altaylar’dan Anadolu’ya Kamizm-Şamanizm**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 39.

⁴⁴ Bkz. Şenavcu, ss. 50-83

Her ergin Japon'un, en az iki-üç dine mensup olduğunu bildirmesi, bazı tapınak ve mabetlerde geleneksel tedavi yöntemlerinin uygulanması, büyüsel bazı uygulamaların bulunması gibi nedenlerle bir kısım araştırmacılar Japonların, bünyesinde farklı dinlerden özellikler barındıran geleneksel halk dinine inandığını ifade etmektedir.⁴⁵

Şekil 3: Çocuklar ve Çitose Ame (Bin Yıl Şekeri)

Kaynak: Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Shichi-go-san (7-5-3 Festival)**, <http://web-japan.org/nipponia/nipponia34/en/feature/feature11.html>, (26.02.2015).

1.2. JAPONYA'DAKİ DİNLER

Japonya'da pek çok din ve mezhebin mensubu bulunmakla birlikte bu başlık altında sadece büyük oranda mensubu olan ve Japonları her yönüyle derinden etkilemiş dinler incelenecektir. Bundan dolayı burada öncelikle Japonların din algısından bahsedilecek, sonra sırasıyla, Şintoizm, Konfüçyanizm ve Hristiyanlık hakkında bilgi verilecektir. Japon insanının ikinci dini haline gelmiş olan Budizm ise

⁴⁵ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 151-153.

bundan sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak işleneceğinden bu dine burada değinilmeyecektir.

1.2.1. Japonların Din Algısı

Japonya’da din anlamında *şûkyô* kavramı kullanılmaktadır. Bu ifade Japonya’da ilk defa 19. yüzyılda kullanılmaya başlamıştır. Bundan önce, “yol” anlamında “do”, “to”, “tao”, “miçi” gibi kavramlar, din kavramını karşılamaya yetmekteydi.⁴⁶ 19. yüzyılda Japonya diğer ülkelere açılmaya başlayınca pek çok inanç şekliyle karşılaşmış, Şintoizm ve Budizm gibi inançlara benzemeyen bu inançları tanımlamak için yeni bir kavrama ihtiyaç hissedilmiştir.

Japoncada kültür kelimesini “*bunka*” kavramı karşılamaktadır. “*Bun*”, bilgi, eğitim, beceri, yetenek; “*ka*”, önemli bir işe başlamak, girişmek; dolayısıyla “*bunka*”, bilgi ve beceri edinmeye başlamak, bunların geliştirilmesi, öğrenme süreci anlamlarına gelmektedir.⁴⁷

Japon toplumundaki din olgusu diğer toplumlardakinden farklılık arz etmektedir. Bu da araştırmacılar arasında Japonların dindar olup olmadığı konusunda çeşitli tartışmalara neden olmaktadır. Japonya’da kültürle dinin birbiriyle ayrılmaz şekilde karışmasından dolayı neyin Japon dininden kaynaklandığını, neyin de dinden bağımsız bir Japon kültür ürünü olduğunu ayırt etmek zordur.

Kimi araştırmacılar Japonların yaşamındaki her şeyin sadece kültürden kaynaklandığını düşünerek Japonları dinsiz olarak niteleyebilmektedirler. Bununla birlikte biz, Japonya’da dinin her alana olan etkisi ve toplumun yüzyıllardır değerlerini devam ettirmesini temel alarak Japonları dindar bir millet olarak nitelendirmenin daha gerçekçi bir ifade olacağını düşünüyoruz.

Her ne kadar son dönemlerde Amerika ve Batı hayranlığı sebebiyle özellikle gençlerin kültüre uzak davranışlar sergiledikleri görülse de bu durum Japonların dine bakış açısında büyük bir değişikliğe neden olmamıştır. Kendilerine tanınan aşırı özgürlüğü son noktasına kadar değerlendiren gençler, sabit bir iş sahibi olduktan sonra kendilerine çeki-düzen vermekte ve Japon standartlarına uyum sağlama yoluna

⁴⁶ Joseph M. Kitagawa, “Japanese Religion: An Overview”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), MacMillan Co., New York, 1987, Cilt: 7, (Japanese Religion), s. 520.

⁴⁷ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 13, 312.

gitmektedirler. Zaten Japonların ulusal dini olan Şintoizm de, ahlaklı davranış varlıklara zarar vermedikten sonra dünyadan zevk almak için yapılacak çoğu şeyi hoş karşılamıştır. Şintoizm’de, pek çok dinde olduğu gibi yapılması emredilen veya yasaklanan şeyler yok denecek kadar azdır ve bunlar yazılı kurallardan ziyade, töre diyebileceğimiz yazısız kurallarla belirlenmiştir.

Japon Hükümeti Kültür İşleri Kurumu’nun 2002’de açıkladığı istatistiklere göre, nüfusun 120 milyon olduğu bu yılda 95 milyon Japon, kendisini Budist olarak nitelendirmiş, Japonya’da çeyrek milyon Budist rahip ve rahibe ile 86 bin Budist kurum tespit edilmiştir. Aynı istatistiklerde, kendini Şintoist olarak nitelendirenlerin sayısı da 106 milyondur.⁴⁸ Buna diğer dinlere inananların sayısı da eklenince Japonya’da toplam nüfusun yaklaşık iki katı sayıda din müntesibi ortaya çıkmaktadır.⁴⁹ Bu da Batının din tanımı ve anlayışıyla kolay açıklanabilecek bir durum değildir. Buradan Japonya’nın kendine özgü bir dinî-kültürel yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Japonya’da bir kişinin aynı zamanda en az iki, üç dinin mabedine, dinî kurumuna üye olması da tek dini benimsemenin esas kabul edildiği Batı anlayışına oldukça uzaktır ve Japonya’ya özgü bir başka özelliktir.⁵⁰

Şintoizm, gerek Batılılarca gerek Japon akademisyenlerce, bazen Japon toplumunun dini, bazen de kültürü olarak, farklı platformlarda farklı şekilde ifade edilmektedir. Din olarak görülmesinin sebebi, bir dinin sahip olabileceği unsur ve özelliklere (din adamları, mabet, dua, ibadet vb.) sahip olmasıdır. Şintoizm, diğer kültürlerden ayrılan kendine has yaşayış, düşünüş ve inanış sistemine sahip olması yanında Japon kurumları, ahlakı, gelenek-göreneği ve dili gibi kültür unsurlarından bahsederken hep bunların başına “Şinto” kelimesinin eklenmesinden dolayı da Japon kültürünün genel ismi olarak kullanılır.⁵¹ Şintoizm’i daha çok bir kültür olarak gördüklerinden olsa gerek, hangi dine inandıkları sorulduğunda çoğu Japon, “benim dinim yok, dine inanmam” şeklinde cevap vermektedir. Fakat bu kişiler, aynı

⁴⁸ Kôdô Matsunami (Ed.), **A Guide to Japanese Buddhism**, Japan Buddhist Federation, Tokyo, 2004, s. 23. Benzer bir istatistik ve açıklama için bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 151-155.

⁴⁹ Kazuo Kasahara (Ed.), **A History of Japanese Religion**, İngilizceye çev.Paul McCarty ve Gaynor Sekimori, Kosei Publishing Co., Tokyo, 2003, s. 18.

⁵⁰ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 151-157; Matsunami, s. 24.

⁵¹ Bkz. Allan G. Grapard, “Shinto”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 125.

zamanda Şinto âdetlerine göre yaşar, mabetlere gider, bayramlarını kutlar, Şinto ahlakını aynen benimser.⁵²

Japon toplumunca Şinto kültürünün başlangıcı ile Japon milletinin ortaya çıkış zamanı ayrı düşünülmemektedir. Şinto kültüründen önce bir Japon kültüründen bahsetmek mümkün değildir. Kısaca Şinto için, Japonların hem dini, hem de kültürüdür denilebilir.⁵³

1.2.2. Şintoizm

1.2.2.1. Şinto Kavramı

Şintoizm, Japonların milli dininin adıdır. Şinto, Japonca "*şin*" ve "*to*" kelimelerinin birleşmesinden oluşmaktadır. Japoncada "*şin*", kami, yani ruh, üstün varlık, görünmeyen tabiatüstü varlık, tanrı gibi anlamlara gelmektedir; "*to*" ise, yol anlamındadır. "*Şinto*", "kamilerin yolu" diye tercüme edilmektedir.⁵⁴ Japoncada "kamilerin yolu" anlamında "*kami-no-miçi*" ifadesi de kullanılmaktadır. "Şinto" ifadesi Japoncaya Çince'den geçmiş ve Japonya'da yaygınlık kazanmıştır.⁵⁵ Japonlar, Çin'den Budizm ve diğer dinlerin ülkeye M.S. 538 tarihinde girmesinden sonra, kendilerinin yüzyıllardan beri sürdürdükleri inançlarını, yaşayış tarzlarını diğer inançlardan ayırt etmek üzere Şinto kelimesini kullanmayı uygun bulmuşlardır. Bundan önce kendi inançlarına bir isim verme gereği duymadıkları anlaşılmaktadır.⁵⁶

⁵² Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 152–153.

⁵³ Bozkurt Güvenç de Şintoizm'i din olarak nitelendirmenin doğru olup olmadığını sorgulamaktadır. Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 44. Ayrıca kültür kelimesinin anlam çerçevesi de çok geniştir; pek çok kültür tanımlaması olmakla birlikte burada "bir toplumun birikimli uygarlığı" anlamında kullanılmaktadır. Bkz. Güvenç, İnsan, s. 95.

⁵⁴ Bkz. Jack Halpern (Ed.), **New Japanese-English Character Dictionary**, Kenkyusha Ltd., Tokyo, 1991, s. 430; Muharrem Demirci, **Japonca-Türkçe Sözlük**, Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi, İstanbul, 1998, ss. 488, 495, 568; Mircea Eliade ve Ioan P. Couliano, **Dinler Tarihi Sözlüğü**, çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997, s. 265.

⁵⁵ Şinto kelimesinin Çince aslı "*şentao*"dur. Bkz. Sokyō Ono, **Şinto: Kamilerin Yolu**, çev. Suat Ertüzün, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 14; John Bowker, **The Concise Oxford Dictionary of World Religions**, Oxford University Press, Oxford, 2000, s. 537.

⁵⁶ Naofusa Hirai, "Shinto", **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 13, s. 280.

1.2.2.2. Yapısı ve Tarihi

Şintoizm'in bir kurucusu yoktur. Şinto inancının Japonların tarihi kadar eski olduğu kabul edilir. Şintoist olunmaz, Şintoist doğulur; çünkü Şintoizm, Japonluk ile özdeşleşmiş bir kavramdır.⁵⁷

Şintoizm'in, 6. yüzyılda ülkeye Budizm gelene kadar hâkim tek inanç olduğu görülmektedir. Bu tarihten sonra Budizm, yöneticilerin desteği ve Şintoizm'in geniş hoşgörüsü ile ülke çapında yayılmaya başlamış, Şinto inançlarıyla kaynaşmıştır. Japonya'da Budizm, 12. yüzyıl sonuna kadar sadece aristokratlar arasında yayginken, 13. yüzyıldan itibaren halk tarafından da benimsenmeye başlanmıştır. Bu devirden sonra Budizm ve Konfüçyanizm daha da ön plana çıkmıştır. 1868'de başlayan Meici dönemiyle birlikte imparatorun büyük desteği sonucu Şintoizm tekrar canlanır ve Japonya'nın resmî dini olur. 1946 yılına kadar devletin Şintoizm'e olan bu güçlü desteği Japon milliyetçiliğini de körüklemiştir. II. Dünya Savaşından günümüze kadar ise bu din diğer dinlerle uyum içinde varlığını koruyagelmıştır.⁵⁸

Şintoizm, diğer dinlere hoşgörüyle bakan bir dindir. Öyle ki kendi mensuplarının iki, hatta üç dinli olmasına müsaade etmektedir. Budizm ve Konfüçyanizm, M.S. 6. yüzyılda Japonya'ya girmiş ve Şintoizm ile karışarak ülkede farklı, senkretik bir inanç yapısı oluşmasına vesile olmuştur. Dolayısıyla, bir Japon geçmişte de, günümüzde de aynı anda hem Şintoizm'e hem de Budizm'e inanabilmektedir; hatta bunların yanında bir üçüncü inanç olarak Konfüçyanist ahlak ve felsefeyi de benimseyebilir.⁵⁹ Bu bağlamda Japonlar, "Biz, Şintoist doğar, Budist ölürüz." ifadesini kullanırlar.⁶⁰

⁵⁷ Hirai, ss. 280, 286. Ayrıca bkz. Güvenç ve diğerleri, s. 143.

⁵⁸ Bkz. Grapard, ss. 125–129; Hirai, ss. 281–286; Janet E. Hunter, **Modern Japonya'nın Doğuşu: 1853'ten Günümüze**, çev. Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara, 2002, ss. 254, 256, 262; Ayrıntılı bilgi için Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 487–607.

⁵⁹ Bkz. Hunter, ss. 254–256; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 114. Ayrıca bkz. Ian Reader ve diğerleri, ss. 33–34; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 151–153; Grapard, s. 127; Kenji Matsuo, **A History of Japanese Buddhism**, Global Oriental Ltd., Kent, 2007, s. 14.

⁶⁰ Güvenç, Japon Kültürü, s. 145.

1.2.2.3. Temel İnancı: Kami

Şintoizm’de “kami” başlıca temel kavramdır. Kami, kelime anlamı olarak kutsal güç, ruh, üstün olan, manevî varlık demektir. Ölen insanların ruhları kami olabildiği gibi, bir kaya, bir hayvan, bir bitki, bir dağ, bir ağaç gibi varlıklar da kutsal nesneler haline gelebilmektedir.⁶¹ Bunların yanısıra çok önceden beri var olduğuna inanılan tanrısal niteliklere sahip, üstün kamiler de vardır. Bu kamiler, insan şeklinde hayal edilir ve insanlar gibi erkek de dişi de olabilirler. Kamilerin birbiriyle mücadelesi, birinin diğerine üstün gelmesi, hatta yenik düşüp ölmesi mümkündür. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bundan dolayı kamileri, bir çeşit tanrı, melek ve şeytan olarak tanımlamak söz konusu değildir. Ayrıca kami kavramı, çeşitli olaylara ve bölgelere nispet edilerek kullanılabilir.

Geleneksel Şinto anlayışında ölümden sonra ruhun yaşamına devam ettiğine ve her ölen kişinin ruhunun kami olacağına inanılır. Ancak kamilerin dereceleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle her kamiye ibadet edilmez. Eğer kişi, hayatında Japonya için faydalı işler yapmış ve sonuçta toplum tarafından sevilen biriye, öldüğünde ruhunun tanrısal özelliklerle donanmış bir kami haline geleceği ve tıpkı tanrılar gibi ibadete, niyaza ve yakarışa uygun bir varlık olacağına inanılır.⁶²

Şinto dininde her şeyi yoktan var eden bir tanrı anlayışı yoktur. Ama Japonların kökeni hakkında mitolojik bilgiler veren Şinto kitabı *Kociki*’de,⁶³ *Ame-no-minaka-nuşi-no-kami* (Göğün Merkezinin Kamisi)’den ilk ortaya çıkan kami olarak bahsedilir. Yine, Japon adalarının oluşumunu anlatan yaratılış mitolojilerinde *İzanagi* ve *İzanami* adındaki iki kamiden ve onların dünyanın yaratılışındaki rollerinden söz

⁶¹ Kenji Ueda, “Shinto”, **Religion in Japanese Culture**, (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, s. 35; Ono, s. 17; William George Aston, “Shinto”, **Encyclopedia of Religion and Ethics**, (Ed. James Hastings), T. & T. Clark Ltd., Edinburgh, 1981, Cilt: 11, s. 463; Annamarie Schimmel, **Dinler Tarihine Giriş**, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1999, s. 32.

⁶² Bkz. Ono, s. 18; Güvenç, Japon Kültürü, s. 141. Ayrıca bkz. Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 2002, s. 75; Schimmel, s. 32; Denny Sargent, **Obon: The Festival of the Dead and the Ghosts of Japan**, (Obon), <http://www.thelema.net/hml/00Shinto/chap8.html>, (16.05.2014). Kami kavramının anlamı ve günümüze kadar aldığı anlamlarla ilgili, 1998 yılında içinde Japon akademisyenlerce yazılmış pek çok makalenin yer aldığı *Kami* adında bir kitap yayımlanmıştır. Bkz. Nobutaka Inoue (Ed.), **Kami**, İngilizceye çev. Normon Havens, Institute for Japanese Culture and Classics/Kokugakuin University, Tokyo, 1998.

⁶³ *Kociki* hakkında ayrıntılı bilgi için tezimizin Şintoizm/Kutsal Metinler bölümüne bakılabilir.

edilir.⁶⁴ Ayrıca onların dünyanın yanı sıra diğer kamilerin de yaratıcısı oldukları zikredilir. Günümüzde ise Şinto geleneğinde en gözde kamiler arasında, Güneş Tanrıçası (*Amaterasu*), Ay Tanrıçası (*Tsuki-yomi*) ve Yeryüzü Tanrısı (*Susa-no-ono*) sayılır. Kociki'deki anlatıya göre, ilk defa Japonya'ya inip yeryüzünde hükümlanlık kurmakla görevlendirilen kami, Güneş Tanrıçası'nın erkek torunu *Ninigi*'dir. Japonya'nın ilk insan hükümdarı ise, *Ninigi*'nin büyük torunu İmparator *Cimnu*'dur. Bundan sonraki süreç, kamilerin etkin olmadıkları doğal beşeri çoğalma ve mücadele dönemidir.⁶⁵

1946 yılına kadar Japon imparatorunun kamilerin soyundan geldiğine ve tanrısal niteliklere sahip olduğuna inanılmaktaydı. Fakat Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmasından sonra imparator, Amerika Birleşik Devletleri'nin baskısı sonucunda halkın karşısına çıkıp tanrısal özelliğinin olmadığını açıklamıştır.⁶⁶ Hatta İşgal Kuvvetleri Komutanı General Douglas MacArthur'un emriyle, imparatorun Güneş Tanrıçası'nın soyundan geldiği, Japon halkı ve adalarının her şeyden üstün olduğu şeklindeki anlayışın halka öğretilmesi yasaklanmıştır.⁶⁷

Günümüz Japonya'sında benimsenen tarih anlayışı Batı'nın kabul ettiği tarih anlayışıdır. Artık Japonlar, mitolojik hikâyelerdeki Japonya'nın ortaya çıkışına değil, bir zamanlar Asya kıtasına bağlı iken daha sonra kıtadan kopan bir Japonya'nın varlığına inanmaktadır.⁶⁸ Japonya'da tarihe bakış değişmekle birlikte Şintoizm'in eskiden beri getirdiği kami inancı, ibadetler, törenler ve kullanılan eşyalar aynen varlığını sürdürmektedir.⁶⁹ Buna göre dünyayı yöneten tek bir kami yoktur; her işe bakan muhtelif kamiler vardır. Ürün veren, yağmur yağdıran, kabile ve toplulukları koruyan kamiler bunlardandır.⁷⁰ Kamiler insanlara fayda veya zarar da verebilmektedir. Zarar vermemesi için kamilere takdimeler sunulmalı, anılmalı ve memnun etmeye çalışılmalıdır.⁷¹ Şintoizm'de özellikle *ucigami* adı verilen koruyucu

⁶⁴ *İzanagi*, “davet eden erkek kami”, *İzanami* ise, “davet edilen bayan kami” demektir. Bkz. Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 476.

⁶⁵ Ono, ss. 15–18; Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 476–485, 491–500; Aston, ss. 464–466; Hirai, s. 287; Bowker, s. 537.

⁶⁶ Kitagawa, Japanese Religion, s. 536. Ayrıca bkz. Hunter, ss. 239, 247–249.

⁶⁷ Sullivan, (w).

⁶⁸ Bkz. Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 4.

⁶⁹ Ono, ss. 16–17.

⁷⁰ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 144.

⁷¹ Aston, s. 464.

kamiler büyük önem taşırlar. Koruyucu kamilerin, aileyi ve toplumu koruduğuna inanılır ve Japonların mabetlerde dua ettiği kamiler de bunlardır.⁷² Japonlar, kamileri mutlu etmek, onların hizmetinde bulundukları mesajını vermek için çeşitli bayramlar tertip ederler. Bunlar aracılığıyla hem isteklerini kamilere iletir, hem de böylece onlara şükranlarını ve saygılarını ifade ederler.⁷³

Her Japon'un kamilerin hepsine inanması gerekli değildir. Bireyler, aile kamileri, ulus kamileri ve bağlı oldukları mabedin kamilerine inanır, dualarını bunlara yaparlar. Fakat her Japon, diğerlerinin kamilerine de saygı gösterir.⁷⁴

Şinto dininde kamilerin sayısı sınırsızdır. Her ne kadar bazı kaynaklarda bununla ilgili 88 milyona kadar çeşitli rakamlar verilmekte ise de,⁷⁵ her şeyin ruhu olduğuna inanan Şintoistler için kamileri belirli bir rakamla sınırlamak doğru değildir. Ayrıca bu rakamın, Japon toplumundaki kami bolluğunu ifade etmek için kullanılmış olma ihtimali de vardır. Çünkü Japonya'da 8 veya içinde 8 olan rakamlar, çokluğu ifade etmek üzere kullanılır.⁷⁶

Kami sayısının çokluğundan ve kami kavramının tanrı kavramı ile karşılanmasından hareketle bazı yazarlar, Şintoizm'in çok tanrılı (politeist) bir din olduğunu iddia eder.⁷⁷ Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, "kami" kavramı "tanrı" kavramıyla karşılanamaz. Bundan ötürü çalışmamızda mümkün olduğunca "kami" kavramı olduğu gibi korunmuş, "tanrı" olarak çevrilmemiştir. Aynı şekilde, Şintoizm'de ataların ruhlarına saygı gösterme eylemi, inancın temelini oluşturduğu için bu inanç bazı araştırmacılarca bir nevi putperestlik olarak tanımlanmıştır. Ayrıca tabiatın tümüyle canlı sayılıp ona büyük önem atfedilmesinden ötürü Şintoizm, bir çeşit panteizm ve animizm olarak da değerlendirilebilir.⁷⁸ Dahası Şintoizm'de büyü, tılsım gibi pratiklerin olması dinin bünyesindeki Şamanizm'i de ortaya koymaktadır.⁷⁹

⁷² Ono, s. 19; Hirai, s. 282. Ayrıca bkz. Sargent, Obon, (w).

⁷³ Bkz. Ueda, ss. 38–41; Bowker, s. 538.

⁷⁴ Güvenç, Japon Kültürü, ss. 144–145

⁷⁵ Bkz. Schimmel, s. 32; Tümer ve Küçük, ss. 74–75; Hunter, s. 254. Bu konuyla ilgili farklı bir yorum için bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 142.

⁷⁶ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 52.

⁷⁷ Bkz. Hirai, ss. 280, 287; Ueda, s. 36; Güvenç, Japon Kültürü, s. 143; Aston, s. 463.

⁷⁸ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 143, 153; Ono, s. 18.

⁷⁹ Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 476; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 151, 153; Grapard, s. 127; Ono, s. 49.

1.2.2.4. Kutsal Metinler

Şintoizm’de İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerde anlaşıldığı şekliyle vahyedilmiş bir kutsal kitap anlayışı yoktur. Bunun yanında Şintoizm’in, *Kociki* (Eski Olayların Hikâyesi) ve *Nihongi* veya *Nihon Şoki* (Japonya’nın Günü Gününe Yazılmış Tarih Defteri) adı verilen kutsal metinleri vardır. 712 yılına kadar kozmik düzenin ve Japon halkının ortaya çıkışıyla ilgili hikâyeler şifahî olarak nakledilmekteydi. Bu hikâyeler, ancak Çin’den *Kanci* alfabesinin Budizm ile birlikte Japonya’ya gelmesinden sonra yazıya geçirilmiştir. Japonya’da 712 yılında imparatorun emriyle halk arasında dolaşan bu hikâyelerin toplanması sonucu *Kociki* kitabı oluşturulur. *Nihongi* ise, 720 yılında yazılmış olup *Kociki*’nin yorumu niteliğinde bir kitaptır. *Kociki*, 628 yılına kadar olan tarihî olayları aktarmakla birlikte, *Nihongi* 697 yılına kadar olan olayları anlatır. Bu kitaplarda, kamiler, Japon adaları ve Japonların kökeni, imparator ve ailesinin kutsallığı, Japonların yüceliği, tarihte imparator ve halkın yapmış olduğu güzel işler anlatılır.⁸⁰

Bu iki kutsal metin yanında Japonların saygı duyduğu, Japonya tarihini anlatan eski döneme ait birkaç metin daha vardır. Bunlardan *Kuciki* (Eski Olayların Tarih Defteri) *Nihongi*’ye yakın bir döneme, *Kogoşui* (Seçilmiş Eski Hikâyeler) 807 yılına, *Engi Şiki* ise 927 yılına tarihlenir.⁸¹

Mevcut bilgilere göre Şintoizm, bir hukuk düzeni getirmemiştir. Kutsal addedilen kitaplarda da emir ve yasaklardan çok, mitolojik bir tarih anlatımı vardır. Bundan dolayı Japonya’da geçmişten günümüze ‘töre’nin yeri büyüktür. Çok güçlü olan insan ilişkileri yazısız kurallarla belirlenmiştir.⁸²

1.2.2.5. İbadet ve Mabet

Şintoizm’de ibadet; dua ve bir takım sembolik hareketlerden ibaret olup evde veya mabetlerde yapılabilir. Belirli gün ve saatleri yoktur, bireysel veya toplu olarak yapılabilir; daha çok, kişilerin bir isteği olduğunda ya da zor durumda kalındığında

⁸⁰ Ono, ss. 19–21; Hirai, ss. 286–287; Eliade ve Couliano, s. 265; Bowker, s. 537; Aston, ss. 462–463; Japon Dinlerinin kutsal metinlerinin tam metin İngilizce çevirileri için bkz. Hare, (w).

⁸¹ Ono, s. 20; Hare, (w).

⁸² Bowker, s. 537; Aston, s. 469; Ono, s. 21.

başvurulur.⁸³ İbadetlerde genellikle bulunan unsurlar şunlardır: Maddi ve manevi olarak kendini temizlemek için parmak uçlarına su dökmek ve ağzı çalkalamak (*harai/arınma*), kamilere takdime sunmak (*şinsen/takdîme*), dualar (*norito*) ve de ‘kamiyle birlikte yemek’ anlamındaki, sake⁸⁴ içmek şeklinde yerine getirilen ‘kutsal şölen’ (*naorai*).⁸⁵

Japon insanı Şinto uygulamalarında kutsal zaman ve kutsal mekâna riayet eder, saygı gösterir. Kutsal zaman, ritüellerin gerçekleştirilmesi gereken gün veya günler, kutsal mekân ise, mabet, simgesel mabet kapısı (*torii*) ve/veya kutsal halatın (*şimenava*) olduğu yerlerdir.⁸⁶

Şekil 4: *Torii* (Mabet Kapısı), *Şimenava* (Halat) ve *Komainu* (Koruyucular)

Kaynak: **Shinto Shrine**, <http://www.panoramio.com/photo/19749013>, (26.02.2015).

⁸³ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 145; Schimmel, s. 33. Ayrıca bkz. Ono, s. 58; Grapard, s. 131; Aston, s. 468.

⁸⁴ *Sake*, pirinçten yapılan alkollü bir Japon içeceği. Türkiye’de Japon rakısı veya Japon şarabı diye de bilinmektedir. Pek çok *sake* çeşidi vardır. Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 112-113.

⁸⁵ Ono, ss. 58-65.

⁸⁶ Bkz. Grapard, ss. 129-130.

Bir Şinto mabedi büyük bir avlu içinde özel bir yapı olabildiği gibi, binaların çatısında veya bir odasında, bir şirketin avlusunda ya da bir yol kenarında küçük kulübe şeklinde de olabilir.⁸⁷

Şekil 5: *Cinca* (Şinto Mabedi)

Kaynak: Miao Long, **Shimogamo Shrine**,

http://www.123rf.com/photo_14210493_shimogamo-shrine-is-one-of-the-oldest-shinto-shrines-in-japan-and-is-one-of-the-seventeen-historic-m.html, (26.02.2015).

Şinto mabetlerine, “kaminin evi” anlamında *cinca* adı verilir. Yine aynı anlamda *miya* denildiği de olur.⁸⁸ Büyük cincaya görkemli bir kapı olan *toriiden* girilir.⁸⁹ Cincaya girmek isteyen kişi, ellerini ve ağzını girişte bulunan *temizuya* denilen küçük havuzda yıkar; zira mabede girmek için temiz olmak şarttır. Bu ritüel temizlik özellikle iç temizliğinin, kalbî arınma isteğinin bir sembolüdür.⁹⁰ Bahçede, içinde kişilerin geleceğine dair tahminlerin bulunduğu fal kağıtları satılır. Bunları

⁸⁷ Ahmet Güç, **Dinlerde Mabet ve İbadet**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 92. Ayrıca bkz. Tuncoku, ss. 169–170.

⁸⁸ Güç, ss. 91–92.

⁸⁹ Bkz. Bowker, s. 538; Ekrem Sarıkçıoğlu, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2004, s. 240.

⁹⁰ Bkz. Ono, s. 42; Ueda, ss. 33–34; Bkz. Grapard, s. 130; Schimmel, s. 33.

okuduktan sonra bahçedeki bambu dallarına bağlamak âdettir. Ayrıca falı kötü çıkanlar, tapınakta bu kötü tâlihinin değişmesi için dua ederler.⁹¹

Mabede giren kişi, bazen girişteki çanı çalar, sonra ellerini iki kez birbirine vurup göğsünün üstüne doğru yaklaştırır, dizlerinin üzerine çöker ve duasını eder.⁹² Cincada takdime sunmak, tütsü yakmak âdettir. En yaygın takdimeler; su, çiçek, *sakaki* ağacının dalları, yosun, kek, pirinç, sake, sebze ve meyvedir.⁹³ Büyük cincaların arka tarafında kutsal eşyanın saklandığı ve mabedin kamisi tarafından kutsandığına inanılan küçük ev şeklindeki mekâna *cingu* denir. Buraya giriş çoğu zaman, ana binanın içindendir. Bu odaya sadece rahipler girebilir.⁹⁴ Cinguda, Şinto geleneğinde tanrıların sembolleri sayılan ayna, mücevher ve kılıç gibi eşyalar bulunur. Fakat her tapınakta bu sayılanların tümü olmayabilir.⁹⁵ Japonya’da mabetler, rahatlamak istediklerinde halkın ailecek gittiği uğrak yerlerden biridir. Japonların, imparatorların soylarını kendisine bağlayarak büyük önem verdiği Güneş Tanrıçası (Amaterasu) adına yapılmış olan İse’deki mabet, her yıl binlerce kişinin akınına uğramaktadır.⁹⁶

Büyük bir avlu içinde özel yapısı olan bir Şinto mabedi şu öğelerden oluşur:

Çoğunlukla turuncu ve siyah renkteki ana giriş kapısı torii giriş kapısının iki yanında bulunan ve mabet koruyucusu *komainu* denilen bir çift köpek veya aslan; girişte temizlenmek için konulmuş çeşme veya şadırvan (*temizuya*); küçük çakıl taşlarından oluşan bir yol bayramlarda dansların sergilenebilmesi için üstü kapalı, yanları açık bir platform veya sahne; ziyaretçilerin, üzerine dileklerini yazıp mabede bıraktıkları tahtadan yapılmış *ema* adındaki düz levhalar; mabede bitişik ya da ayrı bir yerde tılsım satan dükkan; kaminin dikkatini çekmek için çalınacak çan; ana binaya girişte bulunan bağış kutusu; mabet bahçesinde satılan ve içinden rasgele birinin seçilerek ağaçlara asıldığı *omikuci* denilen şans kâğıtları; toriilere, ağaçlara

⁹¹ Bkz. Kitamura, s. 82.

⁹² Bkz. Aston, s. 468; Güç, s. 94; Kitamura, s. 93.

⁹³ Bkz. Grapard, s. 130.

⁹⁴ Güvenç, Japon Kültürü, s. 143; Güç, s. 94.

⁹⁵ Ueda, s. 34; Schimmel, s. 33; Eliade ve Couliano, s. 269.

⁹⁶ Bkz. Aston, s. 468; Güvenç, Japon Kültürü, s. 146.

veya taşlara asılan *şimenava* denilen kalın halatlar; mabet binasında bir ana salon (*honden*) yani takdime salonu (*haiden*) ve kutsal eşyanın bulunduğu iç oda.⁹⁷

Şekil 6: *Temizuya* (Şadırvan) ve *Ema* (Tahta Levha)

Kaynak: **Temizuya**, <http://www.glomaji.com/humor/?p=92>, (26.02.2015); Dessy Manis, **Meiji Shrine, Tokyo**, <https://dessylovetravelling.files.wordpress.com/2013/10/shrine-meiji-ema-wooden-plate-with-written-wishes-under-the-tree-tokyo-japan.jpg>, (26.02.2015).

Cincadaki işleri rahipler idare eder, çoğu zaman yanlarında yardımcıları da vardır. Mabedin başrahibine *kannuşi* (veya *guci*) denir. Kannuşi, erkek de kadın da olabilir. Bu kişiler özel okullarda yetiştirilmektedir. Rahiplerin evlenmesinde bir sakınca yoktur. Dinî ayın dışında sivil giyinirler. Bazı kannuşiler, mabetteki görevinin yanında öğretmenlik, memurluk gibi yarı zamanlı işlerde de çalışabilmektedir. Mabetlerde bir de kannuşiye törenlerde yardım eden evlenmemiş *miko* adı verilen genç kız olur; rahibin kızı varsa genellikle miko o olur. Miko evlendiği zaman mabetteki görevi biter.⁹⁸ Kannuşiler, ibadet sırasında beyaz bir cübbe, beyaz çorap (*tabi*) ve çarık benzeri ayakkabı (*asa-gutsu*), beyaz bir şapka (*eboşi*) giyer, ellerinde bir baston (*şaku*) taşırlar. Miko ise, beyaz bir kimono, kırmızı çizgili bir etek, beyaz çorap ve beyaz çarık giyer, saçlarını arkadan kırmızı kurdeleyle bağlar.⁹⁹ Kannuşiler bayramları yönetmek için özel eğitim alırlar. Dinî bayramlardaki ayinlerin yöneticileri de kannuşilerdir.

⁹⁷ Bkz. Ono, ss. 36–43. Ayrıca bkz. Tokuchi Iwamoto, “Shinto Rites”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 138; Bowker, s. 538; Grapard, ss. 129–130.

⁹⁸ Ono, ss. 51–52; Aston, ss. 468, 469, 470; Schimmel, s. 33.

⁹⁹ Ono, ss. 52–53. Ayrıca bkz. Sarıkçıoğlu, s. 240.

Evlerdeki ibadet ise, çoğunlukla evin en güzel odasındaki bir köşede bulunan küçük, oyuncağa benzer bir ev veya mabet maketinin önünde yapılmaktadır. Bu özel köşeye *butsudan* (Buda köşesi) ismi verilmektedir. Ayrıca bu köşede *kamidana* (kami rafı) denilen, içinde bazen aileden ölmüş bir bireyin küllerinin bir kısmının da bulunduğu bir raf bulunmaktadır. Butsudan, Budizm; kamidana ise Şintoizm kaynaklı gelenekler olmasına rağmen Japon insanı yüzyıllardır her ikisini de korumuştur. Ev halkından ölen bireylerin ruhlarının bu küçük ev maketinde yaşamına devam ettiğine ve aileyi koruduğuna inanılır.¹⁰⁰ Bu ev maketinin önüne çoğunlukla ölülerin fotoğrafı da konulmaktadır. Kişi dua edeceği zaman veya bir dilekte bulunacağı zaman bu ev maketinin önüne gelip aynen tapınakta yaptığı hareketleri yapar, tütsü yakar, takdime sunar. Takdimeler genellikle mabette sunulanın aynısıdır. Geceleri bu ev maketinin ışıkları yakılır. Eve misafir geldiğinde, geldiğini ölünün ruhuna hissettirmek için, önce bu köşeye gidip oradaki çanı çalmak ve tütsü yakıp ruhu selamlamak âdettir.¹⁰¹

Şekil 7: Kamidana (Kami Rafı) ve Butsudan (Buda Köşesi)

Kaynak: **Santuários Japoneses – Butsudan e Kamidana,**

<http://www.japaoemfoco.com/santuarios-japoneses-butsudan-e-kamidana/>, (26.02.2015).

¹⁰⁰ Tokihiko Ôtô, “Shinto Family Altars”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 137; Hirai, s. 289; Ono, ss. 65–66; Eliade ve Couliano, s. 269.

¹⁰¹ Güvenç, Japon Kültürü, s. 141; Kitamura, s. 83.

1.2.2.6. Hayat Evrelerinde Şintoizm

Japonlar, evlenme törenlerini çoğunlukla Şintoist âdetlere göre, Şinto mabetlerinde yerine getirirler.¹⁰² Japonya’da evlenme töreni, ilk olarak evlenme dairelerinde resmî nikâh kıyılması ile başlar.¹⁰³ Ardından erkek için siyah, kadın için beyaz ipekten özel hazırlanmış kimonolar giyilerek, aile ve dostlarla mabede gidilir. Orada rahip ile birlikte dua edilir, kutsal sake içilir. Daha sonra ise salonlarda yemekli sade bir tören düzenlenir. Düğün akşamı, yakın çevre ile eğlence tertip edilir.¹⁰⁴ Bazı Japonlar, Şinto mabedinden ayrı bir de kilisede nikâh kıydırma yoluna gitmektedir. Bunu Hristiyan olduklarından değil, moda olduğundan ve değişiklik olmasını istediklerinden yaptıklarını ifade etmektedirler.¹⁰⁵

Şekil 8: Geleneksel Bir Japon Düğünü

Kaynak: M. Bouland, **Traditional Japanese Wedding**,

<http://m3ditate.deviantart.com/art/Traditional-Japanese-Wedding-2-160130949>,
(26.02.2015).

¹⁰² Karel Van Wolferen, **Japon Gücünün Sırrı: Devletsiz Bir Milletin İnsanları ve Politikası**, çev. İnci Kurmuş, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1992, s. 317; Ono, s. 68; Jimmie Yorioka, **Japanese Wedding**, <http://mothra.rerf.or.jp/ENG/Hiroshima/Things/81.html>, (Japanese Wedding), (29.04.2014).

¹⁰³ Ahmet Cihan, “Japonya ve Türkiye’de Evlenme Törenleri”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, 2003, Sayı: 1, ss. 17–18. Bazen mabetteki törenin, resmi nikâhın önüne alındığı da olur. Krş. Tuncoku, s. 146.

¹⁰⁴ Japon evlenme törenlerinin tarihi ve uygulanışı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yorioka, Japanese Wedding, (w); Tuncoku, ss. 139–147; Cihan, ss. 17–24; Kitamura, ss. 39–42.

¹⁰⁵ Tuncoku, s. 146; Kitamura, s. 40; Shizuko Mishima, **Japanese Wedding**, <http://gojapan.about.com/cs/traditionculture/a/japanesewedding.htm>, (29.04.2014).

Genel olarak ifade edilecek olursa, Şintoizm; ölüm sonrasında çok, dünyevî bir dindir denilebilir. Japonlar doğumla, çocukların gelişimiyle ve nikahla ilgili dinî törenleri Şintoizm'e, ölümle ilgili törenleri ise Budizm'e göre yapmaktadır.¹⁰⁶ Çünkü Şinto dininin ölüm sonrası için kami olma dışında bir öğretisi yoktur. Şintoizm'de ölüm, karanlık, seilmeyen, kötü kabul edilen bir şeydir.¹⁰⁷ Doğum âdetlerinin Şintoizm'e göre; cenaze törenlerinin ise Budizm'e göre icra edilmesi bunun bir göstergesidir.¹⁰⁸

Japonya'da Budizm'den önce ölümler gömülürken,¹⁰⁹ sonrasında yakılmaya başlanmıştır. Günümüzde de ölümleri yakma uygulaması devam etmektedir.¹¹⁰ Zira Japonya'daki en yaygın ikinci din olan Budizm'e göre ölümlerin yakılır.¹¹¹ Ölümlerin küllerinin konulduğu kavanozlardan bir tanesi eve getirilir, bir tanesi Budist mabedine, bir tanesi ise mezarlığa götürülür. Ölenin ruhu artık kami ve aynı zamanda bir Buda olmuştur. Ölüye, Budist rahiplere yüksek meblağlar ödenerek satın alınan bir Budist ismi verilir.¹¹²

1.2.2.7. Yaşam Şekilleri ve Mezhepleri

Kaynaklarda çeşitli Şinto türlerinden, yaşam şekillerinden söz edilmektedir. En detaylı sınıflandırma; Halk Şintosu, Ev Şintosu, Mabet Şintosu, Mezhep Şintosu ve Devlet Şintosu şeklindedir.¹¹³ Bu sınıflandırma, muhtelif grupların Şintoizm'i farklı yorumlayıp yaşamasından çok, Japonların Şintoizm'i hangi mekânlarda nasıl icra ettiğiyle ilgilidir. Şinto dininde kimse kimsenin inancını veya uygulamasının yanlışlığını ifade etmemekte, belirli vakitlerde kesinlikle yapılması gereken ibadetler olmadığı için de insanlar birbirlerinin inanç ve uygulamalarına saygı göstermektedir.

Şinto türlerinden başka, pek çok Şintoizm mezhebinden söz edilmektedir. Şintoizm'in aksine tüm bu mezheplerin kurucuları vardır ve mezhepler daha çok bu kişilerin görüşleri etrafında şekillenmiştir. Bunlardan bazıları kendilerini yeni bir din

¹⁰⁶ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 114; Aston, s. 464.

¹⁰⁷ Aston, s. 464; Ono, ss. 107–108.

¹⁰⁸ Bkz. Bowker, s. 538; Wolferen, s. 317.

¹⁰⁹ Bkz. Şahin, ss. 105–107.

¹¹⁰ Hendry, s. 144; Kerbo ve McKinstry, s. 103.

¹¹¹ Tümer ve Küçük, s. 200.

¹¹² Bkz. Hendry, ss. 144–145; Kerbo ve McKinstry, s. 104; Kitamura, s. 44; Matsuo, s. 14.

¹¹³ Bkz. Ono, ss. 21–24. Krş. Hirai, ss. 280–281; Ueda, ss. 27–31; Bowker, ss. 537–538.

olarak nitelendirirken, diğerleri onları “yeni dinî akımlar” olarak isimlendirmiştir.¹¹⁴ Mezhep denilen bu organizasyonların çoğu, mutluluk ve başarı getireceği iddiasıyla ortaya çıkmış büyüklü küçüklü Şinto kökenli gruplardır. Bu dinî organizasyonların sayısı 1924 yılında 98 iken, 1935’te 1000’in üzerine çıkmıştır. Bu sayı gün geçtikçe artmış ve günümüzde bunların sayısı hakkında net bir rakam vermek güçtür. Devletin tanıdığı ve ciddiye aldığı 13 tane mezhep ya da dinî akım vardır: *İzumo Taişa-kyô*, *Şinto Tai-kyô*, *Şinri-kyô*, *Şinto Şûsei-ha*, *Taisei-kyô*, *Cikkyô-kyô*, *Fuso-kyô*, *Ontake-kyô*, *Şinşu-kyô*, *Misogi-kyô*, *Kurozumi-kyô*, *Konkô-kyô*, *Tenri-kyô*.¹¹⁵

1.2.2.8. Matsuri / Bayramlar¹¹⁶

Matsuri, Japoncada bayram, tören, kutlama, şölen, şenlik, kamiye hizmet etme, kami çağırma ve onun önünde boyun eğme gibi anlamlara gelmektedir.¹¹⁷ Özel anlamıyla, ülkede Şintoizm kökenli ve Çin’den geçerek Japonlaşmış dinî bayramları ifade etmek üzere ‘*matsuri*’ kavramının, diğer yıllık kutlamaları ifade etmek üzere de “*nençu gyôci*” kavramının kullanıldığı görülmektedir.¹¹⁸ Fakat günümüzde, tüm yıllık kutlamaları ve bayramları ifade etmek için *nençu gyôci* kavramı kullanılmaktadır.¹¹⁹ *Matsuri*, insanlarla kamilerin en yakın iletişim kurduğu, isteklerin kamilere iletiildiği gündür.¹²⁰ *Matsuri* için kısaca, sayısız kamiden birinin onurlandırılması ve anılması işi de denilmektedir.¹²¹

Japonya’da yüzyıllardan beri, senenin belirli mevsim ve tarihlerinde kutlanan dinî bayramlar vardır. Bayramlar, yılın her mevsimine yayıldığından ülkede

¹¹⁴ Bkz. Ueda, ss. 28–30.

¹¹⁵ Joseph M. Kitagawa, **On Understanding Japanese Religion**, Princeton University Press, New Jersey, 1987, (Understanding), ss. 168-171; Ueda, ss. 29–30.

¹¹⁶ Ayrıntılı bilgi için 2006 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde sunmuş olduğumuz “Japon Dinî Bayramları” adlı Yüksek Lisans tezimize bakılabilir: Şenavcu, **Japon Dinî Bayramları**.

¹¹⁷ Bkz. Halpern, s. 121; Bowker, s. 367; Michael Ashkenazi, **Matsuri: Festivals of a Japanese Town**, University of Hawaii Press, Honolulu, 1993, ss. 1, 4; Demirci, s. 314; Güvenç, Japon Kültürü, s. 138; Ono, s. 57. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kitagawa, Understanding, ss. 117–126.

¹¹⁸ Mikiharu Ito, “Festivals, Matsuri”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 2, ss. 252-253; Ian Reader, **Religion in Contemporary Japan**, MacMillan Press Ltd., London, 1991, s. 67.

¹¹⁹ Bkz. Bowker, s. 194; Gen Itasaka (Ed.), “Festivals, Nenchû Gyôji”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 2, s. 258. Japonya’daki yıllık kutlamaların genel bir listesi için bkz. Itasaka (Ed.), s. 262.

¹²⁰ Fairchild, ss. 40–41.

¹²¹ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 138.

bayramsız bir dönem, hatta hafta yoktur. Ayrıca Japonya’da her mabedin kendi *matsurisi*, yani dinî bayramı vardır. Ülkede binlerce mabet olduğu düşünüldüğünde dinî bayramların sayısı hakkında bir fikir edinmek mümkündür.¹²²

Yüzyıllardan beri fazla değişikliğe uğramadan kutlanagelen Japon dinî bayramları, Japon insanının geçmişteki inançlarını, düşünce tarzını, tarımsal faaliyetlerin Japon yaşamındaki önemini, üstün güçlerin insanlar üzerindeki etkisi ve Japonların dünya anlayışlarını, çocukların yetişmesine verilen önemi en açık şekliyle göstermektedir.¹²³

Japon dinî bayramlarının çoğu, özellikle genel dinî bayramlar, eski Japon ay takvimine göre belirlenmiş günlerde kutlanmaktadır. Bununla birlikte, Gregoryen takvimine göre düzenlenen bayramlar da vardır.

Şekil 9: Gion Bayramı’nda *Mikoşi* Taşıma

Kaynak: John D., **Gion Matsuri 10) Kankosai**,

<http://www.greenshinto.com/wp/2013/07/24/gion-matsuri-10-kankosai/>, (26.02.2015).

¹²² Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 138; Ono, s. 69; Reader, s. 52; Kitamura, s. 81; Kerbo ve McKinstry, s. 104.

¹²³ Bkz. Bowker, ss. 194, 367; Reader, ss. 52, 64–65.

Japon dinî bayramlarında genellikle bulunan unsurlar şunlardır: *Mikoşi* taşıma, evde ve mabette dua, bazı tılsımlarla korunma, sembolik araçlar kullanarak mesaj verme, bayram temizliği, bayramlara özel danslar, özel şarkı ve şiirler, yarışma ve çeşitli oyunlar, ziyafet, kamilere *sake* ve o yılın ürünlerinden sunma, bazı bayramlara has geçmişi hatırlatıcı tiyatro vd.¹²⁴

Japon dinî bayramlarının tümünde bayram için beden, ev ve mabet temizliği yapılmaktadır. Japonlar maddi temizliği, ibadet ve törenlerin gereği, kami ve insanlara saygı olarak algılar. Bunun yanında bayrama iştirak edenler de kendilerini manevi olarak temizlenmiş hissetmektedirler. Bazı bayramlara katılmadığında kişinin kendini manevi kirlilerden arınmamış hissettiği kaynaklarda ifade edilmektedir.¹²⁵

Japonya'daki dinî bayramların bir kısmı mabet ve evlerde, bir kısmı sadece evlerde, bir kısmı ise hem mabet, hem ev ve hem de caddelerde kutlanmaktadır. Kutlamalar dua etme, çeşitli sosyal etkinlikler ve birtakım sembolik uygulamalardan ibarettir. Kimonolar giyerek mabede gitmek, bayramların çoğunun vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Bayram günlerinde mabetler hınca hınç insanlarla dolup taşar. Halk, evde kamilere takdime sunmakla kalmaz, onların mekânı saydıkları mabetleri ziyaret edip takdimelerini bir de orada sunar, dua ve şükürünü eda eder.¹²⁶ Yerel bayramların olduğu günlerde de o mabedin ve bölgenin koruyucusu olan kaminin, içinde oturduğu düşünülen *mikoşiler*,¹²⁷ o yörenin Şinto mabedinden alınarak caddelerde özel danslar eşliğinde, omuzlar üzerinde veya tekerlekli bir araç üzerinde taşınır. *Mikoşi* taşımak yerel bayramların vazgeçilmez öğelerinden biridir. Çoğu zaman caddelerdeki bu geçiş töreninde *mikoşiyi* arkadan takip eden, üzerinde müzisyen ve dansçıların olduğu süslü araçlar vardır. Geçit töreni esnasında etraftakiler de zil ve davullarla tempo tutar, kutsal *sakeden* içerek *matsurinin* ruhuna

¹²⁴ Bkz. Herbert Plutschow ve P. G. O'Neill, **Matsuri: The Festivals of Japan**, Japan Library, Surrey, 1996, ss. 90,104, 141, 147, 151–153, 166–168, 198–225 vd. Ayrıca bkz. Ono, ss. 69–77.

¹²⁵ Kitagawa, Understanding, s. 122; Ito, s. 254; Ono, ss. 69–70; Ashkenazi, s. 1; Itasaka (Ed.), s. 259.

¹²⁶ Reader, ss. 54, 64; Ueda, ss. 39–40; Ashkenazi, ss. 4, 7; Ono, ss. 69–71.

¹²⁷ *Mikoşi*, birkaç tonluk fakat taşınabilir boyda, süslü ve renkli küçük mabede / tahtirevana verilen isimdir. Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 138.

ortak olur. Japonlar bu kutsal tahtirevanı taşıırken, manevi bir haz alır, kendinden geçerler.¹²⁸

Japonya’da kutlanılan her dinî bayram, kami inancıyla bağlantılıdır. Japonlar, bayramlar vesilesiyle kamilerle iletişim kurduklarını, onları andıklarını söyler. Kamilerin, insanlar üzerinde etkili olduğu, insanları gözetleyip koruduğu veya zarar verebildiği inancının,¹²⁹ Japon dinî bayramlarına yansıdığı görülmektedir. Bayramların ortaya çıkışında özellikle kamilere dua ve şükür düşüncesinin ön planda olduğu tahmin edilmektedir.¹³⁰ Bayramlardaki dua, çeşitli sebeplerle olabilmektedir. Çocukların sağlıklı ve mutlu büyümesi için dua etmek amacıyla kutlanılan bayramlar yanında, o yılki hasat döneminin bereketli geçmesi için dua etmek amacıyla kutlanılan bayramlar da vardır. Bununla birlikte, geçmiş yılda verdiği iyi şeylerden dolayı kamilere şükür amacıyla kutlanan bayramlar da vardır.¹³¹ Her ne kadar günümüzde bu bayramların çıkış amacı unutulmaya yüz tutmuş olsa da uygulamalarda eski âdetlerin devam ettiği görülür.

Japonya’da kutlanan çoğu genel dinî bayramın kökeni Çin’dir. Japonlar oradan aldıkları bayramlara kendi kültürlerinden bazı öğeler katarak onları Japonlaştırmışlardır. Bununla birlikte Japonlar, bazı bayramları da aldıkları dinin orijinal bağlamından soyutlamadan, fakat törenlerin içerisine bazı Şintoist öğeler katarak kutlamaktadırlar. Buna, bir Budist bayramı olan *Bon* Bayramı örnek olarak verilebilir.

Genel dinî bayramların çoğunluğu Çin’den Japonya’ya, Heian döneminde (794–1185) girmiştir. Bu bize aynı zamanda, 8 ile 12. yüzyıllar arası Japonya’nın Çin ile ilişkilerinin çok yakın olduğunu göstermektedir.¹³² Dikkat çeken bir konu da,

¹²⁸ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 138–139; Kenji Matsuda, “Mikoshi”, **The Spirit of Matsuri**, Idea Institute Inc., y.y., 1998; Ueda, 40; Ito, s. 253; Minoru Sonoda, “Festival and Sacred Transgression”, **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life** (Ed. Nobutaka Inoue), İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988, ss. 48, 63–64; Ashkenazi, s. 70; Ono, ss. 72–76; Hirai, s. 289; Sâmizâde Süreyya Erdoğan, **Day Nippon: Büyük Japonya**, haz. Ali Ergun Çınar, İstanbul, 2001.

¹²⁹ Reader, s. 67; Ueda, s. 41; Sargent, Obon, (w); Terry Trafton, **Ryukyuan Culture**, 1991, s. 14, http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/22/d1/70.pdf, (18.04.2013).

¹³⁰ Bkz. Ito, ss. 252–253; Reader, ss. 54, 64; Ono, ss. 69, 71, 76; Kitagawa, Understanding, ss. 117, 122; Ueda, ss. 38–39, 41.

¹³¹ Bkz. Ono, ss. 57, 69.

¹³² Bkz. Mehmet Turgut, **Japon Mucizesi ve Türkiye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001, s. 32; Morton, ss. 36–44, 52; Colcutt, ss. 70, 79.

Japonya'daki genel dinî bayramların çoğunun kökeni Çin olmasına rağmen bu bayramların çoğunun artık Çin'de kutlanmıyor olmasıdır. Bununla birlikte, eski Çin bayramlarında yer alan uygulamaların birçoğunun günümüzde Çin'deki başka bayram ya da törenlerde devam ettiği de göze çarpan bir başka noktadır.¹³³

Çin'den alınan bayramların çoğunun ülkeye girdikten sonra, önce seçkinler tarafından kutlandığı, ancak yıllar sonra halk tarafından kutlanmaya başlandığı da dikkat çekici bir husustur. Bunun en açık örnekleri, *Şogatsu*, *Setsubun* ve *Tsukimi* Bayramlarıdır.¹³⁴

Dinî bayramlarda icra edilen birtakım uygulamalara bakıldığında, Japonların, bu uygulamaları neden yaptıkları hakkında mantıklı bir sebep aramadıkları görülmektedir. Kutlamalardaki çoğu ritüelin kökeninde mitolojik inançlar yatmaktadır. Kökeninde bazı düşüncelere bağlı olarak kutlanmaya başlanmış olan birçok bayramın, eskiden olduğu gibi kutlanmaya devam edilmesinde, bu bayramların kökenini bilmemelerinin yanında Japonları biraz olsun yoğun iş stresinden uzaklaştırmış olmasının da etkili olduğu söylenebilir.¹³⁵

Pek çok dinî bayramda o bayrama has yiyecekler hazırlanması, bu yiyecekler tüketilirken kamilere de sunulması halen titizlikle yerine getirilen bir uygulamadır. Aynı şekilde Japonlarca kutsal sayılan *sake* içmek ve bundan kamilere sunmak da her bayramda uygulanan bir gelenektir. Bu noktadan bakıldığında Japonların, bu yiyeceklerin özünü kamilerle paylaştıklarını düşündükleri ve bu uygulamadan manevi bir haz aldıkları görülmektedir. Ayrıca o yiyecekleri, kamiler verdiğine göre, özlerini onlarla paylaşmak onlara gösterilecek bir saygı, bir şükran vesilesidir.¹³⁶ Her bayrama ve yöreye göre sunulan takdimeler değişmekle birlikte bazı değişmeyen takdimeler de mevcuttur. Mesela, Japonya'da sık kullanılan pirinç, *sake*, meyve, sebze, çiçek ve yosun genellikle her takdimede yer almaktadır. Fakat takdimeler arasında canlılar olamaz.¹³⁷ Genellikle mabetlerdeki takdimelerin rahiplere ve mabet çalışanlarına bırakılması prensibi olmakla birlikte, gereğinden çok

¹³³ En önemli örnek olarak bkz. Tezimizin *Setsubun* ve *Bon* Bayramları Başlıkları.

¹³⁴ Bkz. Şenavcu, ss. 50-59, 79-81.

¹³⁵ Hatta bunun yanında günümüzdeki bayram kutlamalarının ticarî olduğunu iddia eden yazarlar da vardır. Bkz. Bowker, s. 367. Ayrıca bkz. Sonoda, ss. 37-38.

¹³⁶ Kitagawa, *Understanding*, s. 122; Ashkenazi, ss. 4, 65-66; Ono, ss. 70-71; Plutschow ve O'Neill, ss. 49-50; Ito, s. 253; Reader, s. 54.

¹³⁷ Bkz. Ito, s. 254; Hirai, s. 289.

takdime olduğunda, ya ayinden sonra mabet bahçesindekilere ya da törenin ertesi günü mabet üyelerine dağıtılır.¹³⁸

Genel itibariyle bakıldığında, *matsurilerde* Şamanist unsurların çok büyük yer tuttuğu görülür.¹³⁹ Mesela Japonlar, *matsurilerde* bazı tılsımlar kullanarak kazadan, beladan ve kötü ruhların şerrinden korunacaklarına inanırlar. Bu davranış, Japonların kendilerini güvende hissetmelerine ve bilinmeyen kötülüklere karşı bir şeyin ardına sığınma, korunma ihtiyacını bir ölçüde karşılayarak rahatlamalarına sebep olmaktadır.¹⁴⁰

Dinî bayramlarda pek çok sembolik araç ve uygulama da göze çarpmaktadır. Japonlar, dinî bayramlar vasıtasıyla kamilere ve diğer insanlara, giydikleri, yedikleri, taşıdıkları, sergiledikleri şeyler ile mesaj verirler; bayramlardaki her sembol bir anlam taşır. Örneğin Japonların, *Şiçi-Go-San* Bayramı'nda çocuklara *Çitose-ame* denilen “bin yıl şekeri” vermeleri, çocuklarının uzun ömürlü olmasını dilemelerini sembolize etmektedir. Yine çocuklara uzun ömür, güç ve dayanıklılık istemek için *Kodomo-no-hi* adı verilen Çocuklar Bayramı'nda meşe yapraklarına sarılı pirinç keki (*kaşiva-moçi*) yedirmeleri, kapılarının önüne bambu dallarına iliştirilmiş olarak sazan flamaları asmaları da bu anlamda değerlendirilebilir. Yerel dinî bayramlarda *mikoşi* taşımak ise, içinde pek çok sembolü barındıran kompleks bir ritüeldir.¹⁴¹

Bazı bayramlarda özel danslar sergilemek, kutlamaların bir parçası haline gelmiştir. Ülke genelinde kutlanan *Bon* Bayramı'ndaki *bon odori* (*bon* dansı) Japonya'daki en meşhur bayram danslarındandır.¹⁴² Bazı kaynaklarda, dinî bayramlarda icra edilen 35 adet klasik danstan bahsedilmektedir. Yerel bayramların

¹³⁸ Bkz. Ono, s. 71.

¹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fairchild, ss. 40–41, 44–46.

¹⁴⁰ Mesela *Şogatsu* Bayramı'nda kullanılan şeytan uzaklaştırma okları (*hamaya*), uğur getireceği ve şeytanı uzak tutacağı düşünülen kutsal halat (*şimenava*), her tür kötülükten koruması için yazılmış tılsımlar (*o-mamori*) bunlara örnektir. Bkz. Şenavcu, ss. 50-83.

¹⁴¹ Bkz. Keiichi Yanagawa, “The Sensation of Matsuri”, **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life** (Ed. Nobutaka Inoue), İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988, ss. 15–17; Hirochika Nakamaki, “Divine Symbols in Japanese Festivals: The Ōgi Festival in Kurokawa”, **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life** (Ed. Nobutaka Inoue), İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988, ss. 78, 93–102; Ono, ss. 72–77; Genel dinî bayramlarda kullanılan sembollerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şenavcu, VI. Bölüm.

¹⁴² Bu konuda bilgi için tezimizin “Uygulamalar/Başlıca Budist Bayramları/O-Bon Bayramı” bölümüne bakılabilir.

çoğunda *mikoşi* taşınırken dans etmek, kamiyi çağırmak ve onu hatırladığını, onurlandığını göstermek anlamı taşımakta ve kutsal törenin bir parçası olarak kabul edilmektedir.¹⁴³ Sokyô Ono, bazı kutsal dansların kamileri eğlendirmek için ortaya çıktığını ifade etmektedir.¹⁴⁴

Japonya’da, kökeni itibariyle pirinç ekimi ve hasadı zamanında kamilere dua ve şükür amacıyla ortaya çıkmış pek çok yerel dinî bayram vardır. Bu bayramlar genellikle pirinç tarlasında ve mabette kutlanır, ayrıca şükür amacıyla evdeki sunağa da üründen bir parça takdime olarak konulur. Bu türden dinî bayramlar günümüzde daha çok, tarımsal faaliyetlerle uğraşan köylerde kutlanmaktadır. Dinî bir ritüel olarak, tarlada benzer giyimli kişiler tarafından aynı anda eğilip kalkılarak pirinç ekimi yapılır. Bu sırada pek çok seyirci bu kişileri izler, zil ve davulla ritim tutar. Genellikle pirinç ekimi yapanlar kadınlardır. Pirinç ekiminden ayrı bir de sonbaharda pirinç hasadı sırasında bayram düzenlenir. Bu bayramda, alınan üründen kamilere sunarak onlara şükranları belirtmenin yanında, onlarla irtibat kurmak, saygıları belirtmek amacıyla bir de caddelerde toplu halde *mikoşi* taşımak âdetidir.¹⁴⁵

Eski zamanlarda Japonya’nın bazı bölgelerinde, arkalarında kin ve düşmanlık bırakarak ölen insanların ruhlarının salgın hastalıklara sebep olduğuna inanılırdı. Salgın hastalıklar ise genelde yaz aylarında ortaya çıkardı. Bu ruhları sakinleştirmek ve onları hatırladıklarını göstermek amacıyla bu ruhlar adına bazı bayramlar düzenlenmiştir. Bunlardan iki tanesi, günümüzde de çok büyük katılımlarla kutlanan Osaka’daki *Tencin* ve Kyoto’daki *Gion* Bayramları’dır. Bu iki bayramda da süslü araçlarla, davullar ve diğer çeşitli enstrümanlar eşliğinde caddelerde *mikoşi* taşınarak geçit törenleri düzenlenir. Halk, bu korteje eşlik ederken hem eğlenir hem de geçmişi yâd eder.¹⁴⁶ *Mikoşi* ile geçit törenleri, dua, eğlence, temizlik diğer yerel dinî bayramların kutlanılışında da görülen ortak özelliklerdendir.¹⁴⁷

¹⁴³ Bkz. Ono, ss. 71–72; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 138, 140; Hirai, s. 289; Ueda, s. 40; Ito, s. 255; Kitagawa, Understanding, s. 122.

¹⁴⁴ Ono, s. 72.

¹⁴⁵ Bkz. Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 119–120; Reader, s. 65; Matsuda, “Young Maids in May”; Ueda, s. 40; Ito, ss. 253–254; Iwamoto, s. 139.

¹⁴⁶ Bkz. Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 120; Tokihiko Ôtô, “Gion Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 3, ss. 33–34; Ito, ss. 254–255; Matsuda, “Mikoshi”; Itasaka (Ed.), s. 261.

¹⁴⁷ Bkz. Nakamaki, ss. 78–92; Sonoda, ss. 46–57; Shôji Inokuchi, “Nebuta Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 5, s.

Köylerde kutlanılan yerel dinî bayramlar ile şehirlerde kutlanan yerel dinî bayramlar bazı yönlerden farklılık arz etmektedir. Köylerdeki bayramlar daha çok, pirinç ekim ve hasadıyla ilgili olarak ortaya çıkmış olup bu amaca hizmet etmeye devam ederken, şehirlerde daha çok, bazı hastalıkları, belaları def etmek, insanlar arası ilişkileri düzenlemek için ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak çoğunlukla köylerdeki bayramlar ilkbahar ve sonbahar aylarında, şehirlerdeki ise yaz aylarında kutlanır.¹⁴⁸

Bayram denildiğinde akla gelen ilk şeylerden biri de hoş vakit geçirmektir. Japon dinî bayramlarında eğlenceler aile arasında yapıldığı gibi dost, akraba ve mahalleli ile birlikte de yapılabilmektedir. Bayramlarda düzenlenen yarışmalar ve eğlence partileri bu cümledendir. Dinî bayramlarda düzenlenen eğlencelerin amacının, kamileri eğlendirmek olduğu ve bundan dolayı bayram eğlencelerine ‘*kan-nigiva*’ yani ‘ilahi eğlence’ denildiği öne sürülmüştür.¹⁴⁹ Şunu da belirtmemiz gerekir ki, zaman ve şartların değişmesi sonucunda meydana gelen sosyal değişme, bazı Japonların bayramlara bakış açısında da değişikliğe yol açmıştır. Günümüzde her Japon için bayramlar aynı öneme sahip değildir. Her geçen gün dinî bayramları sadece eğlence olarak algılayıp dinî yönünü düşünmeyen kişilerin sayısı artmaktadır. Bu kişilerin bazısı dinî bayramların geçmişini bilmediklerinden, bazısı da bildiği halde umursamazlığından dolayı bu davranışa yönelmektedir.¹⁵⁰

Japonya genelinde kutlanan Şintoizm kökenli dinî bayramların başlıcaları şunlardır: *Şôgatsu* / Yeni Yıl Bayramı, *Setsubun* / Mevsim Değişimi, *Hina Matsuri* / Kız Çocukları Bayramı, *Hanami* / Kiraz Çiçeği Seyretme Bayramı, *Kodomo-No-Hi* / Çocuklar Günü, *Tanabata* / Yıldız Bayramı, *Tsukimi* / Ay Seyretme Bayramı, *Şiçi-Go-San* / 7-5-3 Bayramı. Bu bayramlardan bir kısmının kutlanması birbirine benzemekle birlikte genellikle her birinin kendine has kutlama şekilleri vardır.¹⁵¹

359; Tokihiko Ôtô, “Sanja Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 11; Tokihiko Ôtô, “Kanda Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 4, s. 137.

¹⁴⁸ Bkz. Ito, s. 255.

¹⁴⁹ Bkz. Ono, s. 77.

¹⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ashkenazi, ss. 8-11, 14, 137-142; Ito, ss. 255, 258; Plutschow ve O’Neill, ss. 1-2; Iwamoto, s. 89.

¹⁵¹ Bkz. Şenavcu, ss. 50-83.

1.2.3. Konfüçyanizm

1.2.3.1. Konfüçyanizm'in Japonya'ya Tanıtılması

Konfüçyüs (M.Ö. 551–479) tarafından kurulan ve Çin kökenli bir din ve düşünce sistemi olan Konfüçyanizm'in Japonya'ya hangi dönemde girdiği hakkında fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar, Konfüçyanizm'in Japonya'ya M.Ö. 5. yüzyıl civarında,¹⁵² bazıları M.S. 3. yüzyılda,¹⁵³ bazıları M.S. 6. yüzyıl civarında Budizm'le birlikte,¹⁵⁴ bazıları ise 7. yüzyıl civarında¹⁵⁵ girdiğini ifade ederler. Konfüçyanizm de, Japonya'ya girdikten sonra Japonların dışardan aldıkları her şeyi kendi kültürleriyle yoğurma davranışından nasibini almıştır. Japonlar, Konfüçyanizm'i bir din olarak değil, bir ahlak ve değerler sistemi, bir felsefe olarak kabul etmişlerdir. Günümüzde de kişiler, kendilerinin Konfüçyanist ahlaka göre davrandıklarını söylemeseler bile, halen Japonya'da insanların davranışlarında yüzyıllardır Japon kültürü içinde yer etmiş olan Konfüçyanizm'in etkileri görülmektedir.¹⁵⁶

1.2.3.2. Devlet ve Sosyal İlişkilere Etkisi

Japonya'da günümüze kadar yöneticiler, toplumsal düzen bozulduğunda Konfüçyanizm'e yönelmiş, onun ahlak öğretilerinden medet beklemişlerdir. Özellikle Tokugava yönetimi, iç savaş halindeki kabileleri birleştirerek hâkimiyeti tek elde toplamak için, Konfüçyanizm'in yardımına ihtiyaç duymuş, yaklaşık 250 yıllık dönemde Konfüçyüs ahlakından yararlanmıştır. Aynı şekilde Meici döneminde ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde de ülkenin birliği sağlanmak istendiğinde Konfüçyanist değerler ön plana çıkarılmıştır. Çünkü Konfüçyanizm, insanlar arası ilişkilerde olduğu gibi devletle veya imparatorla halk arasında da samimiyet, dürüstlük, güvenilirlik ve sadakatin esas olmasını ister.¹⁵⁷

¹⁵² Mie Shigemitsu, "Modern Japonya'da Konfüçyen Felsefi Değerler", çev. Kasım Aksoy, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 2004, Cilt: 2, Sayı 6, s. 98.

¹⁵³ Peter Nosco, "Confucianism in Japan", **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 4, s. 7.

¹⁵⁴ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 115.

¹⁵⁵ Hendry, s. 126.

¹⁵⁶ Shigemitsu, ss. 110–111; Oda, s. 98.

¹⁵⁷ Shigemitsu, ss. 102–105. Ayrıca bkz. Tümer ve Küçük, ss. 63–67.

Konfüçyanizm, Japonların sosyal ilişkilerindeki kural ve davranışların belirlenmesinde etkin bir rol oynamıştır.¹⁵⁸ Konfüçyüs'ün özellikle, “Kendine yapılmasını istemediğin bir davranışı başkasına yapma.” öğretisi Japon sosyal hayatında kendini belirgin bir şekilde göstermiş, bireylerin her durumda birbirlerine karşı saygı çerçevesi dışına çıkmamalarına vesile olmuştur.¹⁵⁹ Ayrıca, kararların tek kişi tarafından verilmemesi, diğer kişilere de danışılarak son sözün söylenmesi anlayışının yerleşmesinde Konfüçyanizm'in etkisi görülmektedir.¹⁶⁰

1.2.3.3. Aile ve Eğitime Etkisi

Japonya'da Konfüçyanizm'in en çok etkilediği kurumlardan birisi ailedir. Konfüçyanist ahlak sisteminde yer alan anne-babaya itaat, sadakat ve hürmet yüzyıllar boyunca Japon ailesinde etkili olmuş, bunun aksi davranış, Japon töresine karşı çıkmak olarak addedilmiştir. Japonya'da ebeveyn ile çocuklar veya karı-koca arasındaki ilişkiler hep Konfüçyanizm tarafından belirlenmiş kurallara göre işlemektedir.¹⁶¹

Japon eğitim sistemine Konfüçyanizm'in pek çok katkısı olmuştur. Konfüçyüsçü öğretilerin etkili olduğu dönemlerde, özellikle Tokugava döneminde, önceleri sadece elit kesime özgü bir imtiyaz olan eğitim halka da verilmeye başlamıştır. Bu durumu Mie Shigemitsu, Konfüçyüs'ün sözlerinin Japonya'da uygulamaya geçirilmesi şeklinde yorumlar. Shigemitsu, Konfüçyanizm'deki, “bilginin doğuştan değil, çalışılarak elde edileceği” ve “ebeveynle çocuk ilişkisine benzer bir münasebetin öğrenciyle öğretmeni arasında kurulması” düşüncesinin Japon eğitim sisteminde benimsenmesi ve bunun sonucunda eğitimde başarı sağlanmasını, Konfüçyanizm'in Japon eğitimine en büyük katkısı olarak değerlendirir.¹⁶²

¹⁵⁸ Güvenç ve diğerleri, s. 26; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 115.

¹⁵⁹ Shigemitsu, ss. 108, 110–111. Ayrıca bkz. Sarıncıoğlu, s. 233.

¹⁶⁰ Shigemitsu, ss. 100–101, 109–110. Japonların grup davranışıyla ilgili bkz. Tuncoku, ss. 154–159.

¹⁶¹ Bkz. Hendry, s. 126. Ayrıca bkz. Shigemitsu, ss. 101–104; Güvenç, Japon Kültürü, s. 208; Tümer ve Küçük, ss. 65, 67.

¹⁶² Shigemitsu, ss. 104–106. Konfüçyanist felsefenin Japon eğitimine katkılarıyla ilgili olarak ayrıca bkz. Güvenç ve diğerleri, ss. 26–28.

1.2.3.4. Askeriye ve Ticarete Etkisi

Samurayların eğitiminde Konfüçyanizm felsefesinden yararlanıldığı görülmektedir. Konfüçyanizm'deki, üssün vereceğe emre itaat, komutanlara her zaman saygı anlayışı samuraylara verilen askerî eğitimde esas olarak kabul edilmiştir. Samurayların felsefesi olan *Buşido*, yüksek oranda Konfüçyanist felsefenin etkisi altında kalmıştır.¹⁶³

Japonların Konfüçyanist iş ahlakı temelleri üzerine kurmuş oldukları ticaret, ekonomide ilerlemelere vesile olmuştur. Konfüçyanizm'deki karşı tarafı aldatmama, dürüst ve gayretli davranma, karşı tarafın durumunu kötüleştirerek kendine çıkar sağlamama anlayışını Japon tüccarları, *kyosei* denilen Japon iş ahlak felsefesi haline getirmişlerdir. Pek çok Japon tüccar, 1726 ile 1868 yılları arasında Osaka'da açık olan *Kaitokudo* Tüccar Akademisi'nde Konfüçyanist iş ahlakı eğitimi görmüş ve gelecek nesillere bu felsefeyi aktarma görevi üstlenmişlerdir.¹⁶⁴

Özetle söylemek gerekirse, Japonya'da bir dinden ziyade bir ahlak öğretisi olarak kabul edilen Konfüçyanizm, Japon toplumuna yüzyıllardır toplumsal, ailevî ve devletle bireyler arasındaki ilişkilerde, eğitim, iş hayatı gibi alanlarda, ahlaklı olma, saygı, cömertlik, hürmet ve itaat, sadakat, dayanışma, toplu karar verme gibi konularda büyük katkılar sağlamıştır ve sağlamaya da devam etmektedir.

1.2.4. Hristiyanlık

1.2.4.1. Hristiyanlığın Japonya'ya Tanıtılması ve Yasaklı Dönem

Hristiyanlığın Japonya'ya girişi, 1549 yılında Cizvitli misyoner Francis Xavier'in (1506–1552) bu ülkeye gelmesine kadar geriye gitmektedir. Daha sonra Portekiz ve İspanyol misyonerler gelerek Japonları, Hristiyanlığa davet etmiştir. Bazı Japonlar, bu yıllarda farklı bir düşünce sistemi olarak gördükleri Hristiyanlığı tercih etmiştir. Ancak kral naibi olan Toyotomi Hideyoshi tarafından 1587 yılında, Japonya'nın sömürgeleştirileceği endişesiyle ve milli bütünlüğün bozulması

¹⁶³ Bkz. Hendry, s. 126. Ayrıca bkz. Güvenç ve diğerleri, ss. 29–35; Shigemitsu, ss. 102–103; Nosco, ss. 8–9.

¹⁶⁴ Shigemitsu, ss. 106–110.

tehlikesiyle karşı karşıya kalındığı iddia edilerek ülkede Hristiyanlığın yayılması yasaklanmış, bu dine mensup olanların din değiştirmeleri için baskı yapılmıştır. 1640 yılında Tokugava yönetimi tarafından, bu yasak daha da sertleştirilmiştir. Din değiştirmek istemeyen 26 kişi Nagasaki yakınlarında idam edilmiştir. Ardından, her ailenin bir Budist mabede üye olması istenmiştir. Bu tarihten sonra Hristiyan kalmak isteyen kişiler, bunu gizli gizli sürdürmeye devam etmiştir. Fakat bu kişilerin sayısında fazla bir artış olmamıştır. Bu baskı dönemi 19. yüzyılın ortalarına dek devam etmiştir.¹⁶⁵

1.2.4.2. 1853'den Günümüze Japonya'daki Serüveni

1853 yılından itibaren ülkenin kapılarını dışa açmasıyla hem Japonya'daki Hristiyanlar rahat bir nefes almış, hem de misyonerler için Japonya yolu açılmıştır. Ayrıca okullarda Batı dilleri öğrenen öğrenciler dışa açılım sonrası Hristiyanlığı kabul eden ilk Japonlardan olmuşlardır. Japonya'ya ilk gelen Hristiyanlar, Katoliklerdir. Protestanlık ülkeye ancak, kapıların dışa açılmasından sonra gelmiştir. Japonya'da Ortodoks Kilisesi ise, Rusya vasıtasıyla 1861 yılında kurulmuş, fakat gerek 1904–1905 Japon-Rus Savaşı, gerek Rusya'daki 1917'deki Bolşevik İhtilali sebebiyle mensuplarını artıramamıştır. Meici döneminde (1868-1912), Şintoizm'in devlet dini yapılması ve milliyetçilik hareketlerinin artması, Hristiyanlığın yayılmasına engel olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası ise Hristiyanlığın Japonya'da yayılmasının önünde hiçbir engel kalmamıştır.¹⁶⁶ Ancak halen Japonya'daki Hristiyanların sayısı 1.000.000'nun biraz üzerindedir, yani Japonların yaklaşık % 1'i Hristiyan'dır.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Bkz. Hendry, s. 127; Norihisa Suzuki, "Christianity", **Religion in Japanese Culture**, (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, ss. 67-69; Reader ve diğerleri, ss. 37-38; Ninian Smart, **The World's Religions: Old Traditions and Modern Transformations**, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, ss. 146, 450-451.

¹⁶⁶ Bkz. N. Suzuki, ss. 66-74; Ayrıca bkz. Reader ve diğerleri, ss. 37-38; William K. Bunce, **Religions in Japan: Buddhism, Shinto, Christianity**, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 1969, ss. 151-155; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 115.

¹⁶⁷ Bkz. Hendry, s. 127. Bir istatîğe göre Japonya'daki Hristiyanlardan yaklaşık 436.000'i Katolik, 639.000'i Protestan ve 40.000'i Ortodoks'tur. Bkz. **Christianity in Japan**, <http://www.baobab.or.jp/~stranger/mypage/chrinjap.htm>, (09.08.2013). Bu rakamlar başka bir kaynaktaki daha farklı (Katolik 457.000, Protestan 981.000) verilmektedir. Bkz. Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 115.

Günümüz Japonya'sında Hristiyanlık, anaokulları, çeşitli ilk ve orta dereceli okullar, üniversiteler, hastaneler, kreşler, huzur evleri, engelliler için kurulmuş çeşitli organizasyon ve halka yönelik diğer sosyal yardım kuruluşlarıyla öğretilerini yayma faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca Hristiyanlar, çoğu şehirde mevcut olan kiliselerle, Japonların moda olarak gördükleri Hristiyan töreniyle evlenme âdetini yerine getirmelerine aracılık etmektedir.¹⁶⁸ Yine bunun gibi Japonya'da eğlence amaçlı yapılan Noel kutlamalarında da kiliseler aktif rol üstlenmektedir.¹⁶⁹

1.2.4.3. Japonya'da Yayılmasının Önündeki Engeller

Japonya'da Hristiyanların sayısının az olmasının, ülkede bir zamanlar bu dinin yasaklanması yanında başkaca sebepleri de vardır. Bunların, Hristiyanlık ve Japon kültürünün doğasından kaynaklanan sebepler olduğu düşünülür. Bunlardan bazıları şöyle ifade edilebilir: Japonların pek çok üstün güç (kami) anlayışı karşısında Hristiyanlığın tek üstün güce itaati istemesi; Japonların insanın doğası hakkındaki iyimser fikirleri karşısında Hristiyanlıktaki insanın doğuştan getirdiğine inanılan asli günah anlayışı; Japonlardaki yaşarken huzura, mutluluğa erme anlayışı karşısında Hristiyanlığın ölüm sonrası mutluluk vaadi; Japonların sosyal bağlamlı, gruba yönelik bir ahlak gerçekleştirme anlayışı karşısında Hristiyanlıktaki kalp temizliği bağlamlı, üstün güç ile kişi arasındaki bireysel ahlak gerçekleştirme düşüncesi; Japonların sadece Japon toplumuna özgü değerler oluşturma anlayışı karşısında Hristiyanlıktaki evrensel değerler oluşturma anlayışı... Tüm bu sayılanların, Japonların Hristiyanlığı kabulünü zorlaştırdığı ifade edilir.¹⁷⁰

Japon Hristiyanlarda ailecek bu dine girmekten ziyade, Hristiyanlığı bireysel olarak yaşama eğilimi göze çarpmaktadır. Yani bazı büyüklerinin Hristiyanlığı tercih ettiği bir ailede, çocuklar onların yolundan gitmeye zorlanmamaktadır. Bu ise Japonya'daki Hristiyanlıkla ilgili “bireysel din” kavramını ortaya çıkarmıştır.¹⁷¹

Japonya'da dinin Batı'dan farklı algılanması,¹⁷² insanlardan diğer inançlarını

¹⁶⁸ Hendry, s. 128; N. Suzuki, ss. 70, 74–76, 78; Bunce, ss. 155–159.

¹⁶⁹ Bkz. Reader ve diğerleri, s. 38.

¹⁷⁰ N. Suzuki, s. 65.

¹⁷¹ Bkz. Hendry, s. 127.

¹⁷² Bu konuda tezimizin “Japonya'daki Dinler/Japonların Din Algısı” bölümüne bakılabilir.

terk etmelerini isteyen Hristiyanlık için büyük bir problem oluşturmaktadır. Çünkü yüzyıllar içinde Şintoizm ve Budizm sentezinin etkileri sonucu oluşmuş olan Japon bakış açısına göre, sadece Hristiyanlığı kabul edip eski inançlarını terk etmek kolay uygulanabilecek bir şey değildir. Bu yüzden Japonya’da Hristiyanlık, bazı öğretilerini yumuşatmak, Japonların anlayışına uydurmak zorunda kalmıştır. Mesela Japonların, atalarının ruhlarının evlerini ziyaret ettiklerini düşündükleri Bon Bayramı’nda¹⁷³ bazı kiliseler, ataları anma ayinleri düzenlemektedir.¹⁷⁴

¹⁷³ Bkz. Bu bayram hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *O-Bon* Bayramı başlığı.

¹⁷⁴ Bkz. Hendry, s. 127; Reader ve diğerleri, s. 37; N. Suzuki, ss. 63–64, 76–78. İlk misyoner Xavier’in Hristiyanlığı anlatım yöntemleri için bkz. Smart, s. 450.

İKİNCİ BÖLÜM

BUDİZM VE JAPON BUDİZMİ

2.1. BUDİZM¹⁷⁵

Budizm, Hindistan’da *Sidarta Gotama (Siddhartha Gautama / Buda)*’nın öğretilerine dayalı olarak M.Ö. VI. yüzyılda ortaya çıkan dinin adıdır. Günümüzde dünya üzerinde yaklaşık 488 milyon¹⁷⁶ mensubu olduğu düşünülen bu din, Budistlerce, *Buda-dharma* (Buda Şeriatı), *Buda-Sasana* (Buda disiplini), *Buda-vacana* (Buda’nın sözleri) ismiyle anılmaktadır.¹⁷⁷ Budistlerin dünya nüfusuna oranı ise % 7,1 olarak bildirilmiştir.¹⁷⁸

Budizm, bir din olarak kuzeydoğu Hindistan’da doğmuş ve o bölgedeki kast sistemi uygulamasına, dindar insanların Brahmanların hegemonyası altında ezilmesine, kurban törenlerinin aşırı karmaşık ve Brahmanların tekelinde olmasına karşı çıkmıştır.¹⁷⁹

Budizm, çıktığı dönemde insanlara, boş tartışmalar yaparak vakit harcama yerine, iç temizliğini, tüm varlıklara karşı sevgi ve şefkat duyguları içinde olmayı, ahlâklı yaşamayı ve insanları eşit görme duygularını aşlamayı hedef edinmiştir. Kişilerin, ahlâklı bir yaşam için uğraşırken de duygularının esiri olmaması

¹⁷⁵ Bu başlık altında, Japon Budizmi’ne kaynaklık eden Budizm’in genel hatlarıyla anlatılması hedeflenmiştir. Konunun işlenmesinde, Günay Tümer’in metodu örnek alınmıştır. Bkz. Günay Tümer, “Budizm”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul-1992, Cilt: 6, ss. 352-360.

¹⁷⁶ The Pew Research Center, **Buddhists**, <http://www.globalreligiousfutures.org/religions/buddhists>, (01.07.2014). Dünyadaki Budist nüfus hakkında 250 milyon ile 550 milyon arasında farklı rakamlar da verilmektedir. Bkz. **Buddhism by Country**, http://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_by_country, (01.07.2014); Flerida Ruth Romero, **Wesak Festival and Buddhism**, 16.05.2014, <http://www.philstar.com/letters-editor/2014/05/16/1323602/wesak-festival-and-buddhism>, (01.07.2014); Aliya Şarafullina, **Budizm’de ve Tibet Budizmi’nde İnanç Esasları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2013, s. 11; Sarıkçıoğlu, s. 192.

¹⁷⁷ Ali İhsan Yitik, “Budizm”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, (Ed. Şinasi Gündüz), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, (Budizm), s. 307; İlhan Güngören, **Zen Budizm: Bir Yaşama Sanatı**, 5. Baskı, Yol Yayınları, İstanbul, 2003, (Zen Budizm), s. 79; Peter Harvey, **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices**, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, s. 1.

¹⁷⁸ The Pew Research Center, (w).

¹⁷⁹ Ali İhsan Yitik, **Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenasüh İnancıyla İlişkisi**, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1996, (Karma İnancı), ss. 28-29, 31; Ali Şeriatı, **Dinleri Tanımak**, çev. Abdulhamit Özer, İdeal Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1999, s. 224.

gerektiğini sürekli dile getirmiştir. Budizm’e, felsefî-teolojik bir hareket, mezhep veya tarikat diyenler de vardır.¹⁸⁰

Bir sistemin din sayılabilmesi için varolması gereken bir kurucu, inanç esasları, mabetler, kutsal metinler, dinin cemaati, ahlâk esasları vb. özellikler Budizm’de de bulunduğundan bir din olarak kabul edilmiştir.¹⁸¹ Tarihçi Le Bon, Budizm’in ilk başlarda sadece bir ahlâk sistemi olduğunu, zamanla gelişerek bir din haline geldiğini söylemiştir.¹⁸²

Budizm’in Hinduizm’den ayrı bir din olarak gelişme nedeninin, felsefî içeriğinin farklı olmasından çok, kurulu düzenin kurumlarını onaylamaması olduğu da söylenmiştir.¹⁸³

Gerçekte Buda, insanların nasıl ahlâklı yaşayabileceği ve mutlu olabileceğiyle ilgili düşünceler öne sürmüş, daha sonra onun bu öğretilerinin etrafında bir sistem oluşturularak Budizm dini kurulmuştur. Budizm’in gerçek amacı ise, *nirvanaya*¹⁸⁴ ulaşmaktır.¹⁸⁵

Budizm, Hindistan’da doğmakla beraber çok geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Yayıldığı bölgelerdeki yerel kültürleri etkilemiş, bu etkileşimden kendisi de nasibini almıştır. Bunun sonucunda ise Budizm içinde pek çok farklı yorum çıkmıştır.¹⁸⁶

Günümüzde Hindistan, Çin, Mançurya, Moğolistan, Seylan, Tayland, Burma, Kamboçya, Laos, Doğu Bengal, Vietnam, Bhutan, Birmanya, Singapur, Malezya, Tayvan, Kore ve Japonya gibi Asya ülkelerinde birçok Budist yaşamaktadır. Ayrıca, bazı Avrupa ülkeleri ve Amerika başta olmak üzere birçok ülkede Zen Budizm gibi bazı Budist mezheplerin de, taraftarları giderek artmaktadır.¹⁸⁷

¹⁸⁰ Tümer, s. 352; Osman Cilacı, **Günümüz Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1998, s. 132; İlhan Güngören, **Buda ve Öğretisi**, Yol Yayınları, İstanbul, 1994, (Buda ve Öğretisi), ss. 85-138; Ananda Coomaraswamy, **Hinduizm ve Budizm**, çev. İsmail Taşpınar, Kaknüs yayınları, İstanbul, 2000, s. 75; Şeriatî, ss. 224-234.

¹⁸¹ Günay, Nasuh. “Tarihî Süreç Açısından Budizm ve Öğretisi”, **Arayışlar**, 1999, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 173-174; Sarıkçıoğlu, s. 197.

¹⁸² Cilacı, s. 132.

¹⁸³ Güngören, Zen Budizm, s. 79. Ayrıca bkz. Lütfü Bozkurt, “Budacılık Üzerine Notlar”, **Eski Metinlere Göre Budizm: Budacılığın Diyalektik Yorumu**, haz. Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 10.

¹⁸⁴ Nirvana, dünyevî arzu ve bağılıkları yok etmek, söndürmek anlamına gelir. Budizm’in ulaşılmasını istediği en son hedeftir. Bkz. Bowker, s. 416; Damien Keown, **A Dictionary of Buddhism**, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 194; Ruben, Budizm, s. 139. Nirvana konusuna sonraki sayfalarda değineceğimiz için burada tanımını vermekle yetiniyoruz.

¹⁸⁵ Coomaraswamy, ss. 100-101; Güngören, Buda ve Öğretisi, s. 115; Günay, s. 174.

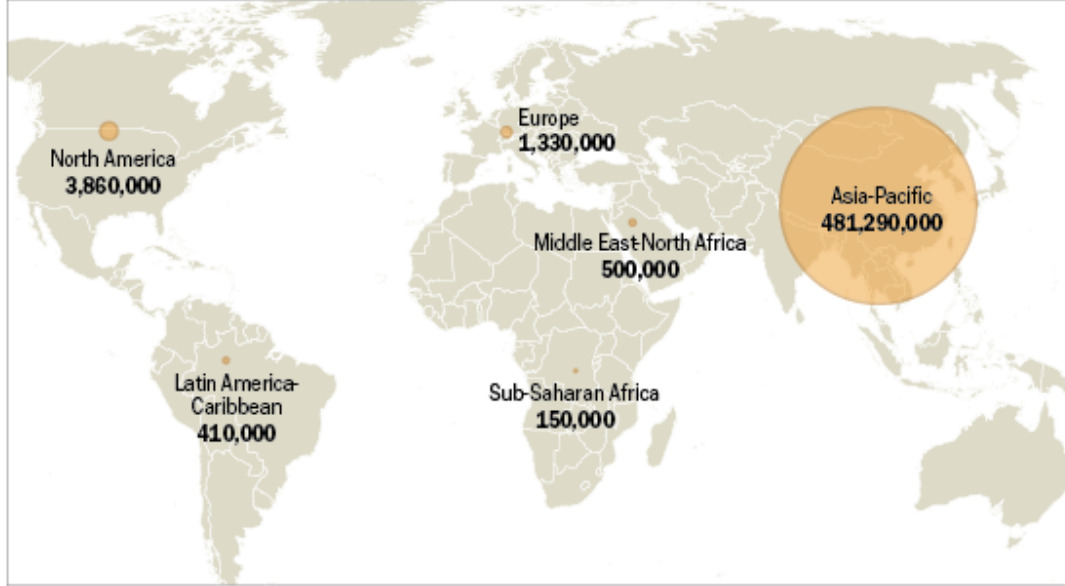
¹⁸⁶ Ali İhsan Yitik, **Hint Dinleri**, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2005, (Hint Dinleri), s. 45.

¹⁸⁷ Tümer, s. 352; Yitik, Hint Dinleri, s. 53; The Pew Research Center, (w); Harvey, ss. 4-8.

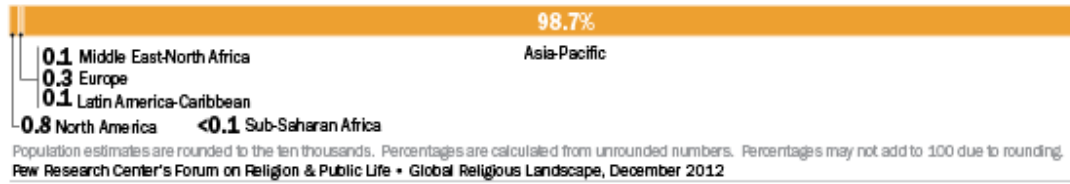
Şekil 10: Budistlerin Bölgesel Dağılımı

Regional Distribution of Buddhists

Population by region as of 2010

Percentage of world Buddhist population in each region as of 2010

Kaynak: The Pew Research Center, **Buddhists**,
<http://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-buddhist/>, (23.02.2015).

2.1.1. Buda'nın Hayatı

Sanskritçe ve Palice “aydınlanan, eren, ermiş, uyanmış” anlamlarına gelen “*Buda*”, bir lâkaptır ve Budizm’in kurucusu olarak kabul edilen *Sidarta Gotama*’ya aydınlanarak gerçeği bulduğuna inanıldığı için verilmiştir.¹⁸⁸ Ona sonradan verilen başka bir lâkap da “*Tathagata*”dır. Bu sözcük ise, hakikate ulaşan anlamındadır.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Hajime Nakamura, **Gotama Budha: En Güvenilir Metinler Üzerinden Yazılmış Bir Biyografi**, çev. Zeynep Seyhan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, (Budha) ss. 15-16; Yitik, Budizm, ss. 308-309; Harvey, ss. 1, 14-15; Frank E. Reynolds ve Charles Hallisey, “Buddha”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 2, s. 319.

¹⁸⁹ Bowker, s. 580. Buda’nın bu terimi, aydınlanmaya erişikten sonra kendisini kastederken kullandığı söylenir. Bkz. Keown, s. 296.

Ona bazen, üyesi olduğu *Şakya*¹⁹⁰ kabilesinden dolayı *Şakyamuni* yani “Şakyalar’ın bilgisi” veya “Şakya oğlu” da denir.¹⁹¹ Buda’nın asıl adı olan “*Sidarta/Siddhartha*” ise, gayesine ulaşan anlamına gelmektedir.¹⁹²

Buda döneminden kalma, Buda’nın hayatının tümünü anlatan esere rastlanılamamıştır. Bu boşluk ancak, M.S. 100 yıllarında yaşamış olan Budist şair Aşvaghoşa’nın *Buddhaçarita* eseriyle doldurulabilmiştir. Fakat bu eserin de o döneme kadar halk arasında dolaşan destanlardan ve yüceltici hikayelerden oluştuğu bilinmektedir. Bu nedenle Buda’nın hayatını anlatan eserlerin objektifliği ve efsanelerden arınmış bir Buda hayat hikayesinin yazılıp yazılamayacağı tartışılmıştır. Bununla birlikte Budizm uzmanları, eski Pali ve Sanskritçe metinleri, sanat eserlerini yorumlayarak tarihi Buda’ya ulaşmaya çalışmışlardır.¹⁹³

Buda’nın hayatını konu alan eserlerde genellikle iki farklı anlatıma rastlanır. Bunlardan ilkinde göre Sidarta Gotama, M.Ö. 563’te Hindistan’ın kuzeydoğusunda, şimdiki Nepal’in verimli Terai bölgesinde *Şakya* Krallığının başkenti Kapilavastu/Kapilavatthu yakınlarındaki Lumbini Koruluğunda bir prens olarak dünyaya geldi. Babası, Şakya kralı Suddhodana, annesi kraliçe Mâyâ olarak bilinir.¹⁹⁴ Sidarta, saray eğlenceleri içinde mutlu bir hayat yaşar. 16, 17 yaşlarında Yasodharâ (Râhulamâtâ olarak da geçer) ismindeki bir kadınla¹⁹⁵ evlenir ve Râhula adında bir oğlu olur.¹⁹⁶ Yirmi dokuz yaşına ulaştığında, bir gün etrafında hastalık, yaşlılık ve ölüm gerçeğiyle karşılaşınca acılar karşısında ezilmeden dimdik ayakta duran bir keşişten etkilenerек gerçek hayatın saraydakinden farklı olduğunu anlar. Bunun üzerine sarayı, eğlenceleri, karısını ve oğlunu terkederek altı yıl boyunca züht hayatı yaşar. Bu süre zarfında, insanlardan uzak kalarak beş arkadaşıyla oradan oraya gezinip durur. Son olarak, saraydan ayrılmadan önce yaşadığı lüks hayat gibi şimdiki

¹⁹⁰ *Şakya*, “güçlü ve muktedir kişi” anlamına geldiğinden, bu kabilenin iktidar sahibi olduğu düşünülür. Şakyaların, Nepal’in Terai bölgesinde hüküm süren ve kast sistemi içinde askerî sınıf içinde zikredilen bir kabile olduğu ifade edilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nakamura, Budha, ss. 16-34.

¹⁹¹ Nakamura, Budha, s. 16; Keown, s. 266; Eliade ve Couliano, s. 54; Reynolds ve Hallisey, s. 320.

¹⁹² Keown, s. 266; Sarıkçıoğlu, ss. 194, 195; Güngören, Buda ve Öğretisi, s. 48.

¹⁹³ Walter Ruben, **Buddhizm Tarihi**, çev. Abidin İtil, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1947, (Buddhizm Tarihi), ss. 50-51; Nakamura, Budha, s. 1-11; Güngören, Buda ve Öğretisi, ss. 46-48.

¹⁹⁴ Güngören, Buda ve Öğretisi, ss. 48-49; Nakamura, Budha, ss. 16, 32-34; Keown, ss. 266-267.

¹⁹⁵ İki prensesle evlendiğine dair rivayetler de mevcuttur. Bkz. Eliade ve Couliano, s. 54.

¹⁹⁶ Keown, s. 267; Güngören, Buda ve Öğretisi, ss. 52-53.

aşırı riyazetin ve züht hayatının da kişiyi mutluluğa ulaştırmayacağını düşünür.¹⁹⁷ 36 yaşlarındayken Mayıs ayının dolunay gecesinde Ganj'ın bir kolu olan Nerañjara nehri kıyısında, şimdiki Gaya'da, *Bodhi* veya *Bo/Bodhgaya* ağacı denilen bir tür incir ağacının altında murâkabe (derin düşünme) halinde iken aydınlanmaya erişir ve çıkış yolu olarak, kendisinin “orta yol” dediği “sekiz dilimli yol”u izlemenin en doğru tavır olacağı sonucuna varır. Aydınlanmaya eriştiği yer daha sonra kutsal ziyaret mekanlarından biri olarak kabul edilir.¹⁹⁸

Buda, aydınlandıktan sonraki ilk vaazını Benâres (bugünkü Vârânasi) şehri yakınlarındaki Geyik Parkı'nda beş eski arkadaşına verdi. Onun, orta yol adını verdiği, aşırı zevk ve aşırı zühtten, yani ifrat ve tefritten uzak durmaya çağırın bu ilk vaazı, “öğretinin tekerleğini döndürmek” şeklinde anlaşıldığından, tekerlek Budizm'in sembolü olmuştur. Daha sonra da Buda'nın vaazları devam etti ve birçok kişi ona katıldı.¹⁹⁹

Buda'nın vaazlarından etkilenenler *Sangha* adında bir teşkilat kurmuşlardır. Dünyanın en eski bekar rahipler teşkilatının bu olduğu söylenir. Kadınların girmesinin yasaklandığı bu teşkilata sonradan onların da alınmasına izin verilmiştir.²⁰⁰ Buda'nın vaazlarını dinleyenlerden bazıları, bu cemaate keşiş olarak kabul edildi. Buda bu kişileri, yeryüzünde öğretiyi yaymakla görevlendirdi. Magatha Krallığı sınırları içinde, Pencap'a kadar uzanan alanda kırk yıl dolaştı. Dolaştığı yerlerde vaazları büyük bir kabul gördü. Kabul edilen geleneğe göre Buda, seksen yaşını geçince bugünkü Kuşinagara şehrine gitti. Daha sonra keşişlerine son öğütlerini verdi ve M.Ö. 483 yılında öldü.²⁰¹

¹⁹⁷ Eliade ve Couliano, ss. 54, 265; Bozkurt, ss. 7-8. Ayrıca bkz. Cilacı, s. 133; **Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi**, çev. Kemal Hoca, Risale Yayınları, İstanbul, 1990, s. 45; Coomaraswamy, ss. 84-86; Ruben, *Buddhizm Tarihi*, s. 59.

¹⁹⁸ Tümer, s. 352; Yitik, *Budizm*, s. 308; Nyogen Senzaki ve Ruth Strout McCandless, **Budizm ve Zen**, çev. Nur Yener, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 24, 28.

¹⁹⁹ Tümer, s. 352; Coomaraswamy, ss. 86, 108; Bozkurt, s. 9; Ayrıntılı bilgi için bkz. Tümer ve Küçük, ss. 160-163; Güngören, *Buda ve Öğretisi*, ss. 59-73. Arnulf Zitelmann, **Dünya Dinleri**, çev. Nafer Ermiş, İnkılâp Yayınları, 2003, ss. 57-59.

²⁰⁰ Cilacı, s. 133.

²⁰¹ Tümer, s. 353; Cilacı, s. 132; Emine Zehra Turan, **Budizm'de Manastır Hayatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 38; Güngören, *Buda ve Öğretisi*, ss. 74-79; Christmas Humphreys, **Buddhism**, Penguin Books, London, 1951 (*Buddhism*), ss. 132-141.

Buda'nın ölümünden bir hafta sonra cesedi yakıldı ve külleri on parçaya ayrıldı; küllerinin bir bölümü orada kurulan *stupa*'da²⁰², diğer parçaları da başka stupalarda koruma altına alındı.²⁰³

Buda'nın hayatına dair anlatımların bir diğeri ise mitolojiktir. Bununla birlikte bu anlatım Budistler arasında daha yaygın kullanılır. Bu efsanede, Buda olarak dünyaya gelen kişinin, Tanrı'nın dünyadaki avataralarından biri olduğu sonucu çıkarılır.²⁰⁴

Efsaneye göre Buda, insan olarak doğmadan önce, gökyüzünde bulunduğu inanılan Tuşita cennetinin 33. katında yaşayan tanrısal bir varlıktır. İnsanlara olan merhametinden yeryüzüne iner ve anne olarak seçtiği kişi, rüyasında beyaz bir filin nur saçarak sağ tarafından karnına girdiğini görür. Rüyasının yorumunda, kendisine evrensel bir rehberle hamile olduğu müjdelendir. Zamanı geldiğinde çocuk doğar ve yedi adım atar, bulunduğu yere bereket getirir.²⁰⁵

Efsanevî şekilde gökyüzünden inen Şakyamuni'ye *Bodhisattva* yani “aydınlanmayı arayan kişi” denilir. Geç dönemde yazılmış bu efsanelere göre Buda, Tuşita göğünden inmek üzereyken, doğumu için en uygun yeri, zamanı, aileyi ve kasti düşünerek hareket etmiştir.²⁰⁶

2.1.2. Buda'dan Sonra Budizm

2.1.2.1. İlk Konsiller

İlki, Buda'nın ölümünden hemen sonra olmak üzere M.Ö. 3. yüzyıla kadar, rahipler arasındaki ihtilafları çözmek amacıyla üç konsil toplanmıştır. Toplantı şehirlerinin adlarından dolayı ilk konsile *Rajagrha*, ilkinden yaklaşık 100-110 yıl sonra tertiplenen ikinci konsile de *Vaisali* (M.Ö. 383) konsili denmiştir. *Vinaya* ve

²⁰² *Stupalar*, içlerinde Buda ve önemli Budist azizlerinin değerli eşyalarının saklandığı, genellikle yarım küre veya kubbe şeklinde etrafı parmaklıkları taş yapılarıdır. Bkz. Tümer, s. 357; Bowker, s. 559.

²⁰³ Tümer, s. 353.

²⁰⁴ Yitik, Budizm, ss. 308-309; Coomaraswamy, ss. 82-83; Güngören, Buda ve Öğretisi, ss. 50-51; Ruben, Budizm Tarihi, ss. 51-52.

²⁰⁵ Yitik, Hit Dinleri, ss. 46-47; Ruben, Budizm Tarihi, ss. 51-53; Nakamura, Budha, ss. 40-53.

²⁰⁶ Nakamura, Budha, s. 40.

Sutta Pitaka denilen kutsal metinlerin bu dönemlerde yazıldığı düşünülmektedir.²⁰⁷ Üçüncü konsil, M.Ö. III. yüzyılda, kendisi de bir Budist olan İmparator Aşoka (M.Ö. 273-236) zamanında, konsilin yapılmasını desteklemesi sonucunda toplandı. Bu konsile 1000 kişi katıldı. Bu konsilden de diğer konsillerde olduğu gibi, eskilerin geleneksel görüşünün kabul edilmesi sonucu çıktı. Budizm'in, o günün Hindistan'ındaki dört krallıktan birisi olan Magadha Krallığı'ndan Hindistan'a yayılmaya başlaması bu konsil sonrasında olmuştur.²⁰⁸

Budizm, Hindistan'ın tamamına yakın kısmına hükmeden Aşoka'nın himaye ve korumasına girince bir devlet dini haline geldi. Aşoka'nın Budizm'in koruyuculuğunu üstlenmesi, Budizm tarihi açısından yeni bir sayfanın açılmasına neden oldu. Sonra, propaganda faaliyetleri Hindistan dışına taşdı. Bunun ilk sonucu olarak Seylan, Budizm'e kazandırıldı. Daha sonra ise, Gandhara, Keşmir ve Mysore'ye, Suriye ve Mısır gibi Ön Asya ülkelerine, Orta Asya ve Kuzey Afrika'ya Budizm'i yayma amacıyla keşişler gönderildi.²⁰⁹

Dördüncü konsil ise, M.Ö. 120'lerde tahta çıkan ve Budizm'i kabul eden Kuşan İmparatoru Kanişka²¹⁰ zamanında toplandı. Bu konsil, Jalandhar'da veya Keşmir'de toplandı. Fakat bu konsili, muhafazakâr '*Theravadin*'ler kabul etmediler. *Mahayana* mezhebi'nin gelenekçi kanattan koparak Budizm'in ikiye ayrılması işte bu konsil sonrasında olmuştur. Bütün Budist mezhepleri ilk üç konsili kabul etmekle birlikte diğer konsilleri bazıları kabul eder, bazıları ise etmez. Bu konsilden sonra eski tarz Budizm, M.S. I. yüzyıldan itibaren Hindistan'da görülmemeye başladı. Başlangıçta, Buda'nın resminin ve heykelinin yapılmasına izin verilmemesine rağmen, sonraları bu yasak kaldırıldı. İmparator Kanişna, üzerinde Buda'nın kabartmaları bulunan paralar bastırdı. Bunun yapılmasıyla da Buda, Hindistan'daki

²⁰⁷ Yitik, Budizm, ss. 309-310; Bozkurt, s. 10; Harvey, ss. 73-75.

²⁰⁸ Tümer ve Küçük, s. 167; Bozkurt, s. 11; Walter Ruben, **Eski Metinlere Göre Budizm: Budacılığın Diyalektik Yorumu**, haz. Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004, (Budizm), s. 25.

²⁰⁹ Bkz. Tümer, s. 353; Yitik, Budizm, s. 312; Bozkurt, s. 11; Ruben, *Buddhizm Tarihi*, s. 8.

²¹⁰ Bazı kaynaklara göre İmparator Kanişka, M.S. 78-120 yılları arası hükümdarlık yapmış ve onun döneminde Budizm'in altın devri yaşanmıştır. Onun zamanında Kuşan Krallığının sınırları Kuzey Hindistan, Pakistan, Doğu Afganistan, Özbekistan ve Tacikistan'a kadar uzanıyordu. Kanişka, Budizm'in yayılması için İç Asya bölgesinde pek çok Budist tapınak yaptırmıştır. Bkz. Bozkurt, s. 12; Ruben, Budizm, s. 21.

eski Brahman inançlarında bulunan Rama ve Krişna gibi insan biçiminde dünyaya gelmiş bir tanrıya dönüştürülmüş oldu.²¹¹

2.1.2.2. Mezhepler

İmparator Aşoka öldükten sonra imparatorluk küçük hükümdarlıklara bölündü. Bununla beraber, gelenekçi Budizm de on sekiz mezhebe ayrıldı. Bu arada, kendisine Mahayana (büyük vasıta) adını veren ayrı bir Budist mezhep doğdu. Bu mezhep, insanları evrensel kurtuluşa götüreceği iddiasını savunduğu için bu ismi almıştı. Bu mezhebin ne zaman doğduğu tam olarak bilinmemekle beraber, tahminen M.Ö. I. yüzyıl ile M.S. I. yüzyıl arasında doğduğu düşünülmektedir. Mahayana mezhebinin mensupları tarafından, içinde Theravadin, Sarvastivadin vb. on sekiz mezhebi içinde bulunduran eski muhafazakâr Kanada Hinayana (küçük vasıta) adı verilmiştir.²¹²

Hinayana mensupları kendilerini “atalarının öğretilerine sadık kalanlar” anlamında *Theravada* olarak isimlendirirler. Güney Budizmi de denilen Hinayana mezhebi, Tayland, Vietnam, Sri Lanka, Laos ve Birmanya gibi Güney Doğu Asya ülkelerinde yayılmıştır. Diğer taraftan, Kuzey Budizmi olarak da anılan Mahayana mezhebi Çin, Tibet, Kore ve Japonya gibi Kuzey ülkelerinde yayılmıştır. Mahayana Mezhebi Çin Budizmi, Japon Budizmi ve Lamaizm gibi kendi içinde daha fazla çeşitliliği bünyesinde barındırır.²¹³

Hem Mahayana taraftarları, hem de Hinayana taraftarları, M.Ö. I. yüzyıla kadar Seylan’da yazıldığı anlaşılan fakat ne zaman düzenlendiği tam olarak bilinmeyen Pali dilindeki eski kutsal metinlerin varlığını kabul ederler. Mahayana Budizmi’nin kutsal metinleri, Pali yerine Sanskritçe olarak yazılmıştır. Hinayanacılar, Mahayanacıların kutsal metinlerini kabul etmemişlerdir. Buna cevap

²¹¹ Tümer, s. 353. Budist konsilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tümer ve Küçük, ss. 167-168; Yitik, Budizm, ss. 309-314; Bozkurt, s. 12.

²¹² Bkz. Tümer, s. 353.

²¹³ Yitik, Budizm, s. 337. Hinayana ve Mahayana Budizmi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yitik, Budizm, ss. 337-341. Yayıldığı ülkelerde Budizm’in durumu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şevket Yavuz, “Günümüzdeki Budist Mezhepleri”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, (Ed. Şinasi Gündüz), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 341-355; Humphreys, Buddhism, ss. 45-231.

olarak Mahayanacılar da, kutsal kitaplarındaki Nirvanaya ulaştıracak sistem ile ilgili açıklamaların Hinayana taraftarlarınca anlaşılamadığını söylemişlerdir.²¹⁴

Hindistan’da M.S. II. yüzyılda, bir de *Madhyamika* mezhebi ortaya çıktı. Bu mezhepte, mantık analizine büyük önem veriliyor, esaslar aklın kontrolünden geçiriliyordu. Yine aynı yüzyılda zihne aşırı önem veren bu mezhebe karşı, şuuru temizleme ve aydınlanma yoluyla gerçeği doğrudan doğruya kavramaya önem veren *Yogacara (Vijnanavada)*²¹⁵ ekolü de ortaya çıktı. Ayrıca Hindistan’da VIII. yüzyılda Mahayana mezhebinin *Mantrayana / Vajrayana* kolları ortaya çıktı. Bunlar da, Mahayana’nın Hindistan’daki son gelişme merhalesi sayıldı.²¹⁶

Budizm Hindistan’da, kuvvetli muhalefetle karşılaşması ve de bozulmaya yüz tutması sonucu Hinduizm’e yaklaşarak itibarını kaybetmeye başladı. Bu gidişatı hızlandıran nedenlerden biri de, M.S. 712’de Sind’in Müslümanlar tarafından ele geçirilişi olmuştur. Bu sırada, Budizm’in asıl hedefi olan Nirvanaya erişmekten ziyade zihnî tecrübeyi yoğunlaştırmayı esas alan ve Doğu Hindistan civarında gelişen Vajrayana mezhebi ortaya çıktı. Bu mezhep ise, Tantrik Hinduizm’in bir kopyası gibi olduğundan, M.S. XII. yüzyıldan itibaren ortadan kayboldu. Budizm, Hindistan’dan 1200’de Magadha’nın Müslümanlar tarafından alınmasıyla da yavaş yavaş silinmeye başladı.²¹⁷

2.1.2.3. Budizm’in Yayılışı

Buda’nın ölümünden sonra, keşişler onun yaptığı gibi vaaz metodunu kullanarak dini yaymaya çalışmışlardır. Hint imparatorlarından Aşoka (M.Ö. 273-236) zamanı, Budizm’in en hızlı yayılma dönemi olarak kabul edilir. Aşoka, Budizm’in yayılmasını sadece tavsiye etmekle kalmamış, bizzat kendisi de Budizm’e girerek bütün Hint yarımadasının bu dine girmesine öncülük etmiştir. Onun zamanında Budizm, Hindistan dışında Seylan, Suriye, Mısır, Kuzey Afrika, Bingazi, Makedonya, Kuzeybatı Yunanistan’a kadar yayılmıştır. Başta Kanişka olmak üzere,

²¹⁴ Bkz. Tümer, s. 354. Krş. Yitik, Budizm, s. 310-311.

²¹⁵ Bir Mahayana Budist Okulu olan *Yogacara*, Sanskritçe “Yoganın Gözetilmesi” anlamına gelir. Bkz. Şarafullina, s. 30. Ayrıca bkz. John Snelling, **The Elements of Buddhism**, Element Books, Dorset, 1990, ss. 61-63.

²¹⁶ Bkz. Tümer, s. 354; Snelling, ss. 23-27, 59.

²¹⁷ Tümer, s. 354. Budizm’in mezhepleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Snelling, ss. 18-65; Cilacı, s. 136; Yitik, Budizm, s. 314; Yavuz, ss. 353-355; Eliade ve Couliano, s. 58.

Aşoka'dan sonra gelen krallar da aynı şekilde, Budizm'in yayılmasında onun gibi hizmet etmişlerdir. Ayrıca Moğol Hanları, Çin imparator ve imparatoriçesi ve Japonya'nın ileri gelen devlet adamları da Budizm'e hizmet etmişlerdir.²¹⁸

Mahayana'nın yerel kültürlerle başarılı uyumu, Budizm'in yayılmasını kolaylaştırmıştır. Mahayana mezhebi yayıldıkça, yayıldığı yerlerin din ve inanç sistemlerinden alıntılar yaparak bünyesine katmaya başladı. Bu alıntılar daha sonra, asıldan daha da uzaklaşmasına neden olacaktır.²¹⁹

Şekil 11: Tayland'da 92 Metrelik Buda Heykeli

Kaynak: Murat Hazine (Ed.), **Dünyanın En Uzun Heykelleri**,
<http://www.timeturk.com/tr/fotogaleri/kultur-sanat/dunyanin-en-uzun-heykelleri/10>,
(26.02.2015).

Batı Türkistan'da Budizm'in yayılmaya başlaması, M.S. I. yüzyıldan itibaren olmuştur. Kore'ye, M.S. IV. yüzyıldan sonra girmeye başlamıştır. VI. yüzyılda da

²¹⁸ Cilacı, s. 139; Bozkurt, ss. 10-13, 21, 25; Turan, s. 48.

²¹⁹ Yitik, Budizm, s. 313; Tümer, s. 353; Yavuz, s. 342.

Kore yoluyla Japonya'ya geçmiştir. Tibet'e ise, Orta Asya kanalıyla VII. yüzyıl ortalarına doğru girmiştir. Malaya takımadaları ve Cava adasında ise yörenin idarecilerinden destek görerek yayılmıştır.²²⁰

Budizm'in, Burma'ya ve Tayland'a girmesi M.S. I. yüzyılda Mahayana şekliyle oldu. Daha sonra ise, Hinayana'nın on sekiz kolundan günümüze gelen tek eski Budizm şekli olan ve Seylan'dan gelen Theravada Budizmi buralarda hakim oldu; ardından da Kamboçya ve Laos'a yayıldı.²²¹

Vietnam'a XIII-XIV. yüzyıllarda Çin yoluyla Mahayana Budizmi şeklinde girdi. Hindistan'da Hindu Bhakti ve Tantrik kültürleri, Budizm'in Tantrik veya Vajrayana şeklinin yerini aldı; manastırlar ortadan kalktı. Budizm, Hindistan'da sadece kuzeydoğudaki küçük bir topluluk tarafından yaşanır hale geldi, diğer yerlerde ise XIII. yüzyıldan itibaren görülmez oldu.²²²

Bu sayılan yerler dışında, Siam, Burma, Nepal, Butan, Singapur, Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Avrupa'nın bazı bölgelerinde Budizm bağlıları bulunmaktadır.²²³

2.1.2.4. Kutsal Metinler

Budizm'in ilk dönemlerinden günümüze ulaşan kutsal metin yoktur. Buda'nın görüşleri, Budizm'in ilk asırlarından M.Ö. I. yüzyıla (veya M.Ö. 2. yüzyıla) kadar sözlü olarak aktarılmıştır. İlk yazılı metinler Pali dilinde olduğu için *Pali Kanon* denilen bu metinler en sahih metinler olarak görülür. Mahayana ekolü sonraları, Hinayana ekolüne ait bu metinlerin tefsiri niteliğindeki bir kısım metinleri de kutsal metinler arasında kabul etmiştir.²²⁴

Buda ölmeden önce ne yerine geçecek birini ne de geride bir kitap bırakmıştır. Fakat onun öğretilerini yaymayı, onun sağlığında vaazlarını dinleyip benimseyenler tarafından kurulan Sangha teşkilatı üstlenmişti. Buda'nın ölümünden sonra, onun sözleri ve fiillerinin unutulmadan muhafaza edilmesi için bir araya

²²⁰ Cilacı, s. 139.

²²¹ Tümer, s. 354; Yavuz, s. 344.

²²² Tümer, s. 354. Budizm'in yayıldığı yerlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tümer ve Küçük, ss. 172-185.

²²³ Cilacı, s. 139; Harvey, ss. 4-8.

²²⁴ Yitik, Budizm, ss. 315-316; Coomaraswamy, ss. 74-75; Harvey, s. 3. Krş. Tümer, s. 355.

toplanması amacıyla ilk konsil, Buda öldükten bir ay sonra Rajagaha’da toplanıp ilk çalışmaları başlattı. Bu metne daha sonra, Pali dilinde yazıldığı için “Pali metni” denilecektir. İlk konsildeki bu çalışmalar, Vesali’deki ikinci konsilde de devam ettirildi. Üçüncü konsilde ise Pali metninin üçüncü bölümü tamamlandı. Pali metinlerinin yazılı hale getirilmesi M.Ö. I. yüzyılın ikinci yarısında Seylan’da olmuştur.²²⁵

Hinayana Budistleri tarafından sahih kabul edilen Pali metinlerine Sanskritçe *Tripitaka* (Palice: *Tipitaka*) adı verilmektedir. Tripitaka, “üç sepet” anlamına gelir. Sepet ifadesinin kullanılma nedeni sepetin, öğretinin nesilden nesile aktarmak için kullanılan araç olmasındandır.²²⁶

Tripitaka üç bölüme ayrılır:

1. Vinaya-Pitaka (disiplin sepeti): Sangha ve keşişlerle ilgili usul ve kaideleri içine alır.

2. Sutta-Pitaka (vaazlar sepeti): Tripitaka’nın en önemli kısmı, Buda’nın fikirlerini aktaran, bunun için “dhamma sepeti” de denilen bu kısımdır. Bu bölümde dört hakikat, sekiz dilimli yol, Budistler’in yaşamında gerekli olacak pratik bilgiler ve ahlak eğitimi gibi pek çok husustan bahsedilir.

3. Abhidhamma-Pitaka (özel doktrin sepeti): Budizm’in felsefî ve psikolojik yorumlarını içerir. Suttalarda değinilen konular bu bölümde daha ayrıntılı açıklanır.²²⁷

Budizm’in Theravada kolundan olmayan Budist mezheplerin kutsal kitapları en başta Sanskritçe’den Çince’ye tercümelerle, ayrıca Tibetçe ve Budist melez Sanskritçe’siyle muhafaza edilmiştir. Çin Budist kutsal metinleri (San Tsang), özellikle Çin ve Japon Mahayanası için en önemli kaynaktır. Budizm’in Çin’e girmesinden itibaren Sanskritçe metinlerin elde edilmesine ve tercümesine büyük ilgi gösterilmiştir.²²⁸

²²⁵ Bkz. Tümer, s. 355. Pali Kanon’un ilk iki bölümünün birinci konsil, üçüncü bölümünün ise ikinci konsilde tespit edildiği görüşü de vardır. Krş. Yitik, Budizm, ss. 315, 316; Sarıkçıoğlu, s. 196.

²²⁶ Yitik, Budizm, s. 316.

²²⁷ Tümer, s. 355; Yitik, Budizm, s. 316. Ayrıca bkz. Cilacı, ss. 135-136; Coomaraswamy, s. 74; John Blofeld, **Hui Hai’nin Zen Öğretileri**, çev. Korhan Güler, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2001, s. 140.

²²⁸ Bkz. Tümer, ss. 355-356; Yitik, Budizm, ss. 317-318. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tümer ve Küçük, ss. 187-188.

Mahayana kutsal metinleri, Sanskritçe, Tibetçe ve Çince olarak yazılmış çoğu Pali metinlerinin yorumu niteliğinde olan yüzlerce eserden oluşur. Mesela Tibet Kanonu 322 cilt, Çince Kanon ise 100 ciltlik bir koleksiyondur. Bu metinler bütün Mahayana Budistlerini bağlamamaktadır.²²⁹

Mahayana Kanon diye anılan ve Sanskritçe yazılmış olan şu dokuz eser en önemli Mahayana kutsal literatürünü oluşturmaktadır: *Astasahasrikaprajnaparamita*, *Gandavyuha*, *Dasabhumisvara*, *Samadhiraja*, *Lankavatatra*, *Saddharma-Pundarika* (*Lotus Sutra*), *Tathagata-garbha-sutra*, *Lalitavistara*, *Suvarnaprabhasa*.²³⁰

2.1.2.5. Budizm'in İnanç Esasları

Budizm'de de her Budist'in kabul etmek zorunda olduğu iman esasları vardır. Bu esaslardan birini kabul etmeyen, Budist olamaz. Budizm'de Pali metninde geçen ve “tri-ratna” (üç cevher) denilen iman ikrarı, “Buda'ya sığınırım, dhamma/dharma'ya (öğreti) sığınırım, Sangha'ya sığınırım” şeklindedir. Rahip olsun olmasın bütün Budistler bu üç esası benimsemek zorundadırlar.²³¹

Üç cevherin ilki, Buda'dır. O, Budizm'i kuran kişidir. Ancak Budistler'in anlayışlarına göre bu insan, ileride dünyada gerçeği bilen kalmayınca gelmesi beklenen Budalar'dan biridir. Daha önce yirmi dört tane Buda'nın geldiğine, Budizm'in kurucusunun bunların yirmi beşincisi olduğuna inanılır. Theravada Budistleri'nin düşüncesine göre Buda, nihaî duruma erişince bedeniyle birlikte ebedileşmiştir, artık zaman-mekan boyutları içindeki âlemle bir ilişkisi kalmamıştır. Mahayana Budistleri'nce Budalar, ölümlü insanların yardım için başvurdukları aşkın varlıklar olarak kabul edilmektedir.²³²

Dhamma/dharma, Buda'nın getirdiği öğretinin esasını, asıl doktrini ifade eder.²³³ Buna karşılık gelmesi için, İslâm'daki Kur'an, Hristiyanlık'taki Hz. İsa

²²⁹ Yitik, Hint Dinleri, s. 59.

²³⁰ Yitik, Hint Dinleri, ss. 59-61.

²³¹ Tümer, s. 356. Ayrıca bkz. Richard A. Gard (Ed.), **Buddhism**, George Braziller, New York, 1962, s. 106.

²³² Bkz. Tümer, s. 356; Nakamura, Budha, ss. 535-557; Yitik, Budizm, s. 332.

²³³ Gard, s. 106; Cilacı, s. 134.

örnek olarak verilir. Dhamma'nın, varlık olarak Buda'dan önce olduğu, Buda'nın, dhamma'nın ifadesi, tarihî tezâhürü olduğu kabul edilir.²³⁴

İnsanın, hayatı boyunca arzu ve ihtiraslarından dolayı ıstırap duyduğu, bu ıstırabın ancak nirvanaya ulaşmakla giderilebileceği, bunun için de Buda'nın önerdiği sekiz dilimli yolu izlemenin gerektiği anlayışı Buda felsefesinin temelini oluşturur. Buda'nın kurtuluş öğretisinin özü şu dört kutsal gerçekten meydana gelir:

1. İnsan, yaşamında kötülükler, hastalık, yaşlılık, ölüm vb. ıstıraplarla karşı karşıya kalır.

2. Bu ıstırabın sebebi, arzu ve ihtirastır. Arzu ve ihtiraslar da yeni karma, yeni tenâsüh ve ölüme yol açar.

3. ıstıraplara son vermek için arzu ve ihtiraslardan kurtulmak gerekir. Bundan kurtulmanın yolu ise nirvanaya erişmektir.

4. Nirvanaya erişebilmek ancak Buda'nın sekiz dilimli yolu ile mümkündür.²³⁵ Bu sekiz dilimli yol; doğru söz, doğru davranış, doğru geçim, doğru muhakeme, doğru murâkabe, doğru anlayış, doğru düşünce, doğru niyet olarak sıralanabilir.²³⁶

Buda, *Vedalar*'ın otoritesini ve Vedalar'daki kurban sistemini, insanlar arasında yapılan kast ayrımını kabul etmedi. Brahmanlar'ın ilgi duyduğu metafizik meseleleri tartışmaktan da kaçındı. Fakat genel Hint inancı olan karma-tenâsüh ve bazı yöntemlerle tenâsühten kurtulmayı aynen korudu. Öğretisinde Brahman âyin ve kurallarına, yaratıcı bir tanrıya yer vermemiş olduğu gerekçesiyle Buda'nın doktrini Brahmanlarca ağır eleştirilere tâbi tutuldu. Buda'nın Tanrı'yı inkâr eden bir ifadesine de rastlanamamıştır.²³⁷

Hint geleneğinde monoteist, politeist, monist ve panteist tanrı anlayışları olmasına rağmen Buda'nın öğretilerinde, üç cevher arasında veya sekiz dilimli yolla ilgili maddelerde tanrı ile ilgili bir anlatıma rastlanmaz. Ancak daha önce de

²³⁴ Tümer ve Küçük, s. 189.

²³⁵ Bkz. Tümer, s. 353; Hajime Nakamura, **Buddhism in the Modern World**, (Ed. Heinrich Dumoulin), Collier Books, New York, 1976, (Buddhism), ss. 12-13; Yitik, Budizm, s. 321. Ayrıca bkz. Cilacı, s. 133; Bozkurt, s. 9; Sarıkçıoğlu, ss. 200-203. Ayrıntılı bilgi için bkz. Harvey, ss. 47-72.

²³⁶ Tümer, s. 353. Ayrıntılı bilgi için bkz. Thich Nhat Hanh, **Buda'nın Öğretisi**, çev. Nur Yener, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 59-130; Güngören, Buda ve Öğretisi, ss. 124-137; Alexandra David-Neel, **Buddhism: Its Doctrines and Its Methods**, Mandala Books, London, 1977, ss. 56-170.

²³⁷ Tümer, s. 353; Bozkurt, s. 10; Edward Conze, **Buddhism: Its Essence and Development**, Harper & Row Publishers, New York, 1951, ss. 38-43.

değindiğimiz gibi, Buda'nın Tanrı'yı inkar anlamında söylediği bir söz de bulunamamıştır. Budistler için evrenin kimin tarafından yaratıldığından çok, ıstırap ve tenasühten kurtulmak önemli görülmüştür. Hristiyanlıktaki İsa gibi Budizm'de de Buda'nın ilgi odağı haline gelmesi onun bazı Budistlerce tanrılaştırılmasına yol açmıştır. Buda, bütün putların kırılmasını emretmesine rağmen kendisinin heykelleri yapılmıştır. Budizm, yayıldığı yerlerde birçok din ve kültürle karışmış, böylece farklı bir tanrı anlayışı oluşmuştur. Bu tanrı, bir yaratıcı tanrı değil, ezelî Buda'dır. *Adi-Buda* kavramı, Nepal ve Tibet'ten Budist Asya ülkelerine yayılmıştır. Bu kavramın İslâm'ın Asya'da gelişmesi sonucu Budizm'de de İslâm'daki gibi bir tanrı kavramı bulunduğunu göstermek üzere geliştirildiği de öne sürülmüştür.²³⁸ Bazı araştırmacılar da Buda'nın “Tanrı”yı değil, “tanrıları” reddettiğini, yani bunun “tevhid”i değil “şirk”i reddetmek olduğunu ifade etmektedir.²³⁹

Nakamura, en eski kutsal metinlerin, Buda'dan, sadece mükemmel bir insan olarak bahsettiğini, erken dönem müritlerinin onu Şakya kabilesinin bir üyesi olarak gördüklerini, bu yüzden de ona Gotama denildiğinin dönemin şiiirlerinden anlaşıldığını söyler.²⁴⁰

Buda'ya, eski şiiirlerde genç bir Brahman ile keşişin, “kendim gibi biri” anlamında *marisa* (Sanskritçe: *mardşa veya madisa*) dedikleri, yine ilk zamanlarda ona “Şakya kabilesinin bilgisi” anlamında *Şakyamuni*, “Vedaları bilen” anlamında *Vedagu*, “bir mürit grubuna öncülük eden” anlamında *Ganin*, dönemin diğer dinî liderleriyle eşit bir şekilde “yüceltici üstat” anlamında *Sattha*, “saygıdeğer kişi” anlamında *Pucaraha*, o dönemde “saygıdeğer dindar” anlamında *Tathagata*, “saçsız kişi” anlamında *Mundaka*, “kutlu kişi” anlamında *Sugata*, insanların idarecisi” anlamında *Purisadammasarathi* gibi sıfatlarla çağrıldığı ifade edilir. Onun geçmişin yedi bilgesinden yedincisi kabul edilmesinin, Caynizm'in ilk dönemlerinde dindarlara “Budalar” denilmesinin ve yolundan gidenlerin ona “babam, büyükbabam” diye seslenmelerinin de ilk dönemlerde onu insan olarak gördüklerine delil olduğu söylenir.²⁴¹

²³⁸ Tümer, s. 356; Conze, ss. 38-43. Sarıkçıoğlu, ss. 197-198; Abdülkadir Şeybetü'l-hamd, **Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri**, çev. Osman Cilacı, Beyan Yayınları, İstanbul, 1995, ss. 110-112; Sarıkçıoğlu, ss. 197-198.

²³⁹ Bkz. Şeriati, ss. 221-224.

²⁴⁰ Nakamura, Budha, s. 535.

²⁴¹ Nakamura, Budha, ss. 535-551.

Budizm, Maurya Hanedanlığı süresince devlet dini haline gelince bir süre sonra, giderek tanrısal bir varlık gibi algılanmaya başlandı. Hatta bu insanüstü bir varlık, doğaüstü güçleri olan bir tanrı şeklinde görülmeye başlaması sutralara da yansdı. Bir süre sonra ise çoğunluk onun teninin altın renginde olduğuna, bedeninin ışık saçtığına inanıp Yüce Buda olarak ona tapmaya başladı. Sonraları ilk Budizm içinde cılız da olsa bazılarınca seslendirilen, ‘Yüce Buda’nın insanların arasına çıkmak için insan şekline girdiği’ düşüncesi Mahayana Budizmi içinde gelişti ve özellikle Japonya’da ‘yerel tanrıların buda ve bodhisattva (*honci suicaku*) şeklinde bedenlenmeleri’ şeklinde kabul görmeye başladı.²⁴²

Sangha, Buda’nın vaazlarından etkilenenlerin kurduğu teşkilatın adıdır. Dünyanın en eski bekar rahipler teşkilatının bu olduğu söylenir. Kadınların girmesinin yasaklandığı bu teşkilata sonradan onların da alınmasına izin verilmiştir. Rahipler, manastırlarda çoğunlukla topluca yaşarlar.²⁴³

Budizm’in *samsara* olarak adlandırdığı kısır döngü, doğum-ölüm döngüsüdür. Döngünün aktif prensibi ‘*karma*’, yani şartlı eylem olarak bilinir. Çoğu Budist, doğum-ölüm döngüsünü tam anlamıyla bir reenkarnasyon (tenasüh) süreci olarak anlar. Bu süreç boyunca bireyi şekillendirmekte olan karma, bir yaşamdan diğerine devam eder. Fakat bu, Zen ve diğer Mahayana ekollerinde daha çok simgesel olarak ele alınan bir durumdur.²⁴⁴

Budizm’de karma, genellikle kişinin iradesiyle yaptığı işleri ve sonuçları kapsar. Karma, Türkçedeki “Ne ekersen onu biçersin.” atasözünün karşılığı gibidir. Bu inanca göre, yaşanan sosyal çevre ve sahip olunan sosyal statü, geçmiş hayatlardaki karmalar sonucunda belirlendiği gibi gelecekteki hayat da, şu anki hayatta işlenen karmalarla belirlenir. Kişi, nihai kurtuluşa erişemediği sürece, işlediği fiillerin sonuçlarından muaf olması mümkün değildir.²⁴⁵ Budistler, hırs, kin ve hilenin aldattığı kimsenin karmasının kötü, bunun aksinin de iyi olduğuna inanırlar.²⁴⁶

²⁴² Bkz. Nakamura, Budha, ss. 547-557.

²⁴³ Bkz. Tümer, s. 356; Harvey, s. 73; Cilacı, ss. 133-134; Sarıkçıoğlu, ss. 204-207. Budizm’de manastır hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Turan, ss. 26-89.

²⁴⁴ Alan W. Watts, **Zen Yolu: Zen Budizm’ in İlkeleri**, çev. Sena Uğur, Şule Yayınları, İstanbul, 1998, s. 74.

²⁴⁵ Yitik, Karma İnancı, ss. 51-53; Tümer, s. 356; Senzaki ve McCandless, s. 38; Harvey, ss. 32-46.

²⁴⁶ Tümer, s. 356.

Tenasüh ise, samsara'yı, yani yeniden doğuş, tekrar tekrar dünyaya gelme, bir hayattan ötekine geçişi ifade eder. Tenasüh, bir eziyet ve çile unsuru taşımaktadır. Öldükten sonra ruh, en küçük varlıktan insana kadar bütün canlı varlıklara geçebilir ve sadece insan olarak gelindiğinde tenasühten kurtulup Nirvanayı kazanmak mümkün olur.²⁴⁷ Türkçede ruh göçü, yeniden doğuş, tekrar doğuş, reenkarnasyon ve tenasüh gibi terimlerle ifade edilen samsara, kişinin ruhunun geçeceği yeni bedenlerin formları ve mahiyetlerinin, onun önceki bedenlerde iken işlediği amellere göre belirleneceği inancını içerir.²⁴⁸

Bîrûnî, nasıl tevhide inanmak Müslüman imanının şiarı, teslis Hıristiyanlığın, Cumartesi gününü kutsal dua günü kabul etmek Yahudiliğin alâmeti ise tenasühün de Hint dininin alâmeti olduğunu söyler.²⁴⁹ Budizm'de de bu durum değişmemiş, Hint inancının en temel öğretilerinden olan tenasüh öğretisi, olduğu gibi benimsenmiştir.

Nirvana, “aydınlanma, erme, mutlak huzur halî” anlamına gelip, Budist geleneğinde, kişinin arzu ve ihtiraslardan kurtulması, kendisini kötülüklerin etkilemediği bir ruh haline sahip olması şeklinde anlaşılmaktadır. Nirvanaya ulaşmak, Budizm'de bir ideal, bir hedef olarak görülmektedir. Nirvanaya ulaşmış olan kimsenin, ömrünün geri kalan kısmını “*klesa*” denilen manevî kirlerden arınmış olarak geçirdiğine inanılmaktadır. Bazı bilginler nirvanayı “yok olma” şeklinde anlamışlarsa da bu görüş isabetli değildir. Buda, insanî duygu ve arzuları bir ateşe benzetmiş, nirvanayı da bu ateşin sönmesi şeklinde açıklamıştır. Nitekim Buda'nın baş müridi Sariputta Upatissa da nirvanayı, “istek ve tutkuların, kin ve nefretin yok olması, kişinin yanılarak yolunu şaşarmaktan kurtulması” şeklinde tanımlamıştır.²⁵⁰ Nirvananın sadece, kendini kavramanın imkansızlığı anlaşıncı, istek dışı/gayri ihtiyari ve kendiliğinden ortaya çıkacağı ifade edilmiştir.²⁵¹

Budizm'de nirvana, ölünce değil yaşarken eşyanın aslının kavranması yani hiçliğinin, faniliğinin fark edilerek insanın içindeki varoluş arzusunun sona ermesi

²⁴⁷ Bkz. Tümer, s. 356. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yitik, Karma İnancı, ss. 36, 68-88; Harvey, ss. 32-46.

²⁴⁸ Yitik, Karma İnancı, ss. 70-71.

²⁴⁹ Ali İhsan Yitik, “Bîrûnî'nin Kaleminden Hinduizm”, **Milel ve Nihal**, 2013, Cilt: 10, Sayı: 3, (Bîrûnî), s. 158.

²⁵⁰ Bkz. Tümer, s. 356. Budizm'de Nirvana inancı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Şahin, **Budizm'de Nirvana Anlayışı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2005, ss. 51-85; Güngören, Buda ve Öğretisi, ss. 115-123; Ruben, Budizm, s. 139.

²⁵¹ Watts, ss. 74-76; Güngören, Zen Budizm, s. 95.

şeklinde tasvir edilmiştir.²⁵² Nirvanaya eren kişi Buda veya tam anlamıyla “ermiş” olur ve yeniden doğum zincirinden de kurtulmuş olur.²⁵³

Nirvanaya ulaşmış bir kimsenin ölüm sonrası durumunun ne olacağı ile ilgili bilgiler açık değildir. Buda’nın öldükten sonra ne olduğu sorusu da Budizm’de hâlâ muğlak bir konudur. Budizm’e göre, ölen Budistler’den kötü amel işleyenler kötü karmalarıyla cehennemde, iyiler de gökteki cennette tanrılarla birlikte (Mahayana’ya göre) ikamet ederler. Ancak bu cennet-cehennem devresi devamlı değildir. Tenasühle tekrar tekrar ıstıraplı hayata gelmekten kurtulma, yani asıl mutluluk, ancak nirvanaya kavuşmakla mümkün olur.²⁵⁴

Budistler’in inandığı cehennem özetle şöyledir: Bazı Budistler, fiili cehennemlerin varlığına inanırlar. Bunlar büyük ölçüde, kötü karmaları olan kişilerin, bu karmaların üstesinden gelinceye kadar acı çekecekleri yerler olarak anlaşılmaktadır. Bu cehennemler, ebedi işkence yerleri olarak da görülmemektedir. Diğer bazı Budistler ise, cehennemi, bu dünyada ya da herhangi birinde, kötü karmanın sonucu olarak çekilen tüm acılar olarak görürler.²⁵⁵

Birçok dinde olduğu gibi Budizm’de de bir kurtarıcı inancı ve beklentisi vardır. Beklenilen kurtarıcının sülâle adı *Metteyya (Maitreya)*, esas adı *Ajita* olarak kabul edilir. Bu gelecek olan Buda beklentisi, bir çeşit Budist Mesihçiliği veya Mehdiliği olarak görülmüştür. Bu sebeple, Tibet ve Moğolistan dağlarındaki kayalara “Gel Maitreya, gel!” yazısı yazılmıştır. Bizzat Buda’nın, dini tamamlayamadığını, ondan sonra *Metteyya* adlı kimsenin gelip bu işi tamamlayacağını söylediği ifade edilmiştir.²⁵⁶

2.1.2.6. Budizm’de İbadet, Mabet ve Ek Bilgiler

Budistlerin, dinlerine sıkı sıkıya bağlı oldukları Budizm araştırmalarınınca dile getirilen bir konudur. Kendilerine has dinî ritüelleri ve mabetleri mevcuttur. Budistler tarafından Buda’nın ölümünden sonra, ondan kalanların muhafaza edildiği

²⁵² Yitik, Karma İnancı, s. 38. Ayrıca bkz. Şeriatı, s. 231.

²⁵³ Melford E. Spiro, **Buddhism and Society: A Great Tradition and Its Burmese Vicissitudes**, University of California Press, California, 1982, s. 56; Sarıkçıoğlu, ss. 203-204.

²⁵⁴ Bkz. Tümer, ss. 356-357.

²⁵⁵ Bkz. Blofeld, s. 134. Krş. Yitik, Bîrûnî, ss. 160-161.

²⁵⁶ Bkz. Tümer, s. 357; Cilacı, s. 134. Bu konudaki ayrıntılı bilgiler için bkz. Tümer ve Küçük, ss. 188-195.

stupalarla, heykellerinin konulduğu *pagodalar* yapıldı. Buda devrindeki gezici keşişler ve yardım toplayıcılarının bir araya geldiği bahçeler, daha sonra manastır (*vihara*) halini aldı. Buda'nın sağlığında dinî ritüeller, kutsal yer ve günler yoktu, Buda öldükten sonra kutsal nesneler, yerler ve günler ortaya çıktı; dinî vesilelerle kutlanan şenlik günleri doğdu.²⁵⁷

Budist dinî yapıları için en yaygın kullanılan ifadelerden birisi “manastır, tapınak” anlamına gelen *viharadır*. Tibetlilerin “ayrı yer” anlamında *gompa* dediği viharalar, genellikle kampüs olarak olarak inşa edilirler ve içerisinde bir kişinin günlük ihtiyaçlarını dışarıya ihtiyaç duymadan giderebileceği imkanlar mevcuttur. Viharaların içinde genellikle, genel ibadet salonu, meditasyon odası, misafirhane, kutsal emanetler binası, özel olarak düzenlenmiş avlu bulunur.²⁵⁸

Budizm’de Buda ve önemli Budist büyüklerinin hatıralarının saklandığı ve halkın tâzimde bulunduğu ‘*stupa*’lar mevcuttur. Hindistan’da önceleri *cetiya* denilen tümseklerle ilgili halk kültürünün, İmparator Aşoka zamanından itibaren stupalara dönüştüğü söylenmiştir. İlk stupalar, genellikle yarım küre veya kubbe şeklinde etrafı parmaklıklı taş yapılarıdır. Seylan’da stupadan geliştirilmiş olan Budist kutsal yapılarına *dagaba* denilmiştir. Batılı araştırmacılar Buda’nın heykellerinin bulunduğu yerin adı olarak *pagoda* kelimesini kullanmaktadır. Bu kelimenin *dagaba* veya Farsça *bütgede* (put evi) kelimesinden gelmiş olabileceği ifade edilmiştir.²⁵⁹

Manastırlar halktan uzak ve tenha yerlere, hatta bazen dağ başlarına yapılmış, böylece rahipler insanlardan gittikçe uzaklaşmışlardır. Buda öğretiyi herkese yaymayı istemiş ancak bu şekilde insanlardan uzak yapılan manastırlar, halkın değil, daha çok keşişlerin öğretiyi öğrenme ve nirvanaya ermesine vesile olmaktadır.²⁶⁰

Budistler’in kendilerine has mabetlerine ibadet için mabede giden bir Budist, önce saygı için ayakkabılarını çıkararak girdiği bu mekanda Buda’nın heykellerine saygı gösterisi yapar, ellerini göğüste birleştirip eğilir, çoğu zaman en az üç kere secde gibi yere kapanır, sonra ona çiçek ve tutsu sunar, bir köşeye giderek meditasyon yapar, böylece ibadetini yerine getirmiş olur. Budistler, kendi evlerinde de bir köşede bir Buda heykeli korurlar. Evdeki bu heykele tâzimde bulunarak ibadet

²⁵⁷ Bkz. Tümer, s. 357; Turan, s. 59; Yitik, Budizm, ss. 332-333; Güç, s. 66; Sarıkçıoğlu, s. 207.

²⁵⁸ Yitik, Budizm, ss. 329-330; Güç, ss. 67-68.

²⁵⁹ Tümer, s. 357. Ayrıntılı bilgi için bkz. Güç, ss. 66-69.

²⁶⁰ Bkz. Turan, ss. 59-60; Zitelman, s. 66.

ederler. Budist aileleler, evlerinin bir odasını meditasyon ve ibadet odası olarak düzenler. İbadetlerinde belli bir dua ve klişeleşmiş söz dizileri yoktur.²⁶¹ Budizm'in bazı yorumlarında meditasyon yegane ibadet biçimi sayılırken, bazıları ise dindarların günlük hayattaki her türlü eylemini ibadet sayar.²⁶²

Budizm'de topluca icra edilen zorunlu bir ibadet yoktur. Budistler ibadetlerini, müsait oldukları zamanlarda evlerinde veya tapınağa giderek yapabilirler. Tapındaki dualar daha çok Pali dilinde yapıldığından, eğer özel eğitim görmemiş katılımcıların bunları anlamaları zordur.²⁶³

Şekil 12: Malas (Budist Tesbihi)

Kaynak: Brian Harris, **Tibetan Malas Made and Blessed by Buddhist Nuns**, <http://tnp.org/tibetan-malas-made-blessed-buddhist-nuns/>, (26.02.2015).

Budistler dua ederken, *çakra* denilen dua tekerlekleri ve *malas* denilen tespihler kullanırlar. Tekerlekler, *dharma* ve *samsara* çarklarının dönüşünü sembolize eder. Antik Hint astrolojisine dayanan yüz sekizlik tespihler sayesinde ise, yapılan secdelerin ve okunan mantraların sayısı karıştırılmaz. Bu büyük tespihlerin taşınmasındaki zorluklardan dolayı bazı Budistler de yirmi yedi taneli *mala* adı verilen küçük tespihleri tercih eder.²⁶⁴

Buda ile ilgili olarak ondan sonra belirlenen kutsal nesneler şunlardır: Buda'nın heykelleri, Buda'nın külleri ve diğer hatıraları, Bo veya Bodhi ağacı. İlk

²⁶¹ Cilacı, s. 134; Yitik, Budizm, s. 331; Güç, s. 72; Sarıçioğlu, s. 207.

²⁶² Yitik, Budizm, ss. 328-329.

²⁶³ Yitik, Budizm, s. 332; Güç, s. 69; Şeriati, s. 228.

²⁶⁴ Yitik, Budizm, s. 334.

önce, Buda'dan kalan hatıralarla Bo ağacı kutsal sayılmaktaydı. Sonra, yaklaşık M.Ö. I. yüzyılda, Buda heykelleri da kutsallar arasına girdi. Bu heykellerde Buda, çoğunlukla incir ağacı altında oturup bağdaş kurmuş, meditasyon halinde tasvir edilir. Ayakta ve yatan heykelleri de olmakla birlikte meditasyon tasviri kadar çok değildir. Buda heykelleri yanında, Hristiyanlık'taki azizler gibi görülen *bodhisattvalar*'ın heykellerine de tâzim gösterilir.²⁶⁵

Budizm'de zorunlu ibadetler arasında hac ibadeti olmamakla birlikte Buda'nın hayat hikayesine atfen belirlenmiş yerleri ziyaret etmek çok hayırlı, nafile bir ibadet olarak kabul edilir. Kuzeydoğu Hindistan'da ziyaret edilen dört kutsal yer vardır. Bunlar, Buda'nın Nepal'deki doğum yeri olan Lumbini, Bihar'da şimdi Bodhi Gaya denilen aydınlanma yeri, ilk vaazını verdiği Benâres yakınındaki Sarnath'da bulunan Geyik parkı ve Utar Pradeş'te öldüğü yer olan Kuşinagara'dır. Bu dört yer, adları verilmeksizin Pali metnindeki *Maha-Parinibbana Sutta*'da geçmektedir.²⁶⁶

Şekil 13: Bodhi Gaya'da Mahabodhi Tapınağı

Kaynak: **Mahabodhi Temple,**

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Mahabodhitemple.jpg>, (26.02.2015).

²⁶⁵ Bkz. Tümer, s. 357; Cilacı, s. 134.

²⁶⁶ Tümer, s. 357; Nakamura, s. 557. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yitik, Budizm, ss. 335-337.

Budizm’de aylık ve yıllık olarak iki çeşit kutsal gün vardır. Her ay, mahallî manastırlarda *Patimokkha* kurallarının okunduğu dolunay ve yeni ay günleriyle, ilk ve son dördün gününden oluşan dört *Uposattha* günü kutsal olarak bilinir. Mayıs ayının dolunay günü de yıllık kutsal günlerdendir. Bu günde Buda’nın doğumu, aydınlanması ve ölümle nihâî nirvanaya kavuşması anılır ve kutlanır. Ayrıca Şubat dolunay günü de kutlanan günlerden biridir. Muson yağmurları dolayısıyla manastırlara kapanan keşişler, Temmuzun ilk günü ayın doğmasından Aralık dolunayına kadarki sürede halkı vaazlarla eğitirler.²⁶⁷

Dinî bayramlara ait kutlamalar ve bu günlere verilen önem farklı mezheplere mensup ülkelerde değişiklik göstermektedir. Bu açıdan mesela Japonya ile Birmanya bayram kutlamaları farklıdır.²⁶⁸

Budistler’de eskiden ölümler yakılsa da bu genel bir uygulama değildi, çocuklar ve çok fakir kimseler gömülürdü. Günümüzde çoğunlukla yakmak esas olmakla birlikte, ceset için yapılan uygulamalar farklıdır. Seylan’da ancak zengin aileler yakma yönüne giderler, büyük çoğunluk ölümlerini gömer. Güneydoğu Asya’da hem yakma hem de gömme yoluna gidilir, ancak yakma daha alışılmış yoldur. Budistler, ölümlerini ziyaret etmek için mezarlığa gittiklerinde kabre çiçek sunar, mum yakar, tâzimde bulunurlar.²⁶⁹

2.1.2.7. Budizm’de Ahlâk

Keşiş veya rahip olan ve olmayan bütün Budistler, yukarıda bahsettiğimiz “üç cevher”, “sekiz dilimli yol” ve de “beş emir”e bağlıdırlar. Beş emir içinde en önemlisi “*ahimsa*” (öldürmemek, zarar vermemek), diğerleri ise çalmamak, duyuları yanlış yola çevirmemek, yalan ve yanlış konuşmamak, içki ve uyuşturucu kullanmamaktır. Budizm’deki tenâsüh inancı gereği tüm canlılar birbirinin akrabası

²⁶⁷ Bkz. Tümer, s. 357. Yitik, Budizm, s. 332; Güç, s. 69.

²⁶⁸ Yitik, Budizm, s. 333.

²⁶⁹ Tümer, s. 357; Sarıkcıoğlu, s. 207. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tümer ve Küçük, ss. 195-201. Budizm’de ölümlerin bedenlerine yapılan değişik uygulamalarla ilgili bkz. Şarafullina, ss. 70-10.

sayıldığından hiçbir canlıyı incitmemeye özen gösterilir. Yine aynı şekilde bir Budist için kan dökmek, varlıklara zarar vermemek de büyük önem arzeder.²⁷⁰

Budizm'deki ahlâk anlayışı, nirvanaya, yani kişinin tutum ve davranışıyla aydınlanmaya ulaşması gayesine bağlıdır. Budist inancıya göre, kişi ne kadar ahlâklı davranışlarda bulunur, ne kadar ahlâksız sözlerden kaçınırsa, varlıkları incitmezse, nirvanaya ulaşması da o kadar çabuk gerçekleşir. Beş temel ahlâkî prensip keşiş olsun olmasın her Budist'i bağlar. Bunlara keşiş olmayanlar için üç, olanlar için beş emir daha eklenir. Sekiz dilimli yol da bütün Budistler için geçerlidir. Ayrıca Budistler için *Patimokkha* kuralları denilen kurallar vardır. Yine aynı şekilde, kadınlarda da ahlâk, fazilet esastır. Keşişler için bekâret, en yüksek idealdir. Budizm'in ilk bin yıllık gelişmesinde rahiplerin evlenmesi tahkir edilmişse de zamanla bazı tavizler verilmiştir. Bir Budist'ten, cömert olması, maddi şeylere bağlanmaması istenir. Aynı şekilde, yeni pagoda ve manastır yaptırmak, keşiş adayına kefil olmak, hayır işlerine yardım etmek, keşişlere yiyecek sağlamak, misafir ağırlamak gibi yardım ve dayanışma faaliyetleri de teşvik edilir.²⁷¹

Budizm'de arzulanan şey, insanın kendini kontrol ederek maddî ve manevî pisliklerden benliğini arındırmasıdır. Buda, yaşadığı toplumun maddi olarak iki aşırı uçundaki insanların ancak ahlâkî karakterlerine bakılarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Yani Buda, kişilerin fakir ve zengin olarak değil de, ahlâklarının nasıl oluşuna göre değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Halbuki Buda böyle söylerken, onun içinden yetiştiği toplum, insanlar hakkında hüküm verirken, onların soylarına, sınıf statülerine, dinî yaşantılarının dış görüntüsüne bakmaktaydı. Buda, “yaşayan varlıkları inciten, yalan yanlış konuşan, kendini yükselterek başkalarını küçültmeye çalışan kimse bizden değildir” diyerek ahlâkî ilkelerini açıklamış bulunmaktadır.²⁷²

Ali Şeriatî, Buda'nın, ahlakı şu on esas üzerine bina ettiğini ifade eder: 1. Hayvanları öldürmemek, 2. Başkasının mallarını harcamamak, 3. Pislikten ve iffetsizlikten uzak durmak, 4. Aldatmaktan uzak durmak, 5. Mideyi tıka basa doldurmaktan sakınmak, 6. İçkiden, sarhoşluktan uzak durmak, 7. Dans, müzik,

²⁷⁰ Bkz. Tümer, s. 357; Snelling, ss. 66-72; David J. Kalupahana, **A History of Buddhist Philosophy: Continuities and Discontinuities**, University of Hawaii Press, Honolulu, 1992, ss. 101-109. Sarıkçıoğlu, ss. 206-207.

²⁷¹ Bkz. Tümer, s. 357; Cilacı, ss. 134,137; Spiro, ss. 44-45; Snelling, s. 66.

²⁷² Cilacı, s. 137.

şarkı, şenlik, faydasız iş ve oyundan sakınmak, 8. Aletlerin süsünü, zinetleri ve görünür güzellikleri reddetmek, 9. Yumuşak yataktan ayrılmak (aile ve ocak anlamında, salt yatak anlamında değil), 10. Altın ve Gümüşü (parayı) reddetmek.²⁷³

Bir Budist'ten, zihnini, nefsinin, bedenini kontrol etmesi; hareketlerini yavaşlatması, kin, nefret, hırs, hile, şehvet vb. kötü huylardan uzaklaşması; böylece zihni olgunluk ve parlaklığı kazanması istenmektedir. Budist olan kişinin, gün boyunca yaptığı, söylediği ve düşündüğü her şeyin farkında olması gerektiği vurgulanmaktadır.²⁷⁴

2.2. JAPONYA'DA BUDİZM

Hindistan'da Sidarta Gotama (M.Ö. 563–483) tarafından M.Ö. 6. yüzyılda kurulan Budizm, takipçilerinin çalışmaları sonucu kısa sürede ülke dışına yayılır. Seyyahlar, tüccarlar ve din adamları vasıtasıyla Çin ve Kore üzerinden Japonya'ya girmesi ise, M.S. 6. yüzyıla (M.S. 538)²⁷⁵ rastlar. Budizm, Japonya'ya Çin'den geldiği için Budizm'in, Kuzey Ekolü de denilen Mahayana Budizmi içerisinde zikredilmektedir.²⁷⁶ Budizm'in, Japon milli dini Şintoizm ve Şamanizm de denilen yerel halk inançlarıyla karıştırılarak kaynaştırılması sonucunda, Japon Budizmi adı verilen Japonya'ya özgü bir Budizm anlayışı ortaya çıkmıştır.²⁷⁷

Budizm, Japonya'ya girdikten sonra elit kesim tarafından benimsenmiş, uzun yıllar boyunca halka inememiştir. Nara dönemi (710–794) öncesinde ve bu dönemde yöneticilerin büyük desteğini alan Budizm'in halk tarafından tanınması ancak 13. yüzyıl başlarına rastlar. Bu süre zarfında Budizm, ülkeye geldiği gibi kalmamış,

²⁷³ Şeriati, ss. 227-228.

²⁷⁴ Bkz. Tümer ve Küçük, s. 200; **Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi**, ss. 46-47; Sarıkcıoğlu, ss. 206-207.

²⁷⁵ Kitagawa gibi bazı araştırmacılar, Budizm'in Japonya'ya Kore krallığının hediyeleriyle birlikte resmen tanıtılmasını 552 senesi olarak aktarmaktadır. Bkz. Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 508-509. Japonya'ya Budizm'in hangi tarihte girmiş olabileceğiyle ilgili tartışmalar için bkz. Kasahara, ss. 50-53; Beasley, s. 42; Noriyoshi Tamaru, "Buddhism in Japan", **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 2, (Buddhism in Japan), s. 426; Michio Araki, "Buddhism, Schools of: Japanese Buddhism", **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 2, s. 487.

²⁷⁶ Hüsamettin Karataş, "Erken Dönem Japon Budizmi", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:18, Sayı:2, 2013, s. 54.

²⁷⁷ Tamaru, Buddhism in Japan, 426; Karataş, s. 53

Japonlaştırılmıştır.²⁷⁸ 13. yüzyıldan sonra ise Budizm, Şintoizm'in ardından halkın ikinci dini haline gelmiştir. General Nobunaga Oda'nın ülkenin büyük bir bölümüne hâkimiyeti döneminde (1573-1584) bir süre baskılara maruz kalsa da, bu yıllardan 1868'e kadar rahat bir ortamda gelişmesini sürdürmüştür. 1868 Meici Restorasyonu ile Şintoizm'e tekrar önem verilir ve Budizm devlet desteğinden yoksun bırakılır, hatta yasaklanır. Bu yıllar, Budizm'in Japonya'da en zor dönemidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Budizm için rahatlama dönemidir ve pek çok Budist mezhebi ortaya çıkar, ülkede ve ülke dışında çığ gibi yayılır.²⁷⁹

Pek çok Japon'un Çin'e gidip orada Budist eğitim alarak Japonya'ya dönmesi sonucunda Çin'deki Budist mezhepler ülkeye taşınmış, zamanla da ekleme ve değişikliklerle Japonlaştırılmıştır. Bu da Japonya'nın, Çin'den büyük oranda etkilendiğini göstermektedir. Budizm ile birlikte Japonya'ya Çin alfabesi ve diğer kültür unsurları da gelmiştir. Yüzyıllarca Budist mabetleri, din eğitimi yanında, yaygın eğitim görevini de üstlenmişlerdir. Bunun sonucu olarak Çin kültürü ile Japon kültürü arasında bir sentez oluşmuştur.²⁸⁰

2.2.1. Budizm'in Japonya'ya Tanıtılması (538-710)

Budizm, Japonya'ya M.S. 6. yüzyılın başlarından itibaren zamanla Çinli ve Koreli seyyahlar, tüccarlar ve din adamları vasıtasıyla tanıtılmış olsa da, resmen tanıtılmasının, 538 yılında Paekçe (Japonca: *Kudara*) denilen Kore krallığının bir yöneticisi tarafından, dönemin Japon imparatoru Kimmei'ye (531-571) Budizm'in kutsal metinleri ve görkemli bir Buda heykeli hediye etmesiyle gerçekleşmiş olduğu kabul edilir.²⁸¹ O dönemde Mononobe ve Nakatomi gibi bazı kabilelerin, ülkede zaten Şinto diye geleneksel bir dinin varlığından dolayı yeni bir dine ihtiyaç olmadığı yönündeki itirazlarına rağmen, nüfuzlu bir kabile olan Soga kabilesinin ve pek çok

²⁷⁸ Japonlaştırma, akademisyenlerin, Japonların yabancı ülkelerden aldıkları unsurlara Japon kültüründen bazı öğeler katarak ortaya yeni bir ürün çıkarmalarına verdikleri isimdir. Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 37, 41.

²⁷⁹ Bkz. Hunter, ss. 255-275; Matsunami, ss. 1-21. Ayrıca bkz. Tamaru, Buddhism, ss. 43-48; Güngören, Zen Budizm, ss. 151-156.

²⁸⁰ Bkz. Tamaru, Buddhism, s. 58; Beasley, ss. 41-77; Güngören, Zen Budizm, s. 156.

²⁸¹ Matsunami, s. 1; Kasahara, ss. 50-53; W.G. Beasley, **The Japanese Experience: A Short History of Japan**, Weidenfeld ve Nicolson, London, 1999, s. 42; S. Palosaari ve M. Yamada, **Japanese Buddhism: a Short History**, <http://www.shinshufin.info/japbuddh.htm>, (28.06.2014). Krş. Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 508-509; De-Bary, ss. 256-257.

soylunun, kendi kültürlerini yeni kültürlerle zenginleştirme düşüncesiyle Budizm'i tercih etmesi sonucu İmparator Kimmei de bu dini kabul etmiştir.²⁸²

Japon imparatoru Yômei'nin ikinci oğlu Prens Şôtoku (574-622),²⁸³ kral naibi olarak Budizm'in yayılmasında öncülük ettiğinden dolayı Japon Budizmi'nin kurucusu olarak nitelendirilmiştir.²⁸⁴ Prens Şôtoku, ülkede Budizm'in yayılması için 604 yılında çıkardığı 17 maddelik anayasanın ikinci maddesi ile 'Buda'ya, Buda'nın Kanununa ve Budist düzene' tazimde bulunulmasını istemiş, yurt dışından getirilen rahiplerce Budizm'in anlatılması, ayrıca Budist mabetler ve Buda heykelleri yapılması hususunda her türlü desteği vermiştir.²⁸⁵ İlk büyük ölçekli Budist tapınak, 588 yılında, dönemin başkenti olan Asuka'da Prens Şôtoku'nun desteğiyle inşa edilmiştir.²⁸⁶

645 yılında başa geçen İmparator Kôtoku, bir duyuru yayımlayarak, 'Buda'nın gerçek öğretisini yeniden yüceltip halkı aydınlatmak için bunu yayma azminde olduğunu' ilan etti. Hemen ardından on büyük rahibi bunu uygulamak ve yeni rahipler yetiştirmek üzere görevlendirdi. O da, Şôtoku gibi mabetlere yardım hususunda devletin tüm imkanlarını Budist rahiplere seferber etti.²⁸⁷ Hatta desteğini göstermek amacıyla imparatorluk sarayında Budist ayinler yapılmasını istedi ve Budist rahiplere sarayda vaaz verdirtti.²⁸⁸

Budizm'in Japonya'ya girişinden itibaren yüzyıllar boyunca devlet tarafından korunması, devlet desteğiyle yayılması nedeniyle araştırmacılar tarafından dönem sınıflandırması yapılırken, erken dönem Japon Budizmi'ne Devlet Budizmi Dönemi adı da verilmektedir.²⁸⁹

2.2.2. Nara Dönemi (710–784)

710 yılında başkent Nara şehrine taşınınca Budizm için yayılma süreci de

²⁸² Matsunami, s. 1; Karataş, 56; Kasahara, ss. 53-58; Beasley, s. 42.

²⁸³ Kasahara, ss. 58-60. Ayrıca bkz. Matsunami, s. 1; Keown, s. 264.

²⁸⁴ Noriyoshi Tamaru, "Buddhism", **Religion in Japanese Culture** (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, (Buddhism), s. 49; Yavuz, s. 351; Güngören, Zen Budizm, s. 151; Palosaari ve Yamada, (w); Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 514-519.

²⁸⁵ Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 514-519; Kasahara, ss. 58-60; Beasley, ss. 42-43; Matsunami, s. 1.

²⁸⁶ Karataş, ss. 55-56; Palosaari ve Yamada, (w).

²⁸⁷ Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 519-520; Beasley, s. 43.

²⁸⁸ Beasley, s. 43.

²⁸⁹ Karataş, ss. 54-55; Kasahara, 47-49.

başlamış oldu.²⁹⁰ Çünkü bundan sonra da Budizm, devlet tarafından korunmaya devam etti. Aynı zamanda devlet adamları her türlü desteği vererek öğretinin yayılması yanında gerek tapınakların yapılması ve gerekse de din adamlarının arttırılması için büyük çaba göstermişlerdir.²⁹¹

Japonya'da Budizm'in en itibarlı devirlerinden biri olan Nara döneminde (710–784) ülkeye Çinli rahipler vasıtasıyla altı tane Budist mezhebi tanıtılmıştır. Bunlar, Hosso, Ritsu, Kegon, Sanron, Cōcitsu ve Kuşa'dır. Ancak günümüzde bunlardan sadece ilk üçü, yani Hosso, Ritsu ve Kegon varlığını devam ettirmektedir. Diğerleri zamanla ortadan kalkmıştır. Varlığını devam ettirenlerin mensupları ise diğer büyük Budist mezhepler yanında oldukça azdır.²⁹²

Kegon ve Ritsu dışındaki dört ekol, Budist bilginlerinin fikirlerini yansıtan istisnai yorumlar üzerine yoğunlaşmışken, Kegon ekolü, Buda'nın vaazlarının yer aldığı sutraya (Çiçek Demeti Sutrasi - *Kegon-kyo*), Ritsu ekolü ise, manastırla ilgili kuralları içeren sutranın bir bölümüne (Kanun- Vinaya- *ritsu*) odaklanmıştır.²⁹³

Kegon, 752 yılında yapılmış 15 metrelik muazzam bir Buda heykelinin bulunduğu Todaici Tapınağından dolayı dönemin en iyi bilinen mezhebidir. Kegon (Çince: Hua-yen), Çin'de 7. yüzyılda kurulmuş, Avatamsaka (Kegon) Sutrasi'ne dayalı Mahayana mezhebinin bir koludur. Ancak Nara döneminin en güçlü ekolü, Tang hanedanlığı döneminde Çin'de ortaya çıkan Hosso olmuştur. Japonya'da ana tapınağı Kofukuci olan Hosso'nun rahiplerini imparatorun bile kontrol altında tutamadığından bahsedilir. İleriki zamanlarda Hosso rahipleriyle devlet arasında yakın ilişkiler kurulduğu bilinmektedir.²⁹⁴ Nara dönemi ekollerinden Sanron (Çince: San-lun), Madhyamika (orta yol) felsefesi ve Hintli üstat Nagarjuna ve Aryadeva'nın yorumları üzerine Çin'de 7. yüzyılda kurulmuştu. Fakat zamanla bu ekolün de gücü ve mensubu kalmamıştır.²⁹⁵

²⁹⁰ Palosaari ve Yamada, (w).

²⁹¹ Kasahara, s. 48.

²⁹² Tamaru, Buddhism, ss. 49–50.

²⁹³ Kasahara, s. 68; Yavuz, s. 351; Beasley, s. 43.

²⁹⁴ Palosaari ve Yamada, (w); Koichi Kamoshida, **Traditional Great Buddha Disting Held In Nara**, <http://www.zimbio.com/pictures/8AM3OJmSVA2/Traditional+Great+Buddha+Disting+Held+Nara>, (23.02.2015); Humphreys, Buddhism, s. 171.

²⁹⁵ Palosaari ve Yamada, (w); Nagarjuna ve Madhyamika (orta yol) felsefesi hakkında bilgi için bkz. Ömer Yıldırım, **Nagarjuna Kimdir?**, http://www.felsefe.gen.tr/filozoflar/nagarjuna_kimdir.asp, (28.06.2014).

Şekil 14: Todaici Tapınağında 15 Metrelik Buda Heykeli

Kaynak: Koichi Kamoshida, **Traditional Great Buddha Dusting Held In Nara**, <http://www.zimbio.com/pictures/8AM3OJmSVA2/Traditional+Great+Buddha+Dusting+Held+Nara>, (23.02.2015).

Günümüzde, Nara döneminde ortaya çıkıp varlığını devam ettiren mezheplerden Hosso'nun 500 bin, Ritsu'nun 130 bin, Kegon'un ise yaklaşık 40 bin mensubu olduğu ifade edilmektedir.²⁹⁶ Bu mezheplerden Kegon, daha çok Mahayana fikirlerinin, Hosso ve Ritsu ise, yarı Hinayana ve yarı Mahayana görüşlerin etkisi altında gelişmiştir.²⁹⁷

²⁹⁶ Palosaari ve Yamada, (w).

²⁹⁷ Bruno Petzold, **The Classification of Buddhism: Bukkyo Kyohan**, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1995, ss. 342, 444-446, 472; Palosaari ve Yamada, (w).

2.2.3. Heian Dönemi (784–1185)

Başkentin Nara'dan, Heian-kyo (bugünkü Kyoto) şehrine taşınmasıyla başlayan Heian (Barış ve Sükûnet) döneminde (784–1185) ise günümüzde de varlığını koruyan üç önemli mezhep, Tendai (785), Şingon (806) ve Cōdo / Pure Land / Saf Yurt (1175), ortaya çıkmıştır. Bunlar, Mahayana Budizmi'nin alt mezhepleri olarak da kabul edilir.²⁹⁸ İlk iki mezhebin önderi Çin'de, sonuncusunun lideri ise Japonya'da Budizm üzerine yoğun araştırmalar yapıp bu üç mezhebin Japonya'da yayılmasına öncülük etmiştir.²⁹⁹

Tendai, Çince “T'ien t'ai”nin Japonca şeklidir. Çin'de Çih-i (538–597) tarafından kurulmuş, Çin'in T'ien T'ai dağına ithafen bu isim verilmiştir. İmparator tarafından da desteklenen keşiş Saiçō (767–822)³⁰⁰ ise bu ismi ve öğretilerini koruyarak 805 yılından itibaren Japonya'da yaymış, Tendai'nin Japonya'daki babası sayılmıştır. Bu mezhebin temel öğretisi “*hongaku hômon*”; yani kişinin aydınlanmasının, bağlılıklarını yavaş yavaş terk etmesiyle değil, insanın doğuştan getirdiği özelliklerini keşfetmesiyle gerçekleşeceğidir.³⁰¹ Yani insanların bilinçaltında gizli halde bulunan hakikatin ortaya çıkarılması, kişiyi Budalık mertebesine yüceltecektir.³⁰² Kaynaklarda, “Gizemli öğreti” anlamındaki *mikkyō* türü batınî bazı kelime ve ifadelerin tekrar edilmesi yöntemiyle dinî bazı kazanımlar sağlama düşüncesinin de Japonya'ya Saiçō tarafından tanıtıldığından bahsedilmektedir.³⁰³

Bu mezhepte Budist kutsal metinleri arasında Lotus Sutra'ya³⁰⁴ büyük önem verilmektedir. Mezhebin öğretilerinde, Budistlerin kendi içinde ve Budistlerle Budist olmayanlar arasında uzlaştırma çabası göze çarpmaktadır.³⁰⁵ Saiçō, Kyoto

²⁹⁸ Her ne kadar Hayrettin Şahin, Tendai'yi Hinayana'nın yan mezhepleri başlığı altında zikretmiş olsa da, kaynaklar Tendai'yi, Mahayana'nın yan mezhebi olarak nitelendirmektedir. Krş. Şahin, ss. 57, 59; Tamaru, Buddhism, s. 51; Bunce, s. 62.

²⁹⁹ Tamaru, Buddhism, s. 50. William K. Bunce, bu iki rahibin genç yaşta Japon imparatoru Kuammu tarafından Budizm üzerine çalışmak için gönderildiğini iddia etmektedir. Bkz. Bunce, s. 62.

³⁰⁰ Ölümünden sonra kendisine verilen isim, “Dengyō Daişi” yani “Öğretiye nakleden büyük üstad”dır. Bkz. Yavuz, s. 351.

³⁰¹ Tamaru, Buddhism, ss. 50–51; Beasley, s. 45; Humphreys, Buddhism, ss. 172-173; Bunce, s. 62.

³⁰² Yavuz, s. 351.

³⁰³ Bkz. Bowker, s. 376.

³⁰⁴ Lotus Sutra ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Numata Center for Buddhist Translation and Research, ss. 3-317; Smart, s. 134; Keown, ss. 158-159; Bowker, ss. 341-342.

³⁰⁵ Tamaru, Buddhism, ss. 50–51; Beasley, s. 45.

yakınındaki Hiei (sonradan Enryakuci adını almıştır) dağının yamacına bir mabet yaptırarak mezhebin öğretilerini buradan yaymıştır.³⁰⁶ Bu mezhep, kendisinden sonra ortaya çıkan, Şingon, Cōdo, Niçiren ve Zen Budizm gibi büyük mezhepleri ve de bu mezheplerin alt kollarını etkilemiştir.³⁰⁷ Tendai mezhebi günümüzde 20 ekole bölünmüştür ve hepsinin toplam mensubu 3,6 milyon civarındadır.³⁰⁸

Şingon mezhebi, Güney Hindistan'dan yeni gelmiş olan Şingon öğretileri konusunda 804-806 yılları arasında Çin'de eğitim almış olan Kūkai (774–835)³⁰⁹ tarafından 806 yılında Japonya'ya tanıtılmıştır.³¹⁰ Şingon, “doğru söz” anlamına gelen Sanskritçe “*mantra*”nın Japonca karşılığıdır. Hint-Çin Batınî Budizmi'nin sentezi olan ve mistik öğeler taşıyan bu mezhep, Kūkai'nin görüşleri etrafında gelişmiştir.³¹¹ Kukai, Saiçō ile birlikte gizemli öğretileri (*mikkyō*) Japonya'ya tanıtanlar arasında sayılmıştır.³¹²

Kūkai, gizemli ritüeller üzerine vurgu yaparak “Batınî Tantrizm”in Japonya'da yayılmasında öncülük etmiştir.³¹³ Kūkai, Kyoto'nun yaklaşık 80 km güneyinde bulunan Kōya dağına bir tapınak (*Kongobuci* Tapınağı) inşa ettirerek burasını mezhebin merkezi olarak belirlemiştir. Halen bu mabet, Şingon mezhebinin merkezi durumundadır.³¹⁴ Günümüzdeki mensup sayısı 12,6 milyondur, tapınak sayısı 10 bin civarındadır. Mezhep Japonya'da 6 ana kol, 46 alt ekole bölünmüştür.³¹⁵

Cōdo mezhebi, Genkū olarak da bilinen Hōnen (1133–1212) tarafından 1175 yılında³¹⁶ Japonya'da kurulan bir Budist mezhebidir.³¹⁷ Hōnen'e göre kurtuluş ancak

³⁰⁶ Bunce, s. 62; Yavuz, s. 351; Palosaari ve Yamada, (w).

³⁰⁷ Bkz. Karataş, ss. 59-60.

³⁰⁸ Palosaari ve Yamada, (w).

³⁰⁹ Ölümünden sonra kendisine verilen isim, “*Kōbō Daişi*” yani “Dharma'yı tebliğ eden büyük üstad”dır. Bkz. Yavuz, s. 351; Bunce, s. 62.

³¹⁰ Beasley, s. 45; Palosaari ve Yamada, (w).

³¹¹ Yoshito S. Hakeda, “Shingon Sect”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, ss. 113-114; Beasley, s. 45.

³¹² Bkz. Bowker, s. 376; Karataş, s. 60.

³¹³ Bkz. Tamaru, Buddhism, s. 52; Palosaari ve Yamada, (w).

³¹⁴ Bunce, ss. 69, 73; Beasley, s. 45.

³¹⁵ Palosaari ve Yamada, (w); Bowker, s. 537; Bunce, ss. 72-73. Robinson, mezhebin mensup sayısının 15 milyondan fazla olduğunu belirtir. Bkz. Richard H. Robinson, “Buddhism: In China and Japan”, **The Hutchinson Encyclopedia of Living Faiths**, (Ed. R. C. Zaehner), 4.Baskı, Hutchinson Yayınları, London, 1988, s. 345.

³¹⁶ Cōdo mezhebinin ortaya çıkış dönemini, bazı kaynaklar Heian, bazı kaynaklar ise Kamakura olarak vermektedir. Ancak Kamakura olarak yazılan kaynaklarda da mezhebin kurucusu olarak bahsedilen Hōnen'in 1133-1212 yılları arasında yaşadığı ve mezhebi 1175 yılında kurduğundan bahsedilmektedir. Bundan dolayı, bu mezhebin, 1185 yılına kadar devam eden Heian dönemi içerisinde zikredilmesinin daha uygun olacağı görülmektedir. Bu mezhebi, Kamakura dönemi içinde zikreden yazarların, mezhebin ortaya çıkış yılı ile bu dönemin başlangıcı arasında on yıl gibi kısa bir

şefkatli, merhamet sahibi olan Amida Buda'ya inanmak, onun ismini tekrarlamakla kazanılır.³¹⁸ Günümüzde alt ekolleriyle birlikte hesaplandığında mezhebin müntesip sayısı yaklaşık 20 milyonu bulmaktadır.³¹⁹

Côdo Budizmi, Hônen'den sonra onun öğrencisi Şinran (1173–1262) ile büyük atılım yapmış ve halkın arasında hızla yayılmıştır. Şinran, manastır yaşamıyla normal yaşam arasında gerçek bir fark olmadığını iddia ederek evlenmiştir. Böylece o, Budist dünyasına bir yenilik getirmiştir.³²⁰ Şinran, Côdo Budizmi'ne bazı eklemeler yapmış ve bazı konularda da Hônen'den farklı görüşler ileri sürmüştür. Bu yüzden, kendi mezhebine *Côdo Şinşu* (Doğru / Gerçek Côdo mezhebi) demiştir. Daha sonra bu ifade kısaltılarak *Şinşu* şeklinde kalacaktır. Günümüzde Şinşu, Japonya'da en büyük mezheplerden biridir.³²¹

Côdo mezhebi, sadece *Côdo Şinşu* koluyla değil, aynı zamanda *Côdo Ci*, *Nembutsu* ve *Yuzu Nembutsu* gibi alt kollarıyla da günümüzde faaliyetlerini devam ettirmektedir.³²²

2.2.4. Kamakura Dönemi (1185–1333)

Japonya'nın doğusunda bulunan Kamakura şehrinin 1185 yılında başkent yapılmasıyla Kamakura dönemi başlamış oldu. Kamakura döneminde yaşanan salgın hastalıklar, siyasi problemler ve kargaşa, dönemin din adamlarında, Buda'nın vaazlarında başlayacağını söylediği *mappô* (son dönem)³²³ çağının başlangıcı olarak nitelendirildiğinden, öğretiler de daha çok “kurtuluş” teması üzerine kurulmuştur. Bu anlayış özellikle “bireysel kurtuluş” düşüncesinin de başlamasına vesile olmuştur.

süre olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Krş. Conze, s. 206; Karataş, s. 60; Winston Davis, **Japanese Religion and Society: Paradigms of Structure and Change**, State University of New York Press, New York, 1992, s. 187; Kasahara, ss. 114-156.

³¹⁷ H. Byron Earhart, **Japanese Religion: Unity and Diversity**, Dickenson Publishing Company Inc., California, 1969, s. 46; Jikai Fujiyoshi, “Jôdoshû”, **The Encyclopedia of Religion** (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 8, s. 104; Tamaru, Buddhism, s. 54; Humphreys, Buddhism, ss. 159-162.

³¹⁸ Bkz. Tamaru, Buddhism, s. 54; Humphreys, Buddhism, ss. 162-163; Morton, s. 39.

³¹⁹ Palosaari ve Yamada, (w).

³²⁰ Bkz. Tamaru, Buddhism, ss. 54–55.

³²¹ Bkz. Earhart, s. 48; Humphreys, Buddhism, ss. 162-165; Smart, s. 140-141. Japonya'da 20. Yüzyılın son çeyreğindeki rakamlara göre, Côdo mensuplarının dört milyon, Şinşu mensuplarının ise, on üç milyon civarında olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Yavuz, s. 352.

³²² Bu mezheplerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kasahara, ss. 169-225.

³²³ Bkz. Bowker, s. 360; Smart, s. 138; Kasahara, ss. 125-126; Beasley, s. 70.

Ayrıca bu dönemde, önceki dönemlerde Japonya'ya Çin'den getirilerek tanıtılmış olan *mikkyō* (gizemli öğretiler) türü, bazı kutsal sözcük veya ifadelerin tekrarlanması ve bunun sonucunda dinî getiriler elde etme düşünceleri daha da geliştirilmiştir.³²⁴

Kamakura döneminde (1185–1333) pek çok yeni Budist mezhebi doğmuş, daha önce doğmuş mezhepler de pek çok kollara ayrılmıştır. Örneğin önceki dönemin sonunda ortaya çıkmış olan Cōdo mezhebinin *Cōdo Shin*, *Cōdo Ci*, *Nembutsu* ve *Yuzu Nembutsu* ekolleri ile Niçiren ve Zen Budizm gibi Japon Budizmi tarihinde önemli bir yeri olan iki büyük mezhep ve kolları bu dönemde ortaya çıkmıştır.³²⁵

Bu dönemde kurulan mezheplerden iki tanesinin öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, Zen Budizm ve Niçiren mezhepleridir. Bu mezhepler, Japon düşünce sistemine önemli katkılarda bulunduğu gibi, günümüzde de Japonya'da çok büyük bir kesimi etkilemektedir. Bu iki mezhep, Mahayana'nın alt ekolleri olarak değerlendirilmektedir. Bunlardan Zen Budizm, kurtarıcı ve kutsal kitap aramak yerine meditasyonla aydınlanmak gerektiğini; Niçiren ise, kendini Lotus Sutra'nın gerçeğine adanmanın gerektiğini vurgulamaktadır. Tamaru, bu iki mezhebin, başlangıçta Tendai mezhebinin kolları şeklinde görüldüğünü, daha sonraları bağımsız birer mezhep olduklarını ifade etmektedir.³²⁶

Zen Budizm, Hindistan'dan 520 yılı civarında Çin'e gelen Budist rahip Bodhidharma (470-543)'nın kurmuş olduğu bir mezheptir.³²⁷ Çin'de Bodhidharma sonrası pekçok Zen ustası yetişmiş, 713 yılından sonra da farklı Zen Budizm ekolleri ortaya çıkmıştır.³²⁸ 12. yüzyıldan sonra da bu ekoller Japonya'ya tanıtılmıştır. Günümüzde Japonya'da bulunan 77 bin Budist tapınaktan 21 bini Zen Budizm'e aittir³²⁹ ve mensup sayısı yaklaşık olarak 12 milyon civarındadır.³³⁰

³²⁴ Bkz. Karataş, ss. 61-64; Kasahara, ss. 125-129; Smart, ss. 138-139; Bowker, ss. 360, 376.

³²⁵ Kasahara, ss. 157-268; Karataş, ss. 61-64.

³²⁶ Bkz. Tamaru, Buddhism, s. 53. Ayrıca bkz. H. Byron Earhart, **Japanese Religion: Unity and Diversity**, Dickenson Publishing Company Inc., California, 1969, s. 46; Palosaari ve Yamada, (w). Güngören, Zen Budizm, ss. 151-156.

³²⁷ Watts, s. 115; Humphreys, Buddhism, s. 181.

³²⁸ Watts, ss. 126–127.

³²⁹ **Sprit**, http://www.wanogakkou.com/frame/c_6.html, (28.06.2014).

³³⁰ Elliott Shaw (Ed.), **Zen**, <http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/easia/zen.html>, (28.06.2014).

“Zen” kavramının kökeni, Sanskritçe “*Dhyana*”, Çince “*Ch’an*” (*Çen*) kavramına dayanır ve meditasyon anlamına gelir.³³¹ Genel olarak Zen ekolleri, tanrı fikrine, ibadetlere, kutsal kitaplara karşı çıkar, bunların gereksiz olduğunu savunur. Bu mezhebin önem verdiği şey ise, kişinin olduğu gibi (doğal) yaşaması, kendini keşfetmesi ve meditasyon (*zazen*)’dur. Bunlar insanı mutlu eder, *satoriye*³³² ulaştırır.³³³ Zen Budizm’in düşünce sisteminin olgunlaşmasında, yayıldığı bölgelerdeki eski Hint, Çin ve Japon din ve kültürlerinin büyük etkisi olmuştur.³³⁴ Zen, Japon insanının yaşamının her alanına; savaş sanatlarına, mimariye, şiire, resme, bahçeciliğe, atletizme, sanata, ticarete girip yerleşmiş ve insanların yaşam tarzında büyük etkiler meydana getirmiştir.³³⁵ Ayrıca bu mezhep, “aracıları ortadan kaldırarak kişinin kendi kendine yetmesi” doktrini nedeniyle günümüzde Batı dünyasında büyük ilgi görmüş ve kısa sürede pek çok mensup toplamıştır.³³⁶

Japon rahipler tarafından bu mezhebin çeşitli ekolleri / kolları Çin’den Japonya’ya getirilmiştir. Zen Budizm’i Japonya’ya tanıtan önemli şahsiyetlerden birisi olan Eisai (1141-1215), bu mezhebin Çin’de kurulmuş olan *Rinzai* kolunu, diğer önemli şahsiyet olan Dôgen (1200-1253), *Sôtô* kolunu, İngen (1592-1673) ise, *Ôbaku* kolunu getirmiştir.³³⁷

Zen mürşidi Eisai tarafından 1191 yılında tanıtılan Rinzai ekolü daha çok samuray sınıfı arasında yayılmıştır. Eisai’nin öğrencisi Dôgen tarafından 13. yüzyılda tanıtılan Sôtô ekolü ise günümüzde yaklaşık 15 bin tapınağı, 31 bini geçen rahibi ve 7 milyon civarındaki mensubuyla Japonya’da günümüze kadar gelen en büyük Zen ekolüdür.³³⁸ Rinzai’nin 6 bin civarı tapınağı, 11 bin civarı rahibi ve 2 buçuk milyon civarı mensubunun olduğu, Zen ekolleri içinde en küçük olan

³³¹ Blofeld, s. 23. B. S. Rajneesh, bu kavramı Buda’nın *Cena*, ilk yıllarda Çinli Zen ustalarının *Çena*, sonraki ustaların *Çen*, Japon ustaların ise *Zen* olarak telaffuz ettiğini ifade eder. Bkz. Bhagwan Shree Rajneesh, *Zen Yolu / Tasavvuf Yolu*, çev. Sertaç Kartal, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 11–12.

³³² Zen Budizm’de *satori*, Budizm’in özündeki *nirvana* gibidir, aydınlanma, iç huzura erme, kendini bulma anlamına gelir. *Satori* hakkında geniş bilgi için bkz. İlhan Güngören, **Zen Budizm: D. T. Suzuki’den Seçme Yazılar**, Yol Yayınları, İstanbul, 1997, (Seçme Yazılar), ss. 35, 70–110.

³³³ Senzaki ve McCandless, ss. 31–41; Fromm, ss. 72–73; Benedict, ss. 273–283; Yavuz, s. 352.

³³⁴ Bkz. Watts, ss. 19–105; Earhart, s. 51.

³³⁵ Watts, ss. 19–20, 141; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 199–204; Yavuz, s. 352. Zen Budizm hakkında ayrıntılı bilgi için Güngören, Zen Budizm.

³³⁶ Bkz. Earhart, s. 50; Tümer, s. 352; Güngören, Zen Budizm, s. 9–15.

³³⁷ Bkz. Earhart, ss. 51–52; Bunce, ss. 91–92; Tamaru, Buddhism, ss. 55–56; Tümer ve Küçük, ss. 183–184.

³³⁸ Shaw, (w); Bunce, s. 91.

Ôbaku'nun ise, yaklaşık 550 tapınağı, 850 civarı rahibi ve 120 bin civarı da mensubu olduğu ifade edilir.³³⁹

Kamakura döneminde çıkmış ve günümüz Japonya'sında pek çok mensubu bulunan bir diğer mezhep ise Niçiren'dir. Mezhep, ismini kurucusu olan Niçiren (1222–1282)'den almaktadır.³⁴⁰ Niçiren kendisini, Lotus Sutra'nın kendisine emanet edildiği Bodhisatva'nın yeniden bedenlenmiş hali olarak tanıtmış ve Buda'nın öğretilerinin özünü bünyesinde barındırdığı düşünülen bu kitabı tekrar yorumlayarak kendi görüşleri etrafında birçok öğrenci toplamıştır. Niçiren'in bir Japon milliyetçisi olması sebebiyle görüşleri devlet tarafından da desteklenmiştir.³⁴¹ Niçiren ekolu, devlet ve dinin aynı şey olduğunu söyleyip o dönemde askerlerden oluşan egemen sınıfın yurtseverlik duygularını harekete geçirmiştir.³⁴²

Mezhebin bir takım öğretisi, Tendai mezhebindeki öğretilerle benzerlik arz etmektedir.³⁴³ Çünkü Niçiren, o dönemdeki diğer önemli liderler gibi Tendai geleneğinin içinde eğitim almıştır. Bununla birlikte, Tendai taraftarlarını, Buda'nın mesajını doğru anlayamamakla suçlamıştır. Niçiren, özellikle Cōdo, Zen Budizm, Şingon ve Ritsu mezheplerini ağır bir dille eleştirmiştir.³⁴⁴ Niçiren'in ölümünden sonra öğrencileri bu mezhepte pek çok ekol oluşturmuşlardır. Bu ekollerden bazıları da 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır.³⁴⁵ *Sōka Gakkai* ekolü, bunlardan en çok bilinenidir.³⁴⁶

2.2.5. Muromaçi Dönemi (1336-1573)

1274 ve 1281 yıllarındaki iki büyük Moğol saldırısında güçlü savunma gösterip başarılı olunmasına rağmen, sonraki yıllarda gerileme ve çöküşe doğru gidiş başlamış, ülkede politik ve sosyal çalkantılar baş göstermişti. Bunun sonucunda, insanlar dine bel bağlama gereği duymuşlar ve Bodhisattva'nın sonsuz merhametine sığınmaya başlamışlardı. 1336 yılında Kyoto, Muromaçi'de Aşikaga Takauci

³³⁹ Bunce, ss. 91-92

³⁴⁰ Tamaru, Buddhism, s. 56.

³⁴¹ Bkz. Earhart, ss. 49–50; Smart, s. 142.

³⁴² Güngören, Zen Budizm, ss. 151-156. Ayrıca bkz. Humphreys, Buddhism, s. 175.

³⁴³ Bunce, s. 96.

³⁴⁴ Smart, ss. 141-142; Şahin, s. 65; Humphreys, Buddhism, ss. 174-175.

³⁴⁵ Bunce, ss. 96–97; Şahin, s. 70.

³⁴⁶ “Taişo ve Şōva Dönemi (1912-1945)” dönemi başlığı altında bilgi verilecektir.

tarafından yeni bir askeri hükümet kurulup da Japonya tekrar birleşince, hükümetin desteği ve halkın da yardımıyla pek çok tapınak inşa edildi; bu dönemde Budist kültürü büyük bir gelişme gösterdi.³⁴⁷

Zen ve Ritsu mezhepleri bu dönemde, Kamakura döneminde olduğu gibi devletin koruması ve desteği altında daha rahat hareket ederek mabet ve diğer imkanlar açısından gelişmesini sürdürdü. Özellikle Zen Budizm'in Rinzai ekolü Muromaçi Şogunluğu'yla sıkı ilişkiler kurmuş, bunun sonucunda devletin koruması altındaki rahiplere verilen 'resmi rahipler' ünvanını bu ekolün rahipleri kolayca edinmişlerdir. Hatta Şogunluk, Rinzai ekolünün başrahiplerini atama yetkisini de kendisinde görmüştür. Bunun gibi devlet ilgisine muhatap olan Rinzai ekolü, asilzade ve askerler arasında da hızla yayılma imkanı bulmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Zen tapınaklarının 'gozan', 'citsatsu' ve 'şozan' olarak üç aşamalı derecelendirmesi de bu dönemde yapılmıştır.³⁴⁸

Günümüzde de halen uygulanmakta olan, güzel yazı sanatı, çay töreni, çiçek ve bahçe düzenleme sanatı gibi unsurlar Budist rahiplerce Çin kültüründen bu dönemde aktararak Japon kültürüne uyarlanıp yeniden şekillendirildi.³⁴⁹

2.2.6. Momoyama Dönemi (1573-1603)

Osaka/Azuçi'nin bu dönemde değer kazanmasıyla Azuçi-Momoyama Dönemi olarak da anılan bu dönem, Budizm ve Budist kurumları üzerinde kurulan baskılarla bilinir. 1573 yılında, Aşikaga askeri hükümetini devirdikten sonra Japonya'nın büyük bir bölümünde egemenlik kuran General Nobunaga Oda (1532-1584),³⁵⁰ güçleri gittikçe artan Budist tapınaklarının, kendisine karşı düşmanlarının yanında yer alacağı düşüncesiyle Budist kurumlarına karşı büyük baskılar uygulayarak onları sindirme yoluna gitmiştir.³⁵¹ Hatta Budistlere gözdağı vermek amacıyla, Heian döneminden beri siyasi ve dinî hayatta önemli roller üstlenen *Enryaku-ci* Manastırlarını yaktırdı ki bu manastırlar Budist Tendai mezhebinin

³⁴⁷ Matsunami, s. 15; Matsuo, s. 191; Beasley, s. 172. Ayrıca bkz. Kasahara, ss. 181-190, 203-210, 219-226, 268-284.

³⁴⁸ Matsuo, ss. 191-194; Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 586-587; Beasley, ss. 102-103.

³⁴⁹ Matsunami, s. 15.

³⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Oda Nobunaga**, http://tr.wikipedia.org/wiki/Oda_Nobunaga, (21.07.2013).

³⁵¹ Matsunami, s. 16; Yavuz, s. 353.

merkezi sayılmaktaydı. Nobunaga, ülkede Hristiyanlığın güçlenmesiyle Budist tapınakların halk üzerindeki etkisinin azalacağı inancıyla Hristiyan Cizvit misyonerleri koruması altına alarak bir kilise ve dinî bir okul kurmalarına izin verdi.³⁵²

Nobunaga Oda'nın 1584 yılında ölümünden sonra, onun yerine geçen kendi yetiştirdiği General Hideyoşi Toyotomi (1537-1598) de bir süre selefinin izinden gitti.³⁵³ Ancak ülkenin birliğini sağlayan Hideyoşi Toyotomi daha sonra Budist kurumlara serbestlik tanıdı, hatta bazen destek de sağladı.³⁵⁴ Bununla birlikte Hristiyan misyonerlere, siyasî ve ekonomik otoritesini sağlama amacıyla, selefinin aksine oldukça sert davrandı; 1587 yılında çıkardığı beş maddelik bir fermanla, herkese eşitlik vaat eden Hristiyan misyonerlerin ülkeden çıkarılmalarını emretti.³⁵⁵ Buna karşın, 1586-1591 yılları arasında Kyoto/Higaşiyama'daki Hôkôci Tapınağında büyük bir (18 metre) Buda heykeli diktirdi. Ayrıca 1595 yılında, kendisinin ve Japonya'nın merhumları için Sutra okumaları ve dua etmeleri amacıyla Shingon, Tendai, Ritsu, Gozan, Niçiren, Côdo, Yugyô (Cişû) ve Ikkô mezheplerinden yüzlerce rahipten oluşan yaklaşık bin rahibi büyük Buda heykelinin olduğu yere davet edip burada büyük bir dinî tören tertip etti. Hideyoşi'nin, pek çok mezhepten rahibin katılımdan dolayı, bu dinî töreni, 'kendisinin yönetici olarak benimsendiğinin ispatı ve Budist cemaatin sadakati olarak' gösterdiği ifade edilmektedir.³⁵⁶

2.2.7. Edo Dönemi (1603-1867)

Ieyasu Tokugava, Edo'da (bugünkü Tokyo) 1603 yılında Tokugava Şogunluğunu kurunca, Japonların ülkeden ayrılmalarını ve birkaç istisna dışında yabancıların ülkeye girişini yasaklamış ve böylece Japonya'da yaklaşık 260 yıl sürecek olan Edo dönemi başlamıştır.³⁵⁷

³⁵² Oda Nobunaga, (w); Matsunami, s. 16; **Oda Nobunaga 1534-1582 (Nobunaga The Ruler)**, <http://www.samurai-archives.com/nobunaga.html#5>, (21.07.2013); Matsuo, s. 203; Kasahara, s. 428; Yavuz, s. 353.

³⁵³ Matsunami, s. 16.

³⁵⁴ Matsuo, s. 202.

³⁵⁵ Kasahara, s. 435; Matsuo, s. 203. Kaynaklarda, çıkarılan bu fermanın Hristiyan gruplarda yaydığı korku ve bunun sonucunda ülkedeki Hristiyanların nerelere, nasıl kaçıştıkları anlatılmaktadır. Bkz. Kasahara, ss. 435-436.

³⁵⁶ Matsuo, s. 202.

³⁵⁷ Matsunami, s. 17; Matsuo, s. 205; Hunter, s. 20.

Edo dönemi boyunca Japonya’da Budizm millileştirildi ve kurumsallaştırıldı; Budist rahipler bir nevi “resmî rahipler” olarak algılanmaya başlandı.³⁵⁸ Ieyasu Tokugava, Budistler için, yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş tapınak ve manastırları yeniden yapılandırdı. Bu dönemde, bütün tapınaklar Budist rahiplerin himayesinde, ailelerin bağlı oldukları tapınaklar da göz önüne alınarak, doğum, evlilik, ölüm, defin gibi durumların yazıldığı sicil dairesi haline getirildi.³⁵⁹ Dolayısıyla rahipler, devletin birer kayıt memuru olurken, her ailenin de bir tapınağa üye olması sistemi (*danka*) hayata geçirildi.³⁶⁰

Ieyasu Tokugava’nın, Cōdo ekolüne özel ilgisi olduğundan, bu ekole ait başta Tokyo’daki Zōcō-ci Tapınağı ve Kyoto’da Çion-in Tapınağı olmak üzere pek çok tapınak inşa ettirdi. Bunun yanında, bu dönemde Zen Budizm de canlanmaya başladı. Örneğin, Rinzai Zen ekolü, beş önemli dinî şahsiyet vasıtasıyla yeniden canlandırıldı. Yine, Ōbaku Zen ekolünün kurucusu Ingen, 1655 yılında Çin’den Japonya’ya davet edildi ve hemen ülkeye gelir gelmez öğretiyi yayma faaliyetlerine başladı. Bu ekolün ustalarından Tetsugen Doko (1630-1682), Çin’deki Ming Hanedanlığı (1368-1644) döneminde basılmış olan Budist kutsal kitabı Tripitaka’nın 1681 yılında Japonya’da anlaşılır bir yazı şekliyle yeniden basımını yaptı.³⁶¹

17. yüzyıldan sonra Japonya’da Budizm’in etkisi yavaş yavaş azaldı ve Budizm, gittikçe Şintoist ve Konfüçyüsçü felsefelerin gölgesi altında kalmaya başladı. Zamanla Budizm, Şintoizm ve Konfüçyanizm’in görev alanları daha da keskinleşerek, Budizm dinî, Şintoizm devlet siyaseti, Konfüçyanizm ise ahlaki alanda roller üstlenmeye başladı. Bu ayrım Japon zihnine iyice yerleşerek günümüze kadar gelmiştir.³⁶²

2.2.8. Meici Dönemi (1868-1912)

1868 yılında Meici döneminin başlamasıyla birlikte imparator Meici, kendisinin Japon milli dini Şintoizm’in yaşayan tanrılarından biri olduğunu vurgulayarak, Batı tarzı reformlar yanında milliyetçiliği ön plana çıkarmış, bu planda

³⁵⁸ Matsuo, s. 205.

³⁵⁹ Matsunami, s. 17; Kasahara, ss. 333-335.

³⁶⁰ Matsuo, s. 205; Kasahara, s. 334.

³⁶¹ Matsunami, s. 17. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kasahara, ss. 335-345.

³⁶² Matsunami, ss. 17-18.

Budizm'e yer vermemiştir.³⁶³

Henüz bu dönemin ilk yılında Budizm ile Şintoizm inançları arasında ayrıma gidilmiş, Budist inanç ve ibadetleri yasaklanmış, pek çok Budist tapınak ve sanat eseri tahrip edilmiştir. Ayrıca, var olan Budist kurumları 13 üst mezhep ve 56 tarikat olarak dondurulup, yeni mezhep kurulması yasaklanmıştır.³⁶⁴ Bin yıldan fazla süredir Budizm tarafından icra edilen cenaze törenleri dahi yeni Şintoist stillere göre yapılmaya başlanmıştır.³⁶⁵

1873 yılında, yabancı devletlerin baskıları sonucu Hristiyanlık üzerindeki yasaklar kalkıp da misyonerliğe izin verilmesiyle Budizm için ülkede bir rakip de çıkmış oldu.³⁶⁶ Hristiyan bilim adamı ve eğitimcilerin o dönemde yazmış oldukları kitaplarda Budizm'i, kötülük ve kötümserliklerin kaynağı olarak nitelendirerek şiddetle eleştirdikleri görülmektedir.³⁶⁷

1871 yılında Japon halkına Japon ahlak ve terbiye aşlamak amacıyla kurulmuş olan Eğitim Bakanlığı (ilk adı, Şinto Dini Bakanlığı) bünyesinde daha sonraları Budist rahiplerden de faydalanılmak istenmesi, Budistler açısından rahatlamaya yol açmış, eski konumlarını kazanma hususunda onları cesaretlendirmiştir.³⁶⁸

Japon Budizmi'nin geçirdiği bu sancılı süreç içerisinde bazı Budist rahip ve müritler oldukça tecrübelenmiş ve bu tecrübelerini gelecek yıllarda hararetli bir şekilde kullanma imkanı elde etmişlerdir. Bunlar arasında sayılması elzem olan en önemli kişiler, Budist uyanış hareketlerine önyak olan Enryô Inoue (1858-1919), Manşi Kiyozava (1863-1903), modern Budist çalışmalarla bilinen Masaharu Anesaki (1873-1949), edebi çalışmalarıyla Japon Budizmi'ni yaymaya çabalayan Kenci Miyazava (1896-1933) ve Japon Budizmi'nin denizaşırı ülkelere tanıtılmasını, sağlayan Daisetsu Suzuki (1870-1966)'dir.³⁶⁹

³⁶³ Matsunami, s. 19; Matsuo, s. 225; Kasahara, s. 545.

³⁶⁴ Matsunami, s. 19; Hunter, s. 262; Matsuo, ss. 225-228. Kasahara, s. 545. Mesela, o zamanki Toyama boyunun sahip olduğu bölgede 1635 tapınaktan 1629 tanesinin, yani %99,6'sının terkedilmiş ve tahrip edilmiş olduğundan bahsedilmektedir. Bkz. Matsuo, s. 226.

³⁶⁵ Matsuo, s. 226.

³⁶⁶ Matsuo, s. 227; Hunter, ss. 262-263.

³⁶⁷ Bkz. Kasahara, s. 546.

³⁶⁸ Matsuo, s. 228; Kasahara, ss. 545-546.

³⁶⁹ Bu kişiler ve Japon Budizmi'ne katkılarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Matsuo, ss. 228-236. Kasahara, ss. 552-559; Shaw (Ed.), (w).

2.2.9. Taişo ve Şôva Dönemi (1912-1945)

1912’de Meici’nin ölmesiyle yerine geçen Taişo’nun saltanatı uzun sürmemiş, 1921 yılında rahatsızlığı nedeniyle naip olarak tahtı oğlu Hirohito’ya devretmiş, ardından da 1926 yılında Taişo’nun ölmesiyle resmen İmparator olan Hirohito ile Şôva dönemi başlamıştır. Bu süreç boyunca Budizm’e karşı Meici döneminde uygulanan baskıcı tavır yumuşamıştır.

Şôva döneminin ilk yıllarında Budizm’e karşı iyice yumuşayan ortamdan istifade ederek kurulmuş olan ve halen de pek çok Japon’u etkileyen bir Budist mezhepten bahsetmek, yerinde olacaktır. *Sôka Gakkai* (Değer Üretim Topluluğu), 1930 yılında Makiguçi Tsunesaburo (1871–1944) ve Toda Cosei (1900–1958) tarafından kurulmuş bir Budist mezhebidir.³⁷⁰

12 milyon civarında üyesi olduğu bildirilen *Sôka Gakkai*, köken olarak Niçiren mezhebinin bir koludur. Ortaya çıkışından kopmasına kadar, “Gerçek Niçiren Okulu” anlamındaki *Niçiren Şoşu* ekolünün içinde bir hareket iken 1991 yılında rahipler arasındaki görüş ayrılıkları nedeniyle ayrılmışlardır.³⁷¹

Hareketin iki kurucusu, 1943 yılında hükümetin Niçiren ekollerini tek çatı altında birleştirme teklifini reddetmişlerdir. 1952 yılında ise yeniden yapılanma yoluna gidilmiş ve kısa süre içinde milyonlarca mensuba ulaşmıştır. Hatta Japonya dışında, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa’da da bir kısım mensubu vardır. 1964 yılında Ikida Daiseku, *Sôka Gakkai* mensupları için *Kômei-tô* (Temiz Yönetim Partisi) adında bir parti kurmuştur.³⁷² *Sôka Gakkai*, günümüzde mecliste milletvekili bulunduran bir Budist mezhebidir. Bu mezhebin, daha çok, düşük gelirli ve haksızlığa uğradığını düşünenler tarafından tercih edildiği ifade edilir.³⁷³ Bu mezhep, siyasi partisi yanında üniversitesi (*Sôka Üniversitesi*), ülkenin en çok satan

³⁷⁰ Bowker, s. 551; Kerbo ve McKinstry, s. 107.

³⁷¹ Nichiren Shoshu Temple (NST), **The History of the Relationship between Nichiren Shoshu and the Soka Gakkai**, <http://www.nst.org/cgi-faqs/the-history-of-the-relationship-between-nichiren-shoshu-and-the-soka-gakkai/>, (01.07.2014); The Soka Gakkai International-USA (SGI-USA), **Break in Relations Between the SGI and Nichiren Shoshu**, <http://www.sgi-usa.org/memberresources/resources/indiattoamerica/sgiandnichirensoshu.php>, (01.07.2014).

³⁷² Bowker, s. 551; Kerbo ve McKinstry, 104. Ayrıntılı bilgi için bkz. Smart, ss. 459–460; Matsuo, ss. 234–236; Kasahara, ss. 580–581; Hunter, ss. 262, 275; Reader, s. 194; Hendry, s.129.

³⁷³ Morton, s. 264; Kasahara, s. 583.

gazetelerinden birisi (*Seikyō Shinbun*) ve doğumdan ölüme kadar diğer sosyal faaliyetleriyle mensuplarını kendine bağlamaktadır.³⁷⁴

Sōka Gakkai'nin kurucusu Makiguçi'ye göre insan hayatının gayesi mutluluktur. O, kötülük, çirkinlik ve zarara karşılık iyilik, güzellik ve faydayı üç önemli değer olarak nitelendirmektedir. Bir değer ona göre, kullanışlı yararlarıyla beraber değerlendirilmelidir.³⁷⁵

2.2.10. İşgalden Günümüze (1945 - ...)

1945 yılında Japonya müttefik kuvvetlere teslim olmuş, Japonya için savaş bitmiştir. Bundan sonraki dönem Budizm için, baskılardan tamamen kurtuluş ve geniş bir özgürlük dönemi olarak ifade edilebilir. Bu özgürlük ortamından yararlanan Japon Budist mezheplerinin sayısı, savaş sonrasında 157 olmuştur.³⁷⁶

Savaş sonrası, Budizm'e ait antik kalıntılar tapınaklarda ve müzelerde devlet tarafından koruma altına alındı. Yıkılmaya yüz tutmuş tapınaklar onarıma tâbi tutuldu, akabinde ibadet ve ziyarete açıldı. Japonya'da, dünyanın çeşitli ülkelerindeki Budist din adamlarının ve bilim uzmanlarının katıldığı uluslararası Budizm konferansları düzenlendi ve Budist üniversiteler açılmasına izin verildi.³⁷⁷

Bugün Japonya'yı kısa süreli ziyaret eden yabancılar, cenaze törenleri, mabetler ve dinî bayramlar dışında, Japonların dine karşı ilgisiz kaldıklarını, özellikle Japon gençlerinin dinle ilgili sorulara şaşırması bir ifadeyle bakarak gülümseyip geçtiklerinden hareketle ülkenin tamamen laikleştirilmiş, dinle bağları kalmamış halde gördüklerinden bahsederler.³⁷⁸ Ancak durum görüldüğü gibi değildir. Japonlar, Şintoizm ile Budizm'i yıllardır içselleştirmiş, kültürel bir unsur olarak hayatın çeşitli alan ve aşamalarında yaşamaya devam etmektedir.³⁷⁹

Hemen hemen her Japon'un evinde bir köşede bir Budist sunağı ile aileyi koruduğuna inanılan minyatür bir Şinto tapınağının yer alması, yeni alınan arabalara bir Şinto veya Budist rahip tarafından kutsanmış bir tılsım veya muskanın

³⁷⁴ Reader, s. 194.

³⁷⁵ Kasahara, s. 580.

³⁷⁶ Füsün Kavrakoglu, **Japonya 12 – Budizm**, 01.03.2014, <http://blog.kavrakoglu.com/japonya-12-budizm/>, (27.06.2014); Palosaari ve Yamada, (w).

³⁷⁷ Matsunami, s. 20; Hunter, s. 274; Robinson, s. 341.

³⁷⁸ Matsunami, s. 23.

³⁷⁹ Robinson, 341.

yerleştirilmesi, işyerlerinde ve yol kenarlarında bulunan küçük mabetlerde, kutsal sayılan varlıklara tazimde bulunulması gibi pek çok uygulama Japonların hayatlarından dini söküp atmadıklarını göstermektedir.³⁸⁰

Japon Hükümeti Kültür İşleri Kurumu'nun 2002'de açıkladığı istatistiklere göre, 95 milyon Japon kendisini Budist olarak nitelendirmiş, Japonya'da çeyrek milyon Budist rahip ve rahibe ile 86 bin Budist kurum tespit edilmiştir.³⁸¹ Günümüzde Japonya'daki Budist tapınaklarının sayısı ise yaklaşık 77 bindir.³⁸²

Japonya'da şehir merkezlerinde ve dağlarda pek çok Budist tapınak görülmesi bile Japonların Budizm'i nasıl benimsediklerinin delillerindendir. İlk bakışta tüm tapınaklar aynı gibi algılansa da, detaya inildiğinde her birinin farklı köken ve işlevinin olduğu anlaşılır.³⁸³

Budizm ile ülkeye gelen kültür unsurlarından, Japonların kolay benimsediği ve en çok etkilendikleri bir alan da sanat olmuştur. Çin'den Budizm'i getiren rahipler aynı zamanda Japonya'ya Çin'den dinî müzik, heykel, resim, güzel yazı, tiyatro, çay seremonisi ve çiçek düzenleme sanatı gibi pek çok sanatı tanıtmış ve bu sanatlar, yapılan ufak değişikliklerle o günden bu güne Japon kültürünün ayrılmaz parçası haline gelmiştir.³⁸⁴

Budizm hakkında halkın bilgilendirilmesi ve eğitilmesi amacıyla Japonya'da her gün pek çok dergi, gazete, broşür, el ilanı ve kitap yayımlanıp dağıtılmakta, tapınak ve Budist kuruluşlarca halka açık dersler verilmektedir. İstatistiklere göre, sadece 2003 yılında yaklaşık 2000 kitap yayımlanmıştır. Bu yayınların çoğu da halkın yoğun olarak bulunduğu alanlara bırakılmaktadır. Ayrıca yurt genelinde radyo ve televizyonlarda Pazar sabahları Budizm'le ilgili programlara yer verilmektedir.³⁸⁵

Budizm ile Şintoizm sentezi yüzyılların ürünüdür ve günümüzde Budizm, Japon insanını, toplumun yerel inancı olan Şintoizm ile birlikte etkilemeye devam etmektedir. Japonya'da evlilik törenlerinin Şinto mabetlerinde, cenaze törenlerinin ise Budist tapınaklarda icra edilmesi, Japonların, Şintoizm'i hayatın neşeli kısmında,

³⁸⁰ Güvenç, Japon Kültürü, ss. 138-157. Ayrıca bkz. Matsunami, s. 23.

³⁸¹ Matsunami, s. 23.

³⁸² Sprit, (w).

³⁸³ Matsunami, s. 28.

³⁸⁴ Tamaru, Buddhism, s. 58; Beasley, ss. 48-60; Matsuo, s. 13.

³⁸⁵ Matsunami, s. 27; Robinson, 341.

Budizm'i ise daha çok hüznünlü kısmında uyguladıkları hissini uyandırmaktadır.³⁸⁶

Japonya'da yüzyıllardan beri Budizm'in en önemli görevi ölümle ilgili işlerdir. Cenaze törenini icra etme, tören sonrası dua okuma, ölüye bir Budist ismi verme, yakılan ölünün küllerinin bir bölümünü saklama Budizm'in görevidir.³⁸⁷ Dünyevi iş ve ilişkileri düzenlemek için ortaya çıkmış olan bir dinin, Japonya'da böyle ölüm sonrası işlere girişmesi de araştırmacılar tarafından ilginç ve üzerinde düşünülmesi gereken, Japonlara mahsus bir husus olarak görülmektedir.³⁸⁸

Japon insanı, ne Şintoizm'i ne de Budizm'i terk etmiş, farklı ihtiyaçları için ikisinden de yararlanmaya devam edegelmiştir. Japonya'da, ölenler Şinto adetlerine göre kami olduğu gibi, aynı zamanda Budizm inancı gereğince de Buda olarak değerlendirilmektedirler.³⁸⁹ Buda sayılan ölüler için evlerde bir Buda köşesi (*butsudan*) yapıp, onlara takdimeler sunulur, önünde tütsü yakılır ve günlük ev ibadeti de yine burada icra edilir.³⁹⁰

Budizm'in özünde ibadet ve ilahlara yer verilmemiş, takipçilere daha çok, ahlak öğretileri demeti sunulmuş olmasına rağmen, Japon Budizmi'nde mabetler yapıp çeşitli alanlara Buda heykelleri dikilmiş, onlara ibadet edilmeye başlanmıştır.³⁹¹ Budizm'de, rahiplerin evlenmesi yasak iken, Japonya'daki bazı Budist mezhepleri rahiplerin evlenmesinde bir sakınca görmemektedir.³⁹² Hatta rahiplerin evlenmesine izin verilmesi, Japon Budizmi'nin karakteristik özelliklerinden birisi olarak ifade edilmektedir.³⁹³

Günümüzde Japonya'da Budist mezhepleri yukarıda değinilenlerle sınırlı değildir. Yaklaşık 157 mezhepten bahsedilmekle birlikte bu mezheplerin alt kolları ve farklı yorumlarıyla bu rakam daha da artmaktadır.³⁹⁴ Her yüzyılda küçük alt mezhepler ve mezheplerin de pek çok kolları ortaya çıkmıştır. Yeni mezheplerin

³⁸⁶ Matsunami, s. 24; Matsuo, s. 14.

³⁸⁷ Hendry, ss. 144–145; Kerbo ve McKinstry, s. 102; Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Tamaru, Buddhism, s. 47; Matsunami, s. 24; Kasahara, s. 19.

³⁸⁸ Bkz. Tamaru, Buddhism, s. 47; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 36-37.

³⁸⁹ Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Matsuo, s. 14.

³⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şenavcu, ss. 22-23; Matsunami, s. 24.

³⁹¹ Şahin, ss. 124–125. Ayrıca bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 148–151.

³⁹² Şahin, s. 126; Alexander Berzin, **Buddhism and Its Impact on Asia. Asian Monographs [Budizm ve Asya'daki Etkisi. Asya Monografıları]**, çev. Yeşim Özben, Kahire Üniversitesi, Asya Çalışmaları Merkezi, Haziran, 1996, No: 8, http://www.berzinarchives.com/web/tr/archives/approaching_buddhism/world_today/current_sit_buddhism_world.html, (26.06.2014).

³⁹³ Matsuo, ss. 6-7, 14, 226-227.

³⁹⁴ Palosaari ve Yamada, (w).

hepsi, kurucusunun görüşleri etrafında şekillenmiştir.³⁹⁵ Her mezhebin bir ana tapınağı ve ona bağlı pek çok küçük yan tapınakları, her tapınağın da bir başrahibi vardır. Bu mezhepler aslında, Budizm'in iki ana mezhebinin³⁹⁶ kolları olmasına rağmen, farklı mezhepler şeklinde kabul görmektedir.³⁹⁷ Ortaya çıkan mezhepler, yerel din olan Şintoizm ile uyum içinde, birbirlerinin uygulamalarına engel olmadan günümüze kadar gelmişlerdir.³⁹⁸

Japonya'da günümüzde en yaygın Budist mezhepleri şunlardır:

*Hosso, Ritsu, Kegon, Tendai, Yuzunembutsu, Şin-şu, Niçiren, Şingon, Codo (Pure Land), Rişşo Kosei Kai, Zen Budizm ve Sôka Gakkai.*³⁹⁹

Altıncı yüzyıldan itibaren Çin üzerinden Japonya'ya girmeye başlayan Budist mezhepleri Japonlara inanç çeşitliliği sunmaktadır.⁴⁰⁰ Hatta Zen Budizm gibi Japon kültürüyle yoğrulmuş bir takım Budist mezhepleri Japonya dışında da öğretilerini yaymaktadır.⁴⁰¹ Daha geniş bir açıdan bakıldığında günümüz Japonya'sında Budizm'in sadece cenaze törenleri yönetmekle kalmadığı, hayatın her alanına nüfuz ettiği de açıkça görülmektedir.

Özetle, günümüz Japon Budizmi; mezhepleri, tapınakları, rahipleri, kutsal metinleri, sosyal yardım kuruluşları, okulları ve rehberlik hizmetleri bulunan büyük bir kurum şeklinde faaliyet göstermektedir.⁴⁰²

³⁹⁵ Bkz. Şahin, ss. 57–86.

³⁹⁶ Bu iki ana mezhep *Hinayana (Therevada)* ve *Mahayana*'dır. Bkz. Şahin, ss. 50–57; Erengil, ss. 65–88.

³⁹⁷ Bkz. Bunce, s. 50.

³⁹⁸ Bkz. Hendry, s. 119.

³⁹⁹ Şahin, ss. 57–85. Ayrıca bkz. Bunce, ss. 58–97.

⁴⁰⁰ Bkz. Matsunami, s. 21.

⁴⁰¹ Robinson, s. 341.

⁴⁰² Bunce, s. 49; Kasahara, s. 51.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JAPON BUDİZMİ'NDE İNANÇ, İBADET VE UYGULAMALAR

3.1. İNANÇLAR

Japonya'da bulunan Budist mezhepleri türlerine göre sınıflandırıldığında, ülkedeki Budizm kökenli mezhepleri dört tip altında toplamak mümkün olabilir. Bunlardan birincisi, başlangıçta her ne kadar, yol gösterici olarak kabul edilse de, master/mürşit ve kutsal metinlere bağlı kalmadan kendi kendine kurtulmanın mümkün olduğunu savunanlardır. İkinci grup, ancak, tanrılaştırılmış olan Amida Buda'nın inayetiyle kurtuluşun mümkün olduğuna inanlardır. Üçüncü grupta, kurtuluşun ancak kutsal metinlere (özellikle Lotus Sutra'ya) bağlılık ve onların hayata geçirilmesiyle gerçekleşeceğine inananlar yer alır. Dördüncü grupta ise, sadece belirli gizemli, bâtinî uygulamalar ile kurtuluş ve mutluluğa ulaşacağını savunanlar yer alır.

Japon Budizmi'nde yüzyıllardan beri çok fazla mezhep, grup, akım, görüş, yorum ortaya çıkmış ve bunların yüzlercesi günümüze kadar intikal edebilmiştir. Bu nedenle burada, ortaya çıkmış olan tüm grupların inançlarını ele almak çalışmamızın sınırlarını aşacaktır. Bundan dolayı, bu başlık altında, her bir mezhebin tek tek incelenmesi yerine, her bir tür içinde yer alan en yaygın mezhebin temel inançları incelenecektir.

Birinci gruba giren Zen Budizm'in inançlarına, Japonya'nın ve dünyanın en meşhur Budist mezheplerinden biri olması, ülkemizle birlikte dünyanın pek çok yerinde de meditasyon seansları ve cazip kurtuluş teklifleri vasıtasıyla hızla yayılan bir mezhep olması hasebiyle daha fazla yer verilecektir. Böylece Japonya'nın en büyük Budist mezheplerinden birinin öğretileri vasıtasıyla, Japonların, Buda'nın öğretilerine bakış açıları ve yorumlama yöntemleri hakkında da fikir sahibi olunması hedeflenmektedir.

İkinci tür, yani ancak Amida Buda'nın inayetiyle kurtuluşa erileceğini iddia edenlere örnek olarak, bu türün en büyük temsilcisi niteliğinde olan Cōdō yani Pure Land/Saf Yurt Budizmi'nin inançları ele alınacaktır.

Kurtuluşun ancak kutsal metinlere bağlılıkla gerçekleşeceğini savunan üçüncü tür mezheplerin örneği olarak, Niçiren Budizmi, sadece belirli gizemli uygulamalar ile kurtuluş ve mutluluğa ulaşacağını savunanlara örnek olarak da Şingon Budizmi incelenecektir.

Japonya’da bulunan, her biri ayrı bir tez konusu olabilecek onlarca Budist mezhebinden örnek olarak ele alınacak mezheplerin tüm öğretilerini en ince ayrıntısına kadar incelemek tezimizin sınırlarını aşacağından, bu dört mezhebin en önem verdikleri ve onları diğer mezheplerden ayıran inançlarına yer verilecektir. Bu çerçevede mezheplerin gerek kendi içlerinde gerekse başka mezheplerle yaptıkları felsefî ve kelâmî tartışmalara girilmeyip mezhepler objektif olarak incelenecektir. Mezheplerin ayırdedici inançlarından sonra ise, daha iyi anlaşılmaları açısından yer yer İslam dini ile bazı benzerlik ve farklılıklarından da bahsedilecektir.

3.1.1. Zen Budizm

Zen Budizm, Hindistan’dan 520 yılı civarında Çin’e gelen Budist rahip Bodhidharma (470-543)’nın kurmuş olduğu, Budizm’in Mahayana kolunun içinde zikredilen bir mezheptir.⁴⁰³ Çin’de Bodhidharma sonrası pekçok Zen müridi yetişmiş, 713 yılından sonra da farklı Zen Budizm ekolleri ortaya çıkmıştır.⁴⁰⁴ Bazı Zen fikirleri Tendai Budizmi içerisinde Heian (784-1185) döneminin başlarından itibaren Japonya’da tanınmaya başlamışsa da, Zen öğretilerini sistematik bir şekilde 1191 yılında ülkede yayan, mezhebin Rinzai (Çince: *Lin-çi*) ekolünün Japonya’daki temsilcisi Rahip Eisai (1141-1215)’dir.⁴⁰⁵ Rahip Dogen (1200-1253), mezhebin *Sôtô* (Çince: *Ts’ao-t’ung*) kolunu, İngen (1592-1673) ise, *Ôbaku* kolunu Çin’den getirmiştir.⁴⁰⁶

9. yüzyılın ortalarında Çin’de ortaya çıkan ve Eisai tarafından 1191 yılında Japonya’ya tanıtılan Rinzai ekolü daha çok samuray sınıfı arasında yayılmıştır.⁴⁰⁷ Rinzai ekolünde, birden aydınlanma için garip tabirler ve sesli refleksler gibi farklı

⁴⁰³ Watts, s. 115; Bunce, ss. 88-89; Humphreys, Buddhism, s. 181.

⁴⁰⁴ Bkz. Watts, ss. 126-127.

⁴⁰⁵ Bunce, ss. 87-88.

⁴⁰⁶ Bkz. Earhart, ss. 51-52; Bunce, ss. 91-92; Tamaru, Buddhism, ss. 55-56; Tümer ve Küçük, ss. 183-184.

⁴⁰⁷ Samuray sınıfı arasında Zen Budizm’in yayılma sebepleri için bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 200-203.

teknik ve vasıtalar kullanılır. 9. yüzyılın ikinci yarısında Çin’de kurulan ve Eisai’nin öğrencisi Dogen tarafından 13. yüzyılda Japonya’ya tanıtılan ülkedeki en büyük Zen ekolü Sôtô’nun öğretisinde, birden aydınlanma için katlanılan çileler (*koan*), ikincil olarak değerlendirilir. Bu ekolde aydınlanma için asıl olan, *zazen* (beli dik tutarak ve bağdaş kurarak meditasyon) vasıtasıyla nefsi tüm arzu ve isteklerden arındırmaktır. Böylece her varlığın özündeki Buda tabiatı ortaya çıkacaktır. Bu ekolde Budizm’in kutsal nesne ve metinlerine de hürmet gösterilmektedir. 17. yüzyıl ortalarında ortaya çıkan Ôbaku ekolü ise, birden aydınlanmaya erişebilmek için hem *zazen* yapmayı, hem *koan* uygulamalarını hem de Amida Buda’nın isminin zikredilmesini önerir. Bununla birlikte bu ekole göre, Amida’nın zihin dışında bir varlığı yoktur; o, şuurdaki Buda ruhundan ibarettir.⁴⁰⁸

Zen kelimesi, Sanskritçe *dhyana* (meditasyon) kavramından gelmektedir. Buda’nın bu kelimeyi *jhana* diye, kelime Çin’e ulaşınca, Çinli mürşitler (master) Hui Neng ve diğerlerinin onu *Chana* diye telaffuz ettikleri, sonunda da kelimenin *Ch’an* olduğu, bu kelime Japonya’ya ulaştığında da, Rinzai mürşitleri ve diğer mürşitlerin onu *Zen* diye telaffuz ettikleri ifade edilir.⁴⁰⁹

Zen, bir düşünme, muhakeme, kendini tanıma ve gerçekleştirme sistemi olarak tarif edilir.⁴¹⁰ Zen’i anlatmaya çalışanların en çok başvurduğu yöntem, onun ne olduğundan çok, ne olmadığının belirtilmesidir. Bu doğrultuda “Zen, felsefe ya da bir din olmadığı gibi, psikoloji veya herhangi bir bilim dalı da değildir.” denilir.⁴¹¹

Zen Budizm’in Japonya dışına tanıtılmasında en büyük emeği geçenlerden biri olan D. T. Suzuki’ye göre Zen, “İnsanın kendi iç varlığını görebilme sanatıdır; bağımlılıktan özgürlüğe götüren yoldur. İnsanlara, doğrudan yaşam çeşmesinden içme olanağı verir, böylece de insanların ölümlü yaratıklar olarak hemen hemen kesintisiz, sürekli acı çekmesine neden olan boyunduruklardan onları kurtarır.”⁴¹²

⁴⁰⁸ Yavuz, ss. 352-353; Smart, ss. 142-144; Humphreys, Buddhism, s. 183.

⁴⁰⁹ Bkz. Rajneesh, ss. 11-12. Ayrıca bkz. Watts, s. 80; Blofeld, s. 23; William Barrett (Ed.), **Zen Buddhism: Selected Writings of D. T. Suzuki**, Doubleday Anchor Books, New York, 1956, vii. Rajneesh, bu kelimenin, uzun bir yolculuk yaptığını, genellikle böyle durumlarda zamanın bazı şeyleri bozduğunu, fakat bu durumun Zen için geçerli olmadığını, aksine bu yolculuğun Zen için yararlı olduğunu, ulaştığı her çağ ve yerden bünyesine yeni şeyler katarak geliştiğini söylemiştir. Bkz. Rajneesh, ss. 11-12.

⁴¹⁰ Daisetz Teitaro Suzuki, **An Introduction to Zen Buddhism**, Evergreen Black Cat Edition, New York, 1964, (Zen Buddhism), ss. 38-47.

⁴¹¹ Watts, s. 19.

⁴¹² Bkz. Güngören, Seçme Yazılar, s. 35.

Zen, Hint ve Çin kültürlerinin köklü geleneklerinin hayata geçirilmesi olarak görülebilir. 12. yüzyıldan itibaren ise Japon kültürüne kök salmış ve en son şeklini burada kazanmıştır. Zen, insanların yaşamlarının her yerine; savaş sanatlarına, mimariye, şiire, resme, bahçeciliğe, atletizme, sanata, ticarete girip yerleşmiş ve insanların yaşam tarzında büyük etkiler meydana getirmiştir.⁴¹³

Şekil 15: Zen Budizm'e Ait Kongobuci Tapınağı, Wakayama

Kaynak: Wisdom Quarterly: American Buddhist Journal, **Rock Gardening vs. Crop Circles (Zen)**, <http://wisdomquarterly.blogspot.com.tr/2010/09/rock-gardening-zen.html>, (23.02.2015).

Zen Budizm, ülkeye girişinden itibaren Japonya'da özellikle asker sınıfının/samurayların yaşam felsefesi olarak benimsenmiştir. Zen'in, akılcılığı yadsıyıp duyguya değer vermesi, yalın, zevk ve eğlenceden uzak bir yaşam yolu olması, "nasıl olsa herkez ölecekse bir gün, insan onuruna yakışır bir şekilde,

⁴¹³ Watts, ss. 19-20, 141. Ayrıca bkz. Taisen Deshimaru, **Savaş Sanatları'nda Zen Yolu**, çev. Selim Yeniçeri, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2002; Barrett, ss. 279-294; Smart, ss. 144-145; Reader, s. 80.

korkmadan, kimsenin önünde eğilmeden ölmeli anlayışı”nın samuraylara çekici geldiği ifade edilir.⁴¹⁴

Zen Budizm’in oluşması, düşünce sisteminin olgunlaşmasında yayıldığı bölgelerdeki (daha çok Hint, Çin ve Japon) eski din ve kültürlerin ve de içinden çıktığı din olan Budizm’in etkisini de azımsamamak gerekmektedir. Bu bağlamda Alan W. Watts, *Zen Yolu: Zen Budizm’in İlkeleri* isimli kitabının büyük bir kısmını Taoizm, Budizm ve Mahayana Budizmi’nin, Zen’in oluşumundaki etkisini anlatmaya ayırmıştır.⁴¹⁵

Zen’in amacının, kişinin kendini tanımasına, kendisini rahatça, özgür bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olmak, insanların mutlu ve barış içinde birbirlerini incitmeden yaşamalarını temin etmek ve insanlara içinde bulundukları dünyanın ıstıraplarından kurtulmanın yollarını göstermek olduğu ifade edilir.⁴¹⁶

Zen’in asıl ve son amacının ise, insanların “*satori*” denilen aydınlanma yaşantısını gerçekleştirmelerine yardımcı olmak olduğu, bütün harcanan çabaların bu sonucu yakalama amacı taşıdığı da yine değinilen bir diğer husustur.⁴¹⁷

Araştırmacılar, Zen Budizm ile İslam tasavvufu arasında da zaman zaman karşılaştırmalar yaparak benzer ve farklı yönlerine değinmektedirler. Bazı araştırmacılar, Zen Budizm’in “*satori*” anlayışı ile İslam tasavvufundaki “kişinin benliğinin yok oluşu, Allah’ta fâni olma” demek olan “*fenâ fillah*” anlayışının birbirine çok benzer anlaşıldığını söyler. Yine, Zen Budizm’deki “Konuşanlar bilmez; bilenler konuşmaz.” anlayışıyla İslam tasavvufundaki “Tasavvuf anlatılmaz; yaşanır.” düşüncesinin, Zen Budizm bilmecelerinin (*koan*) en önemlisi olan "Doğmadan önceki, hatta evren var olmadan önceki asıl gerçek yüzünü göster." sorusuyla, İslam tasavvufundaki "*ruz-i elest*" kavramının yani kişinin tevhidi farketmesi için bulması istenen, “Allah'ın kendi başına olduğu, yaratıkların henüz olmadığı durum”un paralellik arzettiği ifade edilmektedir. Aynı şekilde, İslam tasavvufunda bulunan sûfi adabının üç unsuru, az yemek (*killet-i taam*), az uyumak (*killet-i menam*), az konuşmanın (*killet-i kelâm*) ve sûfilerin terketmesi gereken üç

⁴¹⁴ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 200-203.

⁴¹⁵ Watts, ss. 19-105. Zen Budizm’e, Taoizm’in en önemli katkısı olarak, Taoizm’deki “sıradanlık, doğallık” öğretisi gösterilmiştir. Bkz. Watts, ss. 29, 31, 36, 43, 46, 49, 172. Zen Budizm’in bu öğretisi ile ilgili bkz. Zen Budizm’in Temel İnançları, Sıradanlık/Doğallık başlığı.

⁴¹⁶ Fromm, ss. 72-73; Güngören, Seçme Yazılar, s. 69.

⁴¹⁷ Bkz. Fromm, s. 73. Ayrıntılı bilgi için bkz. D. T. Suzuki, Zen Buddhism, ss. 88-98.

unsur, dünyevî arzular (*terk-i dünya*), cennet arzusu (*terk-i ukbâ*) ve kendi varlığını (*terk-i hesti*) terk edip Hak'ta bâki olma düşüncesinin benzerinin Zen Budizm'de de var olduğu iddia edilmektedir. Zen Budizmle İslam tasavvufu arasında kurulan bir başka benzerlik ise, Uzak Doğu'da hem zihin hem gönül anlamına gelen Japonca “*şin*” (Çince: *hsin*) sözcüğünün geçtiği “*muşin*” (zihnin yokluğu / gönlün arınması) kavramıyla, tasavvuftaki “manevi kirlere temizlenerek, gönül gözünün açılması” düşüncesidir.⁴¹⁸

Zen Budizm ile İslam tasavvufu arasındaki en önemli farkın, Zen Budizm'de Allah'ın ne varlığı ne de yokluğuyla ilgili bir sözünün olduğu, bunun aksine İslam tasavvufunda her şeyin başı ve sonunda Allah'ın geçmesi olduğu söylenebilir.⁴¹⁹ İslam tasavvufu Allah düşüncesi olmadan bir hiçtir; Allah inancı çıkarıldığı zaman ne İslam'dan ne de İslam tasavvufundan bahsedilebilir.⁴²⁰ Bu yüzden, sûfîlerin bir süre sonra bu anlayışın bile ötesine geçtiklerini söyleyerek, bu iki inancı aynı doğrultuda göstermek doğru bir düşünce tarzı değildir. İlk önce Zen Budizm'in öğretilerini uygulayıp daha sonra İslam tasavvufunu araştıran bazı araştırmacılar, Zen Budizm'in belirli bir süre insana yardımcı olduğunu, sonrasında ise çıkış yolu sunmadığını söylemiş, İslam tasavvufunun, özellikle Allah inancı vasıtasıyla insanları sonunda boşluğa düşmekten koruduğunu iddia ederek bu yolu tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.⁴²¹

⁴¹⁸ Şener Başaran, **Zen ve Tasavvuf**, http://www.senerzen.8k.com/zen_budizmi/zen_ve_tasavvuf.htm, (02.02.2015). Krş. Rajneesh, ss. 107-108, 136-137; Selçuk Eraydın, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, 5. Baskı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, ss. 29-31, 36, 39, 44, 46-48, 55, 56, 84, 85, 196-197; Osman Nûri Topbaş, **İmândan İhsâna Tasavvuf**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 24-25, 40-50, 192-198; İmâm-ı Rabbânî, **Mektûbât-ı Rabbânî'de Şerîat ve Tasavvuf**, çev. Necdet Tosun, Süleyman Derin, Ahmet Hamdi Yıldırım, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 43-44, 68, 155, 186, 220, 406-407, 420.

⁴¹⁹ Başaran, (w).

⁴²⁰ Bkz. Eraydın, ss. 29-31, 36, 39, 44, 55, 56, 85, 196-197; Topbaş, ss. 24, 27, 28, 31, 32, 34-35, 40-50, 192-195, 301-338; İmâm-ı Rabbânî, ss. 43-44, 53-54, 71, 80-81, 132, 153, 180-181, 214, 252.

⁴²¹ Bkz. İlknur K. Akman, “Amerikalı Sufi, Şeyh Ragıp”, **Sabah**, 17.07.2005, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/07/17/cp/gnc115-20050716-101.html>, (02.02.2015); İlknur K. Akman, “Tasavvufla Psikoterapi Yapıyor”, **Sabah**, 27.08.2005, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/08/27/cpsabah/rop101-20050821-102.html>, (02.02.2015).

3.1.1.1. Zen Budizm’in Temel İnançları

3.1.1.1.1. Sûnya / Boşluk

Zen Budizm’deki *sûnya* “boşluk” (İngilizce: *emptiness*) kavramının karşılığı pek çok Mahayana Budist ekolünde “*sûnyatâ*” (Palice: *sunnattâ*) olarak geçer ve tam olarak karşılamasa da hiçlik, yokluk, bilinçsizlik, bensizlik anlamında değerlendirilir. Ancak nihilizmdeki hiçlik anlayışıyla da karıştırılmaması istenir.⁴²²

Philip Kapleau, boşluk ile ilgili şunları ifade eder:

*Sizin gümüş eşyalar yapan bir kişi olduğunuzu ve küçük bir Buda heykelciği yapmak istediğinizi varsayalım. Gümüşü erittiğiniz zaman bir sıvıya dönüştür ve gümüş bu hali ile pratikte şekil verme açısından sonsuz olasılığa sahiptir, işte bu durum boşluktur, biçimin yokluğudur. Erimiş haldeki metali bir kalıba döktüğünüzde ve o sertleştiğinde bu da ifade edilmiş dünyadır, biçimler dünyasıdır. Yaptığınız Buda heykelciğinin şeklinden memnun kalmadığınızı ve aynı gümüşten başka birşey yapmak istediğinizi varsayalım. Bu durumda heykelciği eritirsiniz ve gümüş tekrar biçimsiz şekline ya da boşluğa geri döner. Özü açısından bakıldığında boşluk biçimden herhangi bir farklılık göstermez.*⁴²³

Zen Budizm’e göre, boşluk, insanın varacağı en son nokta, yani bir hiç olduğunun farkına varması demektir. Bir kişi ne kadar çabalarsa çabalasın en sonunda her şeyin bir hiçten ibaret olduğunun farkına varacaktır. Bu ise kişinin artık Buda, ermiş olması, nirvanaya yani *satoriye* ulaşması demektir. Bu duruma ulaşmak ise yapılması gereken, doğru bir şekilde icra edilmesi gereken meditasyondur, yani “*zazen*”dir.⁴²⁴ Rinzai ekolünün manastırlarında zazene ek olarak mürşidin verdiği bilmeceye (*koan*) cevap aramak ve belirli aralıklarla mürşitle kişisel görüşmeler yapmak (*sanzen*) gereklidir.⁴²⁵

⁴²² Keown, s. 283; Bowker, s. 564; Conze, s. 130.

⁴²³ Zivorad Mihajlovic Slavinski, **Gökkuşağının Diğer Tarafı: Dinamik Boşluk**, çev. Sevinç Gürsözer, <https://holyyharmony.wordpress.com/2009/11/27/gokkusaginin-diger-taraffi-dinamik-bosluk-zivorad-mihajlovic-slavinski/>, (21.02.2015).

⁴²⁴ Özkan Aras, **Uzakdoğu İnançları ve Dinleri II: Budizm ve Zen Budizm**, 19.04.1996, <http://www.dusuncegezgini.com/budizm.htm>, (30.06.2014); Shigenori Nagatomo, **Japanese Zen Buddhist Philosophy**, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2014 Edition), Edward N. Zalta (Ed.), <http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/japanese-zen/>, (30.06.2014). Ayrıntılı bilgi için bkz. Güngören, Zen Budizm, ss. 111-113, 118-119, 158; D. T. Suzuki, Zen Buddhism, ss. 48-57; Jack Kerouac, **Zen Kaçıkları**, çev. Nevzat Erkmen, Yol Yayınları, İstanbul, 1982, ss. 44, 159-163, 193.

⁴²⁵ Güngören, Zen Budizm, s. 160.

Bir Budist'in, boşluktan söz ettiği zaman, bunun doluluğun karşıtı anlamında değil, hiçbir şeyin verilmediği ve hiçbir şeyin alınmadığı koşulsuz bir durum anlamında kullanıldığı söylenmiştir.⁴²⁶ Budist sanatında boşluk, genellikle boş bir daire şeklinde sembolize edilse de, tam olarak hiçlik veya boş bir şey anlamında da değerlendirilmez. Bu terim, benliğin yokluğu olarak da algılanmaktadır. Aynı zamanda, "Her şey boş!" ifadesiyle çevremizdeki bu maddi dünyadan ferâğât ve özgürleşme de kastedilmektedir.⁴²⁷

Dharmarcari Sudaka, "gerçekte var olmayan" anlamındaki *anatman*⁴²⁸ kavramının, zamanla "boşluk" anlamına gelen *sunyata* olarak kullanıldığını ifade eder. O, boşluk kavramını şöyle açıklar:

Anatman gerçekte var olmayan anlamına gelir. Budizm'de sonradan sunyata veya "boşluk" olarak tanımlanmıştır. Anatman öğretisi özellikle Mahayana Budizminin en temel öğretisidir. Burada kalıcı olan hiç birşeyle dolu olmayan boşluktan bahsediyoruz. Bu öğreti geçicilik üzerine yoğunlaşır. Her şey değişiyorsa o zaman hiçbir şekilde sabit bir değişmez elemandan, özden veya varlıktan bahsedemeyiz. Bu şekilde düşünmek korkutucu değil mi? Ama özgürleştirici bir kavram. Hiç birşeyin sabit, kalıcı yani kapalı, sıkı ve klostrofobik olmadığını söylüyor. Sanskritçe olan sunyata kelimesi "özün açık boyutu" olarak da çevrilebilir. Bu çeviriye göre her şeyin en derin doğasında gizem, anlaşılmazlık ve açıklık vardır.

*Buda'nın bu Bilgelik öğretilerine sevgi, bağlılık ve korkusuzca yaklaşmanın önemli olduğu göz önünde tutulmalı. Yani yoga ve meditasyon sayesinde geliştirdiğimiz özellikler. Sanki samatha halindeymişçesine bu sakin ve şefkatli zihni dukkha, anitya ve anatman (sunyata) olarak belirtilen üç özelliği (laksana) kullanarak "nesneleri gerçekte var oldukları gibi" anlayabiliriz.*⁴²⁹

Zen Budizm'de sözü edilen gerçek hiçliğin, boşluğun, nasıl fakedilebileceğine dair bazı öneriler verilmiştir. Meditasyon esnasında nefes alış verişlerinizi saydığınız zaman, çatışan düşüncelerinizin yavaş yavaş kaybolacağı, meditasyon, boşluk, aydınlanma, Buda gibi düşünceleri geride bırakmanız gerektiği, böyle yapınca günlük yaşantınızın, sizi daha az endişelendirip sakin ve huzurlu hale geleceğiniz söylenir.⁴³⁰

⁴²⁶ Bkz. Senzaki ve McCandless, s. 36.

⁴²⁷ Conze, ss. 131-132; Ruben, Budizm, ss. 146-147.

⁴²⁸ Bu anlamda kullanımı ve bilgi için bkz. Keown, s. 13; Bowker, s. 38; Conze, ss. 18-19.

⁴²⁹ Dharmarcari Sudaka, **Meditasyon**, <http://www.sudakayoga.com/es/Meditasyon>, (21.02.2015).

Sûnyatâ'nın *anatman* anlamında kullanılmasıyla ilgili ayrıca bkz. Bowker, ss. 38, 564.

⁴³⁰ Senzaki ve McCandless, s. 36. Ayrıntılı bilgi için bkz. Barrett, ss. 181, 187, 190-191.

3.1.1.1.2. Zazen / Meditasyon

Zen Budizm’de zazen (meditasyon), *Samadhi*’ye⁴³¹ (*Satori*) ulaşmanın bir yolu olarak kullanılır, *Satori*’ye ulaşmada başka yöntemlerin varlığı da inkar edilmez. Yine Zen Budizm, *zazen*⁴³² uygulamasıyla kazanılanların günlük yaşamda uygulamaya geçirilmesi konusunda ısrar eder. Meditasyona bir hayli önem veren Zen, sürekli olarak “fikir rahatlığının” (quietism)⁴³³ tuzağına düşmeye karşı da uyarılmaktadır. İnsanların, meditasyon yaparken gereksiz kaygılar ve boş düşüncelerinin tek tek yok olacağı; kişinin yaşamının sorunlardan arınmış bir şekilde akıp gideceği dile getirilmiştir.⁴³⁴

George Leonard, *zazen*’in bir esrime (ecstasy) veya duygusal bir zirve olmadığını, saf insan haline geri dönüş olduğunu söylemiştir. Yine ona göre *zazen*, sadece azizlere ve mürşitlere has bir şey değildir, bunu, isteyen herkes yapabilir.⁴³⁵

Zen Budistler, kişilerin *zazen* yaparken zihinlerini olumlu veya olumsuz bütün düşüncelerden temizlemeleri, hatta hiçbir şey düşünmemeleri gerektiği düşüncesini bile beyninden silmeleri gerektiğini söylemektedirler. Eğer *zazen*’e yeni başlanmışsa, bu kişilerin başlangıçta düşüncesizlik durumunu yakalayamayabilecekleri, fakat zamanla bu durumun değişeceği ifade edilmiştir.⁴³⁶

Zen mürşitleri tarafından, *zazen* yapacak olanların, *zazen* yaptıkları yerin her bakımdan rahat olmasına, hiçbir rahatsız edici durumun olmamasına dikkat etmeleri önerilir. Büyük Zen mürşitlerinden Dôgen, *zazen* için iyi, kalın bir minder bulunması ve onun çimen ya da bir battaniyenin üzerine konulması gerektiğini söyler. O, ayrıca *zazen* yapılan yerin (*Dôcô*)⁴³⁷ de, her türlü hava akımından, rüzgar ve yağmurdan mükemmel biçimde korunmasını, ortamın keyifli olmasını, içerisinde ne fazla

⁴³¹ *Samadhi* (Sanskritçe), bazen *dhyana* (meditasyon)’nın yerine kullanılır, fakat çoğunlukla *dhyana* uygulamasıyla ulaşılan hal olarak anılır. Bkz. Senzaki ve McCandless, s. 31; Kerouac, s. 43.

⁴³² *Zazen* (Çince *tso ch’an* sözcüğünden): Meditasyonda oturmak. Bkz. Senzaki ve McCandless, s. 31; D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, ss. 32, 34, 99.

⁴³³ Akıl ve iradenin dünyevi olaylara tümüyle ilgisiz kalarak yalnız Tanrı düşüncesine daldığı dinsel bir mistisizm şekli. Bkz. Senzaki ve McCandless, s. 32.

⁴³⁴ Senzaki ve McCandless, ss. 31-32; Güngören, *Zen Budizm*, ss. 157, 160, 169; D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, s. 50.

⁴³⁵ Bkz. Deshimaru, ss. 10-11. Ayrıca bkz. D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, s. 96.

⁴³⁶ Deshimaru, ss. 53, 78. Ayrıntılı bilgi için bkz. Barrett, ss. 157-226.

⁴³⁷ Zen tapınaklarında *zazen* yapılan salona *Dôcô* yerine *Zendô* adı da verilir. Bkz. D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, ss. 118-121.

aydınlık ne de fazla karanlık olmasını; ortamın sıcaklığının da mevsime uygun olarak ayarlanmasını tavsiye etmektedir.⁴³⁸

Zazen yaparken oturma şeklinin düzgün olmasına çok önem verilir. Bu yüzden keşişler, içleri sıkıca doldurulmuş minderlerin üzerinde otururlar. Zazen’de, bağdaş kurma vaziyetine benzer bir şekil alınır, bacaklar birbirine geçirilir ve ayak tabanları yukarıya bakacak şekilde çevrilir. Beden ise, dik vaziyette durdurulur. Sol el, sağ elin üzerine gelecek şekilde konularak, kucakta dinlendirilir. Avuç içleri yukarıya bakarken başparmaklar birbirine dokundurulmaktadır. Gözler çoğu zaman açık tutulmaktadır ve birkaç metre öteye, zemine bakacak şekilde ayarlanır; kesinlikle gözler kapatılmaz. Soluklar yavaş alıp verilir. Vurgu, soluğun verilmesi üzerinedir ve itiş göğüsten değil, karından gelecek şekilde düzenlenir. Zazen yapmaya yeni başlayan bir kişiye, bu duruma alışıncaya kadar, nefeslerini birden ona kadar sayması önerilir. Bu nefes sayma işleminin, düşüncesiz bir şekilde oturma ve doğal bir hale gelinceye kadar devam ettirilmesi konusunda uyarı yapılır.⁴³⁹

Şekil 16: Zazen Uygulaması

Kaynak: Dojo Zen Mar del Plata, **Zazen**, http://www.zen-mardelplata.com.ar/?attachment_id=395, (23.02.2015).

⁴³⁸ Deshimaru, s. 57. Ayrıntılı bilgi için bkz. D. T. Suzuki, Zen Buddhism, ss. 118-132.

⁴³⁹ Bkz. Watts, ss. 200-201; Zazen şekli ve zazen yaparken beden ve organların duruşunun nasıl olacağı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Deshimaru, ss. 58-59. Ayrıca bkz. Senzaki ve McCandless, ss. 40-41; Güngören, Zen Budizm, ss. 165-171.

Tapınaklarda icra edilen toplu zazen esnasında ara sıra oturma pozisyonuna ara verilir. Bu aralarda keşişler, platformların arasında, canlılık kazanmak ve üzerlerindeki uyuşukluğu atmak için hızlı hızlı yürürler. Bazen zazen pozisyonuna, manastırı etrafındaki alanda çalışmalar yapmak için de ara verilir. Manastır odalarının temizlenmesi, ‘*Buda Salonu*’nda çalışmalar yapmak ve diğer hizmetleri yerine getirme amacıyla da ara verildiği olur. Kısa uyku ve yemek molaları da vardır. Yılın bazı özel dönemlerinde zazen uzun tutulur, sabah saat 03:30’dan neredeyse kesintisiz bir şekilde akşam saat 10:00’a kadar devam eder, bu uzun seanslara “*seşşin*” yani ‘zihin toplama’ adı verilmektedir.⁴⁴⁰

3.1.1.1.3. Koan / Bilmece

Koan, bir mürşidin öğrencisine, çözmesi için verdiği bir problem/bilmecedir. Öğrencinin bunu, yalnız başına çözmesi istenir, ama arada sırada, bir hoca da yardımcı olur. Bir koan üstünde çalışmak için onu çözmeye hevesli olmak gerektiği; o problemle yüzleşmek gerektiği vurgulanmıştır. Size verilen koanı, ne kadar düşünür, akla vurursanız çözüme ulaşmanız o kadar zor olur.⁴⁴¹

Zen mürşitlerine göre, zamanla koanın çözülemeyeceği anlaşılabilir. Senzaki-McCandless ikilisinin yazmış olduğu *Budizm ve Zen* adlı eserden bir koan örneği verelim. Deniliyor ki eserde: “İki el birbirine vurulunca ses çıkar. Tek elin çıkardığı ses nedir? Bu bir koandır. Eğer bir ses olmadığını düşünürseniz yanılırsınız.”⁴⁴²

Bir Zen koanının, Zen Budist olmayanlar için saçmalık olarak görülebileceği, ancak bir Zen öğrencisi için bunun büyük bir anlamı olduğu, bunun aydınlanmaya açılan kapı olduğu, bununla Zen öğrencilerinin Satori’ye ulaşmalarının kolaylaşacağı ifade edilmiştir. Öğrenciye koan verilmesindeki bir başka amaç ise, öğrenciyi idrakin ötesine geçmeye zorlayarak kendini tanımasını sağlamaktır.⁴⁴³

⁴⁴⁰ Watts, s. 201.

⁴⁴¹ Bkz. Senzaki ve McCandless, ss. 32-33; Smart, s. 144. Ayrıntılı bilgi için bkz. D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, ss. 99-117.

⁴⁴² Senzaki ve McCandless, s. 33. Koan örnekleriyle ilgili bkz. Barrett, ss. 134-154.

⁴⁴³ Bkz. Senzaki ve McCandless, s. 33; Barrett, s. 150.

Zen mürşitlerince çoğu zaman koanı çözme yolu olarak zazen kullanılır. Bir Zen öğrencisi tarafından, zazen doğru bir şekilde icra edilmediğinde koanın anlaşılması, çözümlenmesi de çok zor olacaktır.⁴⁴⁴

Koan'a, özellikle Zen Budizm'in Rinzai ekolünde önem verilir, diğer ekollerde ise Rinzai'deki gibi önem verilmemiş, hatta bazı ekoller bunu gereksiz bile görmüştür.⁴⁴⁵

Koan sistemini bugünkü şekliyle ortaya çıkaran kişi, Hakuin (1685-1768)'dir. O, Zen'e sistematik bir düzenleme getirmiştir. Bu düzenleme sonucunda, Rinzai okulunda Zen çalışmasının gidişatında bazı aşamalar belirlenmiştir.⁴⁴⁶

Bu aşamaların hepsini geçmek için uzun bir zamana ihtiyaç vardır. Bu eğitim süresi, normalde otuz seneyi bulabilir. Ancak tüm Zen keşişleri bu süreyi tamamlamak zorunda değildir. Bu süre sadece, deneyim sahibi bir üstat olmak ve başkalarına da Zen anlatabilecek duruma gelmek isteyenler için gerekli görülmektedir.⁴⁴⁷

Koan eğitimi yapılırken, Batı sistemlerinde rastlanmayan tipik Asyalı üstat-öğrenci ilişkisi uygulanır. Asya kültürlerindeki hoca-öğrenci ilişkisi, kendine özgü bir nitelik taşır ve üstat, öğrencisinin karmasından sorumludur, yani bir kişi kendisine hoca bulduktan sonra, artık öğrencinin davranışlarından dolayı hocası sorumlu olur. Tabii ki ilişki karşılıklıdır. Hocanın (*Roshi*) üzerine aldığı bu sorumluluğa karşı, öğrenci de hocasını, tam bir itaatle tanır ve onun yetkisini kabul edip onu kendi babasından bile daha önemli bir konuma oturtur. İşte bu ilişki, Asya kültürlerinde oldukça önem verilen bir konudur.⁴⁴⁸

Roshi, cüppesini giyip resmi bir şekilde *Sanzen* diyalogu için oturduğunda, sert bir şekilde, öğrenciyi korkutacak bir vaziyette durur. O hocanın karşısında eğer öğrenci doğal bir şekilde durabilirse, bu yürekliliği kendinde bulabilirse, bu öğrencinin artık kimsenin canını sıkamayacağı bir kişi olduğu kabul edilir. Ayrıca bu çeşit bir Zen eğitiminin yapıldığı Japon kültüründe, çocukların ve yetişkinlerin büyük oranda eleştiriye eğilimli oldukları, eleştirinin, bu kültürde gençleri toplumsal

⁴⁴⁴ D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, s. 101.

⁴⁴⁵ Bkz. Yavuz, ss. 352-353; Smart, ss. 142-144; Humphreys, ss. 102-103.

⁴⁴⁶ Watts, ss. 204-205.

⁴⁴⁷ Bkz. Watts, s. 205.

⁴⁴⁸ Zen Budizm'deki hoca öğrenci ilişkisini daha iyi anlamak için bkz. Kiyohiro Miura, **Oğlum Zen Keşişi Olmak İstiyor**, çev. Nur Yener, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2000. Ayrıca bkz. D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, ss. 103-104.

geleneklere alıştırmak amacıyla sıkça kullanıldığının da bu konuda göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁴⁹

Zen Budizm, Asya kültüründeki hoca öğrenci ilişkisine bir şey daha ekler. O da, Zen'in, hoca öğrenci ilişkisinin başlatılmasını tamamen öğrencisinin girişimine bırakmasıdır. Zen, öğretecek hiçbir şeyinin olmadığını söyler. Çünkü Budizm'in ortaya koyduğu gerçeğin açık-seçik ortada olduğuna, açıklamalar yapmaya kalkışmanın sadece bu gerçeğin görülmesini zorlaştıracığına inanılır. Hocanın öğrenciye yardım etmeye kalkışmasının öğrenciye yardımdan ziyade onu engelleyeceği düşünülür. Hoca, yardım etmenin aksine, öğrencinin kendi yolundan çıkar, hatta öğrencisinin izlediği yola engeller koyar, kasıtlı olarak yanıltıcı sözler söyler. Bunun yapılmasının aslında, dikmiş olduğumuz ağaçları, onların büyüyüp gelişmelerine yardımcı olmak amacıyla onları budamaya benzediği söylenmiştir. Buradaki amaç yardım etmektir, fakat Zen öğrencisinin gerçekleri kendi kendine muhakeme ederek bulması esas amaçlanan şeydir.⁴⁵⁰

Çocuğun ilk Zen eğitimine başlaması ise şöyledir: İlk hoca-öğrenci görüşmesinde roshi, isteksiz bir şekilde kabul edilmiş öğrencisine, annesi ona gebe kalmadan önce de var olan asıl yüzünü keşfetmesini söyler. Hoca, öğrenciden onu keşfedince, geri gelip keşfini bir şekilde kanıtlamasını da ister. Bunu yaparken hiç kimseden de yardım almamalıdır. Öğrenci, *Sodo*'da (tapınak) diğer keşişlere katılır. Burada baş keşiş tarafından öğrenciye zazen'in ilk kurallarından bazıları öğretilir, zazen'de nasıl oturulacağını gösterilir. Baş keşiş, onu mümkün olduğu kadar kısa bir süre içerisinde roshi'ye dönerek hocanın sorduğu sorunun cevabını vermesi konusunda teşvik eder ve koanı görebilme konusunda hiç zaman kaybetmemesi gerektiğini söyler. Öğrenci, doğmadan önce ne olduğunu düşünür, şu anda ne olduğunu kavramak için çabalar.⁴⁵¹

Öğrenci, kısa bir zaman sonra, roshinin, felsefe ya da kelimelere bağlı başka cevaplara tahammülsüz olduğunu farkederek. Çünkü roshi, somut bir şey göstermesini ister öğrenciden. Bu yüzden öğrenci taş, yaprak, dallar vb. şeyleri somut deliller olarak göstermeye başlar. Fakat bunların hepsi sürekli reddedilir ve sonunda öğrenci

⁴⁴⁹ Bkz. Watts, s. 207. Ayrıca bkz. Smart, s. 144.

⁴⁵⁰ Bkz. Watts, ss. 207-208. D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, ss. 38-39. Christmas Humphreys, *A Western Approach to Zen: An Enquiry*, Unwin Paperbacks, London, 1979, (Zen), ss. 193-195.

⁴⁵¹ Watts, s. 209; D. T. Suzuki, *Zen Buddhism*, ss. 103-104

artık hayal gücünün sonuna gelir, buluşları sona ermiş, söyleyecek sözü kalmamıştır. Ancak işte tam bu sırada, aslında öğrencinin, doğru izi bulmaya başladığına inanılır. Çünkü, artık bilmediğini bilmektedir. Artık onun Zen eğitimi, hiçbir şey bilmediğini bilmesiyle başlamıştır.⁴⁵²

Keşiş olmaya karar veren bir çocuğun da, kendini tapınağa ve tapınak hizmetlerine adanması gerektiği, bunun için de ailevî bağlardan tamamen kopması, kendisini ailesinden soyutlamasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Buna, Kiyohiro Miura'nın "*Oğlum Zen Keşişi Olmak İstiyor*" isimli romanı en güzel örnektir. Roman boyunca, keşiş olmak isteyen bir çocuk ve ailesinin, aralarındaki ailevî bağı koparmaları gerektiği ve bunun da ne kadar zor olduğu çok net bir şekilde anlatılmıştır.

Yine bu romanda bir rahip şöyle der: "Tapınak ve tapınak mensuplarına bakmak bir keşiş için önemlidir. Bu da onun çalışmasının bir parçasıdır. Sadece dünyayı unutuvermek doğru bir dini çalışma değildir."⁴⁵³ Buradan da, Zen Budizm'de keşiş olmak için dünyadan el etek çekmenin anlamsız karşılandığı verilmek istenmiştir.

3.1.1.1.4. Satori / Aydınlanma

Satori, Zen literatüründe aydınlanma, gerçeği görerek huzur ve mutluluğa ulaşma olarak yerini almaktadır. Kişinin kendini tam olarak tanımasıdır aynı zamanda, dünyadaki kötülüklerin insana etki etmediği bir ruh halidir. Yine, gerçeğin önündeki perdelerin insanın gözünden kalkması, gerçeğin tüm açıklığıyla ortaya çıkması, kişinin, dünyanın anlamının farkına varması, Satori'ye ulaşmadan önce dünyada görülen şeylerin farklı bir şekilde (yani asıllarının, doğru şekillerinin) kişiye açılması, sezgi gücünü kullanma anlamında kullanılmıştır. Kişinin zihninin bu şekilde temizlenerek, tam bir aydınlanmaya kavuşacağı, bu sayede de Satori'ye ermiş kişinin kendiliğinden ahlâklı bir insan haline geleceği söylenmiştir. Bu durumun ise tembelleşme, zihin gevşemesi anlamına gelmediği özellikle vurgulanmıştır.⁴⁵⁴

⁴⁵² Watts, s. 210.

⁴⁵³ Bkz. Miura, s. 95.

⁴⁵⁴ D. T. Suzuki, Zen Buddhism, ss. 88-98; Smart, s. 144; Barrett, ss. 83-108.

Satori, kişide bir anda yani ansızın gerçekleşir. Buna ulaşmak için ise tabi ki ön çalışmalar yapmak gereklidir. Mesela, sık sık meditasyon yapmak, ahlâkî davranışlar sergilemek, sıradan, doğal yaşamak bu çalışmalardandır. Ama bunları yapan herkesin, kendi istediği anda Satori'ye ulaşamayacağı, bu durumun insanda bir anda, her şey hazır olduğunda kendiliğinden gerçekleşeceği ifade edilmiştir.⁴⁵⁵ Siddharta Gautama'nın, Bodhi ağacının altında yaşadığı ruh hali, Zen Budistler'ce Satori olarak isimlendirilir. Aslında Satori, Budizm'deki "nirvana" sözcüğünün Zen Budizm'deki karşılığı olarak da görülebilir. Özelliklerinden ve aydınlanmaya ulaşma şekillerinden bazıları hariç, aşağı yukarı nirvana kelimesinden Budistler'in anladığı şeyi ifade etmektedir.⁴⁵⁶

Satori'nin ne olduğu konusunda Suzuki'nin yaptığı değerlendirme önemlidir. O, Satori'nin ne olduğunu ve Zen Budizm için ne kadar önemli görüldüğünü şu sözlerle açıklar:

*"Yaşamla, dünyayla ilişkilerden, yeni bir bakış açısı kazanmaya genellikle Zen yolunu izleyenler "Satori" (Çince'si: Wu) adını veriyorlar. Aslında Satori, Buda'nın Nairanjana ırmağının yanında Bodhi ağacının altında gerçekleştirdiği, Buda ve Hintli ardıllarının aydınlanma (anuttara- samyak-sambodhi) sözcüğüyle dillendirdikleri kavramı karşılamak için kullanılmış başka bir sözcüktür. Bu ruhsal yaşantıyı anlatmak için bu olayın yorumlanma biçimine göre seçilmiş Çince daha pek çok başka deyimler de vardır. Her ne olursa olsun Satori olmadan Zen olmaz. Zen Budizm'in başı da sonu da Satori'dir. Satori'siz Zen, ışıksız, sıcağı olmayan bir güneşe benzer. Zen konusunda yazılmış her şey kaybolduysa, Zen manastırları kapatılsa, Zen'in varı yoğu elinden alınsa, Satori kaldığı sürece Zen sonsuza dek yaşar."*⁴⁵⁷

Suzuki Satori'nin, yukarıda bahsetmiş olduğumuz, olaylara sezgi yoluyla bakış olduğunu, Satori'ye ulaşmış olan kişinin, gözünün önündeki perdelerin kalkarak gerçeği göreceğini, dünyanın, gözüne eski gördüğünden daha farklı görüneceğini, eskiden akan suların aynı su olarak görünmediğini, dolayısıyla Satori'nin, kişinin görüş açısını tamamen değiştireceğini vurgulamaktadır. Yine o, gerçekten Satori'ye ulaşmış kimsenin iç dünyasında ve ahlâk yapısında büyük bir

⁴⁵⁵ D. T. Suzuki, Zen Buddhism, s. 95.

⁴⁵⁶ Barrett, s. 83; Humphreys, Buddhism, s. 183-187.

⁴⁵⁷ Güngören, Seçme Yazılar, s. 70.

devrim olacağından, Satori'nin bir yandan da yüceltici, kötülüklerden arındırıcı bir yanı olduğundan da bahseder.⁴⁵⁸

3.1.1.1.5. Sıradanlık / Doğallık

Zen Budizm'de en çok üzerine durulan konulardan birisi de, doğallıktır. Zen müritleri, müritlerine kendilerini hayatın seyrine bırakmalarını, yaşam neyi gerektiriyorsa onu yapmalarını, çok sade bir hayat yaşamalarını, asla farklı olmak için uğraşmamalarını öğütler. Bu tavsiyeleri verirken, bunları kendileri de bizzat yaşayarak öğrencilerine örnek olurlar. Farklı olmaya çalışmazlar, fakat farklı olmaya çalışmadıklarından dolayı diğer insanlardan farklıdırlar. Aslında dünyamızda, doğal bir şekilde sıradan bir hayat yaşamamanın zor olduğunu, bunu becermenin büyük bir başarı sayılacağını söylerler. İlginç olan taraf ise, Zen müritlerinin doğal yaşamaya bile çalışmamak gerektiğini söylemeleridir. Önerilen şey, kendini hayatın akışına bırak, ne gerekiyorsa onu yap; yemek ye, gez, uyu, insanlarla ilişkiler kur...⁴⁵⁹

Rajneesh'in şu sözleri, Zen'deki sıradanlık hakkında bahsedilenleri destekleyici mahiyettedir:

“Zen ustaları çok sıradan yaşarlar. Herkes gibi. Fakat sıradışı bir yoldadırlar. Tamamen yeni bir bakışla, büyük bir bakışla, büyük, muazzam bir hassaslıkla, uyanıklıkla, gözlem dolu olarak, aşkın ve saf bir bilinçlilik halinde ve o anda yaşarlar.

Zen ustalarını, odun kırarken, yemek yaparken, kuyudan su taşırken, bahçede çukur kazarken, tohum ekerken bulabilirsiniz. Her çeşit dünyasal sıradan eylemde yer alırlar. Fakat onları izlerseniz bir farklılık olduğunu görürsünüz. Caynlar ve Hindular, dünyadan kaçarlardı. Zen ustası ise dünyada yaşar ve bunu dönüştürür.

Zen, çok pragmatik ve pratiktir. O, dünyadan el etek çekmeyi aptalca bulur. Onun yerine şöyle der: Dönüş! Neredeyse orada ol fakat yeni bir yolun içerisinde ol.”⁴⁶⁰

Ayrıca Rajneesh, zihninizde hiçbir şey yoksa, hiçbir şey istemiyorsanız, hiçbir arzu, hiçbir soru, merak, hiçbir düşünce, hayal, geçmiş, gelecek yoksa, bu durumun da sıradan zihin olduğunu söylemiştir.⁴⁶¹

⁴⁵⁸ Güngören, Seçme Yazılar, ss. 70-73. Ayrıca bkz. Barrett, ss. 83-85.

⁴⁵⁹ Bkz. D. T. Suzuki, Zen Buddhism, ss. 32-35, 41, 78.

⁴⁶⁰ Rajneesh, ss. 12-14.

⁴⁶¹ Bkz. Rajneesh, ss. 22-23.

Watts, doğallık üzerinde bu kadar durması açısından Zen Budizm'in, bu konuda Taoizm'in bir devamı olarak algılanabileceğini söyler. O, hem Zen hem de Taoizm'deki doğallığın, yapmacık değil, kendiliğinden ortaya çıkan hareket olduğu üzerine vurgu yapar.⁴⁶²

Zen Budizm'deki sıradanlığın daha iyi anlaşılması için, bir Zen keşişi ile hocası arasındaki konuşmayı vermek istiyoruz. Keşiş soruyor hocasına:

“Gerçek yoluna girmek için bir yöntemin var mı?”

“Evet var.”

“Yöntemini anlatır mısın?”

“Acıkınca yiyorum, yorgun düşünce de uyuyorum.”

“Herkesin de yaptığı bu değil mi? Onların da senin yaptığın gibi gerçek yoluna girmek için bir yöntem uyguladıklarını söyleyebilir misin?”

“Hayır.”

“Öyleyse neden hayır?”

“Çünkü onlar yedikleri zaman yemiyorlar, çeşitli başka şeyler düşünüyorlar, böylece de kendi zihinlerini karmakarışık ediyorlar. Uyudukları zaman da uyumuyorlar, bin bir türlü şeyin düşünüyörler. Bundan ötürü onlar bana benzemezler.”⁴⁶³

Keşiş ile hocası arasındaki bu konuşmadan da, Zen üstatlarının nasıl doğal yaşadıklarını ve bunun için de özel bir gayret sarfetmediklerini kolayca anlamaktayız.

Zen üstatlarından olan Yen-t'ou'nun, bir hırsız tarafından öldürülmek üzereyken çok uzaklardan bile duyulabilecek şekilde haykırdığı, bu haykırışı da ne planlayarak ne de doğal olabilmek için yaptığı, haykırışının sadece doğal bir tepki olduğu da yine Zen Budizm'deki doğallığı açıklama amacıyla verilen örneklerdendir.⁴⁶⁴

3.1.1.1.6. Kendi Kendine Kurtulmak

Zen Budizm'de, kişilerin kendi kendilerine gerçeği kavramaları ve kurtuluşa ermeleri üzerine vurgu yapılır. Kişinin kendi gayreti olmaksızın, hoca ve kutsal yazıların yapacağı bir şeyin olmadığı söylenir. Zen Budistler, kendisine gerçeği göstermek için hocalara ve metinlere bağlanan kimselerin, geriye ellerinin boş

⁴⁶² Bkz. Watts, s. 172. Ayrıca bkz. Smart, s. 144.

⁴⁶³ Fromm, s. 77. Elmas Sutra'da aynı amaca binaen geçen bir ifade için bkz. Kerouac, s. 14.

⁴⁶⁴ Watts, s. 173.

döneceğini, ışığa ancak kişilerin kendi çabaları sonucunda ulaşabileceklerini savunurlar.⁴⁶⁵

Zen’de, hoca ve kutsal metinleri kenara itmekle ilgili şöyle bir durum da vardır; Zen müşitleri, kutsal kitaplardan başlangıçta vazgeçmezler. Kitaplar, ancak yeterli bir ön bilgi edinildikten sonra, okunulan yazıların doğrudan deneyimleme, yaşantıya geçirme aşamasında terkedilir.⁴⁶⁶

Büyük Zen müşitlerinden olan Hui Hai’nin, hoca ve kutsal metinlere bağlanmadan, kendi kendine kurtuluşa ermekle ilgili önerileri şöyledir:

“Eğer zihinlerimizi temizlemek, dinginleştirmek yerine, aydınlanmayı başarmak için kutsal yazılara güvenirsek, imkansız üzerimize almış oluruz. Budalık, sadece zihinle gerçekleştirilebilir. Yanılmış insanlar bunu, basılı kelimelerde ararken, aydınlanmış insanlar zihniyetlerinin içine bakarlar. Duyarlı varlıkların kendilerini kurtarmaları gerektiğini ve Budaların bunu onlar için yapamayacağını lütfen idrak edin. Çabalayın! Çabalayın! Kendiniz için yapın. Başka Budaların gücüne güvenmeyin. Sutra’nın dediği gibi: Dharma’yı arayanlar yalnızca Buda’ya tutunarak onu bulamazlar.”⁴⁶⁷

Rajneesh de aynı şekilde, insanların kendi kendilerinin ışığı olmaları gerektiğini, kişinin aydınlanmasında müşidin yapacağı fazla bir şeyin bulunmadığını vurgulayarak,⁴⁶⁸ Zen müşidinin fonksiyonunu bir örnekle şöyle açıklar:

“Usta, içsel varlığınızı, kendi içsel ışığınızı bulmanıza yardım eden kişidir. O, varlığınızın dönüşümüne yardımcı olur. O, size bildiklerini nakleder, bilgeliği değil. O, bir yardımcıdır. O, sabahları parlayan güneş gibidir. Güneş, bir çiçeğe gelerek açması için baskı yapmaz. Doğrudan değil, ışınlarını çiçeğin çevresinde dans ettirerek yardım eder. Güneş nazik bir şekilde çiçeğe ısı verir, onu cesaretlendirir. İçlerinde açma isteği duyarlar ise bu, güneşin sıcaklığı ile eşzamanlı olur ve böylece çiçekler açarak kokularını yaymaya başlar. Usta da böyledir. O, sana bildiği şeyi yaşatamaz. Fakat yarattığı berrak enerji ile senin çiçeğinin açmasını sağlar. Tohumların cesaretlenir, böylece sıçrama yapmak için cesaret toplarsın.”⁴⁶⁹

Suzuki de, kişisel yaşantının, kutsal kitaplardan da, büyüklerin sözlerinden de, vahiylerden de öne geçtiğini vurgulayarak, sutra ve ustaların, öğrenci istemedikçe

⁴⁶⁵ Blofeld, s. 140; D. T. Suzuki, Zen Buddhism, ss. 103-104; Barrett, s. 99

⁴⁶⁶ Humphreys, Buddhism, s. 179; Blofeld, s. 140.

⁴⁶⁷ Blofeld, ss. 81, 83, 113.

⁴⁶⁸ Rajneesh, s. 60.

⁴⁶⁹ Rajneesh, ss. 60-61.

kişi üzerinde bir etkilerinin olamayacağını, kişinin kurtuluşu kendinde aramasının en uygun yol olduğunu ifade eder.⁴⁷⁰

3.1.2. Cōdō Budizmi

Cōdo, M.S. 1. yüzyılda Hindistan’da ortaya çıkan, yaklaşık 150 yıllarında Çin’de taraftar bulmaya başlayan, 6. yüzyılda da Japonya’ya giren ve 12. yüzyılın ikinci yarısında Hōnen (1133–1212) tarafından sistemleştirilen bir Budist akımdır. Başka bir deyişle o, taraftarlarınca “kurtuluşun en kolay yolu” kabul edilen ve 350’li yıllarda Çinli rahip Hui-yuan (334-417)⁴⁷¹ tarafından temeli atılan “Mutluluk Diyarı” (*Ching-t’u*) adı verilen Budist ekolün Japonya’da aldığı isimdir.⁴⁷² Yani Cōdo, bir Japon rahip olan Hōnen’in Budizm’i yeni kültürel şartlara göre yorumlama biçimidir.

Hōnen, Japonya’da Mimasaka Eyaleti’nin Kume kentindeki büyük bir arazinin başmuhafızı olan Uruma no Tokikuni’nin oğlu olarak 1333 yılında dünyaya geldi. Babasının ölümünün ardından 1145 yılında Hiei Dağındaki Tendai Tapınağında eğitim aldı. Kangaku adlı bir rahibin, onun becerilerini farketmesi ve *Genkō* adı vermesiyle etrafta tanındı. Sonrasında Fucivara Kabilesinden önemli bir rahip olan Kōen (d. 1169) tarafından bir Tendai rahibi olarak eğitildi. Bazı konularda duyduğu rahatsızlık ve tatminsizlik sonucunda, Hiei Dağının batısında bulunan ve ünlü keşiş Eikū’nun (d. 1179) yaşadığı Kurodani bölgesinde inzivaya çekilip kendisini kutsal metinleri okumaya adanmıştı. O esnada, ilk Saf Yurt metni, Genşin’in *Ôcô Yôşû* (Yeniden Doğuşun Temelleri: 984-5) isimli eserini tanıdı. Ardından Eikan’ın *Ôcô Cûin* (Mutluluk Diyârına Erişmek İçin On Sebep: 11. yüzyıl) ve onun yorumlarının kaynağı niteliğindeki 7. yüzyılda yaşamış Çinli Rahiplerden Şan-tao’nun *Kuan-Çing-Su* (Amitabha Buda’ya Meditasyon Sutrası Üzerine Yorum) eserlerini okuyarak fikir dünyasını şekillendirdi. Daha sonra, Tendai, Şingon ve Kegon gibi mezheplerin öğretilerinin derin bilgi ve katı dini disiplin içerdiğini,

⁴⁷⁰ Fromm, ss. 81, 82. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Watts, s. 208; Tümer ve Küçük, s. 175,182.

⁴⁷¹ Çinli rahip Hui-yuan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Chan, ss. 394-395, 411.

⁴⁷² Earhart, s. 46; Tamaru, Buddhism, s. 54; Humphreys, Buddhism, ss. 159-162; Conze, s. 205. Saf Yurt Budizmi’nin Çin’de rahip Tanluan (488– 554) tarafından kurulduğu ve Daoçuo (562–645) ile Şandao (613–681) tarafından geliştirildiği de iddia edilir. Bkz. Erik Zürcher, “Amitâbha”, **Encyclopedia of Religion**, (Ed. Lindsay Jones), 2. Baskı, Thomson Gale Yayınları, New York, 2005, Cilt: 1, s. 291; Fujiyoshi, 104. Bu kavramla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kôtatsu Fujita, “Pure and Impure Lands”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), Japoncadan İngilizceye çeviren Kenneth K. Tanaka, The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 12, s. 90.

bunun da aydınlanmak isteyen insanların çoğuna zor geldiğini iddia ederek kendi Saf Yurt görüşlerini açıkladığı Cōdo mezhebini 1175 yılında kurdu. Zamanla pek çok takipçi topladı, zaman zaman eleştiriler de aldı. Devlet yöneticilerine yapılan şikayetler ve bazı müritlerinin yanlış tavırları yüzünden dört yıl kadar sürgün cezası aldı. Sonrasında ise Kyoto’da 1212 yılında öldü.⁴⁷³

Hōnen, hayat hikayesinde de görüldüğü üzere Tendai mezhebi içinde dinî eğitim almış, bu mezhebin görüşlerinden tatmin olmayıp, uzun bir süre sonunda edinmiş olduğu fikir ve tecrübelerle, insanlığın kurtuluşunun Cōdo öğretisinde olduğunu iddia etmiştir.⁴⁷⁴ Bu yüzden Hōnen, ilk reformist Tendai rahibi olarak görülmüş ve Çince yazılmış Tripitaka’yı beş kez okuduğu yayılınca meşhur olmuştur.⁴⁷⁵

Rahip Hōnen’in, *Amida Buda* (Sanskritçe: *Amitabha* ya da *Amitayus*, Japonca: *Amida Butsu*) inancı yanında, yerleşik Japon halk inançları ile karıştırarak ezoterik ve tantrik bazı öğretileri benimsemesi ve de ayinlerde çok kolay teknikler takip etmesi, Japonların ona ilgisini artırmıştır.⁴⁷⁶

Hōnen, görüşlerini savunmak amacıyla, 1198 yılında *Sençaku Hongan Nembutsu Şû* (Özgün Nembutsu Yemini Üzerine Risale) adında bir kitap kaleme almıştır.⁴⁷⁷ Bu eserde Budistleri iki gruba ayırmıştır. Birincisi, kendi çabasıyla öğretilerin anlamlarını arayarak aydınlanmayı amaçlayanlar, ikincisi ise Amida Buda’nın öğütlerine kulak vererek, onun merhametine tüm kalbiyle inanıp güvenerek Saf Yurtta yeniden doğmayı amaçlayanlardır. Hōnen, bu gruplardan ikincisinin görüşlerini benimser ve Amida Buda’nın inayetini cezp etmek için *Nembutsu* uygulaması gibi yeni ve farklı uygulamaların gerekli temel uygulamalar olduğunu savunur. Bunun dışındaki diğer dinsel uygulamaları ise, *Nembutsu*’nun layığıyla gerçekleşmesine yardımcı olabilecek ikincil/hazırlık uygulamalar olduğunu iddia eder.⁴⁷⁸

Hōnen’e göre, kurtuluş ve mutluluk, ne meditasyon ne ritüellerle elde edilir, ancak şefkatli, merhamet sahibi olan Amida Buda’ya inanmak, onun ismini

⁴⁷³ Bkz. Kasahara, s. 169-178; Smart, s. 139-140; Fujiyoshi, s. 105.

⁴⁷⁴ Tamaru, Buddhism in Japan, s. 431; Smart, s. 139.

⁴⁷⁵ Robinson, s. 339.

⁴⁷⁶ Karataş, s. 61; Robinson, s. 339.

⁴⁷⁷ Kasahara, s. 174; Tamaru, Buddhism in Japan, s. 431.

⁴⁷⁸ Tamaru, Buddhism in Japan, s. 431; Fujiyoshi, s. 105.

tekrarlamakla kazanılır. Bu fikir çoğu Japon için cazip gelmiş ve mezhep her geçen gün mensuplarını artırmıştır.⁴⁷⁹ Cōdo mezhebi, Hōnen'in, başta Şinran olmak üzere, Bençō ve Şoku gibi öğrencileri vasıtasıyla, pek çok alt ekolde varlığını sürdürmüştür.⁴⁸⁰ Günümüzde alt ekolleriyle birlikte hesaplandığında mezhebin müntesip sayısı yaklaşık 20 milyon civarındadır.⁴⁸¹ Japonya'da bu mezhebin binlerce tapınağı, birçok lisesi, üniversitesi ve yetim evlerinin varlığından söz edilmektedir.⁴⁸² Ayrıca bir çeşit cennet olarak tanımlanabilecek Saf Yurt'ta oturan Amida Buda tasavvuru, dinî sanat dallarına, özellikle de heykel ve resim gibi alanlara oldukça etki etmiştir.⁴⁸³

Bu mezhepte en çok değer verilen, kaynak niteliğindeki kutsal metinler, *Pratyutpannasamadhi Sutra*, *Amitayurdhayana Sutra*, *Sukhavativyuha Sutra* olarak sıralanabilir. Aslında Sanskritçe olan ve tarihsel süreçte Çince'yede çevrilmiş olan metinlerin Japonca tercümeleri de bulunmaktadır. Bu metinlerde daha çok, Amida, Saf Yurt, Amida isminin tekrarlanması ve bu isim söylenerek yapılan meditasyonlardan söz edilir.⁴⁸⁴

Earhart, "kurtuluşun kendi başına değil de ilahi bir vasıta ile olacağı" anlayışı açısından bakıldığında, Cōdo ile Hristiyanlık inancının benzer gibi görüldüğünü, ancak kurtuluş (aydınlanma), kötülük, izlenecek yol gibi kavramların Budizm ile Hristiyanlıkta birbirinden çok farklı anlaşıldığından dolayı bu iki inanç arasında benzerlik kurmanın çok doğru olmayacağını ifade eder.⁴⁸⁵ Tıpkı bunun gibi, Cōdo mezhebi ile İslam dininin öğretileri arasında bazı ortak noktalar varsa da bunları özdeş olarak düşünmek yanlış olacaktır. Çünkü ortaklıklar kadar farklılıklar da söz konusudur.⁴⁸⁶ Örneğin, Cōdo Budizmi'nde bulunan "Kurtuluş için ilahi bir güce ihtiyaç olacağı" anlayışı, İslam'da da yer alır. Nitekim Kur'an'da şöyle bir âyet bulunur:

⁴⁷⁹ Bkz. Tamaru, *Buddhism*, s. 54; Humphreys, *Buddhism*, ss. 162-163; Morton, s. 39.

⁴⁸⁰ Karataş, s. 61; Smart, ss. 140-141; Fujiyoshi, s. 106.

⁴⁸¹ Zürcher, s. 292; Palosaari ve Yamada, (w); Conze, s. 206.

⁴⁸² Bkz. Fujiyoshi, s. 107.

⁴⁸³ Zürcher, s. 292.

⁴⁸⁴ Fujiyoshi, s. 104; Fujita, ss. 90-91.

⁴⁸⁵ Bkz. Earhart, s. 47; Bu konu hakkında ayrıca bkz. Tamaru, *Buddhism in Japan*, s. 431.

⁴⁸⁶ Bkz. Reza Shah-Kazemi, **Pure Land Buddhism and Islam**, 7 Nisan 2014, London, <http://themathesontrust.org/library/islam-buddhism-common-ground-2014>, (28.01.2015); Kemmyo Taira Sato, **A Brief Talk at the Interfaith Meeting between Buddhists and Muslims**, <http://themathesontrust.org/library/islam-buddhism-common-ground-2014>, (28.01.2015).

“Allah’ın sana lütfu ve esirgemesi olmasaydı, onlardan bir guruh seni saptırmaya yeltenmişti. Onlar yalnızca kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana Kitab’ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Allah’ın lütfu sana gerçekten büyük olmuştur.”⁴⁸⁷

Fakat Kur’an’da yine kişilerin, hür iradeleri ile yaptıkları amelleri sayesinde cennet ya da cehennemi elde edeceklerinden söz edilir. Bunun için insanların, hiçbir şey yapmaksızın her şeyi ilahi bir güçten beklemek yerine, dünya ve ahiret mutluluğu için çabalamaları ve kurtuluşlarını kendi amelleriyle elde edecekleri ısrarla vurgulanır. Kur’an’ın “Biz, her insanın kaderini kendi gayretine bağladık...”⁴⁸⁸ şeklindeki ifadesi, onun bu konudaki görüşlerinin özeti gibi görülebilir.

3.1.2.1. Cōdō Budizmi’nin Temel İnançları

3.1.2.1.1. Amida Buda İnancı

Sanskritçe “sonsuz ışık” anlamına gelen ve beş ebedî Buda’dan birisi olan *Amitabha* (Japonca: *Amida*), Mahayana Budizmi’nde önemli bir yere sahiptir ve tefekkürün ana objesidir.⁴⁸⁹ Cōdo mezhebindeki *Amida Buda* kavramı ise, bir bakıma bir Buda’nın bu isimle tanrılaştırılmasıdır.⁴⁹⁰ Bundan dolayı bu akıma *Amidizm* de denilmektedir.⁴⁹¹ Onun her yerde olduğu ve her şeyin sahibi olduğu, insanların da onun mekânında yaşadıkları düşünülür. Sürekli onun ismini tekrarlamak, hiçbir zaman hatırdan çıkarmamak ve kendini ona adanmak sayesinde saf / temiz / arıduru bir yer yaratacağına ve Amida’nın, insanları ilahi bir cennete, yani Saf Yurt (Pure

⁴⁸⁷ Nisa, 4/113.

⁴⁸⁸ İsra, 17/13.

⁴⁸⁹ Şinasi Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara, 1998, s. 30; Chan, ss. 410-415.

⁴⁹⁰ Earhart, s. 46; Bunce, s. 74; Mahayana ekolünce kutsal sayılan metinlerin birinde, “Buda Amitayus’un Budalığa erişmesinden bu yana on devir geçmiştir.” ifadesi bunun en önemli delilidir. Bkz. Chan, s. 413. Bununla birlikte Theravada Budizmi’nin metinlerinde bahsedilmediği ifade edilmektedir. Ayrıca, manevî bir kişilik olduğu görüşü yanında, bir zamanlar rahip olan Dharmâkara’nın veya Dharmaruci isimli birinin zamanla Amida Buda’ya dönüştüğü şeklinde rivayetler de söz konusudur. Bkz. Zürcher, ss. 291-292; Conze, ss. 206-207. Bunce da Amida Buda’nın dünyada yaşamış tarihi bir şahsiyet, bir Bodhisattva olduğunu ileri sürer. Bkz. Bunce, s. 74.

⁴⁹¹ Bkz. Zürcher, ss. 291-292; Conze, ss. 205-206.

Land)’a ulaştıracağına inanılır.⁴⁹² Yani Amida Buda’ya kendini adanmış olanlar, hem bu dünyada hem de öldükten sonra onun inayetiyle acılardan, sıkıntılardan kurtulacaklardır.⁴⁹³

Côdo akımının Japonya’daki lideri olan Hônen’e göre, kişinin kendi gücüyle aydınlanmaya erişmesi (*ciriki*) oldukça zordur; kurtuluş için bir başka güce (*tarikî*) ihtiyaç vardır ki bu güvenilecek, bağlanılacak güç de Amida Buda’dır.⁴⁹⁴

“Sonsuz Işık / Nur” anlamına gelen Amida’nın ismini tekrarlama uygulaması Japonya’da *nembutsu*, yani “Buda’nın ismi” ya da *Namu Amida / Namu Amida Butsu* olarak bilinir. Bu ise, “Amida Buda’ya sonsuz selam ve saygılarla” anlamına gelir.⁴⁹⁵

Şekil 17: Kamakura’da Büyük Amida Buda (12 metre, Bronz)

Kaynak: Lili Florea, **A Spiritual Look at the Great Buddha of Kamakura**, <http://muza-chan.net/japan/index.php/blog/spiritual-look-great-buddha-kamakura>, (25.02.2015).

⁴⁹² Erengil, s. 85; Humphreys, Buddhism, s. 162; Chan, ss. 412-414; Earhart, s. 46; Morton, s. 39; Daisetz Teitaro Suzuki, **Mysticism: Christian and Buddhist**, Routledge Classics, London, 2002, (Mysticism), ss. 138-139.

⁴⁹³ Bkz. Smart, s. 139; Fujiyoshi, s. 104.

⁴⁹⁴ İnsan doğası ve tarihi hakkındaki bu karamsar yaklaşımın, o dönemin sosyal ve politik istikrarsızlığıyla bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Tamaru, Buddhism in Japan, s. 431; Smart s. 139; Zürcher, s. 292.

⁴⁹⁵ Earhart, s. 46; Morton, s. 39; Karataş, s. 61; Smart, s. 139; Fujiyoshi, s. 104; Bowker, s. 408.

Başka bir deyişle, her an ve her yerde Amida Buda'nın tefekkür edilmesi ve onun isminin zikredilmesinin insanları kurtuluşa erdirecektir. Böyle bir anlayış ise, İslam tasavvufundaki Allah tasavvuru ve O'nun güzel isimlerinin (Esma'ül-Hüsna) her zaman zikredilmesi anlayışlarıyla önemli benzerlikler gösterir. Çünkü Allah, tıpkı yukarıdaki gibi "Sonsuz Nurun Kaynağı" olarak kabul edilir⁴⁹⁶ ve Yüce Allah'ı her an zikretmek ve tefekkür etmenin insanları huzura erdireceğinden bahsedilir.⁴⁹⁷ Bu anlayıştan yola çıkan İslam sûfilere, her an Allah'ı hatırlamanın, O'nu anmanın, O'nun zikriyle meşgul olmanın insanları kötü işlerden uzak tutacağı gibi, onların hem dünyada hem de ahirette mutlu olmasını temin edeceğini savunmuşlardır.⁴⁹⁸ Buna göre İslam tasavvufu ile Saf Yurt Budizmi arasında, bu noktalarda birçok benzerlik ve uyumdan söz edilebilir.

Bununla birlikte İslam'ın yegâne tanrısı olan Allah, yarattıklarına benzemediği gibi hiçbir insanın vücuduna girip yeryüzünde insan şeklinde dolaşmaz, hiçbir insan da yaptıkları ne kadar yüce ve ahlaklı olursa olsun tanrı mesabesine yükselemez.⁴⁹⁹ Ancak Cōdo Budizmi'nde, tanrı olarak görülen Amida Buda, bazı kutsal metinlerde insan şeklinde dolaşan, insanları mutluluk yurduna bizzat davet eden, onlara örneklik eden, tanrının bir çeşit yeryüzünde bir insanda hulûl (inkarnasyon / incarnation) etmiş hali gibi algılanmaktadır.⁵⁰⁰ Bu açıdan bakıldığında iki inanışta da Yüce Tanrı anlayışı olmakla birlikte, bu iki inancın arasında derinde büyük bir fark olduğu görülmektedir.

3.1.2.1.2. Saf Yurt (Ching-t'u / Pure Land) İnancı

Cōdō Budizmi'nin bir diğer adı olarak da kullanılan Saf Yurt (*Ching-t'u*) veya İngilizce karşılığı olan Pure Land, bu mezhebin en önemli inanç öğelerinden biridir. Saf Yurt, Mahayana Budizmi'nde, Budalık mertebesine ulaşanların

⁴⁹⁶ Nur, 24/35.

⁴⁹⁷ "...Gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." Ra'd, 13/28.

⁴⁹⁸ Bkz. Eraydın, ss. 126-131; İbn Arabî, **Fütühât-ı Mekkiyye'den Öğütler Pınarı**, çev. Adem Ergül, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 2005, ss. 30-31, 38, 426; Topbaş, ss. 192-198; İmâm-ı Rabbânî, ss. 155, 420; Ahmet er-Rifâî, **Onların Âlemi**, çev. Meral Şentürk, Hatice Şekerci, Yaman Arıkan, Ali Can Tatlı, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 125-126, 446-448.

⁴⁹⁹ Bkz. Toshihiko Izutsu, **Kur'an'da Allah ve İnsan**, çev. Süleyman Ateş, Kevser Yayınları, Ankara, t.y.; Halife Keskin, **İslam Düşüncesinde Allah-Âlem İlişkisi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1996; Mustafa İslamoğlu, **Âlemlerin Rabbi Allah (cc): Bilmek-Tanımak-Anlamak**, Denge Yayınları, İstanbul, 2006.

⁵⁰⁰ Bkz. Chan, ss. 410-415; Bunce, s. 74; Zürcher, ss. 291-292.

yaşayacağı artırılmış, temiz, saf, pak, cennet misali bir yer, yurt, memleket anlamında kullanılmaktadır.⁵⁰¹

Amida Buda'ya bağlanıp, ismini sürekli tekrarlayarak onu hatırlamanın, bağlılarını, bir çeşit cennet denilebilecek, “mutluluk yurdu” anlamındaki *Sukhâvatî*'ye koyacağını ve sonraki yaşamlarını, burada diğer Budalarla birlikte devam edecekleri kabul edilir. Bu yüzden bu akımın takipçileri *nembutsu* denilen, Amida Buda'nın ismini gerek meditasyon yaparken, gerekse diğer zamanlarda tekrarlayarak (*Namu Amida Butsu* diyerek) kurtuluşa ereceklerine inanır.⁵⁰²

Bu mezhebe göre, Sonsuz Nur olan Amida Buda'nın adını, onu tefekkür ederek hatırlamanın yanında, başkalarının kurtuluşuna yardımcı olmak, ahlaklı davranış sergilemek ve kutsal metinleri anlayarak okumak da ebedi kurtuluş için gerekli sayılan hususlardır.⁵⁰³

Çin Saf Yurt Budizmi'nde, Arıdur / Temiz Yurt olan Ching-T'u'nun karşıtı olarak kullanılan *Hui-t'u* kavramı vardır ki bu da “Temiz olmayan, Kötü Yurt” (İngilizce: Impure Land) anlamında kullanılır. Bu kötü yurdun sakinleri ise, kör tutkularla kirlenmiş, kendisini kurtaramamış, duygularının ve hırslarının esiri olan insanlardır.⁵⁰⁴

İslam tasavvufunda da Allah'ı zikretmekle çokça meşgul olanların, bir süre sonra bunu gönle indirerek O'nun emrettiği gibi yaşamaya vesile olacağı ve sonunda da bu durumun kişileri dünyada huzura erdirdiği gibi öldükten sonra da mutluluk ve esenlik yurdu olan cennete ulaştıracağı ifade edilir. Aksine, Allah'ı unutarak hayatına devam edenlerin de yanlış işlere daha meyilli olduklarından, çabucak kötü işlerin içine saplanarak öldükten sonra cehenneme gideceklerinden bahsedilir.⁵⁰⁵ Buna göre, Saf Yurt Budizmi ile İslam tasavvufu arasında bir benzerlikten söz edilebilir.

⁵⁰¹ Fujita, s. 90; Conze, ss. 205-207; Chan, ss. 412-414.

⁵⁰² Fujiyoshi, s. 104; Karataş, s. 61; Tamaru, Buddhism in Japan, s. 431; Fujita, s. 90; Chan, s. 414; Zürcher, s. 292; D. T. Suzuki, Mysticism, ss. 138-139.

⁵⁰³ Bkz. Chan, ss. 410-411.

⁵⁰⁴ Fujita, s. 90.

⁵⁰⁵ Bkz. Eraydın, ss. 126-131; İbn Arabî, ss. 30-31, 38, 426; Topbaş, ss. 192-198; Necip Fazıl Kısakürek, **Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu**, Büyük Doğu Yayınları, 1982, ss. 149-151; İmâm-ı Rabbânî, ss. 155, 420.

3.1.3. Niçiren Budizmi

Bu mezhep (Japonca: *Niçirenşû* = Niçiren Mezhebi), ismini, kurtuluşun kutsal metinlerden özellikle Lotus Sutra'ya (Sanskritçe: *Saddharmapundarîka Sutra*, Japonca: *Myôhorengekyô* veya kısaca *Hokekyô*) bağlılıkla gerçekleştirebileceğini iddia eden Japon rahip Niçiren (1222–1282)'den almıştır.⁵⁰⁶ Her ne kadar Niçiren, kendisini mezhep kurucusu olarak nitelemeyip, dinî yorumuna Niçiren Mezhebi gibi bir isim vermese ve onun ölümünden sonra bile *Hokkeshû* (Lotus Mezhebi) olarak bilinse de onaltıncı yüzyıl civarında halk arasında yaygın kullanım sonucu Niçiren Mezhebi olarak adlandırıldığı ifade edilir.⁵⁰⁷

Niçiren, Kamakura dönemine rastlayan yıllarda yaşadı. Niçiren, Ava Eyaletine Bağlı bir köy olan Kominato'ta, balıkçı ve malikâne görevlisi bir kişinin oğlu olarak dünyaya geldi. Gençliğinden itibaren, başta Cōdo ve Zen tapınakları olmak üzere pek çok tapınak gezdi, onların öğretilerini öğrendi, sonrasında ise o dönemdeki çoğu rahip gibi Hiei Dağındaki Tendai Tapınağında 1233-1237 yılları arası eğitim aldı ve *Rençō* adını alarak rahip oldu. Burada radikal görüşlere sahip olan Niçiren, gizemli bâtinî fikirleriyle ünlü Şingon mezhebinin uygulamalarını öğrenmek için Nara'da bulunan Kōya Dağındaki tapınağa gitti. Bu tapınakta eğitim alırken ise, Budizm'deki en doğru anlayışın, Lotus Sutra'yı tüm diğer kutsal metinlere önceleyen Tendai mezhebinin kurucusu Saiçō (Dengyō Daişi)'nin bazı fikirleri olduğu kanısına vardı. Bunun farkına vardıktan sonra kendi evinin bulunduğu köye dönerek halka, aydınlanmanın ve mutluluğun, basit bir şekilde Lotus Sutra'da ifade edilen hakikate (*dharma*) inanma sayesinde mümkün olabileceğini anlatan vaazlar vermeye başladı. 1260 yılında iyi bilinen eseri *Rișșō Ankoku-ron* (Devletin Huzurunu Temin İçin Dürüstlüğü Tesis Etme Üzerine Risale)'u yazdı. Hükümet ve diğer Budist mezheplerine karşı ağır ifadelerinden dolayı tutuklanarak Izu Yarımadasına sürgün edildi. 1264 yılında affedilip Kamakura'ya dönmesine rağmen eski tavrını bırakmayıp caddelerde hükümet aleyhine konuşmaya devam edince tekrar tutuklanarak ölüm cezasına çarptırıldı. Ancak bir şekilde bu cezası da

⁵⁰⁶ Tamaru, Buddhism, s. 56; Hōyō Watanabe, "Nichiren", **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 10, s. 425; Kasahara, ss. 255-256; Senchu Murano, "Nichirenshū", **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 10, s. 427.

⁵⁰⁷ Jacqueline I. Stone, "Nichiren School", **Encyclopedia of Buddhism**, (Ed. Robert E. Buswell), Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2, (Nichiren School), s. 595.

yine sürgüne çevrilerek, Japon Denizindeki Sado Adasına gönderildi. Bu adadayken (1271-1274), *Kaimo-kuşô* (Gözlerin Açılması Üzerine Risale) ve *Kancin Honzonşô* (İbadetin Gerçek Nesnelerinn Tasarımı Üzerine Risale) adındaki iki eserini kaleme aldı. 1274 yılında tekrar serbest bırakılan Niçiren, Sâkyamuni Buda'ya Lotus Sutra öğretilerinin verildiğine inanılan Akbaba Tepesinin aynısını Japonya'da oluşturmak için Fuci Dağında *Kuonci Tapınağı*nı inşa ettirdi. Bu tapınakta hayatının son yıllarında öğretisini anlatan Niçiren'in, 13 Ekim 1282 yılında Ikegami adlı bir öğrencisinin evinde öldüğü bilinmektedir.⁵⁰⁸

Niçiren, ölmeden önce altı kıymetli öğrencisine öğretisini yayması ve kendi kabrini Minobu dağına yapmaları görevini vermiştir. Niçirenin görüşleri ilk kez bu altı öğrenci (Nişşô, Niçirô, Nikkô, Nikô, Nitçô, Niçici) vasıtasıyla yayılmaya başlamıştır.⁵⁰⁹

Şekil 18: Niçiren Mezhebinin Kuonci Tapınağı

Kaynak: Nichiren Shu UK, **Nichiren Shu Buddhism**, <http://www.nichiren-shu.org.uk/buddhism.html>, (26.02.2015).

⁵⁰⁸ Bowker, ss. 411-412; Watanabe, ss. 425-426; Kasahara, ss. 255-265; Murano, s. 427; Keown, ss. 190-191.

⁵⁰⁹ Murano, s. 428.

Niçiren'in, Tendai mezhebi içinde eğitim aldıktan sonra bu mezhebi kurması dolayısıyla, Niçiren Mezhebi, Cōdo mezhebi gibi Tendai'nin bir tür reform hareketi olarak da görülmektedir. Niçiren'in yetişkinlik döneminde yaşanan gerek doğal felaketler, gerekse sosyal ve politik problemler onu, mevcut sistemlerin sorun çözmede yetersiz kaldığını ve yeni anlayışlar geliştirmenin yollarını aramaya itmiş ve bunun için de gerçek Budizm öğretilerinin ortaya çıkarılması, mevcut Budizm anlayışının yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵¹⁰

Niçiren, yaşadığı dönemde sık sık doğal felaketlerin, salgın hastalıkların, istila girişimlerinin, politik ve sosyal problemlerin olmasını, Şintoist inanca göre varlığına inanılan ülkeyi koruyucu ilahların, iyi ruhların terkettiği, bunun yerini kötü ruhların doldurduğu ile yorumlamıştır. Bunun en büyük sebebi olarak da ortaya çıkmış olan Budist mezheplerin yanlış öğretilerinin tanrıları kızdırması olarak göstermiş, bu problemin çözümü için bu mezheplerin faaliyetlerinin engellenmesini önermiştir. Bunlarla ilgili görüşlerini raporlar halinde düzenleyip bulunduğu Kamakura bölgesinin yöneticilerine sunmuş, fakat önerileri hiçbir zaman kabul görmemiştir.⁵¹¹

Niçiren, hayattayken bazı radikal eleştirilerinden dolayı cezalandırılmış olsa da, bir Japon milliyetçisi olması sebebiyle, ölümünden sonraki dönemlerde, ortaya attığı fikirler ve bu fikirlerin özellikle 19. ve 20. yüzyıllardaki modern savunucuları çoğu zaman devlet tarafından da destek bulmuştur.⁵¹²

Niçiren'in, diğer metinleri bir tarafa itip sadece Lotus Sutra'ya gerçek kutsal metin olarak saygı gösterilmesi konusundaki ısrarı ve ülkedeki diğer Budist hareketleri (özellikle Ritsu, Zen, Şingon ve Cōdo) sert dille eleştirmesi, diğer hareketlerin düşmanlığını kazanmasına ve onu devlet yöneticilerine sık sık şikâyet etmelerine neden olmuştur. Aynı şekilde devlet yöneticilerine yaptığı ağır eleştirilere karşı yöneticilerde oluşan tepki de buna eklenince, tavırları nedeniyle sürgün cezasına çarptırıldığı gibi o hayattayken yeteri kadar anlaşılmasına da engel olmuştur. Bu yüzden, Niçiren vefat ettikten sonraki dönemlerde onun görüşlerinin

⁵¹⁰ Tamaru, Buddhism in Japan, s. 433. Ayrıca bkz. Watanabe, s. 425; Kasahara, s. 256; Matsuo, ss. 63-64.

⁵¹¹ Kasahara, ss. 257-259; Keown, ss. 190-191; Jacqueline I. Stone, "Nichiren", **Encyclopedia of Buddhism**, (Ed. Robert E. Buswell), Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2, (Nichiren), s. 594.

⁵¹² Bkz. Earhart, ss. 49-50; Smart, s. 142. Güvenç, Japon Kültürü, s. 72. Ayrıntılı bilgi için bkz. Stone, Nichiren School, s. 598.

daha fazla yayıldığı ifade edilir.⁵¹³

Niçiren, Japon halk inançları ve Şintoist inançlar ile Budizm'in inançlarını bir potada eriterek ortaya Japonlara has bir Budizm anlayışı çıkarmaya çalışmıştır. Onun bu milliyetçi-muhafazakâr tavrı kendisine olan ilgiyi artırmış, böylece mensupları her geçen gün çoğalmıştır.⁵¹⁴ Niçiren'in bu çerçevede söylediği, "Ben Japonya'nın direği olacağım, ben Japonya'nın gözü olacağım. Japonya'yı esenliğe taşıyan büyük bir gemi olacağım." sözü meşhurdur.⁵¹⁵

Niçiren'in politik konulara olan ilgisi ve âdil devlet yönetimine yönelik tavsiyeleri bu mezhebi diğer mezheplerden ayıran farklardan biri olarak gösterilmektedir.⁵¹⁶

Niçiren Budizmi'nde yukarıda zikredilenlerin dışında, Niçiren'in yazmış olduğu *Sencişô* (Zaman Seçimi), *Hôonşô* (Şükran Borçlarını Ödemek) isimli risaleleri ve 230 mektubundan oluşan koleksiyonu da değerli metinler arasında sayılmaktadır.⁵¹⁷

Niçiren Mezhebinin mensupları, 1980'lerden sonra, her 16 Şubatta kurucusunun doğum gününü (*şûso-gôtan'e*), 28 Nisanda mezhebin kuruluş yıldönümünü (*kaişû-e*), 12 Mayıs, 27 Ağustos, 12 Eylül ve 11 Kasım'da sıkıntı günlerini (*gohônan'e*), 13 Ekim'de ise Niçiren'in ölüm yıldönümünü anmak için programlar düzenler.⁵¹⁸ Ayrıca diğer Budist tapınaklarda da düzenlenen, Yeni Yıl Bayramı, O-bon Bayramı gibi yıllık bayramları da kutlamaya özen gösterirler.⁵¹⁹

Niçiren'in görüşleri, sonraki dönemlerde ortaya çıkan pek çok dinî harekete etki etmiştir. Bu görüşlerin etkisini, Sôka Gakkai, Rişşô Kôseikai, Reiyûkai gibi mezheplerin içinde kolayca bulmak mümkündür.⁵²⁰ Günümüzde kırkı aşan dinî grup, kendisini Niçiren ve onun görüşleriyle bağlantılı olarak nitelemektedir.⁵²¹

⁵¹³ Bkz. Tamaru, Buddhism in Japan, s. 433; Watanabe, ss. 425-426; Murano, s. 427; Kasahara, ss. 256-265; Keown, s. 190; Stone, Nichiren School, s. 597.

⁵¹⁴ Karataş, s. 64.

⁵¹⁵ Kasahara, s. 263.

⁵¹⁶ Tamaru, Buddhism in Japan, s. 433; Keown, s. 190.

⁵¹⁷ Bowker, s. 412.

⁵¹⁸ Murano, s. 430; Stone, Nichiren School, s. 596.

⁵¹⁹ Stone, Nichiren School, s. 596.

⁵²⁰ Tamaru, Buddhism in Japan, s. 433. Ayrıntılı bilgi için bkz. Stone, Nichiren School, ss. 595-596.

⁵²¹ Stone, Nichiren, s. 595.

3.1.3.1. Niçiren Budizmi'nin Temel İnançları

3.1.3.1.1. Lotus Sutra'ya İman

Sanskritçesi *Saddharmapundarîka Sutra*, Japoncası *Myôhôngengekyô* veya kısaca *Hokekyô* olan Lotus (Nilüfer Çiçeği) Sutra, Mahayana Budizmi'nde en çok değer verilen kutsal metindir.⁵²² Lotus Sutra'nın M.Ö.1. yüzyıl ile M.S. 2. yüzyıl arasında yazıldığına inanılır. Bu sutrada, Buda'nın doğası başta olmak üzere pek çok geleneksel inancın yeni yorumları vardır. Buda, bu metinde, fâni bir insandan öte, olağanüstü güçleri olan, birçok müridiyle beraber mitolojik bir cennette oturan yüce bir varlık olarak tasvir edilir.⁵²³

Lotus Sutra temelde iki ana noktaya işaret etmektedir. Birincisi, bu yolda yürüyenlerin tek hedefi vardır; o da Buda olmak, yani aydınlanmak. İkincisi ise, aydınlanmaya, yani nirvanaya erişen kimse yok olan değil, aksine bu öğretiyeye ihtiyacı olanları merhametiyle kuşatıp onlara yardımcı olabilmek için ilelebet bu dünyada kalabilen kişidir; tıpkı Şakyamuni Buda'nın binyıllardır yaptığı gibi. Doğu Asya'da bu kitaba halkın rağbetinin fazla olma sebebi olarak, içindeki öğretilerin anlaşılmasının oldukça basit olması, sadece bu iki ana noktaya işaret edip felsefi tartışmalara girilmemesi ve anlatıların hikâyelerle pekiştirilmesi gösterilmektedir.⁵²⁴

Niçiren, “*daimoku*” (kutsal isim) adını verdiği “*Namu myôhôngenge kyô*” (Muhteşem Lotus Sutra'ya iman ederim / sığınırım / onu överim) diyerek ibadet etmenin yapılabilecek en önemli eylem olduğunu iddia etmiştir.⁵²⁵ O, kurtuluşun da bu şekilde sağlanabileceğini söylemiş ve bunu şöyle izah etmiştir: “Biz şimdi *Mappô* (Kanunun Bozulması/Zayıflaması) dönemi olan son dönemdeyiz. Diğer kutsal metinler değil, sadece Lotus Sutra bize yardım edebilir. Bu karanlık zamanda yalnızca ona sığınmalıyız.”⁵²⁶ Niçiren, Lotus sutrayı okumaya zaman ve imkân bulanların da onu mutlaka okumaları gerektiğini ifade etmiştir. Zaman bulamama ve imkansızlık gibi nedenlerle okuyamayanların da bu ifadeyi tekrar etmelerinin, onların bu son zamanlarda inançlarını belli etmelerini sağlayacağını, dolayısıyla da

⁵²² Murano, s. 427; Bowker, s. 341; Watanabe, s. 425.

⁵²³ Bowker, s.341; Chan, s. 415-425.

⁵²⁴ Keown, ss. 158-159; Chan, ss. 415-418.

⁵²⁵ Watanabe, s. 426; Murano, s. 427; Kasahara, ss. 256, 263.

⁵²⁶ Kasahara, s. 263; Matsuo, s. 64; Matsunami, s. 13; Keown, s. 190; Stone, Nichiren, ss. 594-595.

kurtuluşa ermelerine vesile olacağını söylemiştir.⁵²⁷

Niçiren kendisini, Lotus Sutra'nın kendisine emanet edildiği Bodhisatva'nın yeniden bedenlenmiş hali olarak tanıtmış ve Buda'nın öğretilerinin özünü bünyesinde barındırdığı düşünülen bu kitabı tekrar yorumlayarak kendi görüşleri etrafında birçok öğrenci toplamıştır. O, Amida Buda'ya iman ve onun ismini tekrarlama fikrine şiddetle karşı çıkmıştır. Bunun yerine, *Namu myôhô renge kyô* demenin en doğru yol olduğunu ifade etmiştir.⁵²⁸

Lotus Sutra, Niçiren'den önceki dönemlerde iki parça olarak incelenmişti. *Şakuman* (alâmet bölümü) denilen ilk on dört bölüm, tarihi konuşmaları, Buda'nın, öğretisinin metotlarını açıkladığı işaretleri içerirken, *Honmon* (köken bölümü) denilen ikinci on dört bölümde, pek çok işaretten biri olan, tarihsel Buda'nın açıkladığı ebedi Şakyamuni, *dharmakâya* anlatılmaktadır. Geleneksel Tendai anlayışı birinci bölüme vurgu yaparken, Niçiren, daha önemli olduğunu iddia ederek ikinci bölüm üzerinde durulmasını istemiştir.⁵²⁹

İslam dinine baktığımızda, Niçiren'in önerdiği gibi, kutsal metnin isminin tekrarlanmasıyla mutluluğa erişme anlayışına rastlanmaz. Ancak İslam'da kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'in okunması ve hayata geçirilmesinin insanları hem bu dünyada hem de öldükten sonraki hayatta (ahirette) huzura kavuşturacağından bahsedilir.⁵³⁰

3.1.3.1.2. Başkalarının Mutluluğu İçin Çalışmak

Niçiren'in, "başkalarının mutluluğu için çalışmanın en önemli ibadet olduğu" şeklinde özetlenen dünya görüşü pek çok Japon tarafından benimsenmiş, sonraki yıllarda da Japon Budizmi açısından bir ilke olarak kabul edilmiştir.⁵³¹ Niçiren, bu dünya görüşünü, yegâne değer verdiği kutsal metin Lotus Sutra'nın iki ana konusundan birisi olan, aydınlanmaya erişen kimsenin, bu öğretiye ihtiyacı olanları merhametiyle kuşatıp onlara yardımcı olması öğretisinden almış olsa gerektir.⁵³²

⁵²⁷ Keown, s. 190.

⁵²⁸ Earhart, ss. 49–50; Smart, s. 142.

⁵²⁹ Murano, s. 428; Stone, Nichiren School, s. 597.

⁵³⁰ Bkz. Yûnus, 10/57; Fussilet, 41/44; Fâtır, 35/29.

⁵³¹ Yitik, Budizm, s. 337.

⁵³² Bkz. Keown, s. 158.

Japonlar arasında bu düşüncenin yaygınlaşmasıyla Japon kalkınması arasında paralellik olduğu kabul edilmektedir.⁵³³

Niçiren'in bu görüşüyle bağlantılı olarak, Buda yurdunun mevcut dünyamızda kurulması gerektiği düşüncesi, günümüzde pek çok takipçisinin esinlendiği, hatta birçok politikacı ve yardımsever kuruluşun benimsediği bir slogan halini almıştır.⁵³⁴

Niçiren'in önerisinin benzerini İslam dininde de görmek mümkündür. İslam'a göre de kullar, Allah'ın Kur'an'ı Kerim'de belirttiği emirlerini yerine getirdikleri ve birbirlerine yardımcı oldukları takdirde dünyada da huzurun hâkim olacağı, yeryüzünün bir çeşit cennete benzeyeceği kabul edilir.⁵³⁵ Niçiren Budizmi ile İslam'ın burada ayrıştığı nokta, Niçiren'e göre cennet şeklinde tasvir edilen Buda yurdu Buda'ya aittir, İslam'a göre mutluluk yurdu olan cennet her şeyin sahibi olan Allah'a aittir.⁵³⁶

3.1.4. Şingon Budizmi

Şingon mezhebi, Güney Hindistan'dan yeni ulaşmış Şingon (Çince: *Zen-yen*) öğretileri konusunda 804-806 yılları arasında Çin'de eğitim almış olan Kûkai (vefatından sonra bilinen ünvanıyla Kôbô Daişi: 774–835) tarafından 806 yılında Japonya'ya tanıtılmıştır.⁵³⁷ Şingon, “doğru söz” anlamına gelen Sanskritçe “*mantra*”nın⁵³⁸ Japonca karşılığıdır. Hint-Çin Batınî Budizmi'nin sentezi olan ve mistik öğeler taşıyan bu mezhep, Kûkai'nin görüşleri etrafında gelişmiştir.⁵³⁹

Kûkai, Şikoku'da 774 yılında, önde gelen ailelerden birinin çocuğu olarak doğdu. Konfüçyanizm, şiir ve edebiyat eğitimi alması için Nagaoka'ya, sonra, yüksek konumda bir devlet görevi alması ümidiyle imparatorluk üniversitesine gönderildi. Beklenmedik bir şekilde, çalışmalarını yarıda keserek Budist cemaatine katıldı. Küçüklüğünden beri ilgisini çeken gizemli sözcükleri (*mantra*) tekrarlama

⁵³³ Yitik, Hint Dinleri, s. 85.

⁵³⁴ Stone, Nichiren, s. 595.

⁵³⁵ Bakara, 2/1-5, 177; Asr, 103/1-3.

⁵³⁶ Bkz. Mâide, 5/120; Şûrâ, 42/53.

⁵³⁷ Beasley, s. 45; Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 540; Palosaari ve Yamada, (w); Tamaru, Buddhism in Japan, s. 430; Bowker, ss. 324-325.

⁵³⁸ *Mantra*, Sanskritçe bir kelime olup genellikle tek hece veya sesten oluşan, manevi varlıklarla iletişim kurmaya yarayan kutsal ifadelerdir. Bkz. Keown, ss. 172-173.

⁵³⁹ Hakeda, ss. 113-114; Beasley, s. 45; Bowker, s. 536; Morton, ss. 36-37.

uygulamalarına ve bâtinî kutsal metinleri araştırma çalışmalarına başladı. Artık rahip olduğunu iddia ederek bir süre dağlarda yaşadktan sonra bu konudaki bilgilerini artırmak amacıyla Çin'in başkenti Ch'ang-an'e gitti.⁵⁴⁰ Orada Çin'in, bâtinî çalışmalarla ilgili en önemli rahiplerinden olan "Yedinci Pir" Hui-kuo (746-805) ile tanışarak onun müridi oldu. Hocasının gözde öğrencisi olarak eğitim alan Kûkai, 806 yılında Japonya'ya "Sekizinci Pir" ünvanıyla döndü. Ondan önce Saiçô (767-822) Çin'e giderek Tendai ekolünü ve bazı gizemli uygulamaları Japon sarayına tanıttığı için, ilk başlarda Kûkai kendini kanıtlamakta zorlandı. Üç yıl kadar sonra, onun çalışmaları Saiçô'nunkilerden daha özel ve kapsamlı olarak görülerek şöhret kazandı ve onu gölgede bıraktı. İmparator Saga (786-842)'dan itibaren sarayda el yazı sanatlarına ve sanatçılara özel ilgi gösteriliyor olması, dolayısıyla Kûkai'nin de bilinen en iyi el yazı sanatçısı olması onun sarayla ilişkilerinin yakın olmasını sağlamıştır. Onun bu hüneri sebebiyle kendisine imparator tarafından sarayın belgelerini yazma, hazırlama görevi de verilmiştir. Bu yakın ilişkiden de yararlanan Kûkai, imparatorun Kôya Dağına bâtinî öğretilerini anlatacak bir manastır yapmak için izin almış ve 819 yılında⁵⁴¹ da, bugün Şingon mezhebinin merkezi konumundaki Kyoto yakınında bulunan bu manastır (*Kongobuci* Tapınağı) inşa edilmiştir.⁵⁴² Kûkai'nin, Bâtınî Budizm'le ilgili görüşlerinin yer aldığı *Cûcû Shingon* (Dinî İdrakin On Evresi) isimli risalesini de bu zamana kadar oluşturduğu söylenir.⁵⁴³

Saga'dan sonra 823 yılında imparator olan Cunna (785-840), onu başkentte Tôci (Doğu) Tapınağı yaptırmakla görevlendirmiş, o da sonrasında 50 rahibin görevlendirildiği bu tapınağı bâtinî uygulamalar için bir merkez şeklinde bina ettirmiştir. Kûkai'nin bu tapınağı aynı zamanda, yeteneğine bakmaksızın her anlayıştan öğrenci alarak hem Budizmle ilgili hem de çeşitli laik derslerin verildiği bir fen ve edebiyat okuluna çevirdiği söylenir.⁵⁴⁴ Kyoto'daki bu tapınağın isminden dolayı, bu mezhebe *Tômitsu* (Bâtınî Tôci Budizmi) da denilmiştir.⁵⁴⁵ Söylencelere göre Kûkai, yaşamının son yıllarında Kôya Dağında inzivaya çekilmiş ve 835 yılında

⁵⁴⁰ Keown, s. 149; Araki, s. 490; Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 540, 544; Tamaru, Buddhism, s. 52. Bunce, Kûkai'nin, tıpkı çağdaşı Saiçô gibi Çin'e İmparator Kuammu tarafından gönderildiğini iddia eder. Krş. Bunce, s. 69; Keown, s. 149

⁵⁴¹ Bir başka kaynakta bu tarih 816 olarak verilmektedir. Bkz. Bowker, s. 325.

⁵⁴² Keown, s. 149; Bunce, s. 69; Beasley, s. 45; Bowker, ss. 324-325; Araki, s. 490; Robinson, s. 345.

⁵⁴³ Bkz. Araki, s. 490.

⁵⁴⁴ Keown, s. 149; Bowker, ss. 325.

⁵⁴⁵ Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 541; Araki, s. 490.

meditasyundayken kendisini yaktırarak hayatına son vermiştir.⁵⁴⁶

Şekil 19: Kongobuci Tapınağı

Kaynak: **Kongobu-ji Temple (Koyasan, Wakayama Prefecture)**,

<http://alljapantours.com/go-attrcont.php?cid=2&sid=1&p=AC112177666>, (25.02.2015).

Şingon mezhebi, Heian döneminin ilk yıllarında hızlı bir ilerleme katetmişti. Bunun sebebi, sarayın ve soyluların ona sahip çıkması ve onların, bu mezhebin, özellikle saraydaki taç giydirme, onaylama ve yetkilendirme gibi çeşitli ayinlerine iştirak etmesiydi. Bu gelişmeye 875 yılında Tôdaici'de, Rahip Şôbô (832-909)'nun Sanron ve Şingon arasında uzlaştırma çalışması yapmak için merkez şeklinde bir tapınak yapması katkı sağladı. 10. ve 11. yüzyıllarda imparatorlar ve aileleri tarafından Şingon uygulamaları için yeni merkezler yaptırıldı. Ülkede 1015 ve 1018 yıllarında yaşanan büyük kıtlık zamanında, Şingon tapınakları sık sık yapılan yağmur duası merkezleri oldu. Heian döneminin sonlarına doğru, Şingon içinde 36 silsile oluşmuştu. Dönemin sonunda ise Kakuban (1094-1143)'ın, Kûkai'nin çalışmalarını ilk kez sistematik olarak yorumladığı söylenir. Şingon'un ilerlemesi Kamakura döneminde (1185-1333) de devam ettiğinden ve mezhebin kurucusu Kûkai hakkında bu dönemde ortaya çıkan bazı mucizevî niteliklerden bahsedilir. Kamakura dönemi boyunca, özellikle on üçüncü yüzyılda, Japon yerel inanışında yer alan *Haçiman*⁵⁴⁷

⁵⁴⁶ Bunce, s. 69.

⁵⁴⁷ Her ne kadar Abe, bu durumun Kamakura döneminde gerçekleştiğini söylese de bazı kaynaklar, Haçiman'ın daha önceki dönemlerde Budizm'in de tanrısı olarak kabul edildiğini yazar. Krş. Ryûichi Abe, "Shingon Buddhism, Japan", **Encyclopedia of Buddhism**, (Ed. Robert E. Buswell), Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2, s. 765; Bowker, ss. 224-225; Tsurugaoka Hachimangu, **Hachiman Faith & Tsurugaoka Hachimangu**, <http://www.tsurugaoka->

gibi kamilerin, “Budizm’in koruyucusu tanrıları” rolü verilerek Batınî Budizm panteonunun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edildiği ifade edilir. Şingon, Muromaçi döneminde (1333-1600) politik kargaşa nedeniyle biraz sıkıntı çekse de 1868 yılında Meici’nin imparatorluğa geçişine kadar çok sorun yaşadığı söylenemez. Mezhep, bu tarihten sonra Budizm ile Şinto ayrımından nasibini almış, imparatorluk törenlerinden soyutlanmıştır. 21. yüzyıl başlarından günümüze kadar ise devletin tanıdığı bağımsız Budist ekolleri arasında faaliyetlerini devam ettirmektedir.⁵⁴⁸

Kūkai’nin Japon Budizmi’ne getirdiği en büyük yeniliğin, Şintoizm ile Budizm’i birleştirme çabası olduğu söylenir. Bu anlamda onun yaptığı şey, Şinto inancında kutsal sayılan, Japon ulusunca zamanla tanrılaştırılmış büyük şahsiyetlerin (imparatorlar gibi), Budizm’in de Budaları olarak görülmesidir. Kūkai’nin çağdaşı olan Saiçō’nun bu anlamdaki katkısını da unutmamak gerekir. Ayrıca Kūkai’nin enkarnasyon (üstün ruhların vücut bulması) şeklindeki teorisinin de iki dini kaynaştırma çalışmasına etki ettiği belirtilir.⁵⁴⁹

Kūkai’nin fikirleri oluşurken *Mahāvairokana Sutra* (Japonca: *Dainiçi kyō*) yani “Büyük Güneş Buda’nın Sutrası” ve *Vacrasekhera/Tattvasamgraha Sutra* (Japonca: *Kongōçō kyo*) yani “Elmas Taç Sutrası”ndan esinlendiği, *Vacrayana* denilen Bâtınî Budizm düşüncesi ve tantrik fikirlerini bu kitaplardan edindiği ifade edilir.⁵⁵⁰

Kūkai, hayatı boyunca pek çok eser kaleme almış ve bu eserler ölümünden sonra da onun yolunun temel kaynakları haline gelmiştir.⁵⁵¹ Onun ilk eserlerinden olan *Sango Şiki* (Üç Öğretinin –yani Budizm, Konfüçyanizm ve Taoizm- Esaslarına Erişme)’nin ve *Hizo Hoyaku* (Sır Ambarının Değerli Anahtarı)’nın “Giriş” bölümünden bazı kesitler Türkçeye de çevrilmiştir.⁵⁵²

Kūkai, Genel Budizm anlayışı ile Bâtınî Budizm öğretileri arasında bazı farkların olduğunu belirtmiştir. Onun değindiği temel farklar şöyle özetlenebilir:

1- Budizm’in öğretilerinin, *Gotama Buda* veya *Sambhoghakaya Buda*’lardan

hachimangu.jp/hachiman_faith/, (17.02.2015); Encyclopedia Britannica, **Hachiman**, <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/250945/Hachiman>, (17.02.2015).

⁵⁴⁸ Abe, s. 765; Bunce, ss. 72-74; Araki, s. 490.

⁵⁴⁹ Bunce, s. 70; Abe, s. 765; Bowker, s. 224-225; Tamaru, Buddhism in Japan, s. 430; Robinson, s. 345.

⁵⁵⁰ Abe, s. 764; Araki, s. 490; Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 544; Frank Kaufmann (Ed.), **Shingon Buddhism**, http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Shingon_Buddhism, (16.02.2015).

⁵⁵¹ Keown, s. 149.

⁵⁵² Bkz. Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 544.

biri olarak bilinen *Nirmanakaya Buda* tarafından vaaz edildiği söylenir. Oysa Bâtınî öğretilerin, Kûkai'nin, *Mahavairocana* olarak tanımladığı *Dharmakaya Buda* (*Hosshin Seppo*) tarafından vaaz edildiğine inanılır.

2- Genel Budizm, Budalığı, kelimelerle ifade edilemez, tarifsiz nihâî bir durum olarak görür. Bâtınî Budizm'de ise, Budalıkla ilgili hiçbir şey sözlü olarak ifade edilememekle birlikte, mantra ve mandalaların kullanıldığı bâtinî ritüeller vasıtasıyla varlıklarla iletişim kurulabilir.

3- Genel Budizm'deki öğretiler, hakikati anlama kapasitelerine göre varlıklara yardım etmek amacını taşıyan yalnızca geçici araçlardır. Bâtınî Budizm'de "hakikat" öğretisinin kendisi bile, Dharmakaya aydınlanmasının ruhî tecrübesi anlamında doğrudan iletişim şeklinde algılanır.

4- Nara dönemi sonları ile Heian dönemi başlarında ortaya çıkan bazı Budist ekoller, Budalığa erişmenin mümkün olduğunu, ancak bunun için haddi hesabı olmayan üç uzun zaman dilimine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bâtınî Budizm ise, Budalığın herkes tarafından bu yaşamda elde edilebileceğini söyler.⁵⁵³

Heian (794-1185) döneminde yaşamış olan Kûkai'nin savunduğu fikirler, kendisinden sonraki dönemlerde ortaya çıkan mezhepleri etkilemiş, bu görüşlerden bazıları bu mezheplerde yaşamaya devam etmiştir.⁵⁵⁴

Şingon mezhebi, ortaya çıktığı ilk dönemde soylular arasında popüler bir uygulama olarak kabul edilirken, Kûkai'nin öğretileri o günden bugüne ülkenin edebiyat, sanat ve felsefesine büyük etki etmiştir.⁵⁵⁵

Şingon tapınakları, gelirini, sahip oldukları büyük mülkler yanında, cenaze ve anma törenleri, tılsım satışı ve zenginlik, sağlık ve başarı getirmesi için yaptırılan sihirli formüllerden elde eder.⁵⁵⁶

⁵⁵³ Kaufmann, (w).

⁵⁵⁴ Karataş, s. 60.

⁵⁵⁵ Kaufmann, (w); Abe, s. 765; Tamaru, Buddhism in Japan, s. 430.

⁵⁵⁶ Bunce, s. 73.

3.1.4.1. Şingon Budizmi'nin Temel İnançları

3.1.4.1.1. Dharmakâya'nın Farkına Varmak

Kûkai, tarihsel Buda'yı, *Mahāvairokana* ve *Vacrasekhera* Sutraları'nın gerçek sahibi “*Dharmakâya Mahāvairokana*”⁵⁵⁷ (Japonca: *Dainiçi*) olarak nitelendirir. Her insanın bünyesinde bu *Dharmakâya*'nın bulunduğunu, bunu başka yerlerde aramanın gereksiz olduğunu söyler.⁵⁵⁸

Kûkai'ye göre insanların sorunu, “vehimleri gerçekmiş gibi tasavvur ederek kendi hazinelerinin farkında olmamaları”dır. Ayrıca aydınlanmanın, kişinin ana babasından miras kalmayacağını, onu kişinin kendi idrakiyle kazanması gerektiğini ifade eder.⁵⁵⁹

Şingon öğretisine göre, samimi, gerçek bir hoca ve düzgün vücut, konuşma ve zihin eğitimi yoluyla insanlar, doğuştan sahip oldukları Buda tabiatını (bu aydınlanmış gücü), kendileri ve başkaları yararına serbest bırakabilirler.⁵⁶⁰

Kûkai, “Aydınlanmanın elde edilmesi” düşüncesine ise, “en gizli ve kutsal olan yüce bir zihne ulaşmak, Dharmakâya'yı ortaya çıkarmak, bunun farkına varmak” olarak anlam verir.⁵⁶¹

3.1.4.1.2. Bâtınî Öğretiler

Kûkai tarafından Japonya'ya tanıtılan bir kısım Şingon öğretileri kaynağını, Budizm'in Hindistan'daki son döneminde yükselişte olan *tantrizm*'den⁵⁶² alır.⁵⁶³

⁵⁵⁷ *Dharmakâya*, Buda tabiatının üç görünüşünden biridir. Bu üç görünüşe *trikâya* (üç beden) denir. Bunlardan birincisi, beşerî/insanî şekildeki *Nirmânakâya*, ikincisi, ilâhî şekildeki *Sambhogakâya*, üçüncüsü ise, cenin veya rahim şeklindeki *Dharmakâya*'dır. Bkz. Bowker, ss. 156, 602. *Mahāvairokana*, “Büyük Güneş Buda” demektir. Bâtınî Budizm'in üstün Budası'dır. Bkz. Kitagawa, Japonya Dinleri, s. 552.

⁵⁵⁸ Hakeda, s. 114; Yavuz, ss. 351-352; Araki, s. 490.

⁵⁵⁹ Kitagawa, Japonya Dinleri, ss. 549-550.

⁵⁶⁰ Kaufmann, (w).

⁵⁶¹ Bkz. Hakeda, s. 114. Kûkai'nin görüşleri için bkz. Bunce, ss. 69-74.

⁵⁶² *Tantra* ve *tantrizm*, “vücudun haz alma yeteneklerinin yok edilmesi yerine, bilenererek ve en üst hazlara ulaşarak, bilincin aşılması” ve “cinselliğin hem erkekte, hem de kadında çok farklı boyutlarda yaşanmasını amaçlayan bir düşünce, eylem ve esrime sistemi” şeklinde tanımlanmaktadır. Bkz. Tantra Akademi, *Tantra Akademi: Tantranın Bilimsel Yorumu*, <http://www.tantraakademi.com/tr>, (14.02.2015). Ayrıntılı bilgi için bkz. Bowker, s. 576; Keown, ss. 292-293.

Kûkai, gizemli bâtinî ritüeller üzerine vurgu yaparak “batınî tantrizm”ın Japonya’da yayılmasında öncülük etmiştir.⁵⁶⁴

Kûkai’ye göre, evrensel Buda *Mahāvairokana*, *Dharmakâya* (kanun beden)’dan başka bir şey olmadığı gibi, onun bedeni de altı büyük elementten meydana gelir. Bu altı element ise, toprak, su, ateş, rüzgar, boşluk ve bilinçtir. Bu elementler arasındaki uyumlu etkileşim, evrendeki her şeyi yaratır ve *Dharmakâya* evrene nüfuz etmiştir.⁵⁶⁵

Bunce, Kûkai’nin Şingon felsefesini, realizm ve idealizmin özgün bir karışımı olan “panteistik mistisizm” olarak tanımlar. Çünkü Kûkai’ye göre, bütün evren, evrensel Buda’nın bedenidir; onun bedeni, maddî/fizikî varlığın tamamıdır. O, her şeyi kuşatan Buda anlayışının, sayısız Budayı, Bodhisatva’yı ve tüm manevî varlıkları kapsadığı görüşündedir. Yine ona göre, gerçekleşen olayların hepsi, “Buda’nın bedeninin, sesinin ve zihninin faaliyetleri” olarak görülmelidir. Çoğu insan bu durumu anlamaktan aciz olduğu için, Buda’nın bu üç tezahürünü de “üç gizem” (*sanmitsu gyô*) olarak nitelendirir.⁵⁶⁶ Bu üç gizemin öğretilmesi, yazıyla olmaz, toplu olarak halka vaaz verilerek de olmaz; ancak hoca öğrenci ilişkisi içinde sözlü aktarım gerekir.⁵⁶⁷

Kûkai, bir kişinin gizemlerin/sırların çeşitli işlevlerini deneyimleyerek yaşamında Buda ile özdeşleşebileceğini söyler. Bunun için, meditasyon ve parmaklarla esrarlı işaretler yapmak, bazı sihirli formülleri ezberden okumak gerekir. Hatta gizemli uygulamalar konusunda ustalaşan kimselerin ilahi güçlerin yardımını talep edebilecekleri, bu vesileyle onlardan sağlık, bereketli yağmurlar, bol ürünler ve diğer dünyevî faydalar bekleyebilecekleri ifade edilmiştir.⁵⁶⁸

Şingon, bir takım pratiklerle beden (*mudrâ*), konuşma (*mantra*) ve zihin (*mandala*) gizemlerine hâkim olanların, bu konuda ustalaşanların, *Dharmakâya Mahāvairokana*’nın gizemli dilini çözeceğini ve *Dharmakâya*’nın evrendeki ebedî yaratmasına katılacağını, evrenin bir parçası haline geleceğini telkin eder. Kâinât (makrokozmoz/büyük evren) ve bireyler (mikrokozmoz/küçük evren) arasındaki

⁵⁶³ Tamaru, *Buddhism in Japan*, s. 430.

⁵⁶⁴ Bkz. Tamaru, *Buddhism*, s. 52; Palosaari ve Yamada, (w).

⁵⁶⁵ Abe, s. 764.

⁵⁶⁶ Bunce, s. 69; Bowker, s. 536; Tamaru, *Buddhism in Japan*, s. 430; Araki, s. 490.

⁵⁶⁷ Bowker, s. 536.

⁵⁶⁸ Bunce, s. 69.

ilişkiyi bu şekilde yorumlamanın, Şingon'un bir "dinî teknoloji" olarak gelişmesine ışık tuttuğu iddia edilir.⁵⁶⁹

Kūkai'nin *Cūcū Şinron*, yani "manevî gelişim evreleri teorisi" Japon Budizmi'ne yaptığı en önemli katkılardan biri olarak kabul edilir. Bu teorisiyle o, aydınlanmaya erişmek için on kademedan oluşan manevî bir basamak katetmek gerektiğini iddia etmiştir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- 1- Yemek ve cinsellik düşüncesine odaklanmış bir zihin.
- 2- Ahlakî kuralları ve sosyal düzeni tanıma.
- 3- Cennetsi bir hayatta masum, çocuksu bir inanç.
- 4- Varlığın gerçekliğinin ve kendi hiçliğinin farkında olmak.
- 5- Kendini düşünmeyi yok etme vasıtasıyla kısmî aydınlanma.
- 6- Varlığın birliğinin ve dış dünyanın aldatıcı doğasının farkına varma.
- 7- Tüm bağılıklarından soyutlanarak ulaşılan aydınlanma.
- 8- Hakikat yolunu tümüyle kuşatan bir kavrama.
- 9- Ne düzensiz bir kütle ne de sabit bir özü olan bu canlı dünyadaki özgür dolaşımı tanıma.
- 10- Evrensel gizemlerin ihtişamının idrak edilmesiyle ulaşılan gerçek aydınlanma.⁵⁷⁰

Şingon mezhebinde, *Vacra* (elmas) ve *Garbha* (rahim) adı verilen iki *mandalaya*⁵⁷¹ önem verilir. Bunlardan ilki, üretken/aktif kabul edilir; evrenin dinamik yönünü temsil eder ve *Mahāvairokana* denilen Buda, beyaz bir lotus (nilüfer) çiçeği üzerine oturmuş, etrafında dört ulu Buda ile sembolize edilir. İkincisi ise, eylemsiz/pasif kabul edilir; Buda'nın evrenin kalbi olduğunu temsil eder ve *Mahāvairokana*, kırmızı lotus çiçeği üzerine oturmuş, etrafını sekiz Buda çevrelemiş olarak sembolize edilir.⁵⁷²

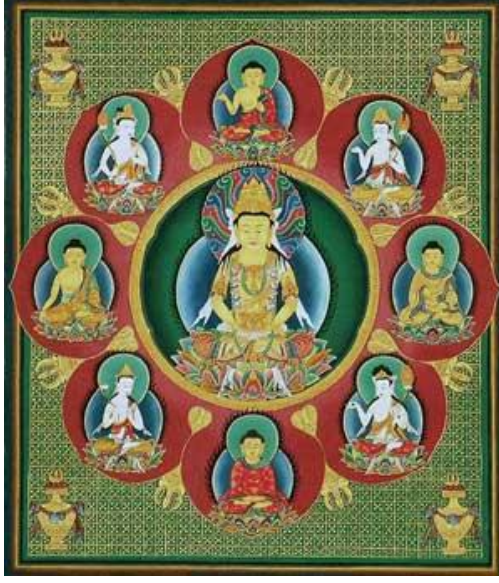
⁵⁶⁹ Bu durum mesela fizyoloji alanına uygulandığında, üç gizem üzerinde çalışmanın, yaradan ve yaradılanlar arasındaki ayrımı ortadan kaldırarak, bunlar arasındaki gerçek özdeşliğin farkına varmasına imkan verdiği söylenir. Abe, s. 764.

⁵⁷⁰ Bunce, s. 70; Tamaru, Buddhism in Japan, s. 430; Araki, s. 490.

⁵⁷¹ *Mandala*, çoğunlukla Tantrik Budizm'de yer alan ve Buda'nın "beden, ses ve zihni"ni temsil eden kutsal daireler ve karelerden oluşan şekillerdir. Bkz. Keown, ss. 171-172.

⁵⁷² Bowker, s. 537; Bunce, ss. 70-71.

Şekil 20: Mandala Örnekleri

Kaynak: **Shingon Buddhism**, http://en.wikipedia.org/wiki/Shingon_Buddhism, (23.02.2015); Mark Schumacher, **Mandala in Japan – Intro**, <http://www.onmarkproductions.com/html/mandala1.shtml>, (23.02.2015).

Şingon Budizmi’ndeki, aydınlanmaya ulaşmak için geçilmesi gereken aşamalardan olan “varlığın birliğini kavrama” anlayışı ile İslam tasavvufundaki *vahdet-i vücûd* nazariyesi arasında ilk bakışta benzerlik kurmak mümkündür. Bu nazariyeler, kavram olarak birbirine yakın görünmekle birlikte, iki akımda da bu düşüncelerin içeriği farklı algılanmaktadır. Şingon Budizmi’nde varlığın birliğinden kasıt, “bütün varlıkların, kâinatla aynı şey olan Dharmakâya Mahāvairokana’nın bir parçası, onun bir görüntüsü” olduğudur. Dolayısıyla kâinatta gerçekleşen olayların hepsi, “Buda/ Mahāvairokana’nın bedeninin, sesinin ve zihninin faaliyetleri” olarak görülür. Bundan başka, kâinat dışında bir güç, bir ilah anlayışı kabul edilmediğinden, Şingon öğretisi, araştırmacılarca “panteistik bir inanç” olarak tâbir edilir.⁵⁷³

İslam tasavvufundaki vahdet-i vücud düşüncesinin ise panteizm olarak görülmemesi gerektiği ısrarla vurgulanmış, bu düşüncenin anlatıldığı eserlerde iki nazariye arasındaki farklarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. İslam tasavvufundaki İlah/Allah anlayışının hem kâinata içkin, hem de sadece kâinattan müteşekkil olmayıp onun dışında, onu da yaratan bir varlığı olduğu fikri İslam tasavvufunu Şingon’dan farklı kılmaktadır. Vahdet-i vücudu savunan İslam mütefekkirlerinin,

⁵⁷³ Bkz. Bunce, s. 69.

Allah'ı hem teşbih, hem de tenzih ettikleri, panteistlerin ise sadece teşbih ettikleri ifade edilir.⁵⁷⁴ Bu açıdan bakıldığında da, bir çeşit panteizm anlayışına sahip olan Şingon Budizmi'nin İslam tasavvufundan ayrıldığı görülür.

3.2. İBADETLER

Japon Budistlerin yapmış oldukları ibadetler, günlük ve yıllık ibadetler olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılabilir.

3.2.1. Günlük İbadetler

Günlük ibadetler, Budist tapınaklarda yapılanlar ve evlerde Buda rafı veya köşesi (butsudan) adı verilen yerin önünde yapılanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Tapınakta icra edilen ile evlerde icra edilen hareketler arasında fark olmadığından, ayrı ayrı ele almanın anlamı yoktur. Şunu belirtmek gerekir ki, hem Şintoist hem de Budist olan bir Japon için iki ayrı ibadet tarzından bahsetmek de mümkün değildir. Bu yüzden Japonlar, Şintoist ibadetin aynısını bir Budist olarak da yerine getirmektedir. Sadece tapınakların adı ve ait olduğu din değişmekte, ibadetin şekli aynı kalmaktadır.

Japonya'da Budizm'e ait tapınaklarda, rahipler ve buralara gelen Japonlar tarafından yapılan ile evlerde butsudanın önünde icra edilen ibadetin şekli şöyledir: Buda heykeline tütsüler, çiçekler ve çeşitli meyvelerden oluşan takdime sunulur. Ardından heykelin önünde eller açık ve göğüste birleşik vaziyette iki kez eğilir, dik

⁵⁷⁴ Eraydın, ss. 209-252; Topbaş, ss. 301-308. Çağdaş İslam tasavvufu araştırmacılarından olan ve bir kesim tarafından mürşit olarak kabul edilen O. Nuri Topbaş, vahdet-i vücud nazariyesi ile panteizm farkını şöyle belirtmektedir:

Zât-ı ulûhiyyet, bütün varlıklarda yaratıcılığını, kudretini, hikmetini, tedbirini, tasarrufunu sıfatlarını izhar etmekle beraber varlık âlemi, hiçbir vakit zâtın zuhuru da değildir. Yani varlık âlemi, zâtın değil sıfatlarının zuhurudur. Dolayısıyla zât, her şeyden mukaddes ve münezzehtir. Güneş olmazsa ışığı olamaz; fakat güneşin ışığı, güneşten ayrı bir varlığa sahip olmamakla beraber güneş değildir. Her şeyi O bilmek ve tanımak; kâinâtı, varlık âlemini ilah kabul etmektir ki bu, "Bir"i "her" olarak düşünen maddeciliğe yol açar. Eflatun'un ortaya attığı, panteizm denilen inanç, işte bu vahim ve yanlış saplantıdan kaynaklanmıştır. Bazıları Vahdet-i Vücûd'u da bu inanç sistemi içine çekmek istemiş ve o sistem içinde kabul etmişse de gerçek sûfiler, böyle bir sapık inancı dâimâ reddetmişlerdir. Çünkü her şeyi, O'nun varlığıyla var olmuş bilmekle beraber zâtı her şeyden tenzih, gerçek Vahdet-i Vücûd inancıdır. Yâni kâinât, Hakk'ın sıfatlarının mazharlarıdır; fakat zât kâinât değildir. Zîrâ yaratıcı, aslâ yaratılmış şeklinde zuhûr etmez. Çünkü Cenâb-ı hak muhâlefetün li'l-havâdistir. Yâni eşi ve benzeri yoktur, yaratılmışların hiçbirine benzemez. Topbaş, s. 306.

durup iki kez ellerini çırpıttıktan sonra tekrar aynı şekilde eğilip kısa bir dua edilir. Duada ise tanrılara şükranlar sunulur, sağlık, mutluluk ve kötülüklerden korunma talebi dile getirilir. Yapılan hareketlerde sayı değişebilir, bu önemsenmez. Burada tapınılan aslında ailenin ölmüş, Buda ve Kami sayılan atalarıdır, yani ibadet bir çeşit atalara tapma törenidir. Ataların, öldükten sonra kendilerini izledikleri inancının getirdiği bir uygulamadır. Japonlar, bu şekilde ibadeti, sabahları yıkanıp temiz elbiseler giydikten sonra ve günün diğer zaman dilimlerinde de istedikleri vakit yapmaya gayret ederler.⁵⁷⁵

3.2.2. Yıllık İbadetler

Japonya’da yüzyıllardan beri cenaze törenini icra etme, tören sonrası dua okuma, ölüye bir Budist ismi verme, yakılan ölünün küllerinin bir bölümünü tapınakta saklama Budizm’in görevidir. Ayrıca Japonya’da ölümler, Budist gelenekler doğrultusunda 49’una kadar her 7 günde bir, sonra ve 100. gün, ardından 1, 3, 7, 13, 25, 33 ve 50. yıllarda, aile üyelerinin bir araya gelmesiyle anılır. Bu günlerin bazılarında bir Budist rahip çağrılarak ölünün çıktığı evdeki butsudanın önünde dua okuması istenir. Bunun yanında rahiplerden mabetlerde de böyle önemli günlerde ölmüşlere dua okuması istenir.⁵⁷⁶ İşte Japonların bu şekilde, ölmüş olan atalarını, yılın çeşitli zamanlarında ya da yılda bir kez Budist rahip önderliğinde dua ederek anmaları yıllık ibadetler içinde zikredilebilir.

Budist Japonların yıllık ibadetleri en fazla, her yıl, ay takvimine göre belirli günlerde kutlamış oldukları bayramlar vasıtasıyla kendini gösterir. Bu bayramlarda, günlük ibadetlerdeki, tapınakta Buda heykeline tütsü, çiçek ve meyvelerden oluşan takdime sunulması, el çırpma ve eğilme ile yapılan duaya ek bazı uygulamalar görülür. Tapınakta toplanmış olan kalabalığın, küçük bir davulun sakince çalınması esnasında rahip tarafından beyaz püsküllü tören asasıyla ve ritmik sözlerle kutsanması, hep bir ağızdan dua edilmesi ve ardından da rahibin topluluğa hitabı pek çok bayramda tekrarlanan uygulamalardandır.⁵⁷⁷

⁵⁷⁵ Güvenç, Japon Kültürü, ss. 141-157.

⁵⁷⁶ Hendry, ss. 144–145; Kerbo ve McKinstry, s. 102; Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Tamaru, Buddhism, s. 47; Matsunami, s. 24; Matsuo, ss. 13-14.

⁵⁷⁷ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 148. Budist bayramları ayrı bir başlık altında işleneceğinden burada ayrıntıya girilmemiştir.

3.3. UYGULAMALAR

3.3.1. Başlıca Budist Bayramları

Bu başlık altında Japonya'daki Budist tapınaklarda kutlanan bayramlar ele alınacaktır. Bayramlar incelenirken, Japonya'da Şintoizm ve Budizm'in, birbirinden kolayca ayıramayacak şekilde iç içe geçmiş olduğu bir kez daha görülür. Budist tapınaklarda kutlanan bayramlardan bir kısmının Şinto kökenli olduğu kolayca fark edilebilmektedir. Fakat Japon insanı için bunun hiç de önemli olmadığı görülmektedir.

3.3.1.1. O-Bon (Ataları Anma Bayramı)

Bon (*O-bon* / *urabon*), Japonya'da kullanılan eski takvime göre, yedinci ayın 15'inin denk geldiği haftada kutlanan "Ataları Anma Bayramı"dır.⁵⁷⁸ Bu tarih, her yıl Temmuz ile Ağustos arasında değişmekle birlikte ülkenin bazı yerlerinde Temmuz, bazı yerlerinde Ağustos ayında kutlanması gelenek haline gelmiştir. Japonya'nın pek çok yerinde bu bayram 13–15 Ağustos arasında kutlandığından *Bon* Bayramı denildiğinde akla gelen tarih çoğu kez bu tarihtir.⁵⁷⁹ Japonlar, atalarının ruhlarının bu bayramda bir haftalığına, yaşayan akrabalarını ziyaret etmek amacıyla, ölmeden önceki yaşadıkları evlere döndüklerine inanırlar. Bu yüzden çoğu Japon, *Bon* Bayramı haftasında doğdukları evleri ve atalarının küllerinin gömülü olduğu mezarları ziyaret ederler.⁵⁸⁰

Budist kökenli olan bu bayramın tarihi, Hindistan'da "*Urabon-e*" diye anılan, aç ruhlarla takdimelerin sunulduğu törenlerin başlangıcına kadar gitmektedir.⁵⁸¹ Vefat ettiğinde her Japon'un, Budizm'e göre dinî törenleri yapıp bedeni yakıldığı için tüm Japonlar aynı zamanda Budist sayılabilir. Bundan dolayı bir Budist bayramı

⁵⁷⁸ Matsuda, "Dances of 'All Saints' ".

⁵⁷⁹ Bkz. Yoshimi Nagaya (Ed.), **O-bon (The Buddhist Festival of the Dead) – August 13-15**, <http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Aug/obon.shtml>, (O-bon), (16.05.2014); Tim R. Matheson, **O-bon – Japan's Halloween?**, <http://www.timwerx.net/culture/obon.htm>, (16.05.2014). Ayrıca bkz. Michael Hagan, **Japanese Festivals and Holidays: A Study of Applied Social Control Theory**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Central Missouri State University, Missouri, 1997, s. 20.

⁵⁸⁰ Reader ve diğerleri, s. 52; Hendry, ss. 30, 120; Matsuda, "Dances of 'All Saints' "; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 118; Kitamura, s. 99; Bowker, s. 194.

⁵⁸¹ Matsuda, "Dances of 'All Saints' ".

olan *Bon* Bayramı kutlamalarına katılmaya çoğu Japon gayret göstermektedir.⁵⁸² Ataları Anma Bayramı'nın Japonya'ya girişiyle ilgili net bir bilgiye rastlayamasak da Heian döneminde bu bayramın her yıl düzenli olarak kutlanıldığını görmekteyiz.⁵⁸³ Ayrıca bayramın, Okinava bölgesinde 13. yüzyıl civarında kutlanmaya başlandığı da kaynaklarda geçmektedir.⁵⁸⁴

Bu bayrama yüzeysel olarak bakıldığında, şöyle bir soru akla gelebilir: Japon insanı zaten atalarının öldükten sonra kendilerini terk etmediğine, sürekli kendilerini gözetlediğine inanırken nasıl olur da bu bayramın kutlanıldığı günlerde sanki *Bon* Bayramı dışında atalarının ruhları çok uzak yerdeymiş de oradan gelecekmiş gibi düşünebilirler? Bu soruya şu cevap verilebilir: Japonlar ölen büyüklerin ruhlarının her an kendilerini gözetlediğini, kötülüklerden koruduğunu düşünmektedir, fakat *Bon* Bayramı haftasında bu ruhların, hayatta olan aileleriyle daha yakından irtibat kurmak istediklerini, ailelerini kontrol ettiklerini düşünürler. Bu yüzden Japonlar doğdukları evlere giderek atalarının ruhlarına, onları unutmadıklarını göstermek isterler.⁵⁸⁵

Bon Bayramı genellikle üç gün sürer.⁵⁸⁶ Bu bayramda Japonlar, atalarının ruhlarının, evlerin yollarını kolayca bulması amacıyla ev girişlerini fenerlerle süsler, evin giriş kapısında tütsü yakar, atalarının ruhlarına yiyecek-içecek takdimeleri sunarlar.⁵⁸⁷ Özellikle *sake*, çay, su, karpuz, pirinç tatlısı (*moçi*), şeker kamışı, ananas, çeşitli meyveler ve çiçekler sunulur; takdimeler arasında et (balık, tavuk, sığır eti vs.) yer almaz.⁵⁸⁸ Yine bu bayramda ev ve mezarlıklarda titiz bir temizlik yapılır,⁵⁸⁹ buraları lambalarla donatılır, tütsüler yakılır, evlerdeki *butsudan*ın en üstüne, ince çubuklara iştirilmiş olarak, at ile boğaya benzeyen patlıcan ve salatalık konulur. Japonlar bu hayvanların sembolleri vasıtasıyla atalarının ruhlarının hem dünyamıza gelişlerinin hem de üçüncü günün sonunda ebedi yurtlarına geri dönüşlerinin daha

⁵⁸² Bkz. Reader ve diğerleri, s. 52.

⁵⁸³ Itasaka (Ed.), s. 259. Krş. Hagan, s. 20. *Bon* Bayramı'nın Japonya'ya girişiyle ilgili kesin bir bilgi mahiyetinde olmasa da Michael Hagan, Japonya'da ataların ruhlarına takdime sunma uygulamasının ülkeye ilk defa 658 yılında girmiş olduğunu belirtir. Bkz. Hagan, s. 67.

⁵⁸⁴ Bkz. Trafton, s. 17, (w).

⁵⁸⁵ Bkz. Reader ve diğerleri, ss. 52–53.

⁵⁸⁶ Trafton, s. 17, (w); Hauquan Chau, **Obon Festival**, http://www.thingsasian.com/goto_article/tell_story.2854.html, (16.05.2014).

⁵⁸⁷ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 118; Trafton, s. 18, (w).

⁵⁸⁸ Trafton, s. 15, (w); Linda Gillis, **Obon: In the 'Spirit' of Welcome**, <http://www.2camels.com/destination69.php3>, (16.05.2014).

⁵⁸⁹ Chau, (w).

kolay olmasını dilediklerini belirtirler.⁵⁹⁰ Bu günlerde mezarlık ziyaretlerinde yapılanların da evdeki *butsudanın* önünde yapılanlardan bir farkı yoktur.⁵⁹¹

Bon gecesi, ruhların evlerinin yollarını daha kolay bulması için evin bahçesinde yakılan ateşe “*mukae-bi*”, geri dönme zamanı olan üçüncü gece yol göstermek için yakılan ateşe ise “*okuri-bi*” adı verilir. *Okuri-bi* uygulamasının devamı olarak Japonya’nın bazı bölgelerinde bayramın son gecesi, fenerler yakılıp nehirlere ve denize bırakılmaktadır.⁵⁹² Bu uygulamanın amacı da yine, atalarının ruhlarının daha kolay geri dönmesini sağlamaktır.⁵⁹³

Şekil 21: Nehre Fener Bırakarak Ruhları Uğurlama

Kaynak: Melih Duvan, **Obon**, http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/obon.html, (16.05.2014); Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Bon Holidays**, <http://web-japan.org/kidsweb/explore/calendar/august/bon.html>, (16.05.2014).

Bon Bayramı’nda çoğu ailenin, mensup oldukları Budist tapınaklarına giderek orada da takdime sundukları, dua ettikleri görülür.⁵⁹⁴ Budist tapınaklarında bireysel ve toplu edilen dualar, sunulan takdimeler yanında rahibin vaazı dinlenir, rahibin elindeki püsküllü değnekle kendilerini kutsama törenine iştirak edilir. Bazı

⁵⁹⁰ Matsuda, “Dances of ‘All Saints’ ”; Sargent, Obon, (w); Trafton, s. 18, (w).

⁵⁹¹ Bkz. Sargent, Obon, (w).

⁵⁹² Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Bon Holidays**, <http://web-japan.org/kidsweb/explore/calendar/august/bon.html>, (Bon Holidays), (16.05.2014). Ruhların vedasını sembolize eden bu özel uygulamaya “fener yüzdürme” anlamında “*toro nagaşi*” denilmektedir. Bkz. Itasaka (Ed.), s. 261; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 118; Hagan, s. 21.

⁵⁹³ Bkz. Melih Duvan, **Obon**, http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/obon.html, (Obon), (16.05.2014); Sargent, Obon, (w).

⁵⁹⁴ Bkz. Hendry, s. 120; Reader ve diğerleri, s. 53.

yerlerde rahibin kutsaması esnasında rahip yardımcısı küçük bir davulla ritim tutar.⁵⁹⁵

Resmi tatil olmamakla birlikte pek çok şirket, *Bon* Bayramı günlerinde akrabalarının yanlarına gitmeleri için çalışanlarına izin verir. Bu günlerde tüm trafik felç olur; hem tren, hem havalimanları hem karayolları tıklım tıklım doludur. Bu günlerin en iyi tadını çıkaranlar yine çocuklardır. Çocuklar *Bon* günlerinde aile büyükleriyle görüşme fırsatı yanında gönüllerince eğlenme, tatil yapma fırsatı bulurlar.⁵⁹⁶

Yerel bir Budist tapınağında *Bon* kutlamalarını izledikten sonra Bozkurt Güvenç'in yapmış olduğu tespitler ilginçtir:

“... *Obon* Gecesi'nin renkli müzikli Katolik ayinlerini anımsatan özellikleri yanında, Afrika yerlilerini andıran sanatsal bir yalınlığı ve Asya göçebelerine benzeyen büyüsel bir Şamanizmi vardı. Kurgu, yapım ve uygulama Japon'du.”⁵⁹⁷

Şekil 22: Bon Odori ve Ava Odori

Kaynak: **Japanese Nationwide Festivals**, <http://japanese-ken.blogspot.com.tr/2011/01/hiragana-lesson-36-ya.html>, (24.02.2015); Brittany Holman, **Bon Season**, <http://holmansonthehorizon.blogspot.com.tr/2011/08/bon-season.html>, (24.02.2015).

Bon Bayramı'nda göze çarpan en önemli uygulama, “*yukata*” denilen pamuklu, yazlık kimonolar giyilerek sokak ve caddelerde “*bon odori*” denilen özel bir dans yapılmasıdır. Bu uygulamanın amacı da ruhları hoş bir şekilde karşılamak,

⁵⁹⁵ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 149.

⁵⁹⁶ Bkz. Ministry of Foreign Affairs of Japan, Bon Holidays, (w); Gillis, (w).

⁵⁹⁷ Güvenç, Japon Kültürü, s. 149.

onları mutlu etmektir.⁵⁹⁸ Heian ve Kamakura (1185–1333) dönemlerinde *Bon* Bayramı kutlamaları sırasında icra edilen özel ilahi ve danslara “*odori nembutsu*” denirken, 15. yüzyıldaki kaynaklarda ilk defa bunun yerine “*bon odori*” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. *Bon* Bayramı’nda ilahi söylenip dans edilmesi Edo döneminde ülke çapında yaygınlaşarak ulusal bir gelenek haline gelmiştir.⁵⁹⁹ Cadde ve sokaklardaki danslara yaşlı – genç, herkes katılabilir, kimisi dans ederken kimisi alkış tutar, kimisi ise davul, zurna, zil türü enstrüman ile kutlamalara eşlik eder. Son yıllarda bu gecelerdeki havai fişek gösterileri de *Bon* Bayramı kutlamalarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiş, bu gösteriler *bon odori*’nin içindeki bir öge gibi yapılmaya başlanmıştır.⁶⁰⁰

Bon Bayramı günlerinde Japonya’nın Tokuşima bölgesinde yapılan “*Awa dansı*”⁶⁰¹ ile Ôita bölgesinde yapılan “*Tsurusaki Odori*”, ünlü *bon odori* türlerindendir. Dansçıların dans ederken yüzlerini bambu şapkalarla gizledikleri bir diğer *bon odori* türü daha vardır ki bu da Akita bölgesinde icra edilen “*Nişimonai dansı*”dır.⁶⁰² Bazı Batılı yazarlar *Bon* Bayramı kutlamalarını, özellikle de *bon* danslarını, Türkiye’de “Cadılar Bayramı” diye bilinen “*Halloween*” e (ruhlar, hayaletler ve hortlakların ortaya çıktığı gece) benzetirler. Bu yazarlar fark olarak, Batıda bu inanışın artık kalmadığını, sadece sembolik şenlikler düzenlendiğini, Japonya’da ise halen ruhların geri döneceğine inanışın devam ettiğini ifade etmektedirler.⁶⁰³

Bon Bayramı’nın kökeni olan Çin’de, ölmüşlerin ruhları her yıl *Qingming* (Saf Parlaklık) Bayramı’nda yâd edilir. 4–6 Nisan arasında kutlanan bu bayram, o günlerde gökyüzü diğer günlere nazaran daha net görüldüğünden “Saf Parlaklık Bayramı” olarak isimlendirilmiştir. Çin’deki *Qingming* Bayramı, akraba mezarlarını ziyaret ve ataların ruhlarına takdime sunma amacı taşımasından dolayı Japonya’daki *Bon* Bayramı’yla benzeşmektedir. *Bon* Bayramı’nda, Japonya’da fenerler nasıl

⁵⁹⁸ Nagaya, O-bon, (w); Frank Hoff, “Bon Odori”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Cilt: 1, s. 161; Kitamura, ss. 98–99; Sargent, Obon, (w).

⁵⁹⁹ Hoff, s. 161.

⁶⁰⁰ Bkz. Ministry of Foreign Affairs of Japan, Bon Holidays, (w); Hoff, s. 161; Chau, (w); Hagan, ss. 20–21.

⁶⁰¹ *Awa*, aynı zamanda bu dansın yapıldığı Tokuşima bölgesinin eski adıdır. *Awa dansı* ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Awa Odori**, <http://web-japan.org/kidsworld/calendar/august/awaodori.html>, (20.05.2014).

⁶⁰² Hoff, s. 161.

⁶⁰³ Sargent, Obon, (w); Matheson, O-bon, (w).

nehirlere bırakılıyorsa, Çin'deki *Qingming* Bayramı'nda da uçurtmalar gökyüzüne salınırken, iplerine, fener benzeri küçük ışıklar ya da parlayan oyuncak yıldızlar takılır.⁶⁰⁴ Her ne kadar bu özellikler yönünden iki bayram birbirine benzese de *Bon* Bayramı'nın kökeninin bu bayram olduğunu iddia edebilmek için başkaca delil bulunmamaktadır. Çin'de, Fener Bayramı adıyla bilinen bir başka bayram vardır ki, bu bayramın, ataların ruhlarını anma ile ilgisi yoktur.⁶⁰⁵ Japonya'da, ataların ruhlarının anıldığı *Bon* Bayramı'ndaki fener yüzdürme uygulamasının kökeninin Çin'deki Fener Bayramı olup olmadığı hakkında da herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3.3.1.2. Hana Matsuri (Çiçek Bayramı)

Bu bayram, Buda'nın yani Sidarta Gotama'nın doğum günü olarak kabul edilen 8 Nisan'da Japonya'nın her tarafındaki Budist tapınaklarda çeşitli etkinliklerle kutlanır. Çin'de Buda'nın ilk doğum günü kutlamasının 8 Nisan tarihi olarak, Çao Hanedanlığının (M.S. 319-355) sonunda, Japonya'da ise 660 yılında İmparatoriçe Suiko'nun emriyle Nara yakınlarında bulunan Gankô-ci Tapınağında yapıldığı bilinmektedir.⁶⁰⁶

Japoncada “*hana*” çiçek, “*matsuri*” bayram, “*Hana Matsuri*” ise “Çiçek Bayramı” anlamına gelir. Çiçek Bayramı denilmesinin nedeni, o gün bebek şeklinde, bir eli yeri diğer eli göğü işaret eder vaziyette dikilen küçük bir Buda heykelinin içinde bulunduğu minyatür bir Budist tapınağının, Buda'nın doğduğu yer olan Lumbini bahçesini andırması için çiçeklerle donatılmasıdır. İnanişe göre, Buda doğumundan sonra ayağa kalkmış, birkaç adım yürüyüp bir elinin başparmağıyla yeri diğer elinin başparmağıyla da gökyüzünü işaret ederek “Ben yerin ve göğün efendisiyim.” diye bağırıştır. İşte bu yüzden Buda heykeli bu durumu andırmak amacıyla o şekle uygun sembolize edilmiştir.⁶⁰⁷

⁶⁰⁴ China Internet Information Center, **Qingming Festival**, <http://www.china.org.cn/english/features/Festivals/78319.htm>, (17.04.2014).

⁶⁰⁵ Çin'de Fener Bayramı'yla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. China Internet Information Center, **Lantern Festival**, <http://www.china.org.cn/english/features/Festivals/78320.htm>, (17.05.2014).

⁶⁰⁶ Matsunami, ss. 41-42.

⁶⁰⁷ **Tokyo Festivals/April**, <http://yumemakura.travel.coocan.jp/April%202.html>, (13.04.2014).

Şekil 23: Budist Tapınakta Minyatür Tapınak ve Buda Heykeli

Kaynak: **Hana Matsuri**, <http://japan-world-teacher.over-blog.com/article-hana-matsuri-123240676.html>, (24.02.2015); **Hanamatsuri (Kanbutsue - Buddha's Birthday) – Asakusa**, <http://www.meetup.com/Tokyo-International-Event-Meetup/events/108388632/>, (24.02.2015).

Çiçeklerle donatılan bu minyatür tapınak, Budist tapınakların avlusuna veya büyük tapınak salonuna yerleştirilir. Geleneksel kıyafetleriyle tapınağa gelenler,

bebek Buda heykelciğinin yanındaki küçük kepçe ile heykelciğin etrafındaki kutsal kabul edilen tatlı çaydan (*ama-ça*) alarak bebek Buda'nın başından aşağıya vaftiz törenindeki gibi dökerler. Törene bu yüzden *Kanbutsu* yani kutsal yağlama/vaftiz töreni de denilmektedir.⁶⁰⁸ Ayrıca tapınak tarafından Buda'nın doğum gününde verilen kutsal çayın içilmesinin kişiye sağlık vereceğine inanılır.⁶⁰⁹

Bu bayramda göze çarpan bir uygulama da, beyaz fil maketi üzerindeki minyatür tapınakta bebek Buda heykelinin gezdirilmesi ve sergilenmesi âdetidir. Hikayeye göre, Buda'nın annesi Maya, Buda'nın doğumunun gerçekleştiği günün arifesinde gördüğü bir rüyada, nilüfer (lotus) çiçeği taşıyan beyaz bir filin gökten doğru gelerek kendi rahmine doğru ilerlediğini görmüştür. İşte beyaz fil üzerinde nilüfer çiçeklerinin sarmış olduğu Buda heykeli sergilenmesi bunu anmak içindir.⁶¹⁰

Bu bayramda özel kostüm giymiş çocuklar tarafından sergilenen bayram dansları ve geçit töreni, davullarla ritim tutan gençler de sayılmaya değer unsurlardandır.⁶¹¹

Ayrıca Japonya'da Mart - Nisan ayları civarında kutlanan *Hanami* yani Kiraz Çiçeği Seyretme Bayramı da vardır ki bu bayramı *Hana Matsuri* yani Buda'nın doğum günü olan Çiçek Bayramıyla karıştırmamak gerekir. Çünkü *Hanami*, Şinto kökenli bayramlar arasında sayılan bir bayramdır ve Buda ile bir ilgisi bulunmamaktadır.⁶¹²

⁶⁰⁸ Matsunami, ss. 41-42; Japan National Tourism Organization, **Hana-Matsuri (Floral Festival)**, http://www.jnto.go.jp/eng/attractions/event/traditionalevents/a70c_fes_hana.html, (13.04.2014); Paul Abramson, **Flower Festival (Hana Matsuri) National Celebration**, <http://www.paulzilla.org/japanese/jcal0408.htm>, (13.04.2014).

⁶⁰⁹ Tokyo Festivals/April, (w).

⁶¹⁰ Matsunami, s. 42; Tokyo Festivals/April, (w).

⁶¹¹ Abramson, (w); Miguel Vieira, **Hana Matsuri 2013 – Celebrando O Nascimento Do Buda**, <http://pinguinhodegente.wordpress.com/2013/04/15/o-hana-matsuri/>, (13.04.2014); **Hana Matsuri-Celebrating Buddha's Birthday**, <http://stayingglobal.blogspot.com.tr/2012/05/hana-matsuri-celebrating-buddhas.html>, (13.04.2014); Takero Kawabata, **Hana Matsuri 3**, <http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Japan/Chubu/Aichi/Toei/photo1331148.htm>, (13.04.2014).

⁶¹² Bu bayram ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şenavcu, ss. 62-64. Ayrıca bkz. Sian Thatcher, **Cherry Blossom Viewing: Heavy Petal Parties**, <http://www.japanvisitor.com/jc/seasons/japan-in-spring.html>, (20.01.2013); Shoji Inokuchi, "Hanami", **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 3, s. 94. Kiraz ağaçlarına Japoncada "sakura" denmesinden dolayı bu bayrama "Sakura Bayramı" da denir. Bkz. Jimmie Yorioka, **Sakura (Cherry Blossoms)**, <http://mothra.rerf.or.jp/ENG/Hiroshima/Festivals/38.html>, (20.01.2014). Eski Şinto kültürüne göre Japonya'da insanlar, kiraz çiçeklerinin açmaya başlamasıyla çeltik kamisinin geldiğine inanırlardı. Böylece tarım mevsimi de başlamış olurdu. Tarım mevsimini dua ve şükür ile açma amacıyla da, kiraz çiçeği seyretme günlerinde iyice temizlenip mabet bahçelerine, dağ yamaçlarına gider, şenlikler düzenlerlerdi. Böylece hem dinî bir tören icra etmiş olur hem de eğlenirlerdi. Bkz. Matsuda, "Of All Flowers, Sakura!"; Inokuchi, Hanami, s. 94.

Şekil 24: Beyaz Fil ve Üstündeki Küçük Tapınakta Buda Heykeli

Kaynak: **Hana Matsuri (Flower Festival - Buddha's Birthday) April 6 (Sun)**, <http://yumemakura.travel.coocan.jp/April%202.html>, (24.02.2015).

3.3.1.3. Cōdō Ayini (Buda'nın Aydınlanmasını Anma)

Cōdō ayini, Sidarta Gotama'nın *Bodhi* ağacı altında aydınlandığına/nirvanaya erdiğine ve böylece 35 yaşında Buda olduğuna inanılan tarih olan 8 Aralık günü icra edilen töreni ifade eder.⁶¹³

Bodhi günü olarak da bilinen bu gün, Japonya dışında Mahayana geleneğinin yaygın olduğu Çin, Kore, Vietnam gibi ülkelerde de itina ile kutlanmaktadır. Japonya'da Zen mezhebinde bu gün, *Rōhatsu* (12. ayın 8. günü) olarak isimlendirilirken, Tendai ve diğer Japon mezheplerinde *Şaka-Cōdō-e* veya kısaca *Cōdō-e* olarak anılır.⁶¹⁴

⁶¹³ Matsunami, s. 44-45.

⁶¹⁴ Barbara O'Brien, **Rohatsu**, <http://buddhism.about.com/od/buddhismglossary/g/Rohatsu.htm>, (06.05.2014); **Bodhi Day**, http://en.wikipedia.org/wiki/Bodhi_Day, (28.04.2014); Alden Smith, **How To Celebrate Bodhi Day**, <http://www.doityourself.com/stry/bodhi-day>, (07.05.2014).

Şekil 25: Cōdō Âyini Gününde Rahiplerin Sutra Okuyuşu

Kaynak: Katie Kubitskey, **Bodhi Day! China, Korea, Japan, and Vietnam**,
<http://myworldtravelco.com/bodhi-day-china-korea-japan-and-vietnam/>, (24.02.2015).

Bu günde yapılan uygulamalarla ilgili gelenekler mezhepten mezhebe farklılıklar gösterse de Buda'nın meditasyon yaparak nirvanaya ermesini anmak için yapılan bireysel ve toplu meditasyonlar, Budist metinleri okuma ve onlardan bazı bölümleri ilahi şeklinde seslendirme ve tapınakta bir takım hareketlerle Buda'ya saygı gösterme uygulamaları tüm mezheplerde görülen ortak özelliklerdendir. Ayrıca bazı Budistler, o gün kutlamaları için geleneksel çay ve kek yapıp onları yiyip içerek kutlamayı da tercih etmektedir. Zen keşişleri ve isteyen müritler de o günden önceki geceyi uyumayıp meditasyon yaparak geçirmektedir.⁶¹⁵

Bazı Budistler aydınlanma günü sebebiyle evlerinde renkli ışıklar yakar, evlerine sembolik bir incir ağacı alıp onu renkli aksesuarla süsler, Bodhi gününden başlayarak otuz gün boyunca veya yılbaşına kadar akşamları evde mumları ve renkli ışıkları yanık tutar.⁶¹⁶

⁶¹⁵ Bodhi Day, (w); Matsunami, s. 45; O'Brien, (w).

⁶¹⁶ Smith, (w).

3.3.1.4. Şôgatsu (Yeni Yıl Bayramı)

Japonya’da Budist tapınaklarda ve tapınak üyelerince evde ve çeşitli mekanlarda kutlanan bir bayram da *Şôgatsu*’dur. *Şôgatsu* Japoncada “yeni yıl”ı karşılamak üzere kullanılan bir ifadedir. Terim olarak da, Japonya’da 31 Aralık – 3 Ocak arasında yapılan yeni yıl kutlamalarının adıdır. *Şôgatsu*, Japonlar için basit bir kutlamanın ötesinde, dinî olarak değer verilen “Yeni Yıl Bayramı”dır. Bu bayram, Japonya’daki kutlamaların en büyüğüdür ve ülkede 1–3 Ocak arası resmi tatildir.⁶¹⁷ Resmi tatil 3 gün olmakla birlikte pek çok şirket 30 Aralık’tan itibaren çalışanlarına izin verir. Okulların iki haftalık ara tatili de, yılbaşına denk gelecek şekilde düzenlenir.⁶¹⁸ Geniş anlamda kullanıldığında *şôgatsu* veya *o-şôgatsu* (büyük yeni yıl) ifadesi, Japonların yeni yılın ilk ayı boyunca düzenledikleri tüm kutlamaları içine alır.⁶¹⁹ Fakat burada, *şôgatsu* özel anlamda, yani sadece Yeni Yıl Bayramı kutlamalarının yapıldığı 31 Aralık – 3 Ocak arasına denk gelen günler anlamında kullanılacaktır.

Bu bayramın Japonya’da ne zaman kutlanılmaya başlandığı hakkında kesin bir bilgi bulunmasa da Edo döneminde (1603–1867) bu bayramla ilgili kutlamaların yapıldığı bilinmektedir.⁶²⁰ Edo dönemi sonlarında Batı dünyası ile kurulan sınırlı ilişkiler sonucunda Batı dünyasının ürünü olan bu gelenek saray çevresi ve seçkinler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Daha sonra da içerisine Japon kültürüne ait öğeler katılıp yoğrularak sanki Japonların tarihten bu yana getirdikleri bir Japon dinî bayramıymış gibi yavaş yavaş halk tarafından da kutlanmaya başlamıştır.⁶²¹

İş ve okul dolayısıyla büyük şehirlerde yaşayanlar, yılın bu günlerinde küçük yerleşim birimlerinde yaşayan aile üyeleriyle Yeni Yıl Bayramı’nı geçirmeye

⁶¹⁷ Bkz. Shoji Inokuchi ve Stanley Weinstein, “New Year”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt:5, s. 371; Kenji Ishii, “Urbanization, Depopulation, and Religion”, **Religion in Japanese Culture** (ed. N. Tamaru & D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, s. 162; Reader, s. 63; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 116; Harumi Befu, “New Year’s Cards”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt:5, s. 372; Kitamura, ss. 76–77.

⁶¹⁸ Bkz. Yoshimi Nagaya (Ed.), **Syogatsu (New Year’s Day)**, <http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Jan/syogatsu.shtml>, (17.11.2014); **New Year’s Day**, <http://web-japan.org/kidsweb/calendar/january/gantan.html>, (17.11.2014).

⁶¹⁹ Inokuchi ve Weinstein, s. 372; Bowker, s. 194.

⁶²⁰ Bkz. Matsuda, “Morning Prayer”.

⁶²¹ Bkz. Itasaka (Ed.), s. 260.

dönerler. Bu bayram öncesi ve sonrasında hava, kara ve deniz yolları yılın en yoğun günlerini yaşar.⁶²²

Yeni yıldan bir gün önce ev, iş yeri, mabet gibi yerlerin giriş kapılarının üstüne *şimenawa* denilen saman saplarının kıvrılmasıyla yapılmış kalın halatlar asılır ve bayram boyunca bunlar asılı kalır.⁶²³ Eğer bu halatın üzeri, eğrelti otu, çam dalları ve diğer eşyalarla süslenmişse buna *şimekazari* denir. Japonlar tarafından bu halat ve süslerin şeytanı uzak tutacağına, onların asıldığı yerlere uğur getireceğine inanılır.⁶²⁴ Bu bayramda, uğur getireceğine ve şeytanı uzaklaştıracığına inanılan bir başka şey de, kapı önlerine konulan *kadomatsu* adındaki bambu dalları ve küçük çam ağaçlarıdır.⁶²⁵ Ayrıca mabetlerden *hamaya* (şeytan uzaklaştırma okları) denilen oklardan alıp evdeki *butsudanın* yanına koymak da bu bayrama has, kötülükleri aileden uzak tutma âdetlerinden biridir. Japonya’da Yeni Yıl Bayramı boyunca mabetlerde uğur getireceği düşünülen daha başka pek çok tılsım aksesuarı satışa sunulmaktadır. Her sene, yeni yıl geldiğinde o mekânın uğursuzluk ve manevi pisliklerini aldığına inanılan eski tılsımlar atılır, yerine yenileri konulur.⁶²⁶

Geçmiş yılın maddi-manevi her türlü pisliğinden kurtulup yeni yıla temiz bir şekilde girmek için yeni yıl arifesinde ev ve mabetlerde *susuharai* diye bilinen genel bir temizlik yapılır. Ayrıca bu günde, atalarının ruhlarına sunmak amacıyla evlerde *butsudanın* önüne, mabetlerde ise sunağa *kagami moçi* (ayna keki) adı verilen yılbaşı için yapılmış özel pirinç kekleri konulur. Özünün kamilerle paylaşıldığına inanılan bu kekler yeni yıl girdikten sonra büyük bir manevi hazla yenilir. Bu özel keki sunma işi, bayramın her günü yenilenir.⁶²⁷ Yiyeceklerle ilgili bir başka gelenek de bayram boyunca özel hazırlanmış *oseçi-ryôri* (yeni yıl yiyeceği) yemektir. Bu menüde kaynatılmış fasulye, ızgara edilmiş balık, sirkelenmiş çeşitli

⁶²² Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 116; Inokuchi ve Weinstein, 371; Jimmie Yorioka, **Japan’s Three-Day New Year Holiday**, <http://mothra.rerf.or.jp/ENG/Hiroshima/Festivals/27.html>, (Japan’s Three-Day), (17.11.2014).

⁶²³ Matsuda, “Shimenawa”; Kitamura, s. 77; Inokuchi ve Weinstein, s. 371; Bowker, s. 194.

⁶²⁴ G. Ward, **Akemashite, Omedeto Gozaimasu! (Happy New Year)**, http://www.asij.ac.jp/elementary/japan/jp_holi.html#ny, (17.11.2014); Kitamura, s. 77.

⁶²⁵ Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 116; Inokuchi ve Weinstein, s. 371; Matsuda, “Shimenawa”; Kitamura, s. 77.

⁶²⁶ Reader, ss. 63–65; Denny Sargent, **Shogatsu: New Years Day in Japan**, <http://www.thelema.net/hml/00Shinto/chap1.html>, (Shogatsu), (17.11.2014).

⁶²⁷ Bkz. Kitamura, 77; Matsuda, “Shimenawa”; Ito, 253; Reader, s. 63; Ward, (w); Yorioka, Japan’s Three-Day, (w).

sebze ve deniz ürünleri (*su-no-mono*) yer alır. Bu yiyeceklerden satın almakla Japonlar, hem birbirlerine hangi hediyeyi götüreceğini düşünmezler, hem de ev hanımları bayram müddetince yemekle daha az uğraşmış olur.⁶²⁸

Japonya’da 31 Aralık’ı 1 Ocak’a bağlayan geceye *omisoka* denir ve bu gecede uzun ömrü simgeleyen şerit şeklindeki *toşikoşi soba* (geçmiş yıl makarnası) yemek âdetidir. Bu gece saat 00.00’a ulaşana dek çeşitli eğlenceler düzenlenir. Bunlardan bir tanesi de *bōnenkai* denilen ve dostlarla bir araya gelinerek kutlanan “geçmiş yılı unutma partisi”dir. Bu gecenin hatırına şirket patronları, çalışanlarından bir geceliğine resmi kelimeleri bırakmalarını, seviye farkı gözetmemelerini ister ve samimi kelimeleri kullanmalarına izin verir.⁶²⁹

Şekil 26: Şōgatsu Bayramında Budist Tapınak Ziyareti

Kaynak: Farid Najafi, **Shogatsu in Tokyo: A Japanese New Year**, <http://fafali.org/2011/01/05/new-years-the-imperial-palace-tokyo-japan/>, (24.02.2015).

⁶²⁸ Bkz. Nagaya, Syogatsu, (w); New Year’s Day, (w). Yeni yıl yiyecekleriyle ilgili geniş bilgi için bkz. Yorioka, Japan’s Three-Day, (w); **Food Osechi Food (New Years Food)**, http://markun.cs.shinshu-u.ac.jp/japan/f_custom/shougatu-e.html, (17.11.2014).

⁶²⁹ Oi Hirotsugu, **Japanese New Year / Bonenkai**, http://www.japaneselifestyle.com.au/culture/new_year.html, (17.11.2014).

Budist inanışına göre, insanları rahatsız eden kötülükler, arzu ve tutkularının sayısı 108’dir. Yılbaşı gecesi saatler 00.00’ı gösterdiği anda mabetlerin avlusundaki büyük çanlar (*tsuri-gane*) 108 defa çalınarak (*coya-no-kane*) her bir gong sesinde bir tutkunun, kötülüğün def edildiği düşünülür. Halk, evlerinde temizlenip en güzel elbiselerini giydikten sonra bu çanların çalmasını dinlemek ve dua etmek üzere mabetlere akın eder. Mabetlere gidemeyenler ise, bunu televizyonlardan izler.⁶³⁰ Yeni yılın girdiğini belirten bu çanların çalmasıyla birlikte şehirlerde havai fişek gösterileri yapılır ve eğlenceler şiddetini daha da artırır. Fakat kutlamalar bir süre sonra kesilir; Batı dünyasındaki gibi sabahlara kadar çılgınca eğlenme geleneği Japonya’da fazla göze çarpmamaktadır.⁶³¹

Yeni yılın ilk gününe Japonya’da *gancitsu* denir. Yeni Yıl Bayram’ında göze çarpan en önemli uygulamalardan biri *gancitsu* günündeki “*hatsumode*” (veya *hatsumairi*) denilen “ilk mabet ziyareti”dir. Japonya’nın tarıma bağlı olduğu yıllarda, yeni yılın ilk gününde *Toşigami*’nin yani “Yeni Yıl Kamisi”nin geldiğine inanılmış. Geçmiş yılın hatalarını affettirmek ve gelecek on iki ayın kendileri ve ailelerine sağlık, mutluluk, şans ve bolluk getirmesi için *Toşigami*’ye dua etmek gerektiği düşünülürmüş. Bu yüzden de yeni yılın ilk gününde Budist veya Şintoist mabetlerine gidilmiş. Bu uygulamanın günümüzde de aynen devam ettiği görülmektedir. Japonya’daki mabetlerin en kalabalık olduğu gün, yeni yılın ilk günü olan 1 Ocak’tır. Japonlar bu günde dost ve akrabalarıyla bir araya gelip mabetleri ziyaret eder, geçmiş yıldaki hatalarını affettirmek ve gelecek yılın iyilikler getirmesi için dua eder, yardım kutusuna para atar, takdimeler sunar, dileklerini kâğıtlara yazarak mabetteki ağaçlara asar.⁶³² Mabede gidenler mabedin bahçesinde satılan çeşitli amaçlarla yazılmış *omamori* adındaki tılsımlardan alırlar. İçinde veya üstünde dualar bulunan bu tılsımların kutsallığına inanılır. Kimi Japon, mutlu bir yıl geçmesi, kimisi sağlıklı olmak, kimisi insanlar arası ilişkilerin iyi olması, kimisi trafik kazalarından korunmak için hazırlanmış tılsımlardan alır.⁶³³ Mabet ziyaretleri, Yeni Yıl

⁶³⁰ Reader, ss. 64–65; Inokuchi ve Weinstein, s. 371. Krş. Kitamura, s. 77; Hagan, ss. 21, 67; Ward, (w).

⁶³¹ Bkz. Melih Duvar, **Shoogatsu (Yeni Yıl)**,

http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/shoogatsu.html, (17.11.2014).

⁶³² Bkz. Inokuchi ve Weinstein, ss. 371, 372; Itasaka (Ed.), s. 259; Reader, ss. 62–66; Matsuda, “Shimenawa”; Kitamura, ss. 77, 93; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 116; Hagan, s. 21.

⁶³³ Kitamura, s. 78; Sargent, Shogatsu, (w). Ayrıca bkz. Reader, ss. 63–65.

Bayramı'nın tüm günlerinde devam eder. Bu üç gün boyunca mabetlere büyük kalabalıklar akın eder. Mesela 1981 yılının Yeni Yıl Bayramı'nda mabetleri ziyaret edenlerin sayısı 71.000.000 kişidir. Aynı yıl sadece Tokyo'daki Meici Mabetini ziyaret edenlerin sayısı 3.600.000'dir.⁶³⁴ 1996 yılına gelindiğinde üç gün boyunca mabet ziyareti yapanların sayısı 87.660.000 olmuştur.⁶³⁵ Kısaca söylemek gerekirse, "dua etmek" Japonya'daki Yeni Yıl Bayramı kutlamalarının en önemli ögesidir. Şu Japon atasözü bu durumu daha iyi anlatmaktadır: "Yeni yıl günü, tüm yılın kilidini açacak anahtardır."⁶³⁶

1 Ocak sabahı, erken saatlerde imparatorluk sarayında da dinî bir tören icra edilir. Bu törende imparator ve törene katılanlar geçmiş Japon imparatorları önünde saygıyla eğilir, milletin geleceği ve kendileri için dualar ederler. Bu törene *şihohai* adı verilir. O gün bu tören icra edilmeden, diğer mabetlerde genellikle tören başlamaz. Yeni yılın ikinci ve üçüncü günlerinde de sarayın bahçesi ziyaretçilere açılır.⁶³⁷

Şekil 27: Şôgatsu Bayramında Mabet Ziyareti

Kaynak: Farid Najafi, **Shogatsu in Tokyo: A Japanese New Year**, <http://fafali.org/2011/01/05/new-years-the-imperial-palace-tokyo-japan/>, (24.02.2015).

⁶³⁴ Bkz. Inokuchi ve Weinstein, ss. 371–372.

⁶³⁵ Ishii, s. 162.

⁶³⁶ Yorioka, Japan's Three-Day, (w).

⁶³⁷ Inokuchi ve Weinstein, s. 372.

Japonlar, yılbaşında *Daruma* denilen kolsuz, bacaksız, gözsüz oyuncak bebekler satın alarak onların tek gözünü boyar, ardından da bir dilek tutarlar. Japonya'daki inanışa göre, ikinci gözüne kavuşmak isteyen bu *Daruma*, kendisini satın alan kişilerin dileğinin kabul olması için durmadan kamilere dua eder. Bu yüzden bu geleneği birçok kişi yerine getirmektedir.⁶³⁸

Yeni yıl girdikten sonra insanlar birbirinin bayramını, "*Akemaşite omedeto gozaimasu*" (Size mutlu bir yeni yıl dilerim) şeklinde kutlar.⁶³⁹ Japon insanının uzun yıllardan beri devam ettirdiği yeni yıl geleneklerinden bir tanesi de *nengacô* denilen "yeni yıl kartları"dır. Kartların üzerinde genellikle eski Çin takvimine göre o yıl hangi hayvanı belirtiyorsa o hayvanın resmi (*eto*), dua, şans getireceğine inanılan tılsımlar ve bayraklar olur.⁶⁴⁰

Şekil 28: Şôgatsu Bayramında İmparatorluk Sarayı

Kaynak: Farid Najafi, **Shogatsu in Tokyo: A Japanese New Year**, <http://fafali.org/2011/01/05/new-years-the-imperial-palace-tokyo-japan/>, (24.02.2015).

Çoğu Japon, 15–28 Aralık arasında, o güne özel basılmış yeni yıl kartlarını alarak, isterse onları yeni yıl kutlama sözcükleri ve iyi dileklerle de özenle doldurur. Sonra da 28 Aralık'a kadar akraba, dost ve diğer tanıdıklarına gönderir. Bu kartlar, postanelerde saklanır ve 1 Ocak sabahı hepsi dağıtılır. Bu gelenek

⁶³⁸ Bu geleneğin, Zen Budizm'in babası sayılan *Daruma*'dan (yaklaşık 5 veya 6. yüzyıl) kaynaklandığı düşünülmektedir. İnanışa göre, gözleri açık hiç kımıldamadan dokuz yıl boyunca meditasyon yapmış, sonunda aydınlanmış fakat el ve ayaklarını kaybetmiştir. Bkz. Kitamura, ss. 78–79. Ayrıca bkz. Reader, s. 47.

⁶³⁹ Ward, (w); New Year's Day, (w).

⁶⁴⁰ Sargent, Shogatsu, (w); Ward, (w).

Japonya’da 19. yüzyıldan beri devam edegelmektedir.⁶⁴¹ Fakat son yıllarda gençlerin bunlarla uğraşmak yerine e-posta yoluyla bu görevi ifa etme yoluna gittikleri görülmektedir ki, pek çok Japon bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmektedir. Aile büyükleri bu bayramda heyecanla yeni yıl kartlarını okurken, çocuklar da aileleri ve çevresi tarafından kendilerine verilen yeni yıl hediyeleri, özellikle de aldıkları harçlıklarla (*otoşidama*) bayramın keyfini çıkarmaktadırlar. Eskiden çocuklar bir araya gelerek pek çok yeni yıl oyunu oynarken günümüzde daha çok bilgisayar oyunları ile vakit geçirmektedirler.⁶⁴²

Kitamura’nın aktardığına göre, mabet bahçelerindeki bir binada döner dolap içinde kutsal yazılar bulunur. Japonlar, bu dolabın etrafında bir kez dönüldüğü zaman bu kutsal metinleri okumuş sayılacaklarına, hem kamileri memnun etmek hem de ibadet etmek amacıyla bu uygulamanın yeni yılda yerine getirilmesi gerektiğine inanırlar.⁶⁴³ Kitamura’nın verdiği bu bilgiye diğer kaynaklarda rastlanmamaktadır. Bu uygulama, Japonya’nın bazı bölgelerinde geçerli bir gelenek olsa gerektir.

Çin’de, yeni yıl denildiğinde akla, ay takvimine göre ilk ayın ilk günü gelmektedir. Fakat gerek ay takviminin yeni yılı arifesinde gerek yeni yıl törenlerindeki kutlamalara bakılırsa Japonya’dakilere çok benzediği görülür. Mesela yeni yıl arifesinde Çinliler de aile büyüklerinin yanına döner, her türlü pislikten arınmak için genel bir temizlik yapar, bazı eski eşyaları yenisiyle değiştirir, *tusu* adında özel bir içecek içer, o akşama has bir akşam yemeği yerler.⁶⁴⁴ Japonlar yılbaşı gecesinde yattıkları halde, Çinliler -çocuklar da dâhil- bu gece uyumamaya özen gösterirler. Ayrıca yeni yıl arifesi uygulamalarında diğer bazı farklılıklar da mevcuttur. Çin’de ay takviminin yeni yılı, yani Bahar Bayramı kutlamaları 3 hafta sürer; yılın son ayının 23’ünde başlar, yeni yılın ilk ayının 15’inde kutlanan Fener Bayramı’na kadar devam eder. Yeni yılın ilk gününde de Çin’de Japonya’dakine benzer kutlamalar göze çarpar. Örneğin, bu günde tanıdıkların birbirini ziyaret ederek eski kırıgınlıklarını unutmaları, birbirleriyle hediyeleşmeleri, özel yiyecekler

⁶⁴¹ Befu, s. 372.

⁶⁴² Nagaya, Syogatsu, (w); New Year’s Day, (w).

⁶⁴³ Kitamura, s. 78. Eskiden oynanan oyunlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sargent, Shogatsu, (w).

⁶⁴⁴ **Chuxi Hakkındaki Efsane**, <http://tr1.chinabroadcast.cn/chinaabc/chapter18/chapter180108.htm>, (17.11.2014).

yemeleri bunlardan bazılarıdır.⁶⁴⁵ Bu benzerlikler bazı araştırmacılarda, Japonların Yeni Yıl Bayramı'nda yaptıkları kutlamaların birçoğunu Çinlilerden aldığı düşüncesini oluşturmuştur.⁶⁴⁶

3.3.1.5. Setsubun (Mevsim Değişimi)

Japonya'da Budist mabetlerde kutlanan bayramlardan biri de Setsubun'dur. Çin kökenli eski Japon ay takvimine göre baharın başlangıcı ve yeni yılın ilk gününün arifesi olan bu bayram "Fasulye Saçma Bayramı" olarak da bilinir.⁶⁴⁷ *Setsubun*, Japoncada 'mevsim değişimi' anlamına gelmektedir.⁶⁴⁸ Kavram olarak ise *Setsubun*, kışın bitimi ve yeni yıl arifesi olarak kabul edilen 3 Şubat civarına rastlayan özel bir günün adıdır. Aynı zamanda bu günde kutlanan bayramın da adı olmuştur.⁶⁴⁹ Yeni yılın ilk gününe "baharın ilk günü" anlamında "*rişşun*", önceki *Setsubun* gününe de "şiddetli soğuk" anlamında "*daykan*" denilmektedir.⁶⁵⁰ *Setsubun*, Japonya'da resmi tatil günlerinden değildir.

Şeytanları kovma âdeti bu bayramdaki en önemli uygulamadır. *Setsubun* gününde, Japonya'da yapılan şeytanları kovma uygulamasının kökeni Çin'dir. Çin'de Zho hanedanlığı döneminde (M.Ö. 1027 - M.Ö. 256) başladığı düşünülen ve *tsuina* adı verilen "şeytanları kovma töreni" yapılmaktadır. Yeni yıl arifesinde düzenlenen bu törenlerde ayı postları ve maskeleri giyilip sembolik hareketler sergilenerek sokaklarda keskin ya da sivri silahlarla şeytanlar korkutulmaya, uzaklaştırılmaya çalışılır.⁶⁵¹ Japonya'ya şeytanları veya kötü ruhları kovma düşüncesinin M.S. 9. yüzyıl ortalarında Çin'den geçtiği ifade edilmektedir. Her ne

⁶⁴⁵ Yeni yıl Çin'de Miladi takvime göre 1998 yılında 28 Ocak, 2005 yılında ise 24 Ocak tarihinde kutlanmıştır. Bkz. **Çin'in Bahar Bayramı**, <http://tr.chinabroadcast.cn/chinaabc/chapter18/chapter180101.htm>, (17.11.2014); Jun Shan, **Chinese New Year**, <http://chineseculture.about.com/library/weekly/aa011298.htm>, (17.11.2014). Bu bayramın Çin'deki kutlamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Maria Christensen, **Chinese New Year**, <http://www.2camels.com/destination49.php3>, (17.11.2014).

⁶⁴⁶ Bkz. Sargent, Shogatsu, (w).

⁶⁴⁷ Bkz. Sandy Peters ve Thomas Peters, **Setsubun: Bean Throwing Festival**, <http://www.topics-mag.com/internatl/holidays/japan/setsubun-bean-throwing.htm>, (18.05.2014).

⁶⁴⁸ Bowker, s. 194; John K. Nelson, **A Year in the Life of a Shinto Shrine**, University of Washington Press, Seattle, 1996, s. 64. Ayrıca bkz. Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 118.

⁶⁴⁹ Shoji Inokuchi, "Setsubun", **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 71.

⁶⁵⁰ Bkz. Steve Renshaw ve Saori Ihara, **Setsubun in Japan; A Lunar "New Years' Eve"**, <http://www2.gol.com/users/steve/setsubun.htm>, (18.05.2014).

⁶⁵¹ **Setsubun (2)**, <http://www.angelfire.com/psy/depthcharge/setsubun.html>, (18.05.2014).

kadar bu uygulama ülkeye 9. yüzyılda geçmiş olsa da sistemli bir şekilde *Setsubun* gününde, diğer âdetlerle birlikte uygulanmaya başlanması, Muromaçi dönemine (M.S. 1338–1573) rastlamaktadır.⁶⁵² Elimizde bu bayramın Japonya’da kutlanmaya başlanmasıyla ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat bu bayramda uygulanan çoğu gelenek 9. yüzyılda ülkeye Çin’den girdiğine göre bayramın da 9. yüzyıl civarında, yani Heian döneminde (794–1185) kutlanmaya başlandığı düşünülebilir.

Eski takvime göre ‘yeni yıl’ başlamadan bir gün önce, yani *Setsubun* gününde, geçmiş yılın kayıp ve kazançları hatırlanır, arınma ayinleri düzenlenir.⁶⁵³ Yeni yıl arifesi olması bir yana, bu günde kış mevsimi şeytanının kötülük için geldiği düşüncesi bazı uygulamaların yapılmasına neden olmuştur.⁶⁵⁴ Bu bayram Japonya’da, hem Şinto mabetlerinde hem de Budist tapınaklarında kutlanmaktadır.⁶⁵⁵ Gündüz büyük bir kalabalığın mabet bahçesinde toplanmasıyla icra edilen ayinler, akşamları da evlerde tekrarlanır. Mabetlerde genellikle rahipler ve onların görevlendirdiği kişiler, bahçede toplanmış olan kişilerin üzerine, pişirilip kurutulmuş soya fasulyeleri saçar.⁶⁵⁶ Fasulyeleri halkın üzerine saçmak için seçilen bu şahıslar rasgele belirlenmemiştir. O yıl hangi hayvanın adıyla anılacaksa,⁶⁵⁷ fasulye saçan kişilerin daha önceden de o hayvanın adıyla anılan bir yılda doğmuş olmasına özen gösterilir. Bu kişilere "*Toshi-otoko*" (yılın erkeği) ve "*Toshi-onna*" (yılın kadını) denilir.⁶⁵⁸ Mabette izleyicilerin üzerine doğru soya fasulyeleri saçılırken "*Oni va Soto, Fuku va Uçi*" (Şeytan/kötü ruhlar dışarı, mutluluk/iyi şans içeri!) sözü yüksek sesle tekrarlanır.⁶⁵⁹ Bazı mabetlerde sembolik olarak birine şeytan kostümü giydirilerek mabede saldırması söylenir. O kişi mabede doğru yaklaşırken rahip

⁶⁵² Bkz. Inokuchi, *Setsubun*, s. 71.

⁶⁵³ Bkz. Inokuchi, *Setsubun*, s. 71. Ayrıca bkz. Itasaka (Ed.), s. 259.

⁶⁵⁴ Denny Sargent, **Setsubun: “Beaning” The Oni And Welcoming Spring**, <http://www.thelema.net/hml/00Shinto/chap2.html>, (Setsubun), (18.05.2014).

⁶⁵⁵ Bkz. **Setsubun (1)**, <http://japan.chetz.tiscali.fr/Culture/Japan/Setsubun.htm>, (18.05.2014). Ayrıca bkz. Japan Travel Guide, **Setsubun**, <http://www.japan-guide.com/e/e2285.html>, (Setsubun), (18.05.2014).

⁶⁵⁶ Itasaka, s. 260. Ayrıca bkz. Melih Duvar, **Setsubun**, http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/setsubun.html, (18.05.2014).

⁶⁵⁷ Japonya’ya Çin’den aktarılmış olan eski hayvanlı takvime göre her yıl, bir hayvanın ismiyle ilişkilendirilmektedir; fare yılı, öküz yılı, ejderha yılı gibi... Ayrıntılı bilgi için bkz. Peters, S. ve T. Peters, (w).

⁶⁵⁸ Bkz. S. Peters ve T. Peters, (w).

⁶⁵⁹ Bkz. Inokuchi, *Setsubun*, s. 71.

tarafından üzerine fasulyeler atılır. Bundan korkan şeytan hızla oradan uzaklaşır. Benzer gösteriler aynı şekilde okullarda da yapılmaktadır.⁶⁶⁰

Evlerde de akşamları benzer uygulamalar yapılır. Özellikle “*Oni va Soto, Fuku va Uçi*” sözünü tekrarlayarak evin içine ve dışına soya fasulyesi saçmak bu bayramda itina ile uygulanan âdetlerdendir. Bunun amacı, evden ve aileden kötü ruhları, şeytanları uzak tutmak; böylece evde sürekli huzurun hâkim olmasını sağlamaktır. Ayrıca evden birisi (genellikle baba) şeytanı sembolize eden bir maske takar, evdekiler de onu, üzerine fasulye saçarak ve de sırtına vurarak evden kovmaya çalışır.⁶⁶¹ Fasulyeleri koymak için ağaçtan özel hazırlanan kaba “*masu*”, soya fasulyelerine “*mame*”, soya fasulyesi saçma işine de *mame-maki* denilmektedir.⁶⁶²

Şekil 29: Mabette Soya Fasülyesi Saçılması

Kaynak: Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Setsubun**, <http://web-japan.org/nipponia/nipponia34/en/feature/feature02.html>, (24.02.2015); Koichiro Suzuki, **Setsubun Bean Throwing Festival at Zoujouji Temple**, <http://nipponnews.photoshelter.com/gallery-image/Bean-Throwing-Festival-at-Zojoji-Temple/G0000EH7QuchfjFE/I0000ycC29xAH2pU>, (24.02.2015).

Soya fasulyesi saçıktan sonra yapılan bir başka uygulama da, her bireyin yaşı miktarınca kızartılmış fasulye tanesi yemesidir. Bununla gelecek yıl boyunca hastalıklardan, beladan kendilerini koruyacaklarına ve bunun iyi şans getireceğine

⁶⁶⁰ Bkz. Sargent, Setsubun, (w).

⁶⁶¹ Bkz. Yoshimi Nagaya (Ed.), **Setsubun: Around February 3**, <http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Feb/setsbun.shtml>, (Setsubun), (18.05.2014); Kitamura, s. 94; Sargent, Setsubun, (w); Bowker, s. 194.

⁶⁶² Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Setsubun and Bean-throwing**, <http://web-japan.org/kidsweb/calendar/february/setsbun.html>, (18.05.2014).

inanılır.⁶⁶³ “*Fuku Mame*” (mutluluk fasulyeleri) denilen bu kızartılmış fasulyeler *Setsubun* gününde özel paketler içinde satılır. Bazı fasulye poşetlerinin üzerinde, Japonların “yedi mutluluk kamisi”nin (*Şiçi Fukucin*) gemide neşeli bir şekilde seyahat ederken göründükleri resimler vardır.⁶⁶⁴

Tarihi 13. yüzyıla kadar geri giden bir âdete uyarak bazı Japonlar, bu bayramda şeytanların eve girmesini engellemek için giriş kapısının yanına kurutulmuş sardalye başları koyarlar.⁶⁶⁵ Japonya’nın bazı bölgelerinde bunun yerine kapının yanına sarımsak, soğan ya da kötü kokacak başka şeyler de bırakılır.⁶⁶⁶ Onların yanına, Japonya’da kutsal sayılan ve batarak şeytanların canını acıttığına inanılan *hiragi* ağacının yaprakları konulur.⁶⁶⁷

Şekil 30: Soya Fasülyesi Yiyenler ve Poşette Yedi Mutluluk Kamisi

Kaynak: Yoshimi Nagaya (Ed.), *Setsubun - Around February 3*, <http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Feb/setsubun.shtml>, (24.02.2015); Steve Renshaw ve Saori Ihara, *Setsubun in Japan; A Lunar "New Years' Eve"*, <http://www2.gol.com/users/steve/setsubun.htm>, (24.02.2015).

Şeytanlara fasulye atma, kapının yanına sardalye başı ve kutsal ağaç yaprağı koyma geleneği, bunlarla ilgili anlatılan mitolojik hikâyelere dayanmaktadır. Bunlardan biri şöyledir:

⁶⁶³ Bkz. S. Peters ve T. Peters, (w); Nelson, ss. 65, 66; Kodansha International Ltd., **Japan: Profile of a Nation**, Kodansha International Ltd., Tokyo, 1994, s. 225; Sargent, *Setsubun*, (w).

⁶⁶⁴ Bilgi ve konuyla ilgili resimler için bkz. Renshaw ve Ihara, (w).

⁶⁶⁵ Japan Travel Guide, *Setsubun*, (w).

⁶⁶⁶ Bkz. Nagaya, *Setsubun*, (w).

⁶⁶⁷ Bkz. Renshaw ve Ihara, (w).

Eski çağlarda Japonya'nın Kumano bölgesindeki bir mağarada sürekli insanlara rahatsızlık veren çok kötü bir şeytanın (*oni*)⁶⁶⁸ yaşadığına inanılmaktadır. Gün boyunca yaptıkları yetmiyormuş gibi geceleri de genç kızlara akıl almaz iğrençlikler yapmaktadır. Kendine güvenen pek çok savaşçı ve din adamı onu öldürmeye çalışsa da başarılı olamazlar. Bir gün imparatorun görevlendirdiği 7 tane bilge adam, mağaranın girişine fasulye, sardalye başları ve kutsal *hiragi* ağacının yapraklarını bırakırlar. Böylece bir çeşit sihir ile şeytanın dışarı çıkmasını engelleyerek mağaraya hapsedmiş olurlar. İşte bu olaydan sonra şeytanları kovmak için bu materyalin kullanılmasının gelenek haline geldiği ifade edilmektedir.⁶⁶⁹

Bu günde bazı yörelerde (özellikle Kansai civarında)⁶⁷⁰ uygulanan bir başka kutlama ise, o yılın “şanslı yönü”ne⁶⁷¹ doğru dönerek “*Nori Maki*” yani “suşi köftesi”⁶⁷² yemektir. Japonlar bunu yaptıklarında da hastalıkların kendilerinden uzak kalacağına, bunun şans ve uzun ömür getireceğine inanırlar. Japonya'nın bazı bölgelerinde *Şiçi Fukucin* denilen yedi mutluluk tanrısını temsil etmek üzere bu suşi köftesine yedi renk malzemeden dolgu yapılır.⁶⁷³

Günümüzde bu bayramın kökeni olan Çin'deki yeni yıl (Bahar Bayramı) kutlamalarında Japonya'daki uygulamaların yapılmadığı görülmektedir. Çin'de yapılan ay takviminin yeni yılı kutlamaları, daha çok Japonya'daki *Şôgatsu* (yani Gregoryen takviminin yeni yılı / 1 Ocak civarı) kutlamalarına benzemektedir.⁶⁷⁴

⁶⁶⁸ Japon dilinde “*Oni*” olarak bilinen ve Batı dillerine şeytan diye çevrilen canavar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sargent, Setsubun, (w).

⁶⁶⁹ Nelson, s. 65. Fasulye saçma âdetinin başlangıcıyla ilgili bir başka meşhur fakat farklı hikâye de şöyle anlatılmaktadır: Bir gün büyük ve kötü görünüşlü bir şeytan, kendisini gizleyerek yaşlı, dul bir kadının evine gider. Elindeki sihirli değnekle çok güzel bir kimono ortaya çıkarır. Bu cezbedici kimono karşısında etkilenen kadın, gördüğü sihirli değneği şeytandan çalmak için plan yaparken birden şeytan o çirkin ve dev gibi görüntüsünü açığa çıkarıverince yaşlı kadın korkarak elindeki fasulyeleri şeytana doğru fırlatır. Bunun üzerine şeytan koşarak kaçır. Fasulyelerin şeytanların canını acıttığına inanan halk, bundan sonra şeytanlardan korunmak için fasulye saçma törenleri düzenler. Bkz. Renshaw ve Ihara, (w).

⁶⁷⁰ Bkz. Nagaya, Setsubun, (w).

⁶⁷¹ Bu yön, eski takvime göre belirlenir ve yıldan yıla değişir. Mesela, 1996 yılının (yani fare yılının) “şanslı yönü”ü “güney doğu” olarak belirlenmişti. Bkz. Nagaya, Setsubun, (w).

⁶⁷² Geleneksel bir Japon yiyeceği olan *suşi*, yağsız-tuzsuz kaynatılmış olan pirinçlerin üstünün çeşitli sebzeler, deniz ürünleri (özellikle balık), yumurta ve sirke ile süslenmiş halidir. Çok çeşitli suşi türleri vardır. Bu bayramda yapılan suşi genellikle, silindir şeklinde olan “*Maki Zuşi*”dir. Bkz. Nagaya, Setsubun, (w).

⁶⁷³ Bkz. Renshaw ve Ihara, (w).

⁶⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şenavcu, ss. 50–55.

3.3.1.6. Higan (Gece-Gündüz Eşitliği)

Higan, Japonya’da 21 Mart ve 23 Eylülü içine alan haftalarda, yedi gün boyunca kutlanan Budist kökenli bir bayramdır. Bu kutlama haftasının ortasındaki gün (4.gün), gece ve gündüz uzunluğunun eşitlendiği gün yani ekinoks günüdür. Sıcak veya soğuk günlerin ardından, bu günlerin bitmesiyle artık yeni beklenti ve umutların beslendiği heyecan verici bayram günleridir.⁶⁷⁵

Sonbahar ekinoksunun içinde bulunduğu 21 Mart ve 23 Eylül haftası Japonya’da ataların yâd edilmesi için ulusal tatildir. Bu tatil, üç gün ekinoks öncesi, ekinoks günü ve üç gün de *aki-higan* denilen ekinoks sonrası dönemi kapsamaktadır.⁶⁷⁶

Japonya’daki Higan törenlerinin yaklaşık 1200 yıl önce başladığı tahmin edilmektedir. Enryaku dönemi olarak bilinen 806 yılı civarındaki tarihi kayıtlara göre, dönemin Japon hükümeti tapınak rahiplerine gönderdiği emirle, tüm ülkede Elmas Sutra’nın yılın bu döneminde ezberden okunmasını istemiştir.⁶⁷⁷

Şekil 31: Higan Zamanı Kabir Ziyareti

Kaynak: Anime Tsuki, **Festivals In Japan**, <http://animetsuki-love.blogspot.com.tr/2011/06/festivals-in-japan.html>, (25.02.2015).

⁶⁷⁵ Matsunami, s. 40.

⁶⁷⁶ Dana S. Tuatha, **Shuubun Aki Higan / Autumn Equinox in Japan**, <http://japansheartandculture.blogspot.com.tr/2010/09/shuubun-aki-higan-autumn-equinox-in.html>, (17.05.2014); Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Vernal Equinox Day and Higan**, <http://web-japan.org/kidsworld/explore/calendar/march/higan.html>, (17.05.2014).

⁶⁷⁷ Matsunami, ss. 40-41.

Higan, “öteki taraf/kıyı” anlamına gelip Sanskritçe *pâramitâ* ifadesini karşılamak üzere kullanılır ve varoluş nehrini geçip nirvanaya ulaşan ölülerin ruhlarını simgeler. Japonya’da bütün Budist tapınaklarında Higan, yaşamın faniliğini hatırlatma günü olarak kutlanır.⁶⁷⁸ Bu bayram süresince, Japon Budistler tapınak ve kabir ziyaretinde bulunur. Kabir ziyaretinde atalara sunulmak üzere yanlarında tütüsü, çiçek, su ve en sevdikleri yiyeceklerden getirir.⁶⁷⁹ Bu güne özel yapılmış tatlılar yenilmesi adettir. İçi pirinçten yapılmış, dışı ise kırmızı barbunya reçeliyle kaplanmış köfte şeklindeki bu tatlılara *o-hagi* adı verilir ve bu tatlılar sadece yenilmekle kalmaz, sunaklara konularak atalara da sunulur.⁶⁸⁰

Şekil 32: Atalara Sunmak ve Yemek İçin Tatlı Pirinç ve Fasülye Keki

Kaynak: Makiko Itoh, **Botamochi For Spring, Ohagi For Fall: Sweet Japanese Rice and Bean Cakes**, <http://justhungry.com/botamochi-spring-ohagi-fall-sweet-japanese-rice-and-bean-cakes>, (25.02.2015).

Yine bu zamanda merkezî, belirlenmiş birtakım tapınaklar ziyaret edilerek hac yapılmış sayılır. Bu hac ziyaretlerini ilk başlatan, Şingon ekolünün kurucusu Kûkai (774-835) olmuştur. Halen onun başlattığı gibi pek çok hacı, Şikoku adasında

⁶⁷⁸ Matsunami, s. 40; Avi Landau, **In Line With The Far Side**, <http://blog.alientimes.org/2008/03/in-line-with-the-far-side/>, (17.05.2014).

⁶⁷⁹ Matsunami, s. 41; Tuatha, (w); Ministry of Foreign Affairs of Japan, Vernal Equinox Day and Higan, (w).

⁶⁸⁰ Tuatha, (w); Avi Landau, **The Japanese Custom of O-Higan- Remembering Ancestors Are On and Around The Equinox Days (O-Higan)- Revisited**, <http://blog.alientimes.org/2010/09/the-japanese-custom-of-o-higan-remembering-ancestors-are-on-and-around-the-equinox-days-o-higan-revisited/>, (17.05.2014).

bir tapınaktan diğerine akın etmektedir. Bu seyahat esnasında beyaz giymek, elde ziller çalmak ve sutralardan ilahiler söylemek esastır.⁶⁸¹

3.3.2. Hayat Evrelerinde Budizm

3.3.2.1. Doğum

Japonya’da yeni doğan bir bebek en geç iki hafta içinde ailenin, özellikle babanın ikamet ettiği şehir, kasaba veya köydeki *koseki* denilen aile kütüğüne kaydedilir.⁶⁸²

Japonların doğum ile ilgili âdetleri Şinto geleneklerine göre yaptıklarını ifade etmek amacıyla çoğu zaman, “Biz Şinto doğar, Budist ölürüz.” dedikleri kaydedilmektedir.⁶⁸³

Japonya’da yeni doğan bebeğin yedinci günündeki isimlendirme töreni *Oshichiya Meimeishiki* olarak bilinir ve bu törenin evde akraba ve yakın arkadaşların, beyaz giydirilmiş bebeğin etrafında toplanarak ona hediye sunmasından sonra hep birlikte akşam yemeği yemeleri ile icra edilmesi âdettir. Bu yemekte ise misafirlere, bebeğe uğur, zenginlik ve huzur getirmesi için özellikle, “*sekihan*” adı verilen kırmızı pirinç ile “*tai*” adı verilen çipura ikram edilir.⁶⁸⁴

Mabetteki ilk tören, bebeğin doğumunun yedinci gününde veya doğumdan bir ay sonra, esenlik verdiği ve emniyet sağladığına inanılan tanrıların/ruhların/kutsal güçlerin bebeği kutsaması ve koruması amacıyla Şinto mabedinde düzenlenir.⁶⁸⁵ Mabette genellikle tören ücretlerinin ne kadar olacağı yazmaktadır. Fiyatlar mabetten mabede değişmekle birlikte, çoğunlukla 3000 ile 10000 Yen, yani 30 ile 100 Dolar arasındadır.⁶⁸⁶

⁶⁸¹ Matsunami, s. 41.

⁶⁸² Matsunami, s. 33.

⁶⁸³ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 44, 145; Master Blaster, **Omiyamairi: How Japan welcomes babies into the world**, <http://en.rocketnews24.com/2013/07/12/omiyamairi-how-japan-welcomes-babies-into-the-world/>, (27.05.2014).

⁶⁸⁴ Dionnie Takahashi, **Baby Celebrations – the Japanese Way 1 (Naming Ceremony)**, <http://blackcabbit.wordpress.com/2010/07/14/babycelebrations1/>, (17.05.2014).

⁶⁸⁵ Matsunami, s. 33; Dionnie Takahashi, **Baby Celebrations – the Japanese Way 2 (First Shrine Visit)**, <http://blackcabbit.wordpress.com/2010/07/28/babycelebrations2/>, (27.05.2014).

⁶⁸⁶ Blaster, (w).

“*Hatsu Miyamairi*” ya da sıkça kullanılan kısaltılmış ifadesiyle “*Omiyamairi*” (ilk mabet ziyareti) adı verilen bu törene aileler ve bebekler özel kimonolarını giyerek giderler. Genellikle bebek, doğum yapan kadının kayınvalidesinin kollarında⁶⁸⁷ ve sunağın önünde tüm aile fertleri oturmuş bir vaziyette iken rahibin, onların karşısında “*onusa*” denilen zikzaklı kağıt esasını sallayarak eski Japoncadan bazı duaları okumasıyla başlar. Ardından rahip, tanrılara bebeğin adını ve doğum bilgilerini aktarır tanrılardan bebeğe sağlık ve huzur vermeleri ve onu korumalarını ister. Sonra bebeğin babası, tanrılara Japonya’da çok eski zamanlardan beri kutsal sayılan “*sakaki*”⁶⁸⁸ dallarını sunar ve aile bireyleri ellerini çırpıp tanrıların önünde eğilerek selamlama yaparlar. Rahip, bebeğe “*hatsumiyamoude*” denilen muska, tılsım, havlu, çan, şeker torbaları gibi çeşitli hediyeler takdim ederek töreni sonlandırır.⁶⁸⁹

Şinto mabetlerinde yapılan uygulamaların yanı sıra, bazı dindar Budistlerin, Buda’nın öğretilerini ve atalarının yol göstericiliğini benimsediğini göstermek amacıyla bebeği alarak Budist tapınağına ve aile büyüklerinin mezarlarına götürdükleri de görülmektedir.⁶⁹⁰

Şintoizm, Budizm, Konfüçyanizm ve Taoizm’in yıllarca harmanlanarak kültürün şekillendiği Japonya, dünyada en düşük bebek ölüm oranına (binde 10) sahip ülkedir. Bu da bebek ve çocuk bakımında ne kadar hassas davranıldığının kanıtıdır.⁶⁹¹ Ülkede kadınların pek çoğunun, çocukları doğduğunda işi bırakması ve tüm vakitlerini onlara ayırması da yine çocuğun yetişmesine gösterilen öneme dair bir başka husustur.⁶⁹² Hatta Katharine Sansom, Japon bebekleri için, “Bebek, doğacak bir yer arasaydı kendine, Japonya’dan daha iyisini bulamazdı. Çünkü burada çocuğa tapıyorlar, ondan yararlanmaya kalkmıyorlar ve ona karşı suç işlemiyorlar.” diye yazmıştır.⁶⁹³

⁶⁸⁷ Çünkü Japonya’da yeni doğum yapan kadınların, bir ay boyunca dinlendirilmeye çalışıldığından bu görevin, geleneksel olarak kadının kayınvalidesine verildiği ifade edilir. Bkz. Takahashi, **Baby Celebrations – the Japanese Way 1 (Naming Ceremony)**, (w); Blaster, (w).

⁶⁸⁸ Sakaki ağacı ve kutsallığının eski Japon metinlerinde nasıl bahsedildiği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Catalina Matus, **Sakaki, Shinto Religion Sacred Tree in Japan ve legend**, <http://a-el.blogspot.com.tr/2011/06/sakaki-shinto-religion-sacred-tree-in.html>, (27.05.2014).

⁶⁸⁹ Dionnie Takahashi, **Baby Celebrations – the Japanese Way 2 (First Shrine Visit)**, (w); Blaster, (w).

⁶⁹⁰ Matsunami, s. 33.

⁶⁹¹ Güvenç, Japon Kültürü, s. 320.

⁶⁹² Bkz. Tuncoku, ss. 148–151; Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, ss. 81-84.

⁶⁹³ Güvenç, Japon Kültürü, s. 322.

3.3.2.2. Yetişkinlik

Japonya’da günümüzde kişilerin yetişkin bir birey sayılmaya başlandığı 20 yaşına girdiklerinde “*seicin no hi*” denilen yetişkinliğe kabul töreni yapılmaktadır. Bu yaşa gelen bireyler, sorumluluk sahibi sayılır, olgun bir yetişkin olarak oy kullanma hakkını elde eder, sigara ve içki içebilme yetkisine sahip olur, ebeveyn izni olmadan evlenebilirler. Bu törenlerin yapıldığı gün olan yeni yılın ikinci pazartesi günü Japonya’da resmi tatildir.⁶⁹⁴ Daha önceleri bu gün, 15 Ocak olarak kutlanırken 2000 yılından sonra Ocak ayının ikinci pazartesi olarak belirlendi.⁶⁹⁵

Çok eski tarihlerden beri Japonya’da yetişkinliğe erişme günü kutlanılır. Eskiden kızlar 13, erkekler ise 15 yaşına ulaştıklarında kutlama yapılırken 1876 yılından itibaren yetişkinlik yaşı her iki cinsiyet için de 20 olarak sabitlenmiştir.⁶⁹⁶

Yetişkinliğe erişme, aile, akrabalar ve yakın arkadaşların katıldığı bir törenle kutlanmaktadır.⁶⁹⁷ Bu kutlamalarda erkekler takım elbise, bazen de kimono giyerken, bayanlar ise evlenmemiş kadınlar için özel bir tür olan daha uzun kollu bir kimono (*furisode*) giymektedirler.⁶⁹⁸ Japonya’da kimono fiyatları yüksek olduğundan bayanların daha çok, o günkü kimonolarını kiralama yolunu tuttıkları görülmektedir.⁶⁹⁹

Yerel yönetimler, yetişkinlerin bu günlerini kutlamak için konferans salonları, miting alanları gibi büyük alanlarda “*Seicin Şiki*” (yetişkin töreni) adı verilen törenler düzenlemekte, bu törenlere katılan yetişkinlere yapılan konuşmalardan sonra özel hediyeler takdim etmektedirler.⁷⁰⁰

Son yıllarda Japonya’nın bazı yerlerinde bir takım gençlerin sarhoş gelerek törenleri ve konuşmacıları sabote ettikleri ve olaylar çıkardıkları aktarılmaktadır. Pek

⁶⁹⁴ Selim Koç, **Yetişkinlik Günü: Seijin no hi**, <http://www.japonya.org/kultur/seijinnohi-ergenlik>, (02.06.2014); Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Coming-of-Age Day**, <http://web-japan.org/kidsweb/explore/calendar/january/seijinshiki.html>, (02.06.2014); David Allen ve Chiyomi Sumida, **Coming Of Age Day, A Big Event For Japanese Youths Is Steeped In Tradition**, <http://www.stripes.com/news/coming-of-age-day-a-big-event-for-japanese-youths-is-steeped-in-tradition-1.15223>, (02.06.2014).

⁶⁹⁵ Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Coming-of-Age Day**, (w).

⁶⁹⁶ Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Coming-of-Age Day**, (w); Allen ve Sumida, (w).

⁶⁹⁷ Matsunami, s. 33.

⁶⁹⁸ Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Coming-of-Age Day**, (w); Allen ve Sumida, (w).

⁶⁹⁹ Koç, (w); Kimono kiralama ve satın alma ile ilgili ücretler hakkında bkz. Allen ve Sumida, (w).

⁷⁰⁰ Allen ve Sumida, (w); Koç, (w).

çok Japon yönetici, bu durumun Japon edebine yakışmadığını bildiren açıklamalar yapmaktadırlar.⁷⁰¹

Yetişkinliğe geçiş törenini bazı kişiler Budist tapınaklarda yerine getirir. Bu törende rahip, yetişkinliğe adım atan şahsa dua edip Buda'nın adının yazılı olduğu pamuklu bir bez takdim etmektedir.⁷⁰²

3.3.2.3. Evlilik

Japonya'da evlenmek isteyen eşler, ilk önce en az iki yetişkin şahitle veya yanlarında iki yetişkin kişiye ait imzalı belgeyle beraber evlendirme dairesine giderek gerekli resmi formları doldurmak zorundadır.⁷⁰³

Japonlar, evlenme törenlerini çoğunlukla Şintoist âdetlere göre, Şinto mabetlerinde yerine getirirler.⁷⁰⁴ Japonya'da evlenme töreni, ilk olarak evlenme dairelerinde resmî nikâh kıyılması ile başlar.⁷⁰⁵ Ardından erkek için siyah, kadın için beyaz ipekten özel hazırlanmış kimonolar giyilerek, aile ve dostlarla mabede gidilir. Orada rahip ile birlikte dua edilir, kutsal *sake* içilir. Daha sonra ise salonlarda yemekli sade bir tören düzenlenir. Düğün akşamı, yakın çevre ile eğlence tertip edilir.⁷⁰⁶ Bazı Japonlar, Şinto mabedinden ayrı bir de kilisede nikâh kıydırma yoluna gitmektedir. Bunu Hristiyan olduklarından değil, moda olduğundan ve değişiklik olmasını istediklerinden yaptıklarını ifade etmektedirler.⁷⁰⁷

Japonya'da evlilik törenleri Şinto mabetlerinde yapılmakla beraber dua etmek için Budist tapınaklara gidenlere de rastlanılmaktadır.⁷⁰⁸ Özellikle Sôka Gakkai gibi birtakım dindar Japon Budistler, dinî törenlerini özellikle Budist tapınaklarda gerçekleştirmeyi tercih etmektedir.⁷⁰⁹ Yakın dost ve akrabalarıyla Budist tapınağa

⁷⁰¹ Colin Joyce, **Drunken Japanese Youths Ruin Coming Of Age Rituals**, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/1381592/Drunken-Japanese-youths-ruin-coming-of-age-rituals.html>, (07.06.2014).

⁷⁰² Matsunami, s. 33.

⁷⁰³ Matsunami, s. 33. Konumuz dinin evlenme törenlerindeki rolü olduğundan burada salonlardaki düğün törenleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmeyecektir.

⁷⁰⁴ Wolferen, s. 317; Ono, s. 68; Hendry, s. 141; Yorioka, Japanese Wedding, (w); Berzin, (w).

⁷⁰⁵ Cihan, ss. 17–18. Bazen mabetteki törenin, resmi nikâhın önüne alındığı da olur. Krş. Tuncoku, s. 146; Kitamura, s. 41; Matsunami, s. 34.

⁷⁰⁶ Japon evlenme törenlerinin tarihi ve uygulanışı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yorioka, Japanese Wedding, (w); Tuncoku, ss. 139–147; Cihan, ss. 17–24; Kitamura, ss. 39–42; Hendry, ss. 138–142.

⁷⁰⁷ Tuncoku, s. 146; Kitamura, s. 40; Hendry, s. 141; Mishima, (w).

⁷⁰⁸ Matsunami, s. 34.

⁷⁰⁹ Hendry, s. 141.

giden yeni çiftler, öncelikle Buda'ya tütsü sunar, ardından Buda'ya sunulmuş olan kutsal sakeden üç kaptan üç yudum içer. “*San san kudo*” (üç kere üç dokuz) denilen bu uygulama, hem Buda'nın üç hazinesine saygıyı sembolize eder, hem de Budizm inancına göre 9 rakamına riayetini, kişiye üç kat mutluluk vereceği düşünüldüğünden yapılır.⁷¹⁰ İçilen sakelerin tadının aynı olmaması, hayatta bezen iyi bazen kötü şeylerin olabileceği, fakat bunların hepsini gelin ve damadın birlik ruhuyla hareket ederek aşabileceğini ifade eder.⁷¹¹ Budist tapınıktaki evlilik merasimi, rahibin evlenen çiftle “*cuзу*” denilen küçük hediyeler vermesiyle sona erer.⁷¹²

Japonya'da evlenecek kişilerde aranacak şartlar arasında ‘Şintoist ya da Budist olması zorunluluğu’ gibi bir madde bulunmamaktadır. Bu yüzden, Şintoist ve Budist olan Japonların başka dinlerden kişilerle evlenmelerinin önünde herhangi bir engel yoktur.⁷¹³

3.3.2.4. Ölüm

Japonya'da bir ölüm gerçekleştiğinde öncelikle bir doktorun verdiği ölüm raporuyla birlikte köyün, kasabanın veya şehrin ilgili devlet kurumuna başvurularak 24 saat içinde ölüyü yakmak veya gömmek için ruhsat alınır. Ülkede ölüyü gömmeye izin veren çok az yerel yönetim vardır.⁷¹⁴

Japonya'da Budizm'den önce ölümler gömülürken,⁷¹⁵ sonrasında yakılmaya başlanmıştır. Günümüzde de ölümleri yakma uygulaması devam etmektedir.⁷¹⁶ Zira Japonya'daki en yaygın ikinci din olan Budizm'e göre ölümler yakılır.⁷¹⁷

Japonya'da cesedin hazırlanması, saklanması, bekletilecek yerin, cenaze töreninin ve yakma yerinin ayarlanması gibi ölü yakılana kadarki tüm işlerle cenaze kaldırma şirketleri ilgilenir.⁷¹⁸

⁷¹⁰ Matsunami, s. 34; **Dünyadan İlginç Düğün Gelenekleri – Kore ve Japonya**, <http://www.gelinden.com/dunyadan-ilginc-dugun-gelenekleri-kore-ve-japonya.html>, (07.06.2014).

⁷¹¹ Dünyadan İlginç Düğün Gelenekleri – Kore ve Japonya, (w).

⁷¹² Matsunami, s. 34.

⁷¹³ Bkz. Hendry, ss. 138-142; Kitamura, ss. 39-42; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 207-242.

⁷¹⁴ Matsunami, s. 35.

⁷¹⁵ Bkz. Şahin, ss. 105–107.

⁷¹⁶ Hendry, s. 144; Kerbo ve McKinstry, s. 103.

⁷¹⁷ Tümer ve Küçük, s. 200.

⁷¹⁸ Matsunami, s. 35; Kitamura, s. 44.

Cenaze törenleri evde veya çoğunlukla da Budist tapınakta düzenlenir.⁷¹⁹ Japonya’da cenaze törenlerine katılan herkes siyah elbise giyme âdetine riayet eder. Tören alanına gelindiğinde, tören sahibinin daha sonra teşekkür mektubu ve hediye gönderebilmesi için kapıda bulunan deftere isim ve adres yazılır, cenaze sahibinin ailesine bir zarf içinde para verilir. Törenin yapıldığı alana girilince cenaze sahipleri eğilerek selamlandıktan sonra eller kalbin üzerinde birleştirilip cenazenin bulunduğu yere doğru dua edilir. Ardından orada bulunan tütsü kabından üç defa tütsü alınır, alına götürülüp içinde ateş olan tütsü kabına atılır. Sonrasında tekrar eller kalbin üstünde eğilerek cenaze ve ailesi selamlanır ve geri çıkılır. Gelenlere başka bir odada sake ikramı yapılır. Törene katılanlara, ayrılırken içinde çay, kahve, kuru yosun, pasta ve kurabiye gibi şeyler bulunan hediye paketleri verilir. Ayrıca paketlerin içinde, katılan kişilere evlerine dönünce arınmaları ve ölümü evlerinden uzak tutmaları amacıyla her iki omuzundan aşağı dökmek için, Japonya’da kötü ruhlar, şeytan ve negatif enerjiden korunmak için kullanılan tuz da verilir.⁷²⁰

Şekil 33: Küllerin Defnedildiği Mezarlık

Kaynak: **Funeral e Cerimônia de Cremação no Japão**,
<http://feeds.feedburner.com/JapaoEmFoco>, (26.02.2015).

⁷¹⁹ Matsunami, s. 35.

⁷²⁰ Kitamura, ss. 44-45.

Cenaze töreni, rahibin yönetiminde dua ve ilahi okunması ile bir saat civarında sürerken, ölünün yakılması yarım saat ile bir saat arasında değişir. Cenaze yakıldıktan sonra, ölünün küllerinin konulduğu kavanozlardan bir tanesi eve getirilip butsudana yerleştirilir, bir tanesi Budist mabedine, bir tanesi ise mezarlığa götürülür. Ölenin ruhu artık kami ve aynı zamanda bir Buda olmuştur. Ölüye, Budist rahiplere yüksek meblağlar ödenerek satın alınan bir Budist ismi (*kaimyô*) verilir.⁷²¹

Japonlar doğumla, çocukların gelişimiyle ve nikahla ilgili dinî törenleri Şintoizm'e, ölümle ilgili törenleri ise Budizm'e göre yapmaktadır.⁷²² Çünkü Şinto dininin ölüm sonrası için kami olma dışında bir öğretisi yoktur. Şintoizm'de ölüm, karanlık, seilmeyen, kötü kabul edilen bir şeydir.⁷²³ Doğum âdetlerinin Şintoizm'e göre; cenaze törenlerinin ise Budizm'e göre icra edilmesi bunun bir göstergesidir.⁷²⁴

Japonya'da yüzyıllardan beri Budizm'in en önemli görevi ölümle ilgili işlerdir. Cenaze törenini icra etme, tören sonrası dua okuma, ölüye bir Budist ismi verme, yakılan ölünün küllerinin bir bölümünü saklama Budizm'in görevidir. Ayrıca Japonya'da ölümler, Budist gelenekler doğrultusunda 49'una kadar her 7 günde bir, sonra ve 100. gün, ardından 1, 3, 7, 13, 25, 33 ve 50. yıllarda, aile üyelerinin bir araya gelmesiyle anılır. Bu günlerin bazılarında bir Budist rahip çağrılarak ölünün çıktığı evdeki butsudanın önünde dua okuması istenir. Bunun yanında rahiplerden mabetlerde de böyle önemli günlerde ölmüşlere dua okuması istenir. Ayrıca her yıl, aslı bir Budist anma töreni olan Bon Bayramı'nda ölmüşler için özel bazı ritüellerle atalar hatırlanır.⁷²⁵ Dünyevi iş ve ilişkileri düzenlemek için ortaya çıkmış olan bir dinin, Japonya'da böyle ölüm sonrası işlere girişmesi de araştırmacılar tarafından ilginç ve üzerinde düşünülmesi gereken, Japonlara mahsus bir husus olarak görülmektedir.⁷²⁶

Tamaru, Budizm'in Japon toplumunda tutunup günümüze kadar yaygınlaşarak devam etmiş olmasını, Japonya'da başlangıçtan itibaren cenaze

⁷²¹ Bkz. Hendry, ss. 144–145; Kerbo ve McKinstry, s. 104; Kitamura, s. 44; Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Matsunami, s. 35.

⁷²² Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi, s. 114; Aston, s. 464; Tamaru, Buddhism, s. 61.

⁷²³ Aston, s. 464; Ono, ss. 107–108.

⁷²⁴ Bkz. Bowker, s. 538; Wolferen, s. 317; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 148-149.

⁷²⁵ Hendry, ss. 144–145; Kerbo ve McKinstry, s. 102; Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Tamaru, Buddhism, s. 47; Matsunami, ss. 24, 35. Ayrıca Japonlar yılda en az altı kez Budist tapınağına giderek rahipten geçmişleri için dua okumasını istemektedirler. Bu altı vakit şunlardır: Yeni yılda, bahara ve güze girerken, Obon'da, ölüm yıldönümlerinde ve yılsonunda. Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, s. 154.

⁷²⁶ Tamaru, Buddhism, s. 47; Güvenç, Japon Kültürü, ss. 36-37, 148.

törenleri ve ölüm sonrası ritüelleri üstlenmesine bağlamaktadır.⁷²⁷ Bozkurt Güvenç de, bir açık oturumda Profesör Çie Nakane tarafından yapılan konuşmada “Budizm’in o kadar hızlı yayılmış olmasının ana nedenlerinden biri de cenazeyi kolay, iyi kaldırmayı değil miydi?” sözüyle benzer bir görüş ortaya koyduğundan bahseder.⁷²⁸

3.3.3. Uygulama Mekanı Olarak Tapınaklar

Japonya’da bilinen ilk Budist tapınak, İmparatoriçe Suiko’nun emriyle M.S. 606 yılında Nara’nın kenarında Asuka denilen yerde inşa edilmiştir. Ondan sonra inşa edilen tapınaklar, çeşitli boyların yöneticilerinin, tüccarların, soyluların ve askerlerin yardımlarıyla yapılmıştır. Yapılan her bir tapınağa da rahipler yerleştirilmiştir.⁷²⁹

17. yüzyıl boyunca, yani Edo döneminde ise, Tokugava Şogunluğu herkese, günümüzde bile uygulanmaya devam edilen, yakınındaki bir tapınağa üye olma zorunluluğu (*danka* sistemi) getirmiştir. Edo döneminde tapınaklar, eğitim verilen, hatta ihtiyaç durumunda tıbbî destek bile sunulan dinî ve kültürel bir merkez olarak kullanıldı. 1868’de başlayan Meici Restorasyonu esnasında Budizm, aşırı milliyetçiler tarafından baskı altına alındı, tapınaklar kendi ihtiyaçlarını karşılamak zorunda bırakıldı ve böylece eski önemini kaybetti. İkinci Dünya Savaşı sonrası din ve devlet işleri kesin bir şekilde ayrılıp 3 Nisan 1946’dan beri yürürlükte olan Dinî Kurumlar Kanunu ile de tapınak varlıkları vergiden muaf tutulunca Budist tapınaklar eski gücüne kavuştu. Günümüze kadar da tapınaklar özgür bir şekilde cemaatleriyle iletişimi sürdürdü, faaliyetlerine devam etti.⁷³⁰

Kesin bir sınır olmasa da Japonya’da Budist tapınaklar işlevlerine göre dört sınıfa ayrılır. Bunlardan ilki, cemaatin cenaze ve anma törenlerinin yapıldığı tapınaklardır. Buralarda rahip ve ailesi kalır ve cemaatin dinî törenlerini icra eder. Bu törenleri yerine getirmek ve cemaatin aile mezarlığını korumak bu türden tapınak rahipleri için iyi bir maddi kaynak sağlamaktadır. Bazen bu rahiplerin, kreş,

⁷²⁷ Bkz. Tamaru, Buddhism, s. 47.

⁷²⁸ Bkz. Güvenç, Japon Kültürü, ss. 36-37.

⁷²⁹ Matsunami, s. 28.

⁷³⁰ Matsunami, ss. 28-29; Matsuo, s. 205; Kasahara, s. 334.

anaokulu, diğer türden okullar veya huzurevi işletmek ya da bir okul veya devlet dairesinde çalışmak gibi ek işler yaptığı da olur.⁷³¹

Budist dünyasının diğer kısmında rahiplerin cenaze işleriyle hemen hemen hiç alâkası yokken Japonya’da cenaze törenleriyle ilgili tüm işleri sadece Budist rahiplerin yapıyor olması da oldukça ilginç görülen, Japon Budizmi’ne has bir özelliktir. Hatta ölüleri anma törenleri yapmak ve onların ardından dua okumak da Budist rahiplerin görevidir. Budizm’in ölüm ve sonrasıyla bu ilgisinden dolayı mezarlıklar tapınakla bitişiktir. Japon Budizmi, rahiplerin böyle cenaze işleri ve ölüyü anma törenleri düzenlemelerinden dolayı “Cenaze Budizmi, Kasvetli Budizm” gibi ifadelerle de anılır.⁷³²

İkinci grup, ibadet ve iyileştirme merkezi olarak hizmet veren tapınaklardır. Bu türden tapınaklar, rahipten şifa ve dua isteyen ziyaretçileri kendine çeker ve daha çok, Niçiren, Şingon ve Tendai gibi bâtını düşünceleri olan mezheplere aittir. Bu tapınakların, özel dinî eğitim almış etkileyici uygulamalar gerçekleştiren rahipleri bulunmaktadır.⁷³³ Yine bu türden tapınaklar şifa merkezi olarak hizmet görürler. Çünkü bazı rahipler Çin’de aldıkları bitkisel tıp eğitimini bu tür tapınaklarda uygulamaktadır.⁷³⁴

Üçüncü grup, rahipler için dinî eğitim ve alıştırma yapılan, manastır diye bilinen tapınaklardır. Bu tapınaklar genellikle her mezhebin merkezinde bulunur ve rahiplerle rahip adayları burada ikamet ederek dinî uygulamalar yapar. Bu türden tapınaklar bazen sıradan ziyaretçilere kapalı olabilir.⁷³⁵

Dördüncü grup, halka kendi sahip olduğu değerli eşyalarını sergileyen tapınaklardır. Bu tür tapınaklar daha çok, ulusal kültürel değer olarak kabul edilen antik heykel, mimari yapı ve korunmuş bahçelerin bulunduğu Kyoto, Nara ve Kamakura gibi eski kentlerde bulunur. Bu tapınakların çoğunun girişinde bir giriş ücreti de tahsil edilir.⁷³⁶ Bu tür tapınaklar bir çeşit sanat müzesini de andırmaktadır.⁷³⁷

⁷³¹ Matsunami, ss. 29-30. Matsuo, ss. 13-14.

⁷³² Matsuo, ss. 13-14. Ayrıca bkz. Hendry, ss. 144-145; Kerbo ve McKinstry, s. 102; Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Tamaru, Buddhism, s. 47; Kasahara, s. 19.

⁷³³ Matsunami, ss. 29, 30. Ayrıca bkz. Matsuo, s. 13.

⁷³⁴ Bkz. Matsuo, s. 13.

⁷³⁵ Matsunami, ss. 29, 30; Matsuo, ss. 12-13.

⁷³⁶ Matsunami, ss. 29, 31; Berzin, (w); Kasahara, s. 19.

⁷³⁷ Matsuo, s. 13.

Japonya’da insanlar karşılaştıkları ruhî, fiziksel ve ekonomik her türlü sorunda Budist tapınaklarına gidip rahiplerden kendileri için dua etmelerini istemektedirler.⁷³⁸

Bazı dindar Japonlar, dileklerinin yerine gelmesi için *fudaşo* denilen belirli tapınaklara hac yolculuğuna çıkarlar. Nadir de olsa bazı kişiler de ailesini, bir süreliğine ya da sürekli olarak bir manastırda dinî eğitim almak ve rahip olmak için terk eder.⁷³⁹

Budist tapınaklarda üye ve ziyaretçilerin katılabileceği çeşitli törenler icra edilir. Bunlar genellikle, gündeğumu, Pazar, anma, düğün ve cenaze törenleridir. Ayrıca tapınaklarda meditasyon, ilahi söyleme, çiçek düzenleme, çay töreni, el sanatları, güzel yazı, karate, judo, kendo sporu gibi toplu faaliyetler de düzenlenmektedir.⁷⁴⁰ Bu sanatlarla meşgul olan Budist rahipler, yaptıklarını sergilerken aynı zamanda eğitim de vermektedir.⁷⁴¹ Yine Japonlar yoğun koşuşturmalı yaşamlarında sessiz sakin yer arayıp zihin dinlendirmek istediklerinde de Budist tapınakları ziyaret etmeyi tercih ederler.⁷⁴²

Çoğu rahibin tapınakta doğup büyümesi ve babasının mesleği olduğu için rahipliği seçmesi sağlam bir inanç sahibi olamamayı beraberinde getirebilmektedir. Aynı şekilde, iyi bir Budist olmanın önündeki engellerden biri olarak eleştirilen bir başka nokta da, Budist bir ailede doğduğundan otomatikman bir tapınağa üye olarak kaydedilenlerin sadece ihtiyaçları olduğunda, zor durumda kaldıklarında tapınağa gitmeleridir. Dindar Budistler bunun sonucunda, Budizm’in insanların hayatındaki öneminin gittikçe azaldığını ifade etmektedirler.⁷⁴³

Japonya’daki bazı Budist tapınakların maddi ve manevi hizmetlerini üstlendikleri kreşleri, anaokulları ve diğer kademedeki okulları, yetimhaneleri, hastaneleri ve huzurevleri bulunmaktadır.⁷⁴⁴

⁷³⁸ Matsunami, s. 25; Hendry, ss. 144–145; Kerbo ve McKinsty, s. 102; Güvenç, Japon Kültürü, s. 148; Tamaru, Buddhism, s. 47.

⁷³⁹ Matsunami, ss. 25, 41. Özellikle son cümleye, Kiyohiro Miura’nın, “Oğlum Zen Keşişi Olmak İstiyor” isimli romanı en güzel örnektir.

⁷⁴⁰ Matsunami, s. 26.

⁷⁴¹ Matsuo, s. 13.

⁷⁴² Matsunami, s. 31.

⁷⁴³ Matsunami, s. 31.

⁷⁴⁴ Matsunami, s. 31.

SONUÇ

Japon Budizmi, Çin Budizmi'nden neşet etmiş, zamanla pek çok farklı öğeyi bünyesine katarak Japon kültürüne uyarlanmış bir Budist anlayışın adıdır. Budizm'in Japon kültürüne uyarlanma sürecinde birbirinden kısmen farklı pek çok Budist yorum ortaya çıkmış, Niçiren gibi bazı yorumlar ise milliyetçiliği teşvik ettiği için devletten de büyük destek görmüştür.

Japon Budizmi'ni doğru anlayabilmek için ilk olarak Japonya'yı, ülkenin geleneksel inançlarını, Japon insanının din konusundaki genel tutumunu iyi analiz etmek gerekir. Çünkü halkın milli dini olarak nitelendirilen Şintoizm'in, diğer dinlerde pek rastlanılamayan bir hoşgörü ile kendi mensuplarının, başka inanç sistemlerini de kabulüne izin vermesi, Japon kültürünün bu konuda kendine özgü yapısını da ortaya koyar.

Budizm ve Şintoizm'in tüm uygulamalarını yerine getiren bir Japon'un, dini sorulduğunda çekimser davranarak cevap vermekten kaçınması veya dininin olmadığını söylemesi ise, bu inançları çoğu zaman bir kültür, örf, âdet, gelenek, felsefe, yaşam tarzı gibi gördüğünü ve Japonya'da din kavramının Batı ülkelerinden oldukça farklı olduğunu gösteren bir durumdur. Aynı şekilde, doğum ve yetişkinliğe geçiş törenlerini daha çok Şintoizm'e, evlilik törenlerini hem Şintoizm hem Hristiyanlığa, cenaze törenlerini de Budizm'e göre yapıp okullarda Konfüçyüsçü ahlak eğitimi vermek ve böylece hayatında en az 2-3 dinin uygulamalarını yerine getirmek de bu cümledendir. Batının gözüyle karmaşık olarak algılanan bu husus, Japonlar tarafından yüzyıllardır sürdürülmekte ve kültürel bir zenginlik olarak görülmektedir.

Budizm'in Japonya'ya tanıtıldığı 6. yüzyıldan bu yana, tarihi süreç içerisinde Japonya'da pek çok mezhep ve yorum ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Japon Budizmi, daha ziyade mezhepler ve bu mezheplere ait tapınaklar aracılığıyla kendini gösterir. Öncelikle bu yorumların hepsinin bir anda ortaya çıkmadığını göz önünde bulundurarak mezhepleri, belli bir süreç içerisinde ortaya çıkan farklı din anlayışları şeklinde değerlendirmek gerekir.

Budizm'in böylesine çeşitli mezheplere ayrılması ve alt ekollere bölünmesi bazen, Japonya'ya Çin ve Kore üzerinden gelen Mahayana Budizmi'nin “yorum

kabul eden” yapısıyla açıklanır. Farklı dönemlerde veya aynı dönemde ortaya çıkan mezheplerin görüş ve uygulamaları bakımından birbirine zıt özellikler göstermesi de, yine Mahayana’nın yapısından ve Japon kültürünün geniş hoşgörüsünden kaynaklanan durumlar olarak tanımlanır. Bu duruma en güzel örnek, Zen Budizm’in “İnsan, mürşit, kutsal metin ve hiçbir aracı olmadan, doğal bir hayat sürdürerek kurtuluşa ulaşabilir.” fikri ile Cōdō/Pure Land Budizmi’nin “Kişi ancak, Amida Buda’nın inayetiyle kurtulur.” düşünceleridir. Çünkü burada sözü edilen Zen ve Pure Land okulları neredeyse aynı dönemde ortaya çıkmış ve Japon toplumunda yayılmıştır. Bunların yanısıra ülkede, “kurtuluşun ancak kutsal metinlere (özellikle Lotus Sutra’ya) bağlılık ve onların hayata geçirilmesiyle gerçekleşeceğine inanan” ve “bazı bâtinî, tantrik uygulamalar ile kurtuluş ve mutluluğa ulaşacağını savunan” farklı yorumlar da söz konusudur. Günümüzde Japonya’daki mevcut mezheplerin hemen hepsinin, zikri geçen bu dört eğilimin biri veya diğerinden etkilenmiş oldukları kabul edilir. Bu nedenle Budizm’in Japonya’daki serüvenini ve bu süreçte ortaya çıkan öğretisi ve uygulamaları anlayabilmek için söz konusu bu dört farklı anlayışın ve onlara ait pratiklerin incelenmesine ihtiyaç vardır.

Kaynaklarda Japonya’da 157 civarı Budist mezhebin ve pek çok da alt kolun 77 bin tapınağının, 86 bin kurumunun ve 250 bin rahip ve rahibesinin varlığından söz edilmektedir. Niçiren gibi bazı akımların milliyetçi söylemleri sebebiyle sadece Japonya’da taraftar toplayabildikleri halde Zen Budizm gibi diğerleri hem Japonya’da hem de dünyanın diğer bölgelerinde yayılmış ve yayılmaya devam etmektedir. Ülkemizde de bilhassa meditasyon veya kişisel gelişim uygulamaları sayesinde Zen pratiklerine ilgi duyanların varlığı bilinmektedir.

Japon Budizmi denilince ilk akla gelenin cenazelerin defnedilmesi ve sonrasındaki uygulamalar olması, dünyevi hayatı düzenleyerek bireyi acı ve ıstırap çıkmazından kurtarmak iddiasıyla ortaya çıkmış Budizm’in Japonya’da yaşadığı değişimi ve toplumsal hayattaki rolünü anlama açısından oldukça dikkat çekicidir. Budizm’in Japonya’ya tanıtıldığı zamanlarda bu yeni inancın ülkede tutunabilmek için cenaze törenlerini üstlenmiş olabileceği düşünülse de, zamanla Budizm, Japon yaşamında pek çok şeyi etkilemiş, hayatın her aşamasında kendini hissettirmiştir.

Çin’den Budizm’i getiren rahipler, Japonya’ya bununla birlikte dinî mûsikî, heykel, resim, güzel yazı, tiyatro, çay seremonisi ve çiçek düzenleme sanatı gibi

farklı sanat dallarını tanıtmış ve bunlar, yapılan küçük değişikliklerle o günden bu güne Japon kültürünün ayrılmaz parçası haline gelmiştir.

Japon Budizmi'nin, sosyal hayatta en çok varlığını hissettiren, uygulama alanı niteliğindeki yerler, tapınaklardır. Çoğu zaman rahiplerin aileleriyle birlikte yaşadıkları yerler olan tapınaklar, sıradan inananlar için de ruhsal ihtiyaçların giderildiği, genellikle doğum, ölüm veya evlilik törenleri sonrasında ziyaret edilen yerlerdir. Tapınaklar bazen, modern tıptan aradığı şifayı bulamayan hastaların şifa ümidiyle geldikleri ve moral buldukları yerler olarak da dikkati çeker. Bundan ötürü, “Japon toplumunda dinin etkisi nedir?” veya “Japonlar açısından din nedir?” gibi sorular, bu tapınakların incelenmesi ve buranın sakinlerinin dinlenmesiyle cevaplandırılabilir.

Japon Budizmi'nin hayata yansımalarını görebilmek açısından Budist tapınaklarca kutlanan bayramları incelemek de önem arz eder. Her yıl, Budist tapınaklarında özellikle Buda'nın doğduğu ve aydınlandığına inanılan günlerde bayramlar yapılır. Ayrıca ölüm sonrası uygulamalar ile muhtelif anma törenleri de tapınakların gündeminde önemli yer tutar. Bireysel veya toplu meditasyonlar, Budist metinlerin ve ilahilerin okunması ve tapınakta bulunan Buda heykeline tazimde bulunulması Budist bayramlarının önemli ve ortak faaliyetlerindendir.

Budizm'de, rahiplerin evlenmesi yasak olduğu halde, Japon Budizmi'nde rahiplerin evlenmesi yasak değildir. Bu durum, Japon Budizmi'nin karakteristik özelliklerinden birisi olarak görülebilir.

Budizm ile Şintoizm sentezi yüzyılların ürünüdür ve günümüzde Budizm, Japon insanını, toplumun yerel inancı olan Şintoizm ile birlikte etkilemeye devam etmektedir. Japonya'da evlilik törenlerinin Şinto mabetlerinde, cenaze törenlerinin ise Budist tapınaklarda icra edilmesi, Japonların, Şintoizm'i hayatın neşeli kısmında, Budizm'i ise daha çok hüznü kısımda uyguladıkları hissini uyandırır.

Japon insanı, ne Şintoizm'i ne de Budizm'i terk etmiş, farklı ihtiyaçları için ikisinden de yararlanmaya devam edegelmiştir. Japonya'da, ölenler bazen Şinto adetlerine göre kami, bazen de Budizm inancı gereği buda/ermiş olarak değerlendirilir. Buda sayılan ölümler için evlerde bir Buda köşesi (*butsudan*) yapılıp, onlara takdimeler sunulur, önünde tütsü yakılır ve günlük ev ibadeti de yine burada icra edilir.

Son olarak, günümüz Japonya'sında Budizm'in sadece cenaze törenleri yönetmekle kalmadığı, hayatın her alanına nüfuz ettiği söylenebilir. Çünkü adı geçen din, bu ülkede muhtelif mezhepleri, sayısız tapınakları, rahipleri, kutsal metinleri, çeşitli sosyal yardım kurumları, okulları ve rehberlik hizmetleri ile hayatın bütün boyutlarında faaliyet gösteren bir kurumdur. Onun etkilemediği neredeyse hiçbir alan yoktur.

KAYNAKÇA

1. BASILI KAYNAKLAR

Abe, Ryûichi. “Shingon Buddhism, Japan”, **Encyclopedia of Buddhism**, (Ed. Robert E. Buswell), Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2, ss. 764-766.

Araki, Michio. “Buddhism, Schools of: Japanese Buddhism”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 2, ss. 487-493.

Ashkenazi, Michael. **Matsuri: Festivals of a Japanese Town**, University of Hawaii Press, Honolulu, 1993.

Aston, William George. “Shinto”, **Encyclopedia of Religion and Ethics**, (Ed. James Hastings), T. & T. Clark Ltd., Edinburgh, 1981, Cilt: 11, ss. 462-471.

Barrett, William (Ed.). **Zen Buddhism: Selected Writings of D. T. Suzuki**, Doubleday Anchor Books, New York, 1956.

Beasley, W.G. **The Japanese Experience: A Short History of Japan**, Weidenfeld & Nicolson, London, 1999.

Befu, Harumi. “New Year’s Cards”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt:5, s. 372.

Benedict, Ruth. **Krizantem ve Kılıç: Japon Kültürü Üzerine Bir İnceleme**, çev. Türkan Turgut, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1994.

Blofeld, John. **Hui Hai’nin Zen Öğretileri**, çev. Korhan Güler, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2001.

Bowker, John. **The Concise Oxford Dictionary of World Religions**, Oxford University Press, Oxford, 2000.

Bozkurt, Lütfü. “Budacılık Üzerine Notlar”, **Eski Metinlere Göre Budizm: Budacılığın Diyalektik Yorumu**, haz. Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004, ss.7-18.

Bugünkü Japonya. Japon Kültürü Tanıtım Broşürü, Ajans–Türk Matbaacılık A.Ş., Ankara, 1993.

Buswell, Robert E. (Ed.). **Encyclopedia of Buddhism**, Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2.

Bunce, William K. **Religions in Japan: Buddhism, Shinto, Christianity**, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 15. baskı, 1969.

Chan, Wing-tsit. “Çin Dinleri”, **Asya Dinleri**, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâb Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 217-472.

Cihan, Ahmet. “Japonya ve Türkiye’de Evlenme Törenleri”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, 2003, Sayı: 1, ss. 17–24.

Cilacı, Osman. **Günümüz Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

Collcutt, Martin. Marius Jansen ve Isao Kumakura, **Cultural Atlas of Japan**, Facts on File, New York, 1991.

Conze, Edward. **Buddhism: Its Essence and Development**, Harper & Row Publishers, New York, 1951.

Coomaraswamy, Ananda. **Hinduizm ve Budizm**, çev. İsmail Taşpınar, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2000.

David-Neel, Alexandra. **Buddhism: Its Doctrines and Its Methods**, Mandala Books, London, 1977.

Davis, Winston. **Japanese Religion and Society: Paradigms of Structure and Change**, State University of New York Press, New York, 1992.

De-Barry, William Theodore (Ed.). **The Buddhist Tradition in India, China & Japan**, Vintage Books, New York, 1972.

Demirci, Muharrem. **Japonca-Türkçe Sözlük**, Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi, İstanbul, 1998.

Deshimaru, Taisen. **Savaş Sanatları'nda Zen Yolu**, çev. Selim Yeniçeri, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2002.

Earhart, H. Byron. **Japanese Religion: Unity and Diversity**, Dickenson Publishing Company Inc., California, 1969.

Erengil, Cengiz. **Budizm**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004.

Er-Rifaî, Ahmet. **Onların Âlemi**, çev. Meral Şentürk, Hatice Şekerci, Yaman Arıkan, Ali Can Tatlı, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 2011.

Eliade, Mircea (Ed.). **The Encyclopedia of Religion**, MacMillan Co., New York, 1987.

Eliade, Mircea ve Ioan P. Couliano. **Dinler Tarihi Sözlüğü**, çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997.

Eliot, Sir Charles. **Hinduism and Buddhism: An Historical Sketch**, Barnes & Noble Inc., New York, 1971, Cilt: 1.

Eraydın, Selçuk. **Tasavvuf ve Tarikatlar**, 5. Baskı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

Erdoğan, Sâmîzâde Süreyya. **Day Nippon: Büyük Japonya**, haz. Ali Ergun Çınar, İstanbul, 2001.

Fairchild, William P. “Shamanism in Japan”, **Folklore Studies**, 1962, Sayı: 21, ss. 1–122.

Fromm, Erich. **Psikanaliz ve Zen Budizm**, çev. İlhan Güngören, Yol Yayınları, İstanbul, 1997.

Fujita, Kôtatsu. “Pure and Impure Lands”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), Japoncadan İngilizceye çeviren Kenneth K. Tanaka, The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 12, ss. 90-91.

Fujiyoshi, Jikai. “Jôdoshû”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 8, s. 104-107.

Gard, Richard A. (Ed.). **Buddhism**, George Braziller, New York, 1962.

Grapard, Allan G., “Shinto”. **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, ss. 125-132.

Grimm, George. **The Doctrine of the Buddha: The Religion of Reason and Meditation**, Motial Banarsidass, Delhi, 1973.

Güç, Ahmet. **Dinlerde Mabet ve İbadet**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.

Günay, Nasuh. “Tarihî Süreç Açısından Budizm ve Öğretisi”, **Arayışlar**, 1999, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 173-193.

Gündüz, Şinasi. **Din ve İnanç Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.

Güngören, İlhan. **Buda ve Öğretisi**, 3. Baskı, Yol Yayınları, İstanbul, 1994.

Güngören, İlhan. **Zen Budizm: Bir Yaşama Sanatı**, 5. Baskı, Yol Yayınları, İstanbul, 2003.

Güngören, İlhan. **Zen Budizm: D. T. Suzuki'den Seçme Yazılar**, Yol Yayınları, İstanbul, 1997.

Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi. çev. Kemal Hoca, Risale Yayınları, İstanbul, 1990.

Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.

Güvenç, Bozkurt. **Japon Kültürü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002.

Güvenç, Bozkurt, Pulat Otkan, Temel Belek, Füsun Akarsu, Selçuk Tezören ve M. Ali Özden. **Japon Eğitimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998.

Hagan, Michael. **Japanese Festivals and Holidays: A Study of Applied Social Control Theory**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Central Missouri State University, Missouri, 1997.

Hakeda, Yoshito S. "Shingon Sect", **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, ss. 113-115.

Hall, John Whitney. **Japan: From Prehistory to Modern Times**, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 1995.

Halpern, Jack (Ed.). **New Japanese-English Character Dictionary**, Kenkyusha Ltd., Tokyo, 1991.

Harvey, Peter. **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices**, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

Hastings, James (Ed.). **Encyclopedia of Religion and Ethics**, T. & T. Clark Ltd., Edinburgh, 1981.

Hee-Soo, Cemil Lee. “Japonya, Fizikî ve Beşerî Coğrafya”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, Cilt: 13, ss. 570-571.

Hendry, Joy. **Understanding Japanese Society**, Routledge, London, 1995.

Hirai, Naofusa. “Shinto”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 13, ss. 280-294.

Hoff, Frank. “Bon Odori”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Tokyo, 1983, Cilt: 1, s. 161.

Humphreys, Christmas. **A Western Approach to Zen: An Enquiry**, Unwin Paperbacks, London, 1979.

Humphreys, Christmas. **Buddhism**, Penguin Books, London, 1951.

Hunter, Janet E. **Modern Japonya’nın Doğuşu: 1853’ten Günümüze**, çev. Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara, 2002.

Inokuchi, Shoji. “Hanami”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 3, s. 94.

Inokuchi, Shoji. “Nebuta Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt:5, s. 359.

Inokuchi, Shoji. “Setsubun”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 71.

Inokuchi, Shoji ve Stanley Weinstein. “New Year”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt:5, s. 371.

Inoue, Nobutaka (Ed.). **Kami**, İngilizceye çev. Normon Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1998.

Izutsu, Toshihiko. **Kur’ân’da Allah ve İnsan**, çev. Süleyman Ateş, Kevser Yayınları, Ankara, t.y.

İbn Arabî, **Fütühât-ı Mekkiyye’den Öğütler Pınarı**, çev. Adem Ergül, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 2005.

İslamoğlu, Mustafa. **Âlemlerin Rabbi Allah (cc): Bilmek-Tanımak-Anlamak**, Denge Yayınları, İstanbul, 2006.

Nobutaka Inoue (Ed.). **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life**, İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988.

Ishii, Kenji. “Urbanization, Depopulation, and Religion”, **Religion in Japanese Culture**, (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, 156-170.

Itasaka, Gen (Ed.). “Festivals, Nenchû Gyôji”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 2, ss. 258-262.

Ito, Mikiharu. “Festivals, Matsuri”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 2, ss. 252-253.

Iwamoto, Tokuichi. “Shinto Rites”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, ss. 137-139.

Kodansha International Ltd. **Japan: Profile of a Nation**, Kodansha International Ltd., Tokyo, 1994.

Japonya Dışişleri Bakanlığı. **Japonya’yı Tanıyalım**, Güzeliş Ofset Matbaacılık, Ankara, 2009.

Karataş, Hüsamettin, “Erken Dönem Japon Budizmi”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2013, ss. 53-67.

Kasahara, Kazuo (Ed.). **A History of Japanese Religion**, İngilizceye çev. Paul McCarty ve Gaynor Sekimori, Kosei Publishing Co., Tokyo, 2003.

Kalafat, Yaşar. **Altaylar’dan Anadolu’ya Kamizm-Şamanizm**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2004.

Kalupahana, David J. **A History of Buddhist Philosophy: Continuities and Discontinuities**, University of Hawaii Press, Honolulu, 1992.

Kaya, Korhan. **Buddhistlerin Kutsal Kitapları**, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.

Keown, Damien. **A Dictionary of Buddhism**, Oxford University Press, Oxford, 2003.

Kerbo, Harold R. ve John A. McKinstry. **Modern Japan**, McGraw-Hill, Singapore, 1998.

Kerouac, Jack. **Zen Kaçıkları**, çev. Nevzat Erkmen, Yol Yayınları, İstanbul, 1982.

Keskin, Halife. **İslam Düşüncesinde Allah-Âlem İlişkisi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 1996

Kısakürek, Necip Fazıl. **Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu**, Büyük Doğu Yayınları, 1982.

Kitagawa, Joseph M. “Japanese Religion: An Overview”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), MacMillan Co., New York, 1987, Cilt: 7, ss. 520-568.

Kitagawa, Joseph M. “Japonya Dinleri”, **Asya Dinleri**, çev. Abdullah Davudoğlu, İnkılâb Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 475-615.

Kitagawa, Joseph M. **On Understanding Japanese Religion**, Princeton University Press, New Jersey, 1987.

Kitamura, Petek. **Japonya: Kiraz Çiçeklerinin Ülkesi**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Kur'an-ı Kerim.

Long, Susan O. “The Society and Its Environment”, **Japan: A Country Study**, (Ed. R. E. Dolan ve R. L. Worden), Federal Research Division, Washington D.C., 1992, ss. 69–127.

Matsuda, Kenji. **The Spirit of Matsuri**, Idea Institute Inc., y.y., 1998.

Matsunami, Kôdô (Ed.). **A Guide to Japanese Buddhism**, Japan Buddhist Federation, Tokyo, 2004.

Matsuo, Kenji. **A History of Japanese Buddhism**, Global Oriental Ltd., Kent, 2007.

Miura, Kiyohiro. **Oğlum Zen Keşîşi Olmak İstiyor**, çev. Nur Yener, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2000.

Morton, W. Scott. **Japan: Its History and Culture**, McGraw-Hill Inc., New York, 1994.

Murano, Senchu. “Nichirenshtë”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 10, s. 427-430.

Nakamaki, Hirochika. “Divine Symbols in Japanese Festivals: The Ôgi Festival in Kurokawa”, **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life**, (Ed. Nobutaka Inoue), İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988, ss. 78–104.

Nakamura, Hajime. **Buddhism in the Modern World**, (Ed. Heinrich Dumoulin), Collier Books, New York, 1976, ss. 3-31.

Nakamura, Hajime. **Gotama Budha: En Güvenilir Metinler Üzerinden Yazılmış Bir Biyografi**, çev. Zeynep Seyhan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

Nelson, John K. **A Year in the Life of a Shinto Shrine**, University of Washington Press, Seattle, 1996.

Nosco, Peter. “Confucianism in Japan”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 4, ss. 7-10.

Numata Center for Buddhist Translation and Research. **The Lotus Sutra**, Çince’den İngilizceye çev. Tsugunari Kubo ve Akira Yuyama, Numata Center for Buddhist Translation and Research Yayınları, California, 2007.

Nyanatiloka. **Buddhist Dictionary: Manuel of Buddhist Terms and Doctrines**, Nyanaponika, Dehra-Dun, 1970.

Oda, Yoshiko. “Japonya’da Din Eğitimi”, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, çev. Hamit Er, 2004, Sayı: 14, ss. 97-104.

Oldenberg, Herman. **Buddha: His Life, His Doctrine, His Order**, İngilizce’ye çev. William Hoey, Lancer International, New Delhi, 1992.

Ono, Sokyô. **Şinto: Kamilerin Yolu**, çev. Suat Ertüzün, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Ôtô, Tokihiko. “Gion Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 3, ss. 33-34.

Ôtô, Tokihiko. “Kanda Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 4, s. 137.

Ôtô, Tokihiko. “Sanja Festival”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt:7, s. 11.

Ôtô, Tokihiko. “Shinto Family Altars”, **Kodansha Encyclopedia of Japan**, (Ed. Gen Itasaka), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1983, Cilt: 7, s. 137.

Petzold, Bruno. **The Classification of Buddhism: Bukkyo Kyohan**, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1995.

Plutschow, Herbert ve P. G. O’Neill. **Matsuri: The Festivals of Japan**, Japan Library, Surrey, 1996.

Rajneesh, Bhagwan Shree. **Zen Yolu / Tasavvuf Yolu**, çev. Sertaç Kartal, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2000.

Reader, Ian. **Religion in Contemporary Japan**, MacMillan Press Ltd., London, 1991.

Reader, Ian, Esben Andreasen ve Finn Stefansson. **Japanese Religions: Past & Present**, Japan Library, Kent, 1993.

Reynolds, Frank E. ve Charles Hallisey, “Buddha”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 2, ss. 319-332.

Robinson, Richard H. “Buddhism: In China and Japan”, **The Hutchinson Encyclopedia of Living Faiths**, (Ed. R. C. Zaehner), 4. Baskı, Hutchinson Yayınları, London, 1988, ss. 318-341.

Robinson, Richard H. ve Williard L. Johnson. **The Buddhist Religion: A Historical Introduction**, Duxbury Press, California, 1977.

Ruben, Walter. **Buddhizm Tarihi**, çev. Abidin İtil, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1947.

Ruben, Walter. **Eski Metinlere Göre Budizm: Budacılığın Diyalektik Yorumu**, haz. Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Sarıkcıoğlu, Ekrem. **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2004.

Schimmel, Annamarie. **Dinler Tarihine Giriş**, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1999.
Senzaki, Nyogen ve Ruth Strout McCandless. **Budizm ve Zen**, çev. Nur Yener, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2001.

Shigemitsu, Mie. “Modern Japonya’da Konfüçyen Felsefi Değerler”, çev. Kasım Aksoy, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 2004, Cilt: 2, Sayı: 6, ss. 97–113.

Smart, Ninian. **The World's Religions: Old Traditions and Modern Transformations**, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.

Snelling, John. **The Elements of Buddhism**, Element Books, Dorset, 1990.

Sonoda, Minoru. "Festival and Sacred Transgression", **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life**, (Ed. Nobutaka Inoue), İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988.

Spiro, Melford E. **Buddhism and Society: A Great Tradition and Its Burmese Vicissitudes**, University of California Press, California, 1982.

Stone, Jacqueline I. "Nichiren", **Encyclopedia of Buddhism**, (Ed. Robert E. Buswell), Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2, ss. 594-595.

Stone, Jacqueline I. "Nichiren School", **Encyclopedia of Buddhism**, (Ed. Robert E. Buswell), Thomson Learning Inc., New York, 2004, Cilt: 2, ss. 595-599.

Strong, John S. **The Experiments of Buddhism: Sources and Interpretations**, Wadsworth Publishing Company, California, 1995.

Suzuki, Daisetz Teitaro. **An Introduction to Zen Buddhism**, Evergreen Black Cat Edition, New York, 1964.

Suzuki, Daisetz Teitaro. **Mysticism: Christian and Buddhist**, Routledge Classics, London, 2002.

Suzuki, Norihisa. "Christianity", **Religion in Japanese Culture**, (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, ss. 63-78.

Şahin, Fatih. **Budizm'de Nirvana Anlayışı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2005.

Şahin, Hayrettin. **Japon Budizmi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1990.

Şarafullina, Aliya. **Budizm’de ve Tibet Budizmi’nde İnanç Esasları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2013.

Şenavcu, Halil İbrahim. **Japon Dinî Bayramları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2006.

Şeriati, Ali. **Dinleri Tanımak**, çev. Abdulhamit Özer, İdeal Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1999.

Şeybetü’l-Hamd, Abdülkadir. **Çağdaş Dünya Dinleri ve Mezhepleri**, çev. Osman Cilacı, Beyan Yayınları, İstanbul, 1995.

Tamaru, Noriyoshi. “Buddhism”, **Religion in Japanese Culture**, (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, (Buddhism), ss. 43-62.

Tamaru, Noriyoshi. “Buddhism in Japan”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 2, (Buddhism in Japan), ss. 426-435.

Thomas, Edward J. **The Life of Buddha as Legend and History**, Routledge & Kegan Paul Ltd., London, 1975.

Topbaş, Osman Nûri. **Îmândan İhsâna Tasavvuf**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2002.

Tuncoku, A. Mete. **Güneşin Doğduğu Adalardan Mektup Var: Bir Türk Öğrencinin Japonya İzlenimleri**, Türk Japon Üniversiteliler Derneği, Ankara, 2001.

Turan, Emine Zehra. **Budizm’de Manastır Hayatı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

Turgut, Mehmet. **Japon Mucizesi ve Türkiye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001.

Tümer, Günay. “Budizm”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, Cilt: 6, ss. 352-360.

Tümer, Günay ve Abdurrahman Küçük. **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 2002.

Ueda, Kenji. “Shinto”, **Religion in Japanese Culture**, (Ed. N. Tamaru ve D. Reid), Kodansha International Ltd., Tokyo, 1996, ss. 27-42.

Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi. **Bugünkü Japonya**, Uluslararası Eğitim Enformasyon Merkezi Yayınları, Tokyo, 1989.

Watanabe, Hôyô. “Nichiren”, **The Encyclopedia of Religion**, (Ed. Mircea Eliade), The Macmillan Co., New York, 1987, Cilt: 10, ss. 425-427.

Watts, Alan W. **Zen Yolu: Zen Budizm’in İlkeleri**, çev. Sena Uğur, Şule Yayınları, İstanbul, 1998.

Wolferen, Karel Van. **Japon Gücünün Sırrı: Devletsiz Bir Milletin İnsanları ve Politikası**, çev. İnci Kurmuş, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1992.

Yanagawa, Keiichi. “The Sensation of Matsuri”, **Matsuri: Festival and Rite in Japanese Life** (Ed. Nobutaka Inoue), İngilizceye çev. Norman Havens, Institute for Japanese Culture and Classics / Kokugakuin University, Tokyo, 1988, ss. 3–17.

Yavuz, Şevket. “Günümüzdeki Budist Mezhepleri”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, (Ed. Şinasi Gündüz), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 341-355.

Yitik, Ali İhsan. “Bîrûnî’nin Kaleminden Hinduizm”, **Milel ve Nihal**, 2013, Cilt: 10, Sayı: 3, s. 158.

Yitik, Ali İhsan. “Budizm”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, (Ed. Şinasi Gündüz), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 307-341.

Yitik, Ali İhsan. **Hint Dinleri**, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2005.

Yitik, Ali İhsan. **Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenasüh İnancıyla İlişkisi**, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1996.

Zitelmann, Arnulf. **Dünya Dinleri**, çev. Nafer Ermiş, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2003.

Zürcher, Erik. “Amitâbha”, **Encyclopedia of Religion**, (Ed. Lindsay Jones), 2. Baskı, Thomson Gale Yayınları, New York, 2005, Cilt: 1, ss. 291-293.

2. İNTERNET KAYNAKLARI (w)

Abramson, Paul, **Flower Festival (hana matsuri) National Celebration**,
<http://www.paulzilla.org/japanese/jcal0408.htm>, (13.04.2014).

Akman, İlknur K. “Amerikalı Sufi, Şeyh Ragıp”, **Sabah**, 17.07.2005,
<http://arsiv.sabah.com.tr/2005/07/17/cp/gnc115-20050716-101.html>, (02.02.2015)

Akman, İlknur K. “Tasavvufu Psikoterapi Yapıyor”, **Sabah**, 27.08.2005,
<http://arsiv.sabah.com.tr/2005/08/27/cpsabah/rop101-20050821-102.html>,
(02.02.2015).

Allen, David ve Chiyomi Sumida, **Coming Of Age Day, A Big Event For Japanese Youths, Is Steeped In Tradition**,
<http://www.stripes.com/news/coming-of-age-day-a-big-event-for-japanese-youths-is-steeped-in-tradition-1.15223>, (02.06.2014).

Aras, Özkan, **Uzakdoğu İnançları ve Dinleri II: Budizm ve Zen Budizm**,
19.04.1996,
<http://www.dusuncegezgini.com/budizm.htm>, (30.06.2014).

Başaran, Şener, **Zen ve Tasavvuf**,
http://www.senerzen.8k.com/zen_budizmi/zen_ve_tasavvuf.htm, (02.02.2015).

BBC Türkçe, **Japonya Nüfusunda Rekor Düşüş**, 01.01.2014,
http://www.bbc.co.uk/turkce/ekonomi/2014/01/140101_japonya_nufus.shtml,
(25.06.2014).

Berzin, Alexander, **Buddhism and Its Impact on Asia. Asian Monographs**
[Budizm ve Asya'daki Etkisi. Asya Monografları], Çev.: Yeşim Özben, Kahire
Üniversitesi, Asya Çalışmaları Merkezi, Haziran 1996, No. 8,
[http://www.berzinarchives.com/web/tr/archives/approaching_buddhism/world_today
/current_sit_buddhism_world.html](http://www.berzinarchives.com/web/tr/archives/approaching_buddhism/world_today/current_sit_buddhism_world.html), (26.06.2014).

Blaster, Master, **Omiyamairi: How Japan welcomes babies into the world**,
[http://en.rocketnews24.com/2013/07/12/omiyamairi-how-japan-welcomes-babies-
into-the-world/](http://en.rocketnews24.com/2013/07/12/omiyamairi-how-japan-welcomes-babies-into-the-world/), (27.05.2014).

Bodhi Day,
http://en.wikipedia.org/wiki/Bodhi_Day, (28.04.2014).

Boulard, M., **Traditional Japanese Wedding**,
<http://m3ditate.deviantart.com/art/Traditional-Japanese-Wedding-2-160130949>,
(26.02.2015).

Bresson, Henri Cartier, **Learn Composition from the Photography of Henri
Cartier-Bresson**,
<http://www.digitakarya.com/essays>, (03.07.2014).

Buddhism by country,
http://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_by_country, (01.07.2014).

Chau, Hauquan, **Obon Festival**,
http://www.thingsasian.com/goto_article/tell_story.2854.html, (16.05.2014).

China Internet Information Center, **Qingming Festival**,
<http://www.china.org.cn/english/features/Festivals/78319.htm>, (17.04.2014).

China Internet Information Center, **Lantern Festival**,
<http://www.china.org.cn/english/features/Festivals/78320.htm>, (17.05.2014).

Christensen, Maria, **Chinese New Year**,
<http://www.2camels.com/destination49.php3>, (17.11.2014).

Christianity in Japan,
<http://www.baobab.or.jp/~stranger/mypage/chrinjap.htm>, (09.08.2013).

Chuxi Hakkındaki Efsane,
<http://tr1.chinabroadcast.cn/chinaabc/chapter18/chapter180108.htm>, (17.11.2014).

Çin'in Bahar Bayramı,
<http://tr.chinabroadcast.cn/chinaabc/chapter18/chapter180101.htm>, (17.11.2014).

D., John, **Gion Matsuri 10) Kankosai**,
<http://www.greenshinto.com/wp/2013/07/24/gion-matsuri-10-kankosai/>,
(26.02.2015).

Dojo Zen Mar del Plata, **Zazen**,
http://www.zen-mardelplata.com.ar/?attachment_id=395, (23.02.2015).

Duvan, Melih, **Obon**,
http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/obon.html, (16.05.2014).

Duvan, Melih, **Setsubun**,
http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/setsubun.html, (18.05.2014).

Duvan, Melih, **Shoogatsu (Yeni Yıl)**,
http://www.minikjaponya.com/icerik/ozel_gunler/shoogatsu.html, (17.11.2014).

Dünyadan İlginç Düğün Gelenekleri – Kore Ve Japonya,
<http://www.gelinden.com/dunyadan-ilginc-dugun-gelenekleri-kore-ve-japonya.html>,
(07.06.2014).

Encyclopedia Britannica, **Hachiman**,
<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/250945/Hachiman>, (17.02.2015).

Florea, Lili, **A Spiritual Look at the Great Buddha of Kamakura**,
<http://muza-chan.net/japan/index.php/blog/spiritual-look-great-buddha-kamakura>,
(25.02.2015).

Food Osechi Food (New Years Food),
http://markun.cs.shinshu-u.ac.jp/japan/f_custom/shougatu-e.html, (17.11.2014).

Funeral e Cerimônia de Cremação no Japão,
<http://feeds.feedburner.com/JapaoEmFoco>, (26.02.2015).

Gillis, Linda, **Obon: In the 'Spirit' of Welcome**,
<http://www.2camels.com/destination69.php3>, (16.05.2014).

Hammer, Elizabeth, **Buddhism in Japan**,
<http://asiasociety.org/countries/religions-philosophies/buddhism-japan>, (03.07.2014).

Hana Matsuri, <http://japan-world-teacher.over-blog.com/article-hana-matsuri-123240676.html>, (24.02.2015).

Hana Matsuri- Celebrating Buddha's Birthday,
<http://stayingglobal.blogspot.com.tr/2012/05/hana-matsuri-celebrating-buddhas.html>,
(13.04.2014).

Hana Matsuri (Flower Festival - Buddha's Birthday) April 6 (Sun),
<http://yumemakura.travel.coocan.jp/April%202.html>, (24.02.2015).

Hanamatsuri (Kanbutsue - Buddha's Birthday) – Asakusa,
<http://www.meetup.com/Tokyo-International-Event-Meetup/events/108388632/>,
(24.02.2015).

Hare, John Bruno, **Shinto and Japanese Religions**,

<http://www.sacred-texts.com/shi/>, (17.05.2014).

Harris, Brian, **Tibetan Malas Made and Blessed by Buddhist Nuns**,

<http://tnp.org/tibetan-malas-made-blessed-buddhist-nuns/>, (26.02.2015).

Hazine, Murat (Ed.), **Dünyanın En Uzun Heykelleri**,

<http://www.timeturk.com/tr/fotogaleri/kultur-sanat/dunyanin-en-uzun-heykelleri/10>,
(26.02.2015).

Hirotsugu, Oi, **Japanese New Year / Bonenkai**,

http://www.japaneselifestyle.com.au/culture/new_year.html, (17.11.2014).

Holman, Brittanyt, **Bon Season**,

<http://holmansonthehorizon.blogspot.com.tr/2011/08/bon-season.html>, (24.02.2015).

Itoh, Makiko, **Botamochi For Spring, Ohagi For Fall: Sweet Japanese Rice and Bean Cakes**, <http://justhungry.com/botamochi-spring-ohagi-fall-sweet-japanese-rice-and-bean-cakes>, (25.02.2015).

Japan Culture Agency Inc., **Japanese Buddhist Culture, Gautama Buddha's Birthday**, 08.04.2012,

https://www.japancultureagency.com/en_company.html, (03.07.2014).

Japanese Nationwide Festivals,

<http://japanese-ken.blogspot.com.tr/2011/01/hiragana-lesson-36-ya.html>,
(24.02.2015).

Japan National Tourism Organization, **Hana-Matsuri (Floral Festival)**,

http://www.jnto.go.jp/eng/attractions/event/traditionalevents/a70c_fes_hana.html,
(13.04.2014)

Japan Pictures,

http://www.japaneselifestyle.com.au/japan_picture/, (28.04.2014).

Japan Travel Guide, **History – Overview,**

<http://www.japan-guide.com/e/e2126.html>, (28.04.2013).

Japan Travel Guide, **Setsubun,**

<http://www.japan-guide.com/e/e2285.html>, (18.05.2014).

Japan Travel Guide, **Shinto,**

<http://www.japan-guide.com/e/e2056.html>, (28.04.2013).

Japan Travel Guide, **Shinto Shrines,**

<http://www.japan-guide.com/e/e2059.html>, (28.04.2013).

Japanese Wedding,

<http://gojapan.about.com/cs/traditionculture/a/japanesewedding.htm>, (29.04.2014).

Japonya,

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Japonya>, (25.06.2014).

Japonya Büyükelçiliği-Ankara, **Japonya Hakkında,**

http://www.tr.emb-japan.go.jp/T_07/01.htm, (25.06.2014).

Joyce, Colin, **Drunken Japanese Youths Ruin Coming of Age Rituals,**

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/1381592/Drunken-Japanese-youths-ruin-coming-of-age-rituals.html>, (07.06.2014).

Kamoshida, Koichi, **Traditional Great Buddha Dusting Held In Nara,**

<http://www.zimbio.com/pictures/8AM3OJmSVA2/Traditional+Great+Buddha+Dusting+Held+Nara>, (23.02.2015).

Kaufmann, Frank (Ed.), **Shingon Buddhism**,
http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Shingon_Buddhism, (16.02.2015).

Kavrakoğlu, Füsün, **Japonya 12 – Budizm**, 01.03.2014,
<http://blog.kavrakoglu.com/japonya-12-budizm/>, (27.06.2014).

Kawabata, Takero, **Hana Matsuri #3**,
<http://www.trekearth.com/gallery/Asia/Japan/Chubu/Aichi/Toei/photo1331148.htm>,
(13.04.2014).

Kısacık, Elçin, **Tarih**,
<http://www.cafebunka.com/kategori/japonya/tarih>, (29.06.2014).

Koç, Selim, **Yetişkinlik Günü: Seijin no hi**,
<http://www.japonya.org/kultur/seijinnohi-ergenlik>, (02.06.2014).

Kongobu-ji Temple (Koyasan, Wakayama Prefecture),
<http://alljapantours.com/go-attrcont.php?cid=2&sid=1&p=AC112177666>,
(25.02.2015).

Kubitskey, Katie ,**Bodhi Day! China, Korea, Japan, and Vietnam**,
<http://myworldtravelco.com/bodhi-day-china-korea-japan-and-vietnam/>,
(24.02.2015).

Lamb, Madeline, **Japan: Nara and Kyoto**, 11.01.2013,
<http://www.headhighheartstrong.com/2013/01/japan-nara-and-kyoto.html>,
(03.07.2014).

Landau, Avi, **In Line With the Far Side**,
<http://blog.alientimes.org/2008/03/in-line-with-the-far-side/>, (17.05.2014).

Landau, Avi, **The Japanese Custom of O-Higan- Remembering Ancestors Are On and Around The Equinox Days (O-Higan)- Revisited,**

<http://blog.alientimes.org/2010/09/the-japanese-custom-of-o-higan-remembering-ancestors-are-on-and-around-the-equinox-days-o-higan-revisited/>, (2), (17.05.2014).

Long, Miao, **Shimogamo Shrine,**

http://www.123rf.com/photo_14210493_shimogamo-shrine-is-one-of-the-oldest-shinto-shrines-in-japan-and-is-one-of-the-seventeen-historic-m.html, (26.02.2015).

Maddox, Antoine, **Japan Latitude and Longitude Map,**

http://www.mapsofworld.com/lat_long/japan-lat-long.html#, (23.02.2015).

Mahabodhi Temple,

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Mahabodhitemple.jpg>, (26.02.2015).

Manis, Dessy, **Meiji Shrine, Tokyo,**

<https://dessylovetravelling.files.wordpress.com/2013/10/shrine-meiji-ema-wooden-plate-with-written-wishes-under-the-tree-tokyo-japan.jpg>, (26.02.2015).

Matheson, Tim R., **O-bon – Japan’s Halloween?,**

<http://www.timwerx.net/culture/obon.htm>, (16.05.2014).

Matus, Catalina, **Sakaki, Shinto Religion Sacred Tree in Japan & legend,**

<http://a-el.blogspot.com.tr/2011/06/sakaki-shinto-religion-sacred-tree-in.html>, (27.05.2014).

Mishima, Shizuko, **Japanese Wedding,**

<http://gojapan.about.com/cs/traditionculture/a/japanesewedding.htm>, (29.04.2014).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Awa Odori,**

<http://web-japan.org/kidsweb/calendar/august/awaodori.html>, (17.11.2014).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Bon Holidays**,
<http://web-japan.org/kidsweb/calendar/august/bon.html>, (16.05.2014).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Coming-of-Age Day**,
<http://web-japan.org/kidsweb/explore/calendar/january/seijinshiki.html>,
(02.06.2014).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Japan Fact Sheet**,
http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e37_education.pdf, (25.06.2014).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Setsubun**,
<http://web-japan.org/nipponia/nipponia34/en/feature/feature02.html>, (24.02.2015).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Setsubun and Bean-throwing**,
<http://web-japan.org/kidsweb/calendar/february/setsubun.html>, (18.05.2014).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Shichi-go-san (7-5-3 Festival)**,
<http://web-japan.org/nipponia/nipponia34/en/feature/feature11.html>, (26.02.2015).

Ministry of Foreign Affairs of Japan, **Vernal Equinox Day and Higan**,
<http://web-japan.org/kidsweb/explore/calendar/march/higan.html>, (17.05.2014).

Nagatomo, Shigenori, **Japanese Zen Buddhist Philosophy**, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2014 Edition), Edward N. Zalta (Ed.),
<http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/japanese-zen/>, (30.06.2014).

Nagaya, Yoshimi (Ed.), **O-bon (The Buddhist Festival of the Dead) – August 13–15**,
<http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Aug/obon.shtml>, (16.05.2014).

Nagaya, Yoshimi (Ed.), **Setsubun: Around February 3**,
<http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Feb/setsubun.shtml>, (18.05.2014).

Nagaya, Yoshimi (Ed.), **Syogatsu (New Year's Day)**,
<http://web.mit.edu/jpnet/holidays/Jan/syogatsu.shtml>, (17.11.2014).

Najafi, Farid, **Shogatsu in Tokyo: A Japanese New Year**,
<http://fafali.org/2011/01/05/new-years-the-imperial-palace-tokyo-japan/>,
(24.02.2015).

New Year's Day,
<http://web-japan.org/kidsweb/calendar/january/gantan.html>, (17.11.2014).

Nichiren Shu UK, **Nichiren Shu Buddhism**,
<http://www.nichiren-shu.org.uk/buddhism.html>, (26.02.2015).

Nichiren Shoshu Temple (NST), **The History of the Relationship between
Nichiren Shoshu and the Soka Gakkai**,
<http://www.nst.org/cgi-faq/the-history-of-the-relationship-between-nichiren-shoshu-and-the-soka-gakkai/>, (01.07.2014).

O'brien, Barbara, **Rohatsu**,
<http://buddhism.about.com/od/buddhismsglossary/g/Rohatsu.htm>, (06.05.2014).

Oda Nobunaga,
http://tr.wikipedia.org/wiki/Oda_Nobunaga, (21.07.2013).

Oda Nobunaga 1534-1582 (Nobunaga The Ruler),
<http://www.samurai-archives.com/nobunaga.html#5>, (21.07.2013).

Palosaari, S. ve M. Yamada, **Japanese Buddhism: a Short History**,
<http://www.shinshufin.info/japbuddh.htm>, (28.06.2014).

Peters, Sandy ve Thomas Peters, **Setsubun: Bean Throwing Festival**,
<http://www.topics-mag.com/internatl/holidays/japan/setsubun-bean-throwing.htm>,
(18.05.2014).

Renshaw, Steve ve Saori Ihara, **Setsubun in Japan; A Lunar “New Years’ Eve”**,
<http://www2.gol.com/users/steve/setsubun.htm>, (18.05.2014).

Romero, Florida Ruth, **Wesak Festival and Buddhism**, 16.05.2014,
<http://www.philstar.com/letters-editor/2014/05/16/1323602/wesak-festival-and-buddhism>, (01.07.2014).

Sargent, Denny, **Obon: The Festival of the Dead and the Ghosts of Japan**,
<http://www.thelema.net/hml/00Shinto/chap8.html>, (16.05.2014).

Sargent, Denny, **Setsubun: “Beaning” the Oni and Welcoming Spring**,
<http://www.thelema.net/hml/00Shinto/chap2.html>, (18.05.2014).

Sargent, Denny, **Shogatsu: New Years Day in Japan**,
<http://www.thelema.net/hml/00Shinto/chap1.html>, (17.11.2014).

Santuários Japoneses – Butsudan e Kamidana,
<http://www.japaoemfoco.com/santuarios-japoneses-butsudan-e-kamidana/>,
(26.02.2015).

Sato, Kemmyo Taira, **A Brief Talk at the Interfaith Meeting between Buddhists and Muslims**,
<http://themathesontrust.org/library/islam-buddhism-common-ground-2014>,
(28.01.2015).

Schumacher, Mark, **Mandala in Japan – Intro**,
<http://www.onmarkproductions.com/html/mandala1.shtml>, (23.02.2015).

Setsubun (1),

<http://japan.chez.tiscali.fr/Culture/Japan/Setsubun.htm>, (18.05.2014).

Setsubun (2),

<http://www.angelfire.com/psy/depthcharge/setsubun.html>, (18.05.2014).

Shah-Kazemi, Reza, **Pure Land Buddhism and Islam**, 7 Nisan 2014, London,

<http://themathesontrust.org/library/islam-buddhism-common-ground-2014>,
(28.01.2015).

Shan, Jun, **Chinese New Year**,

<http://chineseculture.about.com/library/weekly/aa011298.htm>, (17.11.2014).

Shaw, Elliott (Ed.), **Zen**,

<http://www.philtar.ac.uk/encyclopedia/easia/zen.html>, (28.06.2014).

Shingon Buddhism,

http://en.wikipedia.org/wiki/Shingon_Buddhism, (23.02.2015).

Shinto Shrine,

<http://www.panoramio.com/photo/19749013>, (26.02.2015).

Shinya, Hiroshi, **Where We Live**,

<http://31church.net/>, (23.02.2015).

Slavinski, Zivorad Mihajlovic, **Gökkuşağının Diğer Tarafı: Dinamik Boşluk**, çev.

Sevinç Gürsözer,

<https://holyharmony.wordpress.com/2009/11/27/gokkusaginin-diger-taraffi-dinamik-bosluk-zivorad-mihajlovic-slavinski/>, (21.02.2015).

Smith, Alden, **How To Celebrate Bodhi Day**,

<http://www.doityourself.com/stry/bodhi-day#b>, (07.05.2014).

Sprit,

http://www.wanogakkou.com/frame/c_6.html, (28.06.2014).

Sudaka, Dharmacari, **Meditasyon,**

<http://www.sudakayoga.com/es/Meditasyon>, (21.02.2015).

Sullivan, Patricia, “William Bunce, 100; Demilitarized Japanese Institutions After War”, **The Washington Post**, 14.08.2008,

<http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2008/08/13/AR2008081303499.html>, (12.02.2015).

Suzuki, Koichiro, **Setsubun Bean Throwing Festival at Zoujouji Temple,**

<http://nipponnews.photoshelter.com/gallery-image/Bean-Throwing-Festival-at-Zojoji-Temple/G0000EH7QuchfjFE/I0000ycC29xAH2pU>, (24.02.2015).

Takahashi, Dionnie, **Baby Celebrations – the Japanese Way 1 (Naming Ceremony),**

<http://blackcabbit.wordpress.com/2010/07/14/babycelebrations1/>, (17.05.2014).

Takahashi, Dionnie, **Baby Celebrations – the Japanese Way 2 (First Shrine Visit),**

<http://blackcabbit.wordpress.com/2010/07/28/babycelebrations2/>, (27.05.2014).

Tantra Akademi, **Tantra Akademi: Tantranın Bilimsel Yorumu,**

<http://www.tantraakademi.com/tr>, (14.02.2015).

Temizuya, <http://www.glomaji.com/humor/?p=92>, (26.02.2015).

Thatcher, Sian, **Cherry Blossom Viewing: Heavy Petal Parties,**

<http://www.japanvisitor.com/jc/seasons/japan-in-spring.html>, (20.01.2013).

The Pew Research Center, **Buddhists**,
<http://www.globalreligiousfutures.org/religions/buddhists>, (01.07.2014).

The Soka Gakkai International-Usa (SGI-USA),
Break in Relations Between the SGI and Nichiren Shoshu,
<http://www.sgi-usa.org/memberresources/resources/indiatoamerica/sgiandnichirensoshu.php>,
(01.07.2014).

Traditional Great Buddha Dusting Held In Nara,
<http://www.zimbio.com/pictures/8AM3OJmSVA2/Traditional+Great+Buddha+Dusting+Held+Nara>, (28.06.2014).

Trafton, Terry, **Ryukyuan Culture**, 1991,
http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/22/d1/70.pdf, (18.04.2013).

Tokyo Festivals/April,
<http://yumemakura.travel.coocan.jp/April%202.html>, (13.04.2014).

Tsuki, Anime, **Festivals In Japan**, <http://animetsuki-love.blogspot.com.tr/2011/06/festivals-in-japan.html>, (25.02.2015).

Tsurugaoka Hachimangu, **Hachiman Faith & Tsurugaoka Hachimangu**,
http://www.tsurugaoka-hachimangu.jp/hachiman_faith/, (17.02.2015).

Tuatha, Dana S., **Shuubun Aki Higan / Autumn Equinox in Japan**,
<http://japansheartandculture.blogspot.com.tr/2010/09/shuubun-aki-higan-autumn-equinox-in.html>, (17.05.2014).

Vieira, Miguel, **Hana Matsuri 2013 – Celebrando O Nascimento Do Buda**,
<http://pinguinhodegente.wordpress.com/2013/04/15/o-hana-matsuri/>, (13.04.2014).

Ward, G., **Akemashite, Omedeto Gozaimasu! (Happy New Year),**
http://www.asij.ac.jp/elementary/japan/jp_holi.html#ny, (17.11.2014).

Wisdom Quarterly: American Buddhist Journal, **Rock Gardening vs. Crop Circles (Zen),**
<http://wisdomquarterly.blogspot.com.tr/2010/09/rock-gardening-zen.html>,
(03.07.2014).

Yamada, Sanzo, **Kaze-no-Bon,**
<http://web-japan.org/nipponia/nipponia11/sp02.html>, (16.05.2014).

Yıldırım, Ömer, **Nagarjuna Kimdir?,**
http://www.felsefe.gen.tr/filozoflar/nagarjuna_kimdir.asp, (28.06.2014).

Yorioka, Jimmie, **Japanese Wedding,**
<http://mothra.rerf.or.jp/ENG/Hiroshima/Things/81.html>, (29.04.2014).

Yorioka, Jimmie, **Japan's Three-Day New Year Holiday,**
<http://mothra.rerf.or.jp/ENG/Hiroshima/Festivals/27.html>, (17.11.2014).

Yorioka, Jimmie, **Sakura (Cherry Blossoms),**
<http://mothra.rerf.or.jp/ENG/Hiroshima/Festivals/38.html>, (20.01.2014).

EKLER

EK 1: Kronolojik Japon Tarihi⁷⁴⁵

Tarih	Dönem	Açıklama
...- M.Ö. 300	<u>Cômon</u>	Bu dönemde Japonlar, avcılık, toplayıcılık ve balıkçılıkla uğraşmışlardır.
M.Ö. 300– M.S. 300	<u>Yayoi</u>	Bu dönemde pirinç tarımı yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca sosyal hiyerarşi belirgin hale gelir ve küçük devletçikler yavaş yavaş birleşip daha büyük devletler oluşturmaya başlamıştır.
300–538	<u>Kofun</u>	300 Japonya’da devletler arasında ilk defa büyük bir birliğin sağlandığı dönemdir. Ölen liderler için büyükçe kümbet şeklinde mezarlar yapıldığından dolayı bu döneme ‘büyük kümbet mezar’ anlamında “kofun” denilmiştir.
538–710	<u>Asuka</u>	538/552 Bu yıllarda ülkeye Budizm girmiştir. 604 Prens Şōtoku’nun 17 maddelik yasası yürürlüğe girer. 645 Taika reformları yapılır. Fucivara dönemi başlar.
710–784	<u>Nara</u>	710 Nara, Japonya’nın ilk başkenti olur. 784 Başkent, Nagaoka’ya taşınır.
794–1185	<u>Heian</u>	794 Başkent, Kyoto’ya (Heian) taşınır. 1159 Taira Kiyomori’nin yönetimindeki Taira kabilesi, Heici Savaşı sonrası yönetimi ele geçirir. 1175 Budist Cōdo (Pure Land) mezhebi ülkeye girer. 1180–85 Gempei Savaşıyla Minamoto kabilesi, Taira egemenliğini sona erdirir.
1192–1333	<u>Kamakura</u>	1191 Zen Budizm ülkeye girer. 1192 Minamoto Yoritomo, şogun (askeri yönetici) olarak başa gelir ve Kamakura yönetimi başlamış olur. 1221 Kamakura ve Kyoto arasındaki mücadelenin sonucunda Kamakura’da Hoco’nun kral naibi olmasıyla Cōkyu kargaşası sona erer. 1232 Joei Shikimoku yasaları yürürlüğe girer. 1274 ve 1281 Moğollar iki kez ülkeyi istila etmek ister, ancak kötü hava şartları sonucu bu hareket başarısızlığa uğrar. 1333 Kamakura yönetiminde işler yolunda gitmemeye başlar, çöküş sinyalleri verilmektedir.

⁷⁴⁵ Bkz. History – Overview, (w); Japonya Dışişleri Bakanlığı, ss. 14-15; Morton, ss. 282-299

1338–1573	<u>Muromaçi</u>	1334 İmparator Kemmu Japonya’da restorasyon başlatır, ülkeye eski gücünü geri kazandırır. 1336 Ashikaga Takauji, Kyoto’yu işgal eder. 1337 İmparator kaçarak Yoşino’da Güney Sarayını kurar. 1338 Takauji de ikinci bir imparator olarak Kyoto’da Muromaçi idaresi (Kuzey Sarayı da denilir) kurar. 1392 Kuzey ve Güney Sarayları birleşir. 1467–1477 Onin savaşı. 1542 Portekizliler ülkeye Hristiyanlığı ve ateşli silahları getirir. 1568 Nobunaga, Kyoto’ya girer. 1573 Muromaçi yönetimi yıkılır.
1573–1603	<u>Azuçi</u> <u>Momoyama</u>	1575 Takeda kabilesi Nagaşino Savaşı’nda yenilgiye uğrar. 1582 Nobunaga öldürülür ve Toyotomi Hideyoşi başa geçer. 1588 Hideyoşi, çiftçi ve dini grupların elindeki silahlara el koyar. 1590 Japonya’da kabileler arasında tekrar birlik sağlanır. 1592–98 Başarısız bir Kore istilas denemesi. 1598 Hideyoşi’nin ölümü. 1600 Ieyasu Tokugava, Sekigahara Savaşı’nda tüm rakiplerini yenilgiye uğratır.
1603–1867	<u>Edo</u>	1603 Ieyasu, şogun olarak başa geçer ve Edo’da (Tokyo) Tokugava yönetimi kurulmuş olur. 1614 Ieyasu, Hristiyanlığı yasaklar. 1615 Toyotomi kabilesi, Ieyasu’nun Osaka Kalesini ele geçirmesinden sonra yok edilir. 1639 Japonya’nın, dış devletlere kendini kapatması (izolasyon döneminin başlangıcı). 1688–1703 Genroku devri: yerel halk kültürü gelişme gösterir. 1792 Rusların, başarısızlıkla sonuçlanan ticari ilişki kurma girişimi. 1854 Amerikalı Tuğamiral Matthew Perry, Japon yönetimini sınırlı sayıdaki limanları ticarete açması için zorlar.
1868–1912	<u>Meici</u>	1868 Meici restorasyonu. 1872 İlk demiryolu hattının Tokyo ile Yokohama arasına kurulması. 1889 Meici Anayasası’nın kabulü. 1894–95 Çin-Japon Savaşı. 1904–05 Rus-Japon Savaşı. 1910 Kore’nin Japonya’ya ilhakı.

		1912 İmparator Meici'nin ölümü.
1912–1926	<u>Taişô</u>	1914–18 Japonya'nın I. Dünya Savaşı'nda itilaf devletlerine katılması. 1923 Büyük Kanto depreminin Tokyo ve Yokohama'yı harabeye çevirmesi.
1926–1989	<u>Shôva</u>	1931 Mançuryalı olayı. 1937 İkinci Çin-Japon Savaşı'nın başlaması. 1941 II. Dünya Savaşı'nın Büyük Okyanus'taki başlangıcı. 1945 Japonya'nın, Hiroşima ve Nagasaki'ye atom bombası atılması sonucu teslim olması. 1946 Yeni anayasanın kabulü. 1952 Müttefik kuvvetlerin işgali sona erdirmesi. 1956 Japonya'nın Birleşmiş Milletler'e üye oluşu. 1972 Çin ile ilişkilerin normalleşmesi. 1973 Petrol krizi.
1989-	<u>Heisei</u>	1993 Liberal Demokrat Parti'nin (LDP) meclisteki (Diet) çoğunluğu kaybetmesi. 1995 Büyük Hanşin depreminin Kobe'yi harap etmesi. Tokyo metrosunda AUM mezhebi tarafından sarin gaz saldırısı düzenlenmesi.

EK 2: Japonya'daki Bazı Budist Mezhep Mensuplarının Sayıları ⁷⁴⁶

Côdo / Pure Land Budizmi	19,5 milyon
Niçiren Budizmi	17 milyon
Şingon Budizmi	12,6 milyon
Zen Budizm	12 milyon
Sôka Gakkai	12 milyon
Rişô Kôseikai	6,48 milyon
Tendai Budizmi	3,6 milyon
Reiyûkai	3,07 milyon
Hosso	500 bin
Ritsu	130 bin
Kegon	40 bin

⁷⁴⁶ Yavuz, s. 352; Palosaari ve Yamada, (w); Sprit, (w); Shaw (Ed.), (w); Soka Gakkai International-USA, (w).

EK 3: Dönemlere Göre Japonya’da Budist Mezhepler

Nara Dönemi (710–784)	Hosso, Ritsu, Kegon, Sanron, Cōcitsu, Kuşa Mezheplerinin ortaya çıkışı
Heian Dönemi (784–1185)	Tendai, Şingon Mezheplerinin ortaya çıkışı
Kamakura Dönemi (1185-1333)	Cōdo (Pure Land / Saf Yurt), Zen Budizm ve Niçiren Budizmi’nin ortaya çıkışı
Muromaçi Dönemi (1336-1573)	Zen ve Ritsu Mezheplerinin Şogunlar tarafından desteklenmesi
Momoyama Dönemi (1573-1603)	Başlangıçta baskı dönemi, sonrasında Shingon, Tendai, Ritsu, Gozan, Niçiren, Cōdo, Yūgyō (Cişū) ve Ikkō Mezheplerinin desteklenmesi
Edo Dönemi (1603-1867)	Cōdo ve Zen Budizm’e bağlı ekollerinin desteklenmesi, özellikle Zen’in Rinzaı ve Obaku ekollerine önem verilmesi
Meici Dönemi (1868-1912)	Budizm’in dışlanması, tüm devlet kurumları ve sosyal hayattan soyutlama girişimi
Taişo ve Şōva Dönemi (1912-1945)	Sōka Gakkai hareketinin Niçiren Şoşu mezhebinin içerisinde ortaya çıkışı ve milliyetçiliği artırmak için desteklenmesi
İşgalden Günümüze (1945 - ...)	Özgürlük ortamından 156 civarında Budist mezhep ve hareketin ortaya çıkması. Günümüzde 95 milyon Japon kendisini Budist olarak nitelendirmiş, Japonya’da 250 bin Budist rahip ve rahibe ile 86 bin Budist kurum tespit edilmiştir.